(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

INNOMINE DNI NRI IHU XPI.
INCIPIT EXPOSITIO EPLA AD ROMANOS. SCI AUGUSTINI EPI.

PAULUS SERUUS XPI IHU
uocatus apls. segregatus in euglio di. qd ante
pmiserat p pphas suos in scripturis scis de filio
suo qui factus e ei ex semine dd scdm carnem.
qui pdestinatus e filius di in uirtute scdm spm
scificationis. ex resurrectione mortuor ihu xpi dni nri. Paulus apls
qui cu saulus prius uocaretur. non ob aliud quantum mihi uidetur hoc nom
elegit. nisi ut se ostenderet paruu tanquã minimus aplor. multu contra
supbos et arrogantes. et de suis operibus psumentes. pcommendanda gra.
fortiter atq; acrit dimicat. Quia reuera in illo euidentior et
clarior apparuit. Qui cu talia operaretur. uehementer
ecclam di psequens. pquibus summo supplitio dignus fuit.
misedcdiam p dampnatione suscepit. et p poena consequutus
est gram. Merito p eius defensione clamat atq; concertat.
Nec in re pfunda et nimis abdita n intellegentiu et uerba sua sana
in puersu sensu detorquentiu curat inuidiam. Du tamen
[illegible] incunctanter pdicet donu di. quo uno salui fiunt filii pmis
sionis. filii beneficii diuini. filii gre. et misedie. filii testamti
noui. Primu. qd omis eius salutatio sic se habet. Gra uobis
et pax a do patre et dno ihu xpo. Deinde ad romanos pene ipsa
questio. sola uersatur. Tam pugnaciter. tam multipliciter. ut fatiget
quidem legentes intentione. sed tam fatigatione utili ac salubri
Ut interioris. hominis magis exerceat. membra quam frangat.
Memento [illegible] synagoga fuisse arietes. quor filii sumus. Unde

Es de la libreria de
Santes Creus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura.

dicitur inpsalmo. Afferte dn̄o filios arietū. Qui inde arietes.
Petrus. Ioh̄s. Iacobus. Andreas. Bartholomeus. & ceteri ap̄li.
Hinc & ipse p̄mo saulus. postea paulus. Id est. p̄mo sup̄bus.
postea humilis. Saul enī dictus ē. Nomen saul nostis. quia
rex sup̄bus & infremis fuit. Non quasi iactancia aliquo nomen
sibi mutauit ap̄ls. Sed ex saulo factus ē paulus. ex sup̄bo modicus.
Paulū enī. modicū ē. Vis nosse quid sit saulus. Ipsū audi ia paulū.
recordante qđ fuerit saulus. & quomodo sit paulus. Qui fui prius
inquit blasphemus. & p̄secutor. & iniuriosus. Audisti saulū.
audi & paulū. Ego enī sū inquit minimus ap̄lorū. Quid ē minim̄.
nisi ego sū paulus. & sequitur. qui nō sū dignus uocari ap̄ls.
Quare. quia fui saulus. Quid ē fui saulus. Ipse dicit. Quia p̄secutus
sum inquit ęcclesiam dī. Sed gr̄a dī att. sum qđ sum. Abstulit sibi
omem granditate suā. Minimus iam se. grandis in xp̄o. Iste uas electionis.
primo saulus a saule. Recordamini enī qui nostis litteras dī. quis erat
saul. Rex pessimus. p̄secutor sci serui dī dd. & ipse si meministis.
de tribu beniamin. Inde ille saulus. ducto secum tramite seuiendi. sed in
seuitia non p̄mansurus. Postea. fit saulus a saule. Paulus unde. Saulus.
a rege suo. Cū sup̄bus. cum seuiens. cū cędis anhelans. Paulus autē
unde. Paulus quia modicus. Paulus humilitatis nomen ē. Paulus
postea quā adductus ē ad magistrū qui ait. discite a me quia mitis
sum & humilis corde. Inde paulus; usū latinę loquutionis aduertite.
quia paulū modicū dicitur. Paulo post uidebo te paulū hic expecta.
Id ē. post modicū uidebo te. modicū hic expecta. Audi ergo paulum.
Ego sum minimus ap̄lorū. Prorsus. ego sū inquit minimus ap̄lorum.
& alio loco. Ego sum. nouissimus ap̄lorū. & minimus & nouis
simus. tamquā fimbria de ueste xp̄i. Quid tā exiguum.
quā fimbria. Hac tam tacta. mulier a fluxu sanguinis sana
ta ē. In modico isto. magnus erat. In minimo. grandis habita
bat. & tanto minus a se magnus excludebat. quanto magis
minor erat. Quid miramur. magnū habitare in angusto.

p̄ malicia suā ... grandi. Audi quō fuerit

p̄ sermone

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Maius in minimis habitat. Audi illum dicentem. Super quem requiescet
spiritus meus? Super humilem et quietum. et trementem verba mea. Ideo
altus habitat in humilibus. ut humilem exaltet. Excelsus est
dominus et humilia respicit. excelsa autem a longe cognoscit.
Humilitatem appropinquat tibi. Extollentem recedit a te. Absit [Ex libro confessionum VIII]
enim domine. ut in tabernaculo tuo pre pauperibus accipiantur
persone divitum. aut pre ignobilibus nobiles. Quando potius
infirma mundi elegisti. ut confunderes fortia. et ignobilia
huius mundi elegisti. et contemptibilia. et ea que non sunt tamquam
sint. ut que sunt evacuares. Et tamen idem ipse minimus apostolorum
tuorum. per cuius linguam tua ista verba sonuisti. cum paulus proconsul.
per eius militiam debellata superbia. sub lene iugum christi tuum missus esset
Regis magni provincialis effectus. ipse quoque ex priore saulo
paulus vocari amavit. ob tam magne insigne victoriae.
Plus enim hostis vincitur in eo quo plus tenet. et de quo plures
tenet. Plus autem superbos tenet nomine nobilitatis. et de his plures
nomine auctoritatis. Sermo ihesu christi. Quid dicemus fratres? [Tractatus in euangelium secundum iohannem LXX]
Putabimus ne hoc promissum ubi ait quodcumque petieritis hoc faciam.
nec ab apostolis ab illo fuisse completum? et cui tandem quod promittit
implebit. si apostolos suos in sua promissione fraudavit? Evigila igitur
homo fidelis. et vigilanter audi quod illic positum est. in nomine meo.
Ipse enim quodcumque non ait petieritis. utcumque. sed in nomine meo.
Qui promisit ergo tam magnum beneficium. quid vocatur? Utique christus ihesus.
Christus significat regem. Ihesus significat salvatorem. Non itaque salvos
nos faciet quicumque rex. sed rex salvator. Proinde quando
volumus ut faciat quodcumque petimus. non utcumque. sed in nomine eius
petamus. Hoc est in nomine salvatoris petamus. Non ergo contra
salutem nostram petamus. quod si fecerit non ut salvator facit. quod est
nomen eius fidelibus eius. Est quippe impiis et dampnator. qui
dignatur fidelibus esse salvator. Qui ergo credit in eum. quodcumque
petierit in nomine quod est illis qui credunt in eum hoc facit. quoniam hoc sicut

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ex tr(ac)t(atu) in ep(isto)le iohis III

sicut saluator facit. Aliam significatione(m) habet ih(esu)s. aliam
significatione(m) habet xp(istu)s. cu(m) sit unus ih(esu)s xp(istu)s saluator noster.
Ih(esu)s tamen p(ro)priu(m) nomen e(st) illi. Quomodo moyses. p(ro)p(ri)o nomine
appellatus est. Quomodo helyas. quomo(do) abraham. Sic tam(en) qua(si)
p(ro)p(ri)u(m) nom(en) d(omi)ni n(ost)ri ih(esu)s xp(istu)s. Xp(istu)s aute(m) sacramenti nome(n). Quomodo
si dicatur p(ro)ph(et)a. quomodo si dicatur sacerdos. Sic xp(istu)s commen
datur unus. in quo e(ss)et redeptio totius p(o)p(u)li isr(ae)l. Iste xp(istu)s. spera
batur uenturus a p(o)p(u)lo iudeor(um). Et quia humilis uenit. n(on) est ag
nitus. Qui a lapis paruus erat. offenderunt in illu(m) (et) fracti sunt.

Ex tractatu eu(an)g(e)li sec(un)d(u)m iohann(em) I

Vocatus ap(osto)l(u)s. Ap(osto)los suos certe ipse d(omi)n(u)s xp(istu)s misit. q(uo)d eor(um) etia(m) nom(en)
indicat. Nam sicut grece angeli. latine nuntii dicuntur. ita grece
ap(osto)li. latine missi appellantur. Segregatus in eu(an)g(e)lio d(e)i. q(uo)d ante

Ex lib(ro) manichei c(on)tra faustu(m)

p(ro)miserat per p(ro)ph(et)as suos. in scripturis s(an)c(t)is de filio suo. Omnis p(o)p(u)li gen
tiu(m) talem xp(istu)m credunt. qualis p(er) hebreos p(ro)nuntiatus e(st). Accipien
do scilicet eu(an)g(e)lium q(uo)d d(eu)s ante p(ro)miserat sicut ap(osto)l(u)s commemorat p(er) p(ro)
ph(et)as suos in scripturis s(an)c(t)is de filio suo. qui factus e(st) ei ex semine d(aui)d sec(un)d(u)m
carne(m). Vnde p(ro)ph(et)a esaias dixit. Ecce uirgo concipiet (et) pariet
filiu(m) (et) uocabunt nome(n) ei(us) emmanuhel. q(uo)d interp(re)tatur nobiscu(m) d(eu)s.
Ne putent isti. homine(m) tantu(m)modo xp(istu)m ab hebreis p(ro)ph(et)is p(ro)nuntiatu(m).
Nam et iudei carnales ne hoc solum putarent e(ss)e xp(istu)m. q(uo)d p(ro)p(ter) nos fac
tus e(st) homo ex semine d(aui)d. ammonet eos ipse d(omi)n(u)s ex p(ro)phetia eius de d(aui)d.
Querens ab eis quid eis uideretur de xp(ist)o. cuius eu(m) e(ss)e dicerent filium.
Cu(m)que eu(m) respondissent d(aui)d. ne hoc solu(m) ut dixi putaretur (et) non respicerent
ad emmanuhel q(uo)d e(st) int(er)p(re)tatu(m) nobiscu(m) d(eu)s. Et quomodo inquit ipse
d(aui)d in sp(irit)u dicit eu(m) d(omi)n(u)m. Dixit d(omi)n(u)s d(omi)no meo. sede ad dextera(m) mea(m).

Ex lib(ro) c(on)t(ra) quinq(ue) hereses

Donec pona(m) inimicos tuos scabellu(m) pedu(m) tuor(um). Ordo mihi iste ser
uandus e(st). Vt loquens de eu(an)g(e)lio. non taceam de p(ro)ph(et)is. Sed ego
inquit manicheus. nec moysen accipio. nec p(ro)ph(et)as. Et quid agis
de paulo ap(osto)lo. qui in exordio ep(isto)le sue ad romanos scripsit.
Paulus seruus ih(es)u xp(ist)i. uocatus ap(osto)l(u)s. segregatus in eu(an)g(e)lio d(e)i. q(uo)d
ante p(ro)miserat p(er) p(ro)ph(et)as suos in scripturis s(an)c(t)is de filio suo. qui factus e(st)

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ei ex semine dd sedm carne · Audis quia euanglíu paplos . n exhiberetur .
nisi pphas ante pmitteretur . Audis quia filius di secdm diuini
tate . factus e filius hominis ex semine dd secdm carne . Quid e eni .
An pphe contrarii sunt euanglio . Dixit ppha . Rorate caeli desup
et nubes pluant iustu . Veniat angls . predicet uerbu . Aperiatur
tra . audiat maria . Et germinet saluatorem . pariat ihm .
Propha dicit . Ecce uirgo concipiet . et pariet filiu . et uocabunt nom
eius emmanuhel . Hoc etiam euanglista cu diceret . secutus est
et exposuit dicens . nobiscum ds . Frustra manichee . conaris aduersari pphis .
Ecce apls dicit . De filio suo qui factus e ex semine dd secdm carnem .
Q d pphe preuiderunt et predixerunt . hoc apli uiderunt et predicauerunt .
Qui erat . factus est . Qui erat . quid e factus . Verbu erat . caro factu e .
Filius di erat . filius hominis factus e . Ds erat . homo factus est . Suscepit
humanitate , non amisit diuinitate . Factus est humilis . mansit sub
limis . Natus e homo . n destitit ee ds . Qui factus est ei ex semine dd
secdm carnem . Et sicut eni in quibusdam latinis exemplaribus . n legitur — Ex lib ctra faustu manicheu .
factus sed natus ex semine dd . cu greci factus habeant . unde non
ad uerbu . sed ad sententia transferre uoluit . dicendo natu latinus
interpres . tam xpm ex semine dd ee secdm carne , omniu librorum atq ;
linguarum concordat auctoritas . Dns nr ihc xpc . in quantu ds e .
omia p ipsu facta sunt . In quantu aute homo e . et ipse factus est . — Ex lib enchiridion
Sicut apls dicit . Factus e ex semine dd secdm carne . Non eni erat
factus unigenitus . cu p eu facta sunt omia . Sed factus e ex se — Ex tractatu psal c xviii
mine dd . ut eet ihc id e saluator . qui iam erat creator .
Qui predestinatus e filius di in uirtute . Est etiam preclarissimu — Ex lib d pdestinacne scoru .
lumen predestinationis et grae . ipse saluator . ipse mediator
di et hominu homo xpc ihc . Ille eni homo ut a uerbo patri
coaeterno in unitate psone assuptus . filius di unigenitus eet . unde
hoc meruit . Q d eius bonu qualecuq ; pcessit . ut ad hanc inef
fabilem excellentiam perueniret . Faciente ac suscipiente uerbo .
ipse homo ex quo coepit filius di unicus ee coepit . Filiu di unicu .

(c) 2006 Ministerio de Cultura

femina illa gratia plena concepit. De spu sco & uirgine maria.
di filius unicus natus e, non carnis cupidine. sed solo di munere
libera in illo uoluntas erat. Ac tanto magis erat. quanto magis
seruire peccato non poterat. Appareat itaq; nob in nostro
capite. ipse fons gratie. Unde scdm uniuscuiusq; mensuram. se p
cuncta eius membra diffundit. Ea gra fit ab initio fidei sue
homo quicumq; xpianus. qua gra homo ille ab initio suo factus
e xpc. De ipso spu & hic renatus. de quo e ille natus. Eodem spu
fit in nob remissio peccatorum. quo spu factum est ut nullum haberet
ille peccatum. Haec se ds ee facturum. pfecto pscuit. Ipsa e igitur
pdestinatio scorum. que in sco scorum maxime claruit. Quam negare
quis potest. recte intellegentium eloquia ueritatis? Na & ipsum
dnm glae. in quantum homo factus e di filius. pdestinatum ee di
dicimus. Clamat doctor gentium in capite epistolarum suarum.
Paulus seruus xpi ihu uocatus apls segregatus in euglm di.
qd ante pmiserat p pphas suos in scripturis scis de filio suo. qui
factus est ei ex semine dd scdm carne. Qui pdestinatus e filius di
in uirtute scdm spm scificationis. ex resurrectione mortuorum.
Praedestinatus e ergo ihc. ut qui futurus erat scdm carne filius
dauid. ee et tamen in uirtute filius di scdm spm scificationis.
quia natus e de spu sco & uirgine maria. Ipsa e illa ineffabiliter
facta. hominis a do uerbo susceptio singularis. Ut filius di
& filius hominis. simul & filius hominis ppt susceptum homine.
& filius di ppter suscipientem unigenitum dm. ueraciter pprie di
ceretur. Ne quaternitas. sed trinitas crederetur. Praedesti
natus est ista nature humane tanta et tam excelsa et summa subiectio.
ut quo attolleretur altius non haberet. Sicut pro nob ipsa diui
nitas. quousq; se deponeret humilius non habuit quam suscepta
natura hominis. cum infirmitate carnis usq; ad morte crucis.
Sicut ergo praedestinatus e ille unus ut caput eet nrm. ita multi
praedestinati sumus ut essemus membra eius. Humana hic merita

(c) 2006 Ministerio de Cultura

conticescant que peperunt per adam. Et regnet que regnat
digra. p ihm xpm dnm nrm. unicu di filiu unu dnm.
Quisquis in capite nro precedentia merita singularis illius
genera tionis inuenerit. ipse in nob membris eius prece
dentia merita multiplicate regenerationis inquirat.
Neque eni retributa e xpo illa generatio: sed tributa. Ut alienus
ab omni obligatione peccati: de spu et uirgine nasceretur.
Sic et nobis ut ex aqua et spu renasceremur. non retributu e p ali
quo merito. sed gratis tributu. Et si nos ad lauacru regenera
fides duxit. non ideo putare debemus. priores nos dedisse aliquid.
ut retribueretur nobis regeneratio salutaris. Ille quippe nos
fecit credere in xpm. qui nob fecit in que credimus xpm. Ille
fecit in hominibus principiu fidei et pfectione in ihu: qui fecit
homine pncipe fidei et pfectorem ihm. Sic eni e appellatus in epla
que e ad hebreos. Nullu e inlustrius predestinationis exemplum: Ex lib. de dono pseuerantia
qua ipse mediator. Quisquis fidelis uult eam bene intellegere. at
tendat ipsu. atque in illo inueniat se ipsu. Fidelis inqua qui in eo
uera natura credit. et confitetur humana id e nram. quauis sin
gulari suscipiente do uerbo: unicu di filiu sublimata. Ita ut qui
suscepit. et quod suscepit. una eet in trinitate psona. Neq; eni homine
assupto quaternitas facta e. sed trinitas mansit. Assumptione illa:
ineffabilit faciente. psone unius in do et homine ueritate. Qm non dm
tantu dicimus xpm: sicut heretici manichei. Nec homine tantum:
sicut heretici fotiniani. Nec ita homine: ut aliquid minus habeat.
qd ad humana certu e ptinere natura. Siue anima. siue in ipsa anima
mente rationale. Siue carne non de femina supta. sed facta de uerbo
in carne conuerso atq; mutato. Que omia tria falsa et uana here
ticoy apollinaristaru. tres partes uarias . Sed dicimus. diuersasq fecer.
xpm dm ueru: natu de do patre. sine ullo initio tepores. Eundemq;
homine ueru. natu de homine matre. certa plenitudine tepores.
Nec eius humanitate qua maior e pat. minuere aliquid eius diuini

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tati quia equalis est patri. Hoc autē utrumq; unus ē xpc.

Qui et secdm dm̄ uerissime dixit: Ego et pat unū sum. Et secdm hominē uerissim dixit: pat maior me ē. Qui ergo hunc fecit ex semine dauid hominē iustū. qui nūquā eēt iniustus. sine ullo merito precedentis uoluntatis eius. ipse ex iniustis facit iustos. sine ullo merito precedentis uoluntatis eorum.

Ut ille caput. hi membri sunt eius. Qui ergo fecit illū hominē sine ullis eius precedentibus meritis. nullū quid ei dimitteretur. uł origine trahere. uł uoluntate perpetrare peccatū. ipse nullis eorum precedentibus meritis facit credentes in eū. quibus dimittat omē peccatū. Qui fecit illū talem ut nūquā habuerit habiturusq; sit uoluntatē malā. ipse facit in membris eius ex mala uoluntate bonam. Et illū ergo et nos predestinauit. Quia et in illo ut eēt caput nrm. et in nobis ut eius corpus eēmus. non precessura merita nra. sed opera sua futura presciuit. Filio dicente. Et nunc clarifica me tu pat apud te met ipsum. claritate qua habui priusquā mundus eēt apud te. intellegamus predestinationem claritatis. humane qđ in illo ē nature. ex mortali inmortalis apud patrem future. Et hoc iam predestinando factū fuisse antequā mundus eēt: qđ in mundo etiam suo tēpore fieret. Sicut enī de nobis dixit apls sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionē. quur aborrere putatur a uero. si tunc pat caput nrm glificauit. quando nos in ipso ut membra eius eēmus elegit. Sic enī nos electi. quo modo ipse clarificatus. Quia priusquā mundus eēt. nec nos eramus. nec ipse mediator di et hominū. homo xpc ihc. Sed ille qui p illū inquantū uerbū eius est etiā que futura sunt fecit. uocat ea que non sunt tanquā sint. pfecto secdm id quod mediator di et hominū homo ē. ante mundi constitutionē p nobis dš pat glificauit ipsū si tunc elegit etiam nos in ipso. Quid enī dicit apls. Scimus aut. qm diligentibus dm̄ omia cooperantur in bonū. his qui secdm ppositū uocati sunt. Quos enī presciuit et predestinauit conformes fieri imaginis filii eius. ut sit ipse primogenitus in multis fribus. Quos aut predestinauit. illos uo

Ex tractatu euglii secdm ihm̄m · c i i.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cavit. Nisi forte ipsum predestinatum dicere formidabimus. quia
de nob tantum ut efficiatur conformes imaginis eius. hoc dixisse uidetur
apls. Quasi uero quisquam regulam fidei fideliter intuens. filium di negatu
rus e predestinatum. qui eum negare hominem non potest. Recte quippe dr.
n predestinatus. secdm id quod e uerbum di. ds apud dm. Ut quid enim pdestina
retur. cum iam ee qd erat sine initio. sine tmino sempitnus. Illud aut pdesti
nandum erat. qd ndum erat. Ut sic suo tpre fieret. quemadmodum ante omia
tpra predestinatum erat ut fieret. Quisquis igitur di filium predestinatum
negat. hunc eundem filium hominis negat. Sed ppt contentiosos etiam hinc
audiamus aptlm. in suarum exordio litterarum. Nam et prima eplarum eius
e ad romanos. et ipsius eple principium e ubi legitur. Paulus seruus xpi ihu
uocatus apls. segregatus in euangelium di. qd ante pmiserat per prophetas suos
in scripturis scis de filio suo. qui factus est ei ex semine dd secdm carnem.
Qui pdestinatus e filius di in uirtute. secdm spm scificationis. ex resur
rectione mortuorum. Secdm hanc ergo predestinationem. etiam clarificatus
e. antequam mundus eet. Ut eet claritas eius. ex resurrectione mortuorum
apud patrem ad cuius dexteram sedet. Secdm spm scificationis ex re
surrectione mortuorum ihu xpi dni nri. Loquutio e in scripturis usitatissima si quis aduertat. Quod ibi maxime apparet. ubi etiam [illegible] pt. lxvii.
pprium nomen exprimitur. Ut eundem ee de quo dicitur. dubitari
omi no nonpossit. Qualis e illa in pentateuco multis locis.
Et fecit moyses illud atq; illud. sicut pcepit dns moysi. Non dixit.
quod usitatum e in loquutionibus nris. et fecit moyses sicut precepit
ei dns. Sed fecit moyses. sicut pcepit dns moysi. Quasi alius sit mo
yses cui pcepit. et alius moyses qui fecit. cum idem ipse sit. Tales loqui
tiones. in nouo testamto difficillime reperiuntur. Inde e tam quod
ait apls. De filio suo qui factus e ei ex semine dd. secdm carnem.
Qui pdestinatus e filius di in uirtute. secdm spm scificationis. ex re
surrectione mortuorum ihu xpi dni nri. Tanquam alius sit filius
di qui factus est ex semine dauid secdm carnem. et alius ihc xpc.
cum sit unus atq; idem. In ueteribus autem libris. crebra e ista loquutio.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ex lib. de trinitate .xii.

Est in psalmis ita dictū· Dñi ē salus· & sup ppl'm tuū benedictio tua·
Quasi alteri dictū sit. nō ei de quo dixerat dñi ē salus· Et iterum·
A te inquit eruar a tēptatione· & in dō meo transgrediar murum·
Quasi alteri dixerit. a te eruar a tēptatione· Et iterū· Populi sub te
cadent in corde inimicorū regis· Ac si diceret. in corde inimicorū
tuorū· Ei quippe regi dixerat· id ē dño ihū xpo. ppli sub te cadent.
quē regē intellegi uoluit. cū diceret inimicorū regis; Qui p̄destina
tus ē inquit filius dī in uirtute. sc̄dm sp̄m scī̄ficationis ex resurrectione
mortuorū ihū xpi dñi nr̄i· Itaq̄ de alio supra diceret· Quid est
enī filius dī p̄destinatus ex resurrectione mortuorū ihū xpi. nisi eius
dem ihū xpi. qui p̄destinatus ē filius dī· Ergo cū audimus filius dī
in uirtute ihū xpi. aut filius dī sc̄dm sp̄m scī̄ficationis ihū xpi. aut
filius dī ex resurrectione mortuorū ihū xpi. cū dici potuisset usi
tate: in uirtute sua. aut sc̄dm sp̄m scī̄ficationis suę. aut ex resur
rectione mortuorū eius. ut mortuorū suorū: non cogimur intelle
gere aliam p̄sonā sed unā eandemq; scilicet filiī dī dñi nr̄i ihū xpi·

Ex epla ad sixtū pbrū

Omnib; qui sunt romę dilectis dī uocatis scīs· De grā dī commdatione.
maxime ad romanos ap̄lica ep̄la loquitur· Ut inde se p̄dicatio eius ut
a capite orbis toto orbe diffunderet· Haec enī qua iustificatur impius·
Idem fit iustus· qui p̄ius fuerat impius· Et ideo p̄cipiendę huius grāe
merita nulla p̄cedunt· quia meritis impii non grā sed poena debetur·
Nec ista eēt grā si non daretur gratuita· sed debita redderetur· Grā uob
& pax a dō patre nr̄o & dño ihū xpo· Gratia ē qua nob donantur peccata·
ut reconciliemur dō· Pax aut· qua reconciliamur dō· Tam sciamus etiā

Ex lib. retractationū .i.

utrumq; ad generale dī grām p̄tinere· Quom̄ in ppl'o dī. aliud specialit̄
isr̄l. aliud iudas· Et tam utrūq; generalit̄ isr̄l· Non ē sic accipien
dū ē. ac si pax ipsa & rec̄ciliatio. non p̄tineat ad grām generale·
Sed q̄d specialit̄ grāe nomine. remissionē significauerit peccatorū·
Sicut legē. & specialit̄ dicimus sc̄dm q̄d dictū ē. lex & p̄phę· Et gene
ralit̄ ut in ea sint & p̄phę· Primū quidem grās ago dō meo p̄ ihm xpm.

Ex lib. de omib.

de omnibus uob: quia fides ur̄a annuntiatur in uniuerso mundo· Beat·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

enim cuius est dominus deus spes eius. Et quam bonus deus israel rectis corde. Beatus vir
cuius est dominus deus ipsius. Super omnes deus. Tamen nescio quomodo non facile quisquam
audet dicere deus meus. nisi qui in eum credit et qui eum diligit. Ipse dicit deus meus.
Tuum tibi fecisti cuius es. hoc amat ipse. Prorsus dulcedine affectus tuum
et secura et confidenti dilectione. dicit deus meus. Securus dicis. verum dicis.
quia tuus est. Et non fecisti ut non sit alterius. Non enim sic dicis deus meus.
quomodo equus meus. Equus enim tuus. tuus est. non equus alterius.
Deus et tuus est et meus. qui sic dixerit deus meus. quomodo dicis tu. Singuli dicunt
deus meus. et deus meus. Ille omnium est. communiter omnibus se ad fruendum prebens.
In omnibus integer. in singulis integer. Non enim qui dicunt deum meum. singuli
dividunt inter se. Si sermo iste quem iacto linguae sono constante lit
teris et syllabis totus. ad singulos pervenit. nec dividunt illum inter se
qui audiunt. Si sermo ad aures corporis corporaliter sonans. in
propinquo clarius. in longinquo languidius. ab omnibus tamen audientibus
tamen audientibus totus excipitur non inter se syllabatim eum dividentibus. sed
ab omnibus totum accipientibus. quanto magis ille deus ubique presens implens
omnia. non propinqua clarius. et longinqua languidius. sed pertendens
a fine usque ad finem fortiter et disponens omnia suaviter. aequaliter possi
detur ab omnibus. Lux ista fratres mei. certe corporea. de caelo fulget.
Oritur. occidit. circuit. de loco in locum mutatur. Tamen procedunt
in eam. et diriguntur omnium oculi. Et omnes oculi pariter eam possident.
non eam dividunt. Nullus in ea dives limites fixit. Nec pauper pro occu
pando ut videret. oculos pauperis aut exclusit aut angustavit.
Dicit pauper deus meus. Dicit dives deus meus. Minus ille habet. plus hic
habet. Sed argentum non deum. Testis enim mihi est deus. cui servio in spiritu meo
in evangelio filii eius. quod sine intermissione memoriam vestri facio. semper in ora
tionibus meis. Ego autem dico vobis non iurare omnino. Iustitia pha Ex lib. i. de sermone domini in monte.
riseorum est non periurare. Hanc confirmat qui vetat iurare. quod pertinet
ad iustitiam regni caelorum. Sed tamen quoniam iurat qui adhibet testem
deum. diligenter considerandum est hoc capitulum. Ne contra preceptum domini
apostolus fecisse videatur. qui saepe hoc modo iuravit cum dicit. Que autem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

scribo ub; ecce coram do quia non mentior. Et iterum. Ds et pater dni nri
ihu xpi. qui e benedictus in secla. scit quia non mentior. Tale e etiam
et illud. Testis enim mihi e ds. cui seruio in spu meo in euglio filii eius.
quom sine intermissione memoria ur facio sep in orationibus meis.
Nisi forte quis dicat. tunc habenda ee iuratione. cu p aliquid dicitur
p qd iuratur. Et non iurauerit. quia n dixit p dm. sed dixit testis est ds.
Ridiculu e hoc putare. Tamen ppt contentiosos aut multu tardiores.
ne aliquid inter ee quis putet. sciat etiam hoc modo iurasse aplm dicen
te. Cottidie morior p uram gtam frs. Quã ppt qui intellegit
n in bonis. sed in necessariis iuratione habenda. refrenet se quantu
potest. ut non ea utatur nisi in necessitate. Cum uidet pigros ee
homines ad credendu qd eis utile e credere. nisi iuratione
firmetur. Ad hoc itaq; ptinet qd hic dicitur. Sit aut sermo
ur e e. Non. non. Hoc bonu e. apetendu. Qd aut amplius est.
a malo e. Si iurare cogeris. scias de necessitate uenire infirmi
tatis eoru quibus aliquid suades. Que infirmitas: utiq; malu e.
Unde nos cottidie liberari depcamur. cu dicimus libera nos a malo.
Itaq; non dixit. qd amplius e. malu e. Tu enim malu facis: qui be
ne uteris iuratione. que et si non bona. tam necessaria e. ut alteri
psuadeas qd utile suades. Sed a malo e illius. Sapientibus.
Ex tract prt. lxx.iii. et insipientib; debitor su. Tu pfecisti sole et luna. Solem. spales
Luna. carnales. Adhuc carnalis e. non deseratur et ipse pficiatur.
Tu pfecisti sole et luna. Solem. tanqua sapiente. Nam et scriptu est.
Sapiens pmanet sicut sol. stultus aut sicut luna mutatur. Quid g.
Quia sol pmanet. id e quia sapiens pmanet sicut sol. stultus autem
sicut luna mutatur. Adhuc carnalis. adhuc insipiens. deserendus e.
Et ubi e qd dictu e ab aplo. Sapientib; et insipientib;. debitor sum.
Non enim erubesco euangtium. Virtus eni di e. in salute omi credenti.
Ex tract prt lx.viii. Obiciebatur enim xpianis. hoc ipsu qd xpiani eent. Illa qui de gta.
erat. Fortes libenter accipiebant. Et si accipiebant ut omino in
nomine dni sui. non erubescerent. Operuerat enim [illegible]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

faciem eorum. habentium frontem pauli dicentis. Non enim erubesco de
euangelio. Virtus enim dei est. in salutem omni credenti. O paule. non ne uies
adoratorem crucifixi. Parum est inquit. unde mihi non erubescere. Immo
hunc solam gloriam. unde me putat inimicus erubescere. Mihi enim
absit gloriari. nisi in cruce domini nostri ihesu christi. per quem mihi mundus crucifixus
est et ego mundo. Huic ergo tali fronti obprobrium solum poterat obici.
Ubi nec confusio poterat esse in conscientia sancta. nec uerecundia in
fronte tam libera. Iustitia enim dei in eo reuelatur ex fide in fidem.
Intelligitur quid est fides. qua creduntur ea quae non uidentur. Sed tamen Ex lib. quest. euangl. ii.
est etiam fides rerum. quando non uerbis sed rebus. ipsis presentibus creditur.
Cum futurum est cum iam per speciem manifestam se contemplandam prebebit scilicet
ipsa dei sapientia per quam facta sunt omnia. De qua fide rerum lucisque
illius presentatae. forsitan paulus apostolus dicit. Iustitia enim dei in eo reue
latur ex fide in fidem. Dicit enim alio loco. Nos enim reuelata facie
gloriam domini speculantes. in eandem imaginem transformamur. a gloria in
gloriam. tamquam a domini spiritu. Sicut enim hic ait de gloria in gloriam. ita ubi ex
fide in fidem. De gloria scilicet euangelii. quo nunc credentes inluminan
tur. in gloriam ipsius incommutabilis et manifestatae ueritatis. qua
tunc commutati perfruentur. Ita ex fide uerborum quibus nunc
credimus quod nondum uidemus. in fidem rerum qua in eternum. quod nunc credi
mus obtinebimus. Secundum sententiam hanc. etiam illud dictum est a iohanne
in epistola ad parthos. Dilectissimi nunc filii dei sumus. et nondum apparuit quid erimus.
Scimus quod cum apparuerit similes ei erimus. quoniam uidebimus eum sicuti est. Unde enim
nunc filii dei sumus. nisi quia dedit eis potestatem filios dei fieri credentibus in nomine
eius. ut uideamus in enigmate. Unde autem tunc similes ei erimus. nisi quoniam ut ipse
ait. uidebimus eum sicuti est. Quod etiam dictum est. tunc autem facie ad faciem.
Illam ergo fidem presentissimae ueritatis intellegamus. ex fide in fidem.
Idest. ex fide in qua ministratur deo. in illam fidem ubi fruatur deo.
Sicut scriptum est. iustus autem ex fide uiuit. Scriptum est. iustus ex fide Ex lib. de ciuitate dei xviiii.
uiuit. Quoniam neque bonum nostrum iam uidemus. unde oportet ut creden
do queramus. Neque ipsum recte uiuere. nobis ex nobis est. nisi credentes

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ex lib de spu et littera

adiuuet orantes. qui ipsa fidem dedit. qui a nos ab illo adiu
uandos ee credamus; Idem apls. in eadem epla in qua uehemens
defensor gře. cu se dixisset grecis. et barbaris. sapientib; et insi
pientib; debitorem. et ideo qd ad ipsu ptineret promtu ee. his q
rome eent euangelizare. non eni confundor inquit de euangelio.
Uirtus eni di e in salute omi credenti. iudeo primu et greco.
Iustitia eni di in eo reuelatur ex fide in fidem. Sicut scriptu est.
iustus aut ex fide uiuit. Haec e iustitia di. que in testamto
ueteri uelata in nouo reuelatur. Que ideo iustitia di dicitur.
qd inpertiendo ea iustos facit. Sicut dni e salus. qua saluos facit.
Et hec e fides ex qua et in qua reuelatur. Ex fide scilicet annuntian
tiu. in fidem obedientiu. Qua fide ihu xpi. id e qua nob e tulit
xpc. credimus ex do nob ee plenius que futuru ee. qd iuste uiuim.
Unde illi ea pietate qua solus colendus e. gras agimus. Nec imme
rito apls ex hoc articulo conuertitur. ad eos. cu detestatione com
memorandos. qui uitio illo qd superius memoraui leues et inflati.
ac per se ipsos uel ut p inane sublati. ubi non requiescerent. sed fracti
dissilirent in figmta doloru tanqua in lapides deciderunt. Quia eni
commendauerat pietate fidei qua do iustificati grati ee debem.
ut et contrariu qd detestaremur subinferens. Reuelatur eni
inquit ira di de celo sup omem impietate et iniustitia hominum.
eoru qui ueritate in iniustitia detinent. Quia qd notu e di. ma
nifestu e in illis. Ds eni illis manifestauit. Inuisibilia eni eius.
a creatura mundi. per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur.
Sempiterna quoq; uirtus eius et diuinitas. ut sint inexcusabiles.
Quia cognoscentes dm. non ut dm glificauer. aut gras eger. sed eua
nuer. in cogitationib; suis. et obscuratu e insipiens cor eoru.
Dicentes se ee sapientes. stulti facti sunt. et mutauer glam in
corruptibilis di. in similitudine imaginis corruptibilis hominis.
et uolucrum. et quadrupedum. et serpentium. Uide queadmo
dum non eos dixerit ueritatis ignaros. sed qd ueritate in iniquitate

(c) 2006 Ministerio de Cultura

detinuerunt. Et quia occurrebat animo. ut quereretur unde
illis esse potuerit cognitio veritatis, quibus deus legem non dederat. neque
hoc tacuit unde habere potuerint. Per visibilia namque creaturae perve
nisse eos dixit ad intellegentiam invisibilium creatoris. Quia revera. sic
magna ingenia querere presumpserunt. sic invenire potuerunt.
Ubi ergo impietas? Quia videlicet cum cognovissent deum. non sicut deum
glorificaverunt. aut gratias egerunt. sed evanuerunt in cogitationibus suis.
Eorum proprie vanitas morbus est. qui se ipsos seducunt. dum videntur sibi
aliquid esse cum nihil sint. Denique hoc tumore superbiae sese obumbrantes
cuius pedem sibi non venire deprecatur sanctus ille cantator. qui dixit
in lumine tuo videbimus lumen. ab ipso lumine incommutabilis
veritatis aversi sunt. Et obscuratum est insipiens cor eorum. Non enim
sapiens cor. quamvis cognovissent deum. Sed insipiens potius quia
non sicut deum glorificaverunt. aut gratias egerunt. Dixit enim homini ecce
pietas est sapientia. At per hoc dicentes se esse sapientes quod non aliud intelle
gendum est. nisi hoc ipsum sibi tribuentes stulti facti sunt. Iam que sequun
tur quid opus est dicere? Per hanc quippe impietatem. illi homines. illi inquam
homines qui per creaturam creatorem cognoscere potuerunt. quo prolapsi
cum deus superbis resistat. atque ubi demersi. melius ipsius epistolae est sequentia
docent. Ait dominus ihesus. Ego sum via et veritas et vita. Veritatem vitam — *Ex sermone de verbis apostoli.*
omnis homo cupit. sed viam non omnis homo invenit. Deum esse quandam vitam
aeternam immutabilem. intellegibilem. intellegentem. sapientem. sapi
entes facientem. nonnulli etiam huius seculi phylosophi viderunt.
Veritatem fixam stantem indeclinabilem. ubi sunt omnes rationes rerum
omnium creaturarum. Viderunt. sed de longinquo viderunt. Ad illam
vero tam magnam ineffabilem beatificam possessionem. qua via perve
niretur non invenerunt. Nam quid viderunt etiam ipsi quan
tum videri ab homine potest. creatorem per creaturam. factorem per
facta. fabricatorem mundi per mundum. paulus apostolus testis est. cui
utique debent credere christiani. Ait enim. cum de talibus loqueretur.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ex tit̄t psl lxxx.viiij.

Reuelatur ira di de celo. sup omnem impietate͂ ⁊ iniustitiā hominū.
qui ueritate͂ in iniquitate detinent. Quis nouit potestate͂ ire tue.
⁊ p̄ timore tuo iratuā dinumerare. Valde paucor͂ hominū ē
inquit. nosse ire tue potestate͂. Quia plerisq; ita magis cū parcis
irasceris. ut non ad iram sed potius ad mansuetudine͂ tuā ptinere
intellegatur labor ⁊ dolor quę corripis erudisq; quos diligis. ne
p enis excrucientur ęt̄nis. Sicut enī legitur in alio psalmo. irrita
uit dnm peccator. p magnitudine ire sue non exquiret. Quis ḡ
nouit. idem quo uisquisq; reperitur. qui nouerit potestate͂ ire tue.
⁊ p̄ timore tuo iratuā dinumerare. Qua difficile inuenitur. qui
nouerit. ita p timore tuo dinumerare. iratuā. ut etiā h° eaddat
⁊ ad eā intelligat ptinere. qd n̄ nullis quib; plus irasceris. parcere
uideris. Vt p speretur peccator in uiā sua. ⁊ in alia recipiat
in nouissimo. Potestas quippe humanę ire cū corpus occide
rit. amplius non habet quid faciat. Ds uō habet potestate͂
⁊ hic punire. ⁊ post corporis morte͂ mittere in gehennā.

Ex libro de spu ⁊ litt tera

Et a paucis eruditis. maior eius ira intelligitur. Vana ⁊ seductoria.
infelicitas impior͂. Nu quid dixit. eos non detinere ueritate͂.
Veritate͂. in iniquitate detinent. Bonū ē qd tenent. sed malū ē
ubi tenent. Occurrebat aut͂. ut diceretur ei Vnde illi impii
ueritate͂ tenent. Nu quid ds. ad quē quā eor͂ locutus est.
Nu quid lege͂ acceperunt. sicut ppls isrl̄ p moysen. Vnde ergo
detinent ueritate͂. ut in ipsa iniquitate. Sequitur. ⁊ ostendit.
Quia qd notū ē di inquit. manifestū ē illis. Ds enī illis manifestauit.
Manifestauit illis. quibus lege͂ non dedit. Audi quomodo mani
festauit. Inuisibilia enī eius. per ea quę facta sunt intellecta conspici
untur. Vt ita sapiens quę fecit mundū. conteplato mundo intellegitur.
Interroga mundū. Ornatū celi. fulgorem dispositioneq; syderū.
Sole͂ diei efficiente͂. Lunā noctis solatiū. Introga terram. fructifi
cante͂ herbis ⁊ lignis. Animalib; plenā. hominib; exornatā.
Introga mare. quantis natatilib; plenū ē. Introga aere͂. quantis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uolatilib; uiget. Interroga omnia. uide si non specie sua. tamquam uoce tibi
respondent. deus nos fecit. Haec phylosophy nobiles quesierunt. et ex arte
artificem cognouerunt. Quid ergo. Quare reuelatur ira dei super ipsa impietatem
Qui ueritatem. in iniquitate detinent. Dicentes enim se esse sapientes.
stulti facti sunt. Quod curiositate inuenerunt. superbia perdiderunt. Dicentes se esse
sapientes. donum dei sibi tribuentes. stulti facti sunt. Unde probas stul
titiam ipsorum. ostende aperte. Ostendisti nobis unde potuerunt peruenire
ad cognitionem dei. Quia inuisibilia eius. per ea que facta sunt intellecta
conspiciuntur. Insipientiam ipsorum. unde ostendis. Audi. Et im
mutauerunt gloriam incorruptibilis dei. in similitudinem imaginis
corruptibilis hominis. et uolucrum. et quadrupedum. et serpentium.
Figuras enim istorum animalium. sibi deos pagani fecerunt. Inuenisti deum
et coluisti ydolum. Quomodo sapiens es. Ista est iniquitas simula
chrorum. in qua iniquitate illi ueritatem detinuerunt. Quia quod per
creaturam cognouerunt. et quod per opera dei cognouerunt. in operibus hominum
perdiderunt. Mundus enim opus est dei. Ydolum opus est fabri. Ecce in quanta
iniquitate ueritatem tenuerunt. et ad possessionem illam quam uiderunt. uiam
perducentem non inuenerunt. Xpc autem qui ipsa est apud patrem ueritas
et uita. uerbum dei de quo dictum est. uita erat lux hominum. Quid ergo
ipsa est apud patrem ueritas et uita. non habebamus qua iremus ad ue
ritatem et uitam. ueniendo ad nos homo factus factus est uia.
Ambula per hominem. et peruenis ad deum. Per ipsum uadis. ad ipsum uadis.
Noli quaerere qua ad illum uenias. praeter ipsum. Si uia esse noluisset
semper erraremus. Factus est uia est qua uenias. Non tibi dico
quaere uiam. Ipsa uia ad te uenit. surge et ambula. Ambula
moribus. non pedibus. Multi enim bene ambulant pedibus.
et male ambulant moribus. Sed aliquando ipsi bene am
bulantes. praeter uiam currunt. Inuenis homines bene uiuentes.
non xpianos. Bene currunt. sed in uia non currunt. Quanto plus
currunt. plus errant. quia a uia recedunt. Si autem tales homi
nes peruenient ad uiam. et teneant uiam. quanta securitas est.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Q ui in uia bene ambulant n̄ errant· Si autē ñ tenet uiā· q̄ntū
uis bene ambulet dolendū ē· Melius ē in uia claudicare·

Ex sermone de ubis eugti

quā p̄t uiā fortit ābulare· Via dn̄i aut n̄ erat aut latebat·
V t reueletur nobis unde dn̄s exultauit· q̄a reuelatū ē paruulis·
debemus ēē paruuli· Nā si uoluerimus ēē magni· quasi sapi
entes ⁊ prudentes· n̄ nob illud reuelatur· Quis magni sapi
entes ⁊ prudentes· stulti facti s̄· Habes remediū· à contrario·
S i dicendo te ēē sapientē· stultus factus es· dic te stultū· ⁊ sapiens eris·
S ed dic· dic ⁊ intus dic· Quia sic ē ut dicis· Si dicis· noli coram
hominib; dicere· ⁊ corā dō ñ dicere· P̄rsus q̄d ad te ipsū p̄tinet·
q̄d ad tua· tenebrosus es· Quid ē enī aliud ēē stultū· nisi ēē te
nebrosū in corde· Denq; de illis sic ait· Dicentes se ēē sapien
tes stulti facti sunt· ante quā hi diceret· Quid sur sū! ⁊ ob
scuratū ē (insipiēs) cor eor̄· Dic q̄a tu t̄ lum̄ ñ es· Vt multū· oculus es·
lum̄ ñ es· Quid p̄dest patens ⁊ sanus oculus· si lum̄ deest·
E rgo dic· a te t̄ lum̄ ñ ēē· ⁊ clama q̄d scriptū ē· Tu inluminabis
lucernā meā dn̄e· lumine tuo dn̄e inluminabis tenebras
meas· Me enī· nihil nisi tenebre· Tu autē lum̄ fugās tene
bras· inluminans me· Non a me m̄i lum̄ existens· sed lumen
ñ participans nisi in te· Inuisibilia enī eius· p̄ ea que facta sunt·

Ex libro de trinitate XV·

intellecta c̄spiciuntur· Vnde arguuntur in libro sapien
tie q̄ de his que uidentur bona· ñ potuer scire eū qui est·
N eque operib; attendentes inquit· agnouer artificem·
S ed aut ignē· aut spm̄· aut citatū aerem· aut gyrū stellar̄·
aut uiolentē aquā· aut luminaria celi· rectores orbis
t(er)rar̄ dōs putauerunt· Quor̄ q̄dem si specie delectati·
H ec deos putauer· sciant quanto dominator eor̄ melior
est· Speciei enī generator· creauit ea· Aut si uirtutem
⁊ operationē eor̄ mirati s̄· intellegant ab his quanto
q̄ hec c̄stituit fortior est· A magnitudine enī speciei
⁊ creature· cognoscibilit poterit hor̄ creator uideri·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Hec de libro sapientie ppterea posui: ne me fideliū quispiam
frustra inan[iter]que existimet. in creatura pus p quasdā sui gnris
trinitatis. quodāmodo gradatī donec ad mentē hominis perue
nirem. que sisse indicia sūme illius trinitatis. quā querim[us]
cū dm̄ querim[us]. Vider[unt] g isti phy losophy. quos ceteris non | Ex libris de ciui tate di VIII.
inmerito fama atq; gła platos uidemus. nullū corpus
ēē dm̄. & ideo cuncta corpora transcender[unt] querentes
dm̄. Vider[unt] quicquid mutabile ē n̄ ēē sumū dm̄. & ideo
aiām omēm. mutabilesq; oms sp̄c transcender[unt] querentes
sumū dm̄. Deinde uider[unt] omēm speciem in re quacūq; muta
bili. que quicquid illud est quomodo & qualiscūq; natura ē
n̄ ēē posse nisi ab illo quē ē. quia incommutabilit[er] ē. Ac p hoc
siue uniuersi mundi corpus a celo usq; ad terrā & que cūque
corpora in ēē sunt. siue omēm uitā. nisi ab illo ēē n̄ posse
qui simplicit[er] ē. Quia n̄ aliud illi ē ēē. aliud uiuere: quasi
possit ēē n̄ uiuens. Nec aliud illi ē uiuere. aliud intelligere.
quasi possit uiuere n̄ intelligens. Nec aliud ē intelligere.
aliud beatū ēē quasi possit intelligere n̄ beatus. Sed qđ est
illi uiuere. intelligere beatū ēē. h̄ ē illi ēē. A p̄t hanc incom
mutabilitatē & simplicitatē. intellexer[unt] eū & oīa ista fecisse.
ipsū a nullo fieri potuisse. Considerauer[unt] enī. quicquid est
ut corpus ēē ut uita. Meliusq; aliquid uitā ēē quā corpus
Speciemq; corporis ēē sensibilē intelligibilē uitē. Pinde.
intelligibilē spetiem sensibili ptuler[unt]. Sensibilia dicimus
que uisu tactuq; corporis sentiri que unt. Intelligibilia: que
conspectu m̄tis intelligi. Nulla ē enī pulchritudo corporalis.
siue in statu corporis sicut ē figura. Siue in motu. sicut ē quanti
lena. de qua n̄ animus iudicet. Qđ p[er]fecto n̄ posset. nisi melior
ille eēt. Hec species. sine tumore molis. sine strepitu uocis sine
spatio ut loci ut tēporis. Sed ibi quoq; nisi mutabilis ēē n̄ alius
alio melius de spetie sensibili iudicaret. Melius ingeniosior.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quã tardior. Melius ẽ perfectior. quã imperfectior. Melius exer
citatior. quã minus exercitatus. Et idem ipse unus cũ pfecit.
melius utiq; postea quã prius. Et ad aut recipit magis. & minus. sine
dubitatione mutabile ẽ. Vnde ingeniosi & docti. & in his exercitati ho
mines facile collegerunt. Non ẽ in eis rebus primam. speciem ubi mutabilis
ẽẽ conuincitur. Cũ igitur in eorũ conspectu & corpus & animus. magis
minusq; speciosa eẽnt. si aut ẽ omi specie qu . rere possent. omino nulla
eẽnt. Vider ẽẽ aliquid ubi prima eẽt & incommutabilis. & ideo nec
comparabilis atq; ibi eẽ rerũ principiũ. rectissime crediderunt.

Quod factũ ñ eẽt. & ex quo facta cuncta eẽnt. Ita qđ notũ ẽ dĩ. manife
stauit eis ipse. Cũ ab eis inuisibilia eius p ea q facta s intellecta
c spectas. Sempiterna quoq; uirtus eius & diuinitas a quo etiã uisi
Ex libris de tri nitate IIII. bilia & temporalia cuncta creatas. Phylosophos nec illos c sulere
debemus qui creatorẽ sẽpiternitate in quo uiuimus & mouemur & sumus quantũ
potuer intellexer. Qui a p ea q facta sunt cognoscentes dm. non sicut
dm glificauer. aut grãs egerunt. sed dicentes se eẽ sapientes stulti facti s.

Et cũ idonei ñ eẽnt in ęternitate spãlis incommutabilisq; naturę aciem mtis.
c stanter infigere. nec ad illud quidem dignabitis. ut eis ista p scos angelos
l sue interiorib; nunciarentur. Siue foris siue quis p sensus corporis relationib; in spu
expssis. sicut patrib; nrĩs uera pietate pditis hec demonstrata sunt.

Qui ea pdicentes. uel de psentib; signis uel de proximis reb; . ita ut pdixe
rant factis fidem facientes. auctoritatẽ eũ de longe futuris usq; in
Ex tractatu euglii scdm iohannem I. sclĩ fine crederetur. habere meruer. Quidam phylosophi huius mun
di extiterunt. inquisierũt creatorem p creaturã. quia potest inueniri
p creaturã. euidente dicente aplo. Inuisibilia eni eius a c stitutione
mundi p ea q facta s intellecta c spiciuntur. sempiterna quoq; uirtus
eius & diuinitas ut sint inexcusabiles. Et seqr. Quia cũ cognouis
sent dm. Non dixit qa ñ cognouer. Sed qa cũ cognouissent dm.
non sicut dm glificauer aut grãs eger. sed euanuer in cogitationi
bus suis. & obscuratũ ẽ insipiens cor eorũ. Vnde obscuratũ. Sequitur
& dicit aptius. Dicentes eni se eẽ sapientes. stulti facti s. Vider

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quo ueniendum esset. sed ingrati ei qui illis praestitit ut uiderent.
sibi uoluerunt tribuere quod uidebant. Et facti superbi amiserunt
id quod uidebant. Et conuersi sunt inde ad ydola et simulacra
et ad culturas demoniorum. adorare creaturam et contempnere creato-
rem. Sed iam isti elisi ista fecerunt. Vt autem eliderentur superbierunt.
Cum autem superbirent. sapientes se esse dixerunt. Hi ergo de quibus dixit. qui cum
cognouissent deum non sicut deum glorificauerunt. uiderunt quod per uerbum dei
facta sunt omnia. Nam inueniuntur ista in libris phylosophorum.
Et quia unigenitum filium habet deus per quem sunt omnia. Illud potuerunt
uidere quod est. sed uiderunt de longe. Noluerunt tenere humilitatem Christi.
in qua naui securi peruenirent. ad id quod longe uidere potuerunt.
Et sorduit eis crux Christi. Mare transeundum est. et lignum contempnis.
O sapientia superba. irrides crucifixum Christum. Ipse est quem longe uidisti.
Sed quare crucifixus est. Quia lignum tibi humilitatis eius necessarium
erat. Superbia enim tumueras. et longe ab illa patria proiectus eras.
Et fluctibus huius saeculi interrupta est uia. Et qua transeatur ad
patriam non est. nisi ligno porteris. Ingrate. irrides eum qui ad te uenit
ut redeas. Ipse factus est uia. et hoc per mare. Inde in mari ambulauit.
ut ostenderet esse in mari uiam. Sed tu. quomodo ipse. ambulare
in mari non potes. Naui portare. ligno portare. Crede in cruci- Ex libris de trinitate .xiiii.
fixum. et poteris peruenire. Praecipui gentium phylosophi. qui inuisibilia
dei per ea quae facta sunt. intellecta conspicere potuerunt. tamen quia sine media-
tore. id est sine homine Christo phylosophati sunt. quem nec uenturum prophetis.
nec uenisse apostolis crediderunt. ueritatem detinuerunt sicut de illis
dictum est in iniquitate. Non potuerunt enim in his rebus infimis constituti
nisi quaerere aliqua media per quae ad illa quae intellexerant sublimia per-
uenirent. Atque ita in deceptores demones inciderunt. per quos factum est.
ut inmutarent gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis
corruptibilis hominis. et uolucrum. et quadrupedum. et serpentium.
In talibus enim sacramentis etiam ydola instituerunt siue coluerunt. De ipsis gentilibus Ex libris de unico baptismo.
ydolorumque cultoribus. multa utique inter se diuersitate distantibus. nihil

(c) 2006 Ministerio de Cultura

aliud nobis demonstrat apls. nisi ut in ipsis quoq; ita quicquid pra
uũ ẽ corrigamus. ut qđ forte rectũ ẽ approbemus. Aliaq; ydola
a tres. 7 qđ ẽ grauius n̄ tantũ cultores. sed etiã institutores simula
croꝝ redarguebat. ubi ait. Qui cognoscentes dm̄ non sicut dm̄
glificauerunt. aut g̃s egerunt. sed euanuerunt in cogita
tionib; suis. 7 obscuratũ ẽ insipiens cor eoꝝ. Dicentes se ee sapi
entes stulti facti sunt. Et inmutauer̄ gl̃am incorruptibilis di.
e in similitudinẽ imaginis corruptibilis hominis 7 uolucrum.
7 quadrupedum. 7 serpentũ. Talia quippe nouimus fuisse
simulacra egyptioꝝ. ubi instituta ẽẽ multiplicior multoq;
ignominiosior ydolatria phibetur. Aliquid tamẽ cognitione
denegauit illis fuisse. ac non potius confirmauit dicens.
Cognoscentes dm̄. n̄ ut dm̄ glificauerunt. Si ergo istã cognitionẽ
tanquã mendatiũ repellere 7 destruere conaretur. q̄ de eã in
sacrilegis inuenisset. nonne qđ absit ueritatis inimicus exti
steret. Ideoq; 7 id qđ inmutauerunt in mendatiũ suũ. nã 7 hic dixit.
inmutauer̄ gl̃am di. in similitudinẽ imaginis corruptibilis
hominis. Talẽ scilicet fingentes dm̄ qualis n̄ e ds. n̄ sicut eum
cognouer̄ tradentes hominib;. Et paulo post. de talibus
dicit. Qui inmutauerunt ueritatẽ in mendatiũ. 7 coluer̄
7 seruier̄ creaturæ potius quã creatori. q̃ ẽ benedictus in scl̃a.
Veritas quippe creaturæ a dō ẽ. n̄ e ds. Quã illi in mendatium
conuerter̄. tanquã dōs colentes solẽ 7 lunã. 7 quæcumq; cęle
stia atq; terrestria. Id ergo inmutauer̄ in mendatiũ suũ. culpat.
detestatur. euertit. Quod autẽ uerũ. in doctrina quauis multis
falsitatib; p̄mixta efusaq; seruar̄. approbat testatur. affirmat.
Nã 7 hic eundẽ locum itac epl̃e ut diceret. Reuelatur enĩ ira dĩ
de cęlo. sup omnem impietatẽ 7 iniustitiã hominũ. eoꝝ qui ueritatẽ in ini
quitate detinent. Non ab negans ueritatẽ. quãuis in iniquitate deten
tã. Et in actib; aptoꝝ. cũ de dō uno uero atenienses doceret.
qđ in illo uiuimus mouemur 7 sumus. continuo subiunxit. sicut

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quidam secundum uos dixerunt. Hoc quoque quod in deo uiuimus et mouemur et su
mus. ex illa ueritate est. quam illi impii simulacrorum cultores in ini
quitate detinent. Qui cognoscentes deum non sicut deum glorificauerunt.
Hanc tamen ueritatem. sicut uidemus apud impios et sacrilegos inuentam.
non destruit sed confirmat apostolus. Eiusque utitur testimonio ad do
cendos eos qui ista nesciebant. Multo autem mirabilius est quod fecit
apostolus. Item fana circuiens. aram quandam inter aras demonum inuentam.
in qua scriptum erat ignoto deo. neque li negando et refellendo destruxe
rit Sed pocius confirmando hinc etiam reppererit oportunissimum
sue disputationis exordium dicens. Quem uos ignorantes colitis. hunc
ego annuntio uobis. Hanc itaque nos per maiores nostros traditam nobis
sequentes apostolicam regulam. si quod recti etiam in peruersis inuenerimus. eorum
peruersitate correcta. illud quod recti est minime uiolamus. Vt in uno
homine. ex his que ueritate tenet. etiam falsa emendentur Non ex falsis
conuictis etiam uera destruantur. Quamuis enim homo christianus (Ex libris de ciuitate dei VIII.)
litteris tantum ecclesiasticis eruditus. platonicorum forte nomen igno
ret. non tamen ita surdus est in rebus humanis. ut nesciat phylosophos. ut stu
dium sapientie. ut ipsam sapientiam profiteri. Cauet eos tamen qui secundum
elementa huius mundi phylosofantur. non secundum deum a quo ipse factus est
mundus. Admonetur enim precepto apostolico. fideliterque audit quod dictum est.
Cauete ne quis uos decipiat per phylosophiam et inanem seductionem. secundum
elementa mundi. Deinde ne omnes tales esse arbitretur. audit ab eodem apostolo (Coloss.)
dici de quibusdam. Quia quod notum est dei manifestum est in illis. Deus enim illis ma
nifestauit. Inuisibilia enim eius a constitutione mundi. per ea que facta sunt
intellecta conspiciuntur. sempiterna quoque uirtus eius et diuinitas.
Et ubi atheniensibus loquens. cum rem magnam de deo dixisset. et que a paucis
possit intelligi. quod in illo uiuimus mouemur et sumus. adiecit et ait.
Sicut et uestri quidam dixerunt. Nouit sane. etiam ipsos in quibus erant
cauere. Vbi enim dictum est quod per ea que facta sunt. deus illis manifestauit
intellectu conspicienda inuisibilia sua. ibi etiam dictum est non illos ipsum
deum recte coluisse. Quia aliis rebus quibus non oportebat. diuinos

(c) 2006 Ministerio de Cultura

honores illi uni tantum debitos detulerunt. Qui cum cognoscerent deum. non sicut deum
glorificauerunt. aut gratias egerunt. sed euanuerunt in cogitationibus suis.
Et obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes. stul
ti facti sunt. Et inmutauerunt gloriam incorruptibilis dei. in similitu
dinem imaginis corruptibilis hominis et uolucrum. et quadrupedum
et serpentium. Ubi romanos et grecos et egyptios. qui de sapientia
Ex fine decalogi ad pptm nomine gloriati sunt. fecit intelligi. Et comutauerunt gloriam incor
ruptibilis dei. in similitudine imaginis corruptibilis hominis.
Hoc quidem fit in corde impiorum. Stat deus incomutabilis manet.
Neque enim quia apostolus dixit comutauerunt. ideo mutatus est deus.
Ex lib. de ciuitate dei VIII Hermes egyptius quem trismegistum uocant. alios deos esse dicit.
a summo deo factos alios ab hominibus. Hoc qui audit sicut a me po
situm est. putat dici de simulacris quia opera sunt manuum homi
num. At ille. inuisibilia et contrectabilia simulacra. uelut corpora
deorum esse asserit. Inesse autem his quosdam spiritus inuitatos qui ualeant
aliquid. siue ad nocendum. siue ad desideria non nulla complenda
eorum. a quibus eis diuini honores et cultus obsequia deferuntur.
Hos quippe spiritus inuisibiles. per artem quandam uisibilibus rebus corporalis ma
therie copulare. ut sint quasi animata corpora. illis spiritibus
dicata et subdita simulacra. hoc esse dicit deos facere. Eamque
magnam et mirabilem. deos faciendi. accepisse homines potesta
tem. Huius egyptii uerba. sicut in nostram linguam interpretata sunt
ponam. Et quoniam de cognatione inquit et consortio hominum deorumque
nobis indicitur sermo. potestatem hominis o asclepi. uimque cognosce.
Dominus inquit et pater. uel quod est summum deus. ut effector est deorum celestium. ita homo
fictor est deorum qui in templis sunt. humana proximitate contenti. Et
paulo post. Ita humanitas inquit. semper memor nature et originis
sue. in illa diuinitatis imitatione perseuerat. Ut sicut pater ac dominus. ut
sui similes essent deos fecit eternos. ita humanitas deos suos. ex sui uultus
similitudine figuraret. Erat enim de his de quibus dicit apostolus. qui cum cog
noscerent deum. non sicut deum glorificauerunt aut gratias egerunt. sed euanuerunt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in cogitationib; suis. & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se
esse sapientes. stulti facti sunt. Et inmutauerunt gloriam incorruptibilis dei.
in similitudine imaginis corruptibilis hominis. & cetera que com
memorare longum est. Multa quippe talia dicit de uno uero deo
fabricatore mundi. qualia ueritas habet. Et nescio quomodo
illa obscuratione cordis ad ista delabitur. ut diis quos confite
tur ab hominibus fieri semper uelit homines subdi. Non enim hec ei
reuelauerat spiritus sanctus. sicut prophetis sanctis. Qui hec preuidentes. cum exul
tatione dicebant. Si faciat homo deos. & ecce ipsi non sunt dii.
Et alio loco. Erit in illo die dicit dominus. exterminabo nomina simula
crorum a terra. & non iam erit eorum memoria. Ex quo genere illi erant.
quem uenturum quod sciebant. uenisse gaudebant. Qualis symeon. qualis
anna. qui mox natum ihm. Qualis helisabeth. que etiam conceptum.
in spiritu agnouit. Qualis petrus. reuelante patre dicens. tu es xpc
filius dei uiui. Post multa enim ad illud ipsum redit. ut iterum dicat de diis
quos homines fecerunt. ita loquens. Quoniam ergo proaui nostri multum errabant
circa deorum rationem increduli. & non animaduertentes. ad cultum religi
onemque diuinam. inuenerunt artem qua efficerent deos. cui inuente adiunx
erunt uirtutem de mundi natura conuenientem. Eamque miscentes.
quoniam animas facere non poterant. euocantes animas demonum uel an
gelorum. eas indiderunt imaginibus sanctis diuinisque mysteriis. per quas
ydola & bene faciendi & male uires habere potuissent. Confitetur
atque exprimit causas. quare ad ista peruentum sit. Dicens. proauos suos.
multo errore & incredulitate. & animum non aduertendo ad cultum
religionemque diuinam. inuenisse hanc artem qua facerent deos. Nos
quid oportet dicere. uel potius quid agere. nisi quantas possumus gratias
domino deo nostro qui hec contrariis causis quibus instituta sunt abstulit.
Nam quod instituit multitudo erroris. abstulit uia ueritatis. Quod insti
tuit incredulitas. abstulit fides. Quod instituit a cultu diuine
religionis auersio. abstulit ad unum uerum deum sanctumque conuersio.
Neque enim quia deos homo faciebat. ideo non habens possidebatur ipse quem fecerat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quando in eoꝝ societate colendo traducebatur. Societatē dico.
nō ydoloꝝ stolidoꝝ. sed uersutoꝝ demonioꝝ. Nā quid ē ydola.
nisi qđ eadem scriptura dicit. Oculos habent et non uidebunt.
Et quicquid tale. de inathenis licet a fabro efigiatis tamē uita
sensuq; carentib; dicendū fuit. Sed inmundi spē. eisdē simula
chris arte illa nefaria conligati; oculoꝝ suoꝝ animas in suam
societatē redigendo. miserabilit captiuauerant. Unde dicit apls
Scimus qđ nihil ē ydolū. Sed quę immolant gentes. demoniis im
molant et nō dō. Nolo uos socios fieri demonioꝝ. Demones itaq;
qui coluntur in templis. per artē nescio quā imaginib; inditi. hic uisibi
lib; simulacris. qđ possunt. tāquā demones possunt. Ut quasi
beneficia pstando magis nocentes. quemagis decipientes. ut aperte
male faciendo. Nec tamē qđ libet hoꝝ. nisi quando pmittun
tur alta et secreta dī puidentia. Species membroꝝ quā natu
ralit in animantib; uiuentē uidere. atq; in nob metipsis. sen
tire consueuimus. quāquā ut illi asserunt in signo aliquo fabre
facto. atq; eminenti. collocata sub iecta. cū adorari atq; honorari
a multitudine coeperit. parit in unoqq; sordidissimū erroris
affectū. Ut q̄m in illo figmto nō inuenit uitalē motū. credat numē
occultū. Effigiē tam uiuenti corpori similē. seductus forma.
et commotus auctoritate quasi sapientiū institutoꝝ obsequentiūq;
turbaꝝ. sine uiuo aliquo habitatore ēē non putat. Hinc et mala
demonia. ad possidenda gentiū simulacra. talis hominū affect'
inuitat. Quoꝝ psidentium uaria fallatia. mortiferi seminantur
et multiplicantur errores. Aliis itaq; locis. et ista diuine
littere uigilant. Ne quisquā dicat. cū in istis fuerint simula
cra. non hoc uisibile colo. sed numē qđ illic inuisibilit habitat
Ipsa q̄ numina. in alio psalmo. eadem scriptura sic clamat.
Qm̄ dii gentium inquit demonia. dns autē celos fecit. Dicit et
apls Non qđ ydolū sit aliquid. Sed qđ immolant gentes.
demoniis immolant et nō dō. Nolo uos socios fieri demonioꝝ.

Sr. terc psl. cxiii.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Videntur aut sibi purgatioris ee religionis. qui dicunt. Nec simu
lacrũ. nec demoniũ colo. sed p effigiem corporalē. eius rei signũ
intueor. quã colere debeo. Itaq; significantur simulacra.
Vt alio dicant significari t̃ram. unde tēplum solent appel
lare. telluris. Alio mare. sicut neptuni simulacro. Alio
aerem. sicut iunonis. Alio ignē. sicut uulcani. Alio luci
ferũ. sic ut ueneris. Alio solem. alio lunã. Quorum simulacris ea
dem nomina sicut telluris imponunt. Alio illud. alio illud sydus.
ut illã aut illã creaturã. Neq; enĩ cuncta enumerare sufficimus.
De q̃b; rursũ cũ exagitari ceperint. q̃d corpora colunt. maximeq;
t̃rã. mare. aerem. ignem. quorum nobis usus in pmtu est.
nã de celestib; quia ñro ea corpore contrectare ac contingere
nisi oculorum radiis ñ ualemus. non ita erubescunt. Audent
respondere non se ipsa corpora colere sed quę illis regendis p̃sident
numina. Itaq; apli una sententia. & penã istorum dãpnationẽq;
testatur. Qui transmutauer̃ inquit ueritatẽ di in mñdacium.
& coluerunt. & seruierunt creaturę potius quã creatori.
Qui ẽ ds̃ benedictus in s̃cła. Nã p̃ore parte huius sententię. simula
cra dãpnauit. Posteriore autẽ interp̃tatione simulacrorum. Effi
gies autẽ a fabro factas appellando nominib; eorum rerum quas
fabricauit ds̃. transmutant ueritatẽ di in mñdatiũ. Res autẽ
ipsas p dis habendo & uenerando seruiunt creaturę potius quã
creatori. qui ẽ benedictus in s̃cła. Quis autẽ adorat aut orat.
intuens simulacrũ. qui ñ sic afficitur. ut ab eo se exaudiri putet.
Ab eo sibi p̃stari q̃d desiderat speret. Itaq; homines talib; sup̃sti
tionib; obligati. plerũq; ad ipsũ solem dorsũ ponentes. p̃ces
fundunt statuę quã solem uocant. Et cũ sonitu maris atq;
feriantur. neptuni statuã quã p ipso mari colunt. quasi senti
entẽ gemitib; feriunt. Hoc enĩ facit & q̃dammodo extorquet
illa figura membrorum. Ut animus uiuens in sensib; corporis.
& magis arbitretur sentire corpus. q̃d suo corpori simillimum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uidet. quã rotãdũ solẽ undasq; diffusas. Et quicquid in eis de
lamatris formatũ conspicit. qb; illa formata s. quę uidentia
Ex lib. de ciuitate di. iiii. uidere consueuit. Viderunt hęc intellegentiores. grauioresq;
romani. Sed contra ẽsuetudinẽ ciuitatis quę demoniacis ritibus
fuerat obligata. parũ ualebant. Quia ipsi. etiã si illa uana ẽẽ sen
tiebant. natura tamẽ rerũ sub unius ueri di regimine atq; impe
rio constitutę. religiosũ cultũ qđ dõ debetur exhibendũ putabant
Seruientes ut ait aps. Creaturę potius quã creatori. q̃ ẽ benedict'
in sc̃la. Huius diuersi erat auxiliũ necessariũ. Ad qđ mitterentur sci
uiri ueraces. pii qui pro uera religione morerentur. ut falsę a uiuentib;
tollerentur. Agamus itaq; xpiani dño do nr̃o gr̃as. Quia superstitio
nes. p altissimã xpi humilitatẽ. p apostolorũ pdicatione. p fidem mrm.
p ueritate morientiũ. & cũ ueritate uiuentiũ. n solũ in cordib; reli
giosis. uerũ etiã in ędib; superstitiosis. libera suorũ seruitute subuersi
Breuis. omniũq; aduersus ydolorũ cultores sũme instructiones. sup aplo
Ex libris de natura & gratia. dicta sunt. recapitulatio. Quia cũ cognouissent dm̃. n sicut dm̃ glo
rificauer aut gr̃as eger. sed euanuer in cogitationib; suis. & obscura
tũ ẽ insipiens cor eorũ. Vtiq; ista obscuratio. uindicta & pena iã fuit.
Et tam p hanc penã. id ẽ p cordis cecitatẽ. quę fit deserente luce sapientię.
in plura & grauia peccata ẽ lapsus. Dicentes enĩ ẽẽ se sapientes. stulti fa
cti sunt. Grauis hęc pena ẽ. si quis intellegat. Ex hac pena uide cętera.
Et immutauer inqt gl'am incorruptibilis di. in similitudine imaginis cor
ruptibilis hominis. & uolucrũ. & quadrupedũ. & serpentiũ. Ista fecerunt
ex peccati pena. qua obscuratũ ẽ insipiens cor eorũ. Et ppt hęc
tamẽ quã licet penalia etiã ipsa peccata sunt. adiungit & dicit. Propter
ea tradidit illos dš. in desideria cordis eorũ. in inmunditiã. Ecce quẽad
modũ dš grauius condẽpnauit. tradens illos in desideria cordis illorũ
in inmunditiã. Videte etiã ex hac pena quę faciant. Et contumeliis
inquit afficiant corpora sua in semet ipsis. Et quia pena ẽ iniqtatis
custit iniqtas. euidentius commendat dicens. Qui transmutauer ueri
tatẽ di in mendatiũ. & coluer & seruier creaturę potius quã creatori. q̃ est

(c) 2006 Ministerio de Cultura

benedictus in secula amen. Propterea inquit. tradidit illos deus in passiones ig
nominie. Ecce quotiens uindicat deus. Et ex ira dei uindicta. plura et graui
ora peccata consurgunt. Nam femine eorum mutauerunt naturalem usum. in eum usum
qui est contra naturam. Similiter autem et masculi relicto naturali usu femine. exar
serunt in appetitu suo in inuicem. masculi in masculos deformitatem operantes.
Atque ut ostenderet sic esse ista peccata. ut etiam poene sint peccatorum. etiam
hic adiunxit. Et mercedem mutuam quam oportuit erroris sui. in semet
ipsis recipientes. Videte quotiens uindicet. Eademque uindicta. que
pariat pulluletque peccata. Adhuc attendite. Et sicut non probauerunt
deum habere in noticia. tradidit illos deus in reprobam mentem. ut faciant que
non conueniunt. Repletos omni iniquitate. circumuentione. malicia. auaricia.
plenos inuidia. homicidia. contentione. dolo. malignitate. susurrones.
detractores. deo odibiles. contumeliosos. superbos. elatos. inuentores
malorum. parentibus non obedientes. insipientes. incompositos. sine af
fectu. sine misericordia. Fortasse respondeatur. deum ad ista non cogere. Sed dig
nos deserit. tantum deserere. Si hoc dicit. uerissime dicit. Deserit quippe
ut dixi luce iustitie. implet tenebris. quid pariant aliud. quam hec omnia
que commemoraui opera tenebrarum. Donec dicatur eis. si dicto obau
diant. Surge qui dormis. et exsurge a mortuis. et illuminabit te christus.
Iam breuis eorum unde recapitulatio. Reuelatur enim ira dei de celo. super
omnem impietatem. Quorum? nisi iudeorum et gentium. Sed ne diceretur.
quare super impietatem gentium. Aliquam enim gentes legem acceperunt. et preua
ricatores facti. Recte reuelatur ira dei super iudeos quibus data est lex
et eam obseruare noluerunt. Gentibus autem non data. Intuemini fratres intell
igite. quomodo omnes reos ostendit. et omnes salutis indigere a misericordia dei.
Reuelatur enim ira dei de celo. super omnem impietatem et iniustitiam homi
num. eorum qui ueritatem in iniquitate detinent. Videte quemadmodum non dixit.
non habent ueritatem. Sed ueritatem inquit. in iniquitate detinent.
Et quasi quereres dicens. Quomodo possunt habere ueritatem. qui legem
non acceperunt. Quia quod notum inquit dei. manifestum est in illis. Et quomodo
potuit manifestum esse in illis quod notum est dei. qui legem non acceperunt. Sequitur et dicit.

De sermone de kalendis ianuariis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Inuisibilia eni eius. a creatura mundi p ea que facta sunt intellecta cspici
untur. Sempiterna quoq; uirtus eius & diuinitas. Vtiq; subaudimus.
intellecta conspicitur. Cur eni attendat opa. & inquerat artifice.
Attendis terrā fructificantē. attendis mare plenū animalibus suis.
attendis aerem plenū uolatilib; Attendis celū. fulgere stellis.
& cetera. & inqueris tanti opis artifice. Sed dicis mihi. Ista uideo.
illa n̄ uideo. Ad ista uidendo: corporis oculos dedit. Ad se uiden
dū: mente dedit. Neq; eni & aiam hominis uides. Sicut eni ex mo
tib; & administratione corporis. aiam quā n̄ uides intelligis. sic
ex administratione totius mundi. & ex regimine ipsarū animarū.
intellege creatorem. Sed parū ē intellegere. Na illi intellexer.
& uide quid ait apls. Quia cognoscentes dm̄ non ut dm̄ magni
ficauer aut gr̄as egerunt. Sed euanuer in cogitationib; suis. &
obscuratū ē insipiens cor eorū. Quo merito nisi supbie. Nā uide
seqntia. Dicentes eni inquit se ēē sapientes stulti facti s̄. Non eni debe
bant sibi arrogare. qd ille donauerat. Nec se iactare. ex eo qd n̄ a se ipsis.
sed ab illo habebant. Qd illi utiq; reddendū fuit. ut a dō tenendū qd
uidere poterant. ab illo sanarentur q dederat ut uiderent. Si eni
h facerent. humilitate seruarent. & possent purgari. atq; illi
beatissime cteplationi coherere. Quia uō supbia erat in eis.
int posuit se falsus & fallax. & supbus. q eis pmitteret. qd p artes
nescio quas supbie. purgarentur anime illorū. & fecit cultores de
moniorū. Inde sacra oia que celebrantur a paganis. que ualere dicunt
ad purgatione animarū suarū. Et audi aplm. ē seqnt h dicentē.
Quia p merede supbie. ista recepr. Quia n̄ sic honorificauerunt dm̄.
ut honorificandus ē dīs. Et mutauer glam incorruptibilis dī. in si
militudine imaginis corruptibilis hominis. Iā simulacra s̄. Et ista
quidem: omniū grecorū aliorūq; gntiū. que similitudine hominū
habent. Quia uō n̄ ē maior & supstitiosior idolatria quā egyp
tiorū. nā egyptus pfudit mundū figmtis talib; qualia deinceps
dicat apls. Cū eni dixisset. in similitudine imaginis corruptibilis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

hominis. addidit uolucrum et quadrupedum et serpentium. Aliquid
enim fratres in illis templis uidistis simulacrum capite canino. uel taurino.
ceterorumque animalium irrationabilium figmenta. Haec enim sunt idola aegyp
tiorum. Utrumque enim genus complexus apostolus ait. In similitudine imaginis
corruptibilis hominis et uolucrum et quadrupedum et serpentium. Propte
rea tradidit illos deus in desideria cordis eorum in inmunditiam. ut contu
meliis afficiant corpora sua in semet ipsis. Haec mala eorum. ex
impietate superbiae sunt. Ista uero peccata quia de superbia. non solum pecca
ta. sed etiam supplicia sunt. Cum enim dicit. tradidit illos deus. iam de uin
dicta est cuiusdam peccati. ut haec faciant. Qui commutauerunt ueritatem dei
in mendacium. Quid est. commutauerunt ueritatem dei in mendacium. In simili
tudine scilicet imaginis corruptibilis hominis et uolucrum et quadru
pedum et serpentium. Et ne quisquam eorum diceret. non simulacra colo.
sed quod significant simulacra. subiecit statim. Et coluerunt et seruierunt
creaturae. potius quam creatori. Intellegite prudentes. Aut simulacrum
enim colunt. aut creaturam. Qui simulacrum colit. conuertit uerita
tem dei in mendacium. Nam mare ueritas est. Neptunus autem mendacium factum
ab homine. conuersa ueritate dei in mendacium. Homo autem simulacrum
neptuni. Sic deus fecit solem. Homo autem simulacrum solis faciendo.
conuertit ueritatem dei in mendacium. Sed ne dicant. non colo simulacrum.
sed solem colo. Ideo et dixit. coluerunt potius creaturam quam creatorem.
Sed uae tibi si amaueris condita. et deserueris conditorem. Pulchra sunt. De fine epistole iohannis .ii.
sed quanto est ille pulchrior qui ista formauit. Intendat caritas uestra.
Ne subrepat uobis sathanas. dicens quod solet dicere. Bene nobis sit
in ueritate dei. Quare illa fecit deus nisi ut nobis bene sit. Et inebri
antur et pereunt. et obliuiscuntur creatorem suum. Dum non temperanter.
sed cupide utuntur creatis. Creator contemnitur. De talibus dicit
apostolus. Coluerunt et seruierunt creaturae potius quam creatori. qui est bene
dictus in secula. Non te prohibet deus amare ista. sed non diligere ad be
atitudinem. Sed approbare et laudare. ut ames creatorem.
Ergo dedit tibi deus ista omnia. Ama illum qui fecit. Plus est quod tibi uult

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ex sermone de symbolo

dare. ideo seipsū qui ista fecit. Credimus etiā. qd sedet xpc ad dexterā
patris. Nec ideo tamen quasi humana forma circū scriptus ee dm patrē
arbitrandū ē. Vt de illo cogitantib; dextrū aut sinistrū latus ani
mo occurrat. Aut id ipsū qd habere pat dr̄. flexis poplitibus
fieri putandū ē. Ne illud incidamus sacrilegiū. in quo exsecratur apls
eos qui cōmutauer glām incorruptibilis di. in similitudine corrup
tibilis hominis. Tale enī simulacrū do. nefas est xpiano. in teplo
collocare. Multo magis in corde nefariū ē. ubi uere teplū di est.
si a terrena cupiditate atq; errore mundetur. Ad dexterā ergo intel
legendū ē dictū ee. in suma beatitudine. ubi iustitia 7 pax 7 gau
diū ē. Sicut ad sinistram edi cōstituuntur. id est in miseria. ppt ini
quitates labores atq; cruciatus. Sedere ergo qd dr̄ ds. nō membrorū po
sitione. sed iudiciariā significat potestatē. Qua illa maiestas
numquā caret. semp dignis digna tribuendo. Quāuis extremo
iudicio. multo manifestiur int homines. unigeniti filii di iudicis
uiuorū atq; mortuorū. claritas indubitata fulsura sit. Ppt qd

Ex tract ps xxxv.

tradidit illos ds. in desideria cordis eorū. in inmunditiā. Dedit
illos ds in concupiscentias cordis eorū. facere que nō conueniunt.
Inmendat caritas suā. Magna res est. magna res agitur. Quid ē
hic? Ergo si ds illos dedit in cōcupiscentias cordis eorū. facere que nō
conueniunt. ideo faciunt illi mala tanta? Si ds hi facit. ut faciant
que nō conueniunt. qd ipsi fecer. Occultū ē qd audisti. Dedit illos
ds in cōcupiscentias cordis eorū. Ergo fuit cōcupiscentia quā uin
cere noluer. cui traderentur iudicio di. Sed ut digni haberen
tur qui traderentur. uide qd de illis superius dixit. Cū cogno
uissent dm. nō ut dm glificauerunt. aut grās egerunt. sed euā
nuer in cogitationib; suis. 7 obscuratū ē insipiens cor eorū.
Vnde de supbia. Dicentes se enī ee sapientes. stulti facti sunt.
Inde iā sequitur. Tradidit illos ds in cōcupiscentias cordis eorū.
Quia ergo fuer supbi 7 ingrati. digni ab eis. qui traderentur in
cōcupiscentias cordis sui. Non ergo frustra dicit apls. tradidit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

illos deus in desideria cordis eorum. Quorundam enim peccatorum perpe
trandorum facilitas poena est aliorum praecedentium. Mala volun
tas iam sola peccatum est, etiam si desit effectus, id est, si non habeat po
testatem. Accipit implere quod intendit ex iudicio divini
apud quem non est iniquitas. Punit enim etiam isto modo; nec ideo iniuste
quia occulte. Ceterum iniquus puniri se ignorat, nisi cum
manifesto supplicio senserit nolens quantum mali sit quod perpe
travit volens. Hoc est quod de quibusdam apostolus ait: Tradidit illos deus
in concupiscentias cordis illorum, ut faciant quae non conveniunt.
Hinc et dominus Pilato: Non haberes inquit in me potestatem, nisi data
tibi esset desuper. In litteris etiam apostolicis videte quae scripta sunt. In epistola
Pauli apostoli ad Romanos: Propterea tradidit illos deus in desideria
cordis eorum in inmunditiam. Item paulo post: Propterea tradidit
illos deus in passiones ignominiae. Item paulo post: Sicut non pro
baverunt deum habere in notitia, tradidit illos deus in reprobam mentem, ut
faciant quae non conveniunt. Et ad Thessalonicenses in epistola secunda ait
de quibusdam: Pro eo quod dilectionem veritatis non receperunt ut salvi
fierent, ideo mittet illis deus operationem erroris ut credant mendacio,
ut iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt ini
quitati. His et talibus testimoniis divinorum eloquiorum, quae omnia
commemorare nimis longum est, satis quantum existimo mani
festatur operari deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum
voluntates quocumque voluerit, sive ad bona pro sua misericordia,
sive ad mala pro meritis eorum. Iudicio utique suo aliquando aperto,
aliquando occulto, semper autem iusto. Fixum enim debet esse et inmo
bile in corde vestro, quia non est iniquitas apud deum. Ac per hoc quando legi
tis in litteris veritatis a deo seduci homines aut obtundi
vel obdurari corda eorum, nolite dubitare praecessisse mala
merita eorum ut iuste ista paterentur. Ne incurratis in illud
proverbium Salomonis: Insipientia viri violat vias eius;
deum autem causatur in corde suo. Gratia vero non secundum merita ho

Potestatem; pro Potentiam voluntas mala

De libris de gratia a libero arbitrio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

minum datur. Alioquin gratia iam non est gratia. Quia ideo gratia uocatur quia
gratis datur. Si autem potest. siue per angelos uel bonos. uel malos. siue
quocumque alio modo. operari etiam in cordibus malorum pro meritis eorum.
quorum maliciam non ipse fecit. sed aut originaliter tracta est ab adam.
aut creuit per propriam uoluntatem. quid mirum est si per spiritum sanctum operatur in cor-
dibus electorum suorum bona. qui operatus est ut ipsa corda essent ex malis
bona? Mercedem mutuam quam oportuit erroris sui. in semet
ipsis recipientes. Oportuisse quippe non uerterit dicere apostolus. ut
qui creatura potius quam creatori seruierunt. erroris sui mercedem
non inuiti hec turpia paciendo. sed libenter faciendo reciperent.
Iudicio scilicet. non alicuius hominis inmundissimi quem talia delecta-
rent. sed iustissimi dei. Qui tradidit eos in passiones ignominie. ut ea cri-
mina criminibus iudicentur. Et supplicia peccantium non sint tormenta
sed incrementa uitiorum. Sapiens autem cum hec audit. ipse magis in hac uita
tradi timet. qua hoc non patitur quod acerbe dolet. sed facit quod turpiter libet.
Inchoatio est ergo futuri iudicii dei. quod hic homines dolores tormenta paci-
untur. in maximum damnum intellegentie ueritatis. Sicut dictum est.
Dedit illos deus in reprobum sensum. Haec est cecitas intus. In ea quisquis datus fu-
erit. ab interiore lege luce secluditur. Sed nondum penitus cum in hac uita est.
Sunt enim tenebre exteriores. que magis ad diem iudicii pertinere intelle-
guntur. Ut penitus extra deum sit. quisquis dum tempus est corrigi noluit.
Penitus autem esse extra deum quid est nisi esse in summa cecitate? Siquidem deus
habitat lucem inaccessibilem. quo ingrediuntur quibus dicitur. intra in gaudium
domini tui. Huius ergo ire inchoatio est quam in hac uita patitur quisque peccator.
Longe poenas inferorum. non poenas illius post resurrectionem ignis eterni.
non poenas istas que adhuc in isto seculo premunt et iustos et iniustos. et plerumque
grauiora iustorum quam iniustorum. sed nescio quam poenam presentis uite
uult commendare spiritus dei. Audite poenam impiorum. sicut cera inquit lique-
facta auferentur. Dixi concupiscentias suas hoc est eos fieri. Concupi-
scentia mala quasi ardor est ignis. Ignis consumit uestem. Libido
adulterii non consumit animam? De cogitato adulterio. cum loqueretur

Ex libris contra inimicum legis et prophetarum

Ps. VI.

Ps. LVII.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

scriptura ait. Alligabit quis ignem in sinu. ut uestimenta sua non comburet. et
Gestas in sinu prunas. perforatur tunica. Gestas in cogitatione adulte
rium. integra e anima. Sed istas penas pauci uident. Propterea
eas maxime commendat spiritus domini. Audi apostolum dicentem. Tradidit illos deus
in concupiscentias cordis eorum. Ecce ignis. de cuius facie tanquam cera li
quescunt. Soluuntur enim. de quadam constantia castitatis. Propterea
et ipsi euntes in libidines suas. soluti et fluxi dicuntur. Unde fluxi. un
de soluti. Ab igne concupiscentiarum. Tradidit illos deus in concupiscencias
cordis eorum. ut faciant que non conueniunt. Repletos omni iniquitate.
Et enumerat multa que peccata sunt. et penas dicit esse peccatorum.
Non adicit primo penam. superbiam. Immo non penam. sed primum peccatum superbiam.
Primum peccatum superbia est. Ultima pena est ignis eternus. aut ignis in
fernus. Iam enim dampnatorum. inter illud primum peccatum et hanc ultimam
penam. media que sunt. et peccata sunt et pene. Tam multa enim dixit apostolus fieri ab eis.
que peccata sunt detestabilia. ita ut penas eas dicit. Propterea inquit. et tra
didit eos in concupiscentias cordis eorum in inmunditiam. ut faciant que
non conueniunt. Et ne putaret quisquam ipsis penis tantum se affligi quibus
modo delectantur. enumeraret quod uenturum est in fine. commemorauit
ultionem penarum. Qui cum intellegerent inquit. quoniam qui ea agunt
digni sunt morte. non solum que ea faciunt. sed etiam qui consentiunt facientibus;
Qui ea agunt digni sunt morte. Que ergo supra enumerauit in penis sunt.
Nam tradidit illos deus dixit in concupiscentias cordis eorum. ut hec faciant
que non conueniunt. Ut adulter sit. iam pena est. Ut mendax. ut auarus. ut
fraudulentus. ut homicida. iam pene sunt. Cuius peccati pene.
Prioris apostasie. illius superbie. Initium peccati hominis. apostatare
a deo. Et initium omnis peccati. superbia. Propterea. ipsum peccatum
prius dixit. Qui cum cognouissent deum. non ut deum glorificauerunt. aut gratias
egerunt. sed euanuerunt in cogitationibus suis. et obscuratum est insipiens
cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes. Iam ista pena est. obscuratio
cordis. Sed unde contigit. Dicentes enim se esse sapientes. stulti facti sunt.
Que a se habere dicebant. quod a deo acceperant. Aut si cognouerunt a quo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

acceperant. ñ eu glificauer. a quo se decepisse cognouerant. Parua
ista pena e. Vide ista sola loquamur. obscuratio cordis. excecatio
mentis. parua e poena. Si quis furtu faciens. statim oculu pdidisset.
omnis dicerent. dm psente iudicasse. Oculu cordis amisit. et n
ipsu pdidisse putatur ds. Hec mala moru. que his corporalib;
plagis significata ee diximus. ppt qd pdictu e. aperiam in para
bolis os meum. p malos angelos exerceri in eos q illis diuina equitate
subduntur. conuenientissime creditur. Neq; eni cu sit qd ait apls.
tradidit illos ds in concupiscencias cordis eoru. ut faciant que non
conueniunt. nulli mali angeli. tanqua in materia sui opis uersantur
et gaudent. Quib; iustissime subdita e uitiositas humana. pt
eos quos liberat gra. Ab hac potestate maloru angeloru. n libe
ret hominem nisi gra di. de qua dicit apls. Qui eruit nos de po
testate tenebraru. et transtulit in regnu filii karitatis sue.
Cuius rei. pphs iste figura gerebat. Cu ee ereptus de pote
state egyptioru. et translatus in regnu terre pmissionis flu
entis lac et mel. qd suauitate significat grae. Sine affec
tione. absq; foedere. sine media. Etia cu rectas sedm dm
habemus affectiones. huius uite sunt. n illius qua futura
speramus. Et sepe illud etia inuiti cedim. Itaq; aliquando.
quamuis n culpabili cupiditate. sed laudabili caritate moueam
mur. etia du nolumus flemus. Habemus eas ergo ex humane condi
tionis infirmitate. Sed du uite huius. infirmitate gerimus
si eas omino nullas habeamus tunc potius. n recte uiuimus.
Vituperabat eni et detestabatur apls quosda. quos etia ee dix
sine affectione. Culpauit etia illos sacer psalmus de qb; ait.
Sustinui q simul contristaretur. et n fuit. Nam omino non dolere
du sumus in hoc loco miserie. pfecto sicut qda etia apud sclm huius
litteratos sensit et dix. n sine magna mercede contingit. imma
nitatis in animo. stuporis in corpore. Cu itaq; animu contin
gere. omino n potest ullus affectus. quis hunc stuporem.

Retract pri lx vii

Ex lib. de ciuitate di xiiii

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ñomib; uicII iudicet eē peiorem. Ideo rephendit apls. eos qui
duri sunt & sine affectu. Rephendens eni quosdā ait. Sine
affectu. sine micdia. Ubi eni affectus. ibi micdia. Tres g af (Sanitat prt LV.)
fectiones quasdā corporis. aduestite inspicite. Sanitatē.
stuporem. immortalitatē. Sanitas. egritudinē ñhabet.
Sed tamē quando tangitur. & molestatur. dolet. Stupor aut
ñdolet. Amisit sensū doloris. Tanto insensibilior. qnto
stupidior. Rursus immortalitas ñdolet. Assūpta ē eni omis
corruptio. & corrūptibile h induet incorruptionē. & mor
tale h induet immortalitatē. Nullus g dolor in corpore
immortali. nullus dolor in corpore stupido. Nullus dolor.
Non se putet stupidus. ia immortalē. Uitā ñ iā ē immortalita
ti sanitas dolentis. quā stupor ñsentientis. Inuenimus ergo
hominē supbū. tipho arrogantissimo. q sibi psuaserit nihil
timere. Fortiorem putas illo qui ait. Foris pugne. intus timores.
Fortior eni ipse capitaneus nr̄o. dño dō nr̄o q dix. tristis ē aīa mea usq; ad
mortē. Non ē iste fortior. Non immortalitatē indutus. sed sensu
exutus est. Tu uō habeto aīam. ñ sine affectu. Rephensi eni s. sine
affectu. & dic de sensu sanitatis. Quis infirmatur. & ego ñ in
firmor. Quis scandalizatur. & ego ñ uror. Ap̄tq d inexcusabi
les es. O hō. omis qui iudicas. Illos scriptura inexcusabiles dicit. (Excepta ad tertiū prbm.)
quos ñlatet ueritas. & in eis pseuerat iniquitas. Reuelatur enim
ira dī de celo. ait apls. sup omem impietatē & iniustitiā hominū. eorum
q ueritatē in iniqtate detinent. Quia qd notū ē dī. manifestū ē in illis.
Ds̄ eni illis manifestauit. Inuisibilia eni illius. a creatura mundi.
pea que facta sunt intellecta conspiciuntur. Sempitna quoq; uirtus
eius. ac diuinitas. ut sint inexcusabiles. Si g istos inexcusabiles
dicit. q inuisibilia illius p ea que facta s intellecta cōspicere potuerunt
Nec obaedierunt tamen ueritati. sed in iniq̄ impii pmanser. quanto magis
inexcusabiles sunt. q ex lege eius instructi. cōfidunt seipsos duces ee
cecorum. & alios docentes. seipsos ñdocent. Qui pdicantes ñ furandū

(c) 2006 Ministerio de Cultura

furantur. Et cetera que de ipsis apts loqr. Et his quippe dicit. Propterea inescusabilis es oh[om]o. omis qui iudicas. In quo eni alium iudicas. temet ipsu[m] co[n]de[m]pnas. Eadem eni agis qui iudicas. Humana quippe superbia. ta[m]qua[m] p[re]sumens de uiribus liberi arbitrii. excusata[m] se putet qu[an]do ignorantia ñ uoluntatis uid[etur] e[ss]e q[uo]d peccat. Sed in hanc excusatione[m]. inexcusabiles dicit scriptura diuina. quoscu[m]q; scientes peccare cuincit. Vita[m] iustu[m] iudiciu[m]. nec illis parcit q[ui] ñ audier[unt].

Quicu[m]q; eni sine lege peccauer[unt]. sine lege peribunt. Et quamuis se ipsi excusare uideantur. ñ amittit hanc excusatione[m]. qui scit se fecisse homine[m] rectu[m]. eiq; oboedientie dedisse p[re]ceptu[m]. Nec nisi eius q[uo] male usus e[st] libero uoluntatis arbitrio. etia[m] q[uo]d transiret in posteros manasse peccatu[m]. Neq; eni da[m]pnantur. q[ui] ñ peccauer[unt]. Quandoquidem illud ex uno in om[ne]s p[er]transit. in quo ante p[ro]pria in singulis q[ui]b[us]q; peccata om[ne]s commune[m] peccauer[unt]. Hac pl[ur]i: inexcusabilis est omis peccator Reatu originis. ut additamento etia[m] p[ro]p[ri]e uoluntatis. Siue q[ui] nouit. siue q[ui] ignorat. Siue q[ui] iudicat. siue q[ui] ñ iudicat. Quia ipsa ignorantia: in eis q[ui] intellegere noluerunt. sine dubitatione peccatu[m] e[st]. In eis aute[m] q[ui] ñ potuer[unt]. pena peccati. Ergo in utrisq; ñ e[st] iusta excusatio. sed iusta

Ex lib. v. de babtismo.

da[m]pnatio. Scriptu[m] e[st] de hereticis. q[uo]d a se met ipsis da[m]pnati. Quid ergo

E

t illi ñ a se met ipsis da[m]pnati. q[ui]b[us] dictu[m] e[st]. In q[uo] eni alteru[m] iudicas. temet ipsu[m] co[n]de[m]pnas. Hi sa[n]e dicit apts. qui p[re]dicas ñ furandu[m] furari. et cetera.

Excepta ad macedoniu[m].

D

s apud que[m] nulla e[st] iniq[ui]tas cuius summa potestas e[st]. q[ui] ñ tantu[m] qualis quisq; sit uidet. ueru[m] etia[m] qualis futurus sit p[ro]uidet. q[ui] solus potest in iudicando ñ labi. q[ui]a in cognoscendo ñ potest falli. facit tam[en] sicut euangelium loquitur qui sole[m] suu[m] oriri facit sup[er] bonos et malos. et pluit sup[er] iustos et iniustos. Cuius mirabilis bonitatis ut simus imitatores. d[omi]n[u]s xp[istu]s e[st] exortans. diligite ait inimicos u[est]ros. benefacite his qui oder[unt] uos. et orate p[ro] eis qui uos p[er]sequuntur. ut sitis filii patris u[est]ri qui in celis est. q[ui] sole[m] suu[m] oriri facit sup[er] bonos et malos. et pluit sup[er] iustos et iniustos.

Hac indulgentia et lenitate diuina. multos abuti ad p[er]nicie[m] sua[m] quis nesciat? Quos arguens apts et grauit[er] increpans dicit. Existimas

(c) 2006 Ministerio de Cultura

aut o hōo omis qui iudicas … eos qui talia agunt. et eadem
facis: qm tu effugies iudiciū di … Andiuitias benignitatis et pa
cientię et longanimitatis eius contēpnis. ignorans quia benignitas di
ad pęnitentiā te adducit. Secdm aut duritiā cordis tui et cor impenitens.
thesaurizas tibi irā in die ire. et reuelationis iusti iudicii di. qui reddet
unicuiq; scdm opa eius. Aliquid qm isti in sua nequitia pseuerant.
ideo ds in sua paciencia ñ pseuerat … Ppauca in his scło puniens. ne di
uina puidentia ñ ēē credatur. Et multa seruans ultimo examini. ut fu
turū iudiciū cōmdetur. Animus male sibi conscius. dū uidetur sibi nullā penā
pati. credit quia ñ iudicet ds. Cū abuti pacientię di. et ñ intellegere par
centis benignitatē. tam sit magna dāpnatio. Mediç tēpus est. ñdū
iudicii. Nisi eñi pmodi pmediam parceret. ñ inueniret quos p iudi
ciū coronaret. Est g mediç tēpus. quando pacientia di. ad pęniten
tiā adducit peccantes. Audi aptm docentē. utrūq; tēpus. et distin
gue tu. Existimas aut inquit o hōo omis qui iudicas eos. qui faci
unt ea. et eadem facis. qm tu effugies iudiciū di. Intendite. Videbat
eñ … cui dix. ñ uni homini dicit. sed gñri humanitali. Videbat se
committere multa mala quottidie. et tam uiuere Nihil mali sibi
ētingere et putabat. aut dm nı redm. aut res humanas ñ attendere.
aut amare facta hominū mala. Tollit istā cogitatione de corde. sed
bene intellegentib; Quid g ait. Existimas o hōo qui iudicas eos
qui talia agunt. et facis ea. qm tu effugies iudiciū di. Et quasi di
ceret. Quare facio tāta mala quottidie. et nil mali m contingit.
Sequutus. ostendit illi tēpus mediç. Andiuitias benignitatis. et
pacientię. et longanimitatis eius contēpnis. Et uere qsi contēp
nebat. Sed fecit illū sollicitū. Ignoras inquit qm benignitas di.
ad pęnitentiam te adducit. Ecce tēpus mediç. Ne aut hoc ille
sēp putaret futurū. quomodo sequutus eum territ. Tu autem
… tēpus iudicii audi. audisti tēpus mediç. ppt mediam et iudiciū
cantabo tibi dñe. Tu autē inquit. scdm duricia cordis tui. et cor inpe
nitens. thesaurizas tibi iram in die irę et reuelationis iusti iudicii di.

quired dš unicuiq; sc̄dm op̄a sua. Ecce mediam iudiciū can
tabo t̄ dn̄e. Sed minatus e de iu dicio. Nūquid ideo iudiciū dī.
tantūmodo formidandū ē. ñ amandū. Formidandū malis. ppt poena. A
mandū bonis. ppt corona. Quid tā longanimū. quid tā multū inmedia Fr̄ iii p̄st. c. ii.
Peccatur. uiuitur. Accedunt peccata. augetur ira. Blasphemat̄.
quottidie. ↄ facit solem suū oriri sup bonos ↄ malos. Vocat undiq;
ad correptionē. uocat undiq; ad penitentiā. Vocat beneficiis
creaturę. Vocat impciendo tēpus uiuendi. Vocat plectorem. uocat
ptractorem. uocat p intimā cogitationē. Vocat p flagellū correp
tionis. uocat p mīcām consolationis. Longanimis ↄ multę misice
dr. Male utendo tu tibi thesaurizas qd ait apls. irā in die irę.
Nā ait apls. An diuitias bonitatis ↄ longanimitatis eius contēp
nis. ignorans qm paciencia dī. ad poenitentiā te adducit.
Quī t parcit. putas quia places ei. Hec fecisti inquit. ↄ tacui.
Suspicatus es iniquitatē. qd ero tibi similis. Non mihi placent peccata.
sed longanimitate. quero recta facta. Si punirem peccatores.
ñ inuenirem confessores. Ergo te dr longanimitate sua parcendo.
ad penitentiā adducit. Tu aūt cū quottidie dicis. finitur hodi
ernus dies. ↄ sic ero & crastino die. ñ ueniet aserit ultimus. Et tcio
die & subito uenit ira eius. Fr̄s ñ tardetis cūerti ad dnm. Sunt
enī qui ppareant cūersionē. ↄ differant. & fit illis uox corui.
cras. cras. Coruus de archa missus. ñ ē reuersus. Non querit dš dila
tionē in uoce corui. sed confessionē in gemitu colūbino. Inten
Fr̄ iii euglii sc̄dm iohnn xxv. dant g̊ qui amant in dño. mansuetudinē. ↄ timeant ueritatem.
& enī dulcis ↄ rectus dn̄s. Ama qđ dulcis est. time qđ rectus est.
Tanquā mansuetus dixit. tacui. Sed tanquā iustus. nūquid sēp tace
bo. Misericors ↄ miserator dn̄s. Ita plane. Adhuc adde. Lon
ganimis. Adde adhuc. & multū misericors. Sed time qđ est
in nouissimo. ↄ uerax. Qui enī modo sustinet peccantes. iudicatu
rus est contēpnentes. An diuitias longanimitatis ↄ mansuetu
dinis eius contēpnis. ignorans qr paciencia dī. ad penitentiā te ad

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ducit. Tu autem secundum duritiam cordis tui et cor inpenitens. thesaurizas
tibi iram in die irae. et revelationis iusti iudicii dei. qui reddet unicuique
secundum opera sua. Mansuetus dominus. longanimis dominus. misericors dominus.
Sed et iustus dominus. et verax dominus. Largitur tibi spacium correctionis. sed
tu plus amas dilationem. quam emendationem. Malus fuisti heri.
hodie bonus esto. Et hodiernum diem in malicia peregisti. vel cras mu
tare. Semper expectas. et de misericordia dei tibi plurimum polliceris. Quasi
ille qui tibi per pacientiam promisit indulgentiam. promisit etiam. prolixiorem
vitam. Unde scis quid pariat crastinus dies? Ex utroque ergo homines
periclitabantur. Et sperando et desperando. Contrariis rebus.
contrariis affectionibus. Sperando decipitur. qui dicit. Bonus
est deus. misericors est deus. Faciam quod mihi placet. quod libet. Laxem habenas
cupiditatibus meis. impleam desideria animae meae. Quare hoc? Quia miseri
cors est deus. bonus deus. mansuetus deus. Spe isti periclitantur. Despe
ratione autem. qui cum inciderint in gravia peccata. putantes sibi
non posse iam ignosci penitentibus. et statuentes se ad dampnationem sine dubio
destinatos. dicunt apud se ipsos. Iam dampnandi sumus. quare non quod
volumus faciamus? Animo gladiatorum. ferro destinatorum. Ideo
molesti sunt desperati. Iam enim quod timeant non habent. vehementer timendi.
Istos desperatio necat. spe illos. Inter spem et desperationem. fluctuat
animus. Metuendum est. ne te occidat spes. Et cum multum speras de misericordia.
incidas in iudicium. Metuendum est rursus. ne te occidat desperatio.
Et cum putas iam tibi non ignosci que gravia commisisti. non agas penitentiam
et incurras in iudice sapientiam que dicit. Et ego vestrae perditioni superridebo.
Quid ergo egit deus. cum periclitantibus utroque morbo? Illis qui spe periclitantur. hoc dicit. Ne tardes converti ad dominum. neque differas de die in diem.
Subito enim venit ira eius. et in tempore vindicte disperdet te. Illis qui de
speratione periclitantur. quid dicit? In quacumque die conversus fuerit
iniquus. omnes iniquitates eius obliviscar. Propter illos ergo qui desperatione
periclitantur. proposuit indulgentiae portum. Propter illos qui spe per
iclitantur. et dilationibus inluduntur. fecit diem mortis incertum.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quando ueniat ultimus dies nescis. Ingratus es. quia hodiernum
habes in quo corrigaris. Secundum duriciã autẽ tuã & impenitens cor.
thesaurizas tibi irã in die ire. & reuelationis iusti iudicii di̅. Et cetera.
Ex lib. ẽtra inimicũ legis & p̄phetarũ. I.
Thesauros hic appellat. occultas dispositiones di̅. q̄ disponit red
dere unicuiq; secundum op̄a eius. Apud quẽ sibi enim thesaurizat
irã impenitens. nisi apud eũ qui uiuos & mortuos ẽ iudicaturus.
Contra pel. xc. iii.
Dicit ap̄ls. exponit consiliũ pacientię di̅. Existimas inquit q̄ talia
agis. q̄ tu effugies iudiciũ di̅. An diuitias benignitatis & lon
ganimitatis eius contẽpnis. ignorans quia paciencia di̅ ad peni
tentiã te adducat. Tu autẽ secundum duriciã cordis tui & cor impenitens.
thesaurizas tibi irã in die ire. & reuelationis iusti iudicii di̅. qui reddet
unicuiq; secundum op̄a sua. Ille ergo auget longanimitatẽ. tu auges
iniq̄tatẽ. Erit illius thesaurus insepiterna misericordia. sed in eis qui nõ
cõtẽpserit misericordiam. Tuus autẽ thesaurus. ira inuenitur. Et q̄d
ponis quotidie p̄ modicũ. postea massã inuenturus es. Minuta
imponis. sed cumul ũ inuenies. Noli attendere minuta peccata
tua quotidiana. De minutissimis guttis flumina implentur.
Ex ser. in d. ii. sup̄ uerb. ap̄t. d̃s manifeste ueniet.
Quicquid ergo homo facit modo. in thesaurũ mittit. In thesaurũ celestẽ.
boni quid colligant sciunt. mali quid colligant nesciunt. Bonus
enĩ. ponit in thesauro celesti om̃ia op̄a misericordię. q̄ fecit circa homines
q̄b; subuenit. Et scit q̃m fidelis est custos. q̄ illi seruat oĩa que reponit.
Et non ea uidet. sed de thesauro suo certus est. quia neq; aliquid a fure
subripitur. neq; ab hoste inuaditur. Neq; ab inimico & improbo & po
tenti. quasi euicto tollitur. Sed sẽp manebit. q̄ a dño potentissimo
custoditur. Sicut enĩ homines pecunias fideli seruo commodant. & se
curi sunt. misericordias suas commendant potenti dño & sollicti sunt.
Mali uõ. ipsi mittunt in thesaurũ. Om̃ia mala op̄a sua. seruat illis
d̃s. Hoc ẽ q̄d dixit ap̄ls. Thesaurizas tibi. irã in die ire. iusti iudicii
di̅. Sed q̃m seruatur quicquid mali faciunt. nesciunt. Ubi uene
rit d̃s n̄r manifestus & nõ silebit. & uocabit ad se. om̃s gentes sicut
dicit euangelium. & separabit quosdam ponens ad dexterã. quosdã

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ad sinistram. Et incipiunt iam tractare thesauros utrorumque; quid quisque
posuit ut inueniat. Tunc dicturi sunt homines: sera et infructuosa
poenitentia. O si possemus iterum uiuere, et quod contempsimus audire, fa
cere. Sed ista poenitentia cruciabilis, non sanabilis. Uis habere
utilem penitentiam? Modo habe. Si enim modo habueris, correxeris.
Cum correctus fueris, fundetur ille thesaurus tuus ubi colligebantur
mala opera tua, et impletur alius thesaurus tuus ubi bona omnia
opera tua colliguntur. Sed forte conuersus ad dominum statim morieris.
Opera tua nulla forte inueniuntur in illo thesauro. Plane in
uenies et bona opera tua. Quia scriptum est: pax in terra hominibus
bonae uoluntatis. Deus non adnotat facultatem, sed coronat
uoluntatem. Sicut quod uoluisti et non potuisti, sic te adnotat quasi
feceris quod uoluisti. Ergo opus est ut conuertaris, ne differendo
subito moriaris, et omnino nihil inueniatur quod in presenti
habeas et in futuro possideas. Contra spiritum sanctum quo baptizan *De remissione ad spiritum et blasphemia spiritus sancti.*
tur quorum peccata omnia dimittuntur, et quem accipit ecclesia ut
cui dimiserit peccata dimittantur ei, uerbum ualde malum
et nimis impium siue cogitatione siue etiam lingua sua dicit,
quem patientia dei cum ad penitentiam adducit, ipse secundum duri
ciam cordis sui et cor impenitens thesaurizat sibi iram in die irae
et reuelationis iusti iudicii dei, qui reddet unicuique secundum opera eius.
Haec ergo inpoenitentia, sic enim hanc aliquo nomine possumus utique
appellare blasphemiam et uerbum contra spiritum sanctum quod remissionem
non habet in eternum. Hanc inquam inpenitentiam contra quam clama
bant et praeco et iudex dicentes: poenitentiam agite, appropinqua
uit enim regnum caelorum. Contra quam dominus os euangelicae praedicatio
nis aperuit, et contra quam ipsum euangelium in toto orbe praedican
dum esse praedixit, ubi postea quam resurrexit a mortuis ait discipulis
suis: Oportebat Christum pati et resurgere a mortuis tertio die,
et praedicari in nomine eius poenitentiam et remissionem peccatorum
per omnes gentes incipientibus ab hierusalem. Hanc omnino inpenitentiam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ñ habet remissionē neq; in h sc̄lo neq; in futuro. Quia penitentia
impetrat remissionē in h sc̄lo. que ualeat in futuro. Sed ista
in penitentia ut eā impenitentes. quādiu quisq; in hac carne uiuit.
ñ potest iudicari. De nullo enī desperandū ē. quā diu patientia
dī. ad penitentiā adducit. Nec de hac uita rapit impiū. q̄ ñ uult
mortē impii. quantū reuertatur et uiuat. Paganus ē hodie.
Unde scis. utrū sit futurus crastino xp̄ianus. Iudeus infidelis ē
hodie. Quid si cras credit in xp̄m. Hereticus ē hodie. Quid si
cras seq̄r catholicam ueritatē. Schismaticus ē hodie. Quid si
cras amplectitur catholicā pacē. Quid si isti quos in quocūq;
genere erroris notas. itaquā desperatissimos modo dāpnas.
antequā finiant istā uitā agunt penitentiā. et inueniunt
ueram uitā. Unde frs. etiā uos amonet q̄d ait apl̄s. Nolite
ante tēpus quicquā iudicare. Ira. indignatio. tribulatio.

Excepta ii adua letenū d grā a libo arbitrio

et angustia. in omnem aiam omnis operantis malū. Soli enī paruuli
q̄ nd ū h̄nt opa p̄p̄a ut bona ut mala. sc̄dm solū originale peccatū
dāpnabuntur. Quib; plauacrū regnrationis. ñ subuenit grā
saluatoris. Ceteri autē omēs. q̄ iā utentes libero arbitrio. sua
p̄p̄a peccata originali peccato insup addider. si de potestate
tenebrarū pgrandi ñ eruuntur. nec transferuntur ad regnū
xp̄i. ñ solū sc̄dm originis. uerū etiā sc̄dm p̄p̄ae uoluntatis merita
iudiciū reportabunt. Boni uero. etiā ipsi q̄dem sc̄dm bone uo
luntatis sue merita premiū ē sequntur. Sed etiā ipsā bonā uo
luntatē. pdigrām ē sequutis. Ac sic impletur q̄d scriptū est.
Ira. indignatio. tribulatio. et angustia. in omnem aiam homi
nis operantis malū. iudei pmu et greci. Gloria aūt et honor. et
pax omi operanti bonū. iudeo pmm et greco. Gloria aūt et ho

Ex libro sententiarū psp̄i

nor et pax omi operanti bonū. Pax xp̄i fine tpris ñ h̄t. ipsa ē
omis pię intentionis actionisq; pfectio. Ppt hanc sacramtis
eius imbuimur. Ppt hanc. mirabilib; eius operib; et sermo
nib; erudimur. Ppt hanc. spm eius pignus accipimus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ppt hanc in eū credimus. et speramus. ⁊ amore ipsius quantū donat
accendimur. Ppt hanc deniq; omē in tribulatione fortit tolera
mus. ut in ea felicit sine tribulatione regnemus. Vera enī pax.
unitatē facit. Qm qui adheret dño. unus spc ē. Non ē enī psonaꝝ
acceptio apud dm̄. Quicūq; enī sine lege peccauer. sine lege &
peribunt. Et quicūq; in lege peccauerunt. p legē iudicabuntur.
Mirū cū diceret apls. quicūq; sine lege peccauer. sine lege peri In textu pst cx.viii.
bunt. de illa lege agebat. quā ds dedit p moysen famulū suū
ppło suo isrt. Hoc ipsa quę circūstant. uerba eius ostendunt.
Disputabat enī de iudeis ⁊ grecis. id ē gentib; ñ ad circūcisionem.
sed ad ppuciū ptinentibus. Ideo sine lege eos dicens. quia ñ ac
ceperat legē quā se accepisse gtabantur iudei. Vnde ait illis.
Si aut tu iudeus cognominaris. ⁊ requiescis in lege. ⁊ gtaris ī dō.
Deniq; unde ad hanc sententiā uenerit intuendū ē. ut diceret.
quicūq; sine lege peccauer. sine lege peribunt. Ira inquit &
indignatio. tribulatio ⁊ angustia. in omē aiam hominis ope
rantis malū. iudei p̄mū ⁊ greci. Gła autē ⁊ honor ⁊ pax. omi
operanti bonū. iudeo p̄mū ⁊ greco. Non ē enī psonaꝝ accep
tio apud dm̄. Et huic addidit unde nunc questio ē ⁊ ait. Qui
cūq; enī sine lege peccauerunt. sine lege peribunt. Et qui
cūq; in lege peccauerunt. p legē iudicabuntur. Hos itaq;
iudeos. illos aūt grecos uolens intelligi. qm de his agebatur
Vtrosq; sub peccato ēē demonstrans. ut egere se gra utriq;
fateantur. Ppt qd dicit. Non ē enī distinctio. Omīs enim
peccauerunt. ⁊ egent gła dī. Iustificati gratis p grām
ipsius. p redemptione quę ē in xp̄o ihū. Quos itaq; dicit omīs
peccasse. nisi iudeos ⁊ grecos. De quib; dixerat. non ē enī di
stinctio. Nā de his paulo ante. Causati enī sumus inquit.
iudeos ⁊ grecos omīs sub peccato ēē. Ac p h. quicūq; sine lege
peccauerunt. illa scilicet de qua iudei gtabantur. sine lege
ꝑibunt. Et quicūq; in lege peccauerunt. id ē ipsi iudei.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

per legem iudicabuntur. Nec ideo non peribunt. nisi eo redierint in eum
quem uenit querere quod perierat. Nonnulli quippe etiam catholici
tractatores. in ius apti uerbis. aliter quam se res habet. parum atten
dendo sapuerunt. Ut dicerent. illos perire. qui sine lege peccauerunt.
hos autem qui in lege peccauerunt. iudicari tantummodo. non perire. Tamquam
per poenas transitorias. credantur esse purgandi. Sicut ille de quo
dictum est. Ipse autem saluus erit. sic tamen quasi per ignem. Sed illi me
rito fundamenti bene intellegitur. de quo agebat apostolus ut hi diceret.
Superius quippe dixerat. ut sapiens architectus fundamentum posui.
Alius superaedificat. Unusquisque autem uideat quomodo superaedificet.
Fundamentum enim aliud nemo potest ponere. praeter quod positum est. quod est Christus
Ihesus. Et cetera usque ad eundem locum. ubi eum dixit per ignem saluari. qui
super illud fundamentum. non aurum. argentum. lapides pretiosos. sed ligna. foenum.
stipulam aedificat. non tamen respuit ne recipiat. nec receptum deserit
fundamentum. Idque omnibus carnalibus suis quibus capitur atque sub eis ubi
delectationibus anteponit. cum ad hunc articulum uentum fuerit.
ut aut ille deseratur aut Christus. Ubi non ante ponitur Christus. non ille est
fundamentum. Omnibus quippe structurae posterioribus partibus.
ante ponitur fundamentum. Haec cogitasse existimo eos. qui senserunt
non perire de quibus dictum est per legem iudicabuntur. nisi quia fundamentum
habent Christum. Parum uero attenderunt. quod demonstrauimus atque
ipsa scriptura clamat. de iudaeis hic apostolum dicere. qui sine funda
mento sunt Christo. Quis autem christianus dixerit. non perire iudaeum si non
credat in Christum. sed tantummodo iudicari. Cum Christus ipse. ad eandem
gentem. propter oues quae inde perierunt. se missum esse testetur. Et tolerabi
lius dicat futurum sodomitis in die iudicii. qui utique sine lege pe
rierunt. quam ciuitati iudeae quae in eum non credidit. tanta uirtute
mirabilia facientem. Sic igitur apostolus. secundum legem quam deus per moysen populo
isrl dedit. ceteris autem gentibus non dedit. sine lege dixit esse ceteras gen
tes. quid intellecturi sumus in isto psalmo dictum esse. praeuaricantes
aestimaui omnes peccatores terrae. Nisi intellegamus aliam legem.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non p moysen datã. sedm quã sunt puaricantes ceterarũ gentiũ
peccatores. Ubi enĩ lex nõ e. nec puaricatio. Quae ista lex e? Nisi
forte illa. de qua idem dicit apls. Gentes que legẽ non hñt. na
turalit que legis s faciunt. Hi legẽ ñ habentes. ipsi sibi sunt lex.
Secundum hoc qđ dicit. legẽ ñ habentes. sine lege peccauer. sine lege
peribunt. Secundum id uõ qđ ait. ipsi sibi s lex. ñ immeritum
puaricatores aestimantur oms peccatores trr. Nullus enĩ est
q faciat alteri iniuriã. nisi qui fieri nolit sibi. Et in hoc transgre
ditur nature legẽ. quã ñ sinitur ignorare. dũ id qđ facit ñ uult
pati. Nunquid aut lex ista naturalis ñ erat in pplo isrt. Erat
plane. qm et ipsi homines erant. Sine lege aut naturali eẽ nt.
si pt naturã humani generis eẽ potuissent. Multo magis g pre
uaricatores facti s lege diuina. qua naturalis illa siue instau
rata. siue aucta. siue firmata e. Iam uõ si in omib; peccatorib; trr.
ñ incongrue deputantur et paruuli. ppt originalis uincula pec
cati. etiam ipsi in similitudine puaricationis adę. ad illã pua
ricaricationẽ ptinere monstrantur. que data lege in para
diso. pma commissa e. Ac p hoc recte. nullo prsus excepto.
puaricatores estimantur oms peccatores trr. Omnes enĩ pecca
uer. et egent gra di. Omnes g puaricantes gra saluatoris inuenit.
Alios maius. alios minus. Quanto enĩ legis maior in quocũq;
cognitio. tanto minor peccati excusatio. Quanto minor
peccati excusatio. tanto manifestior puaricatio. Restabat
g. ut omib; ñ sua sed di. id e a do donata iustitia subueniret.
Unde ait apls. P legẽ. cognitio peccati. Non g oblatio. sed cog
nitio. Nunc aut sine lege. iustitia di manifestata e. testificata
p legẽ et pphas. Unde etiã iste subiunxit. Propterea inquit
dilexi testimonia tua. Tãquã diceret. Omnis lex. siue in pa
radiso data. siue naturalit insita. siue in litteris pmulga
ta. puaricatores fecit oms peccatores trr. Qui g nouer
diuina mandata. aufertur eis excusatio. quã solent habere

Ex libro de gra et libero arbitrio.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

homines de ignorantia. Sed nec ipsi sine poena erunt qui legem di
nesciunt. Quicumque enim sine lege peccaverunt: sine lege peribunt. Qui autem
in lege peccaverunt: per legem iudicabuntur. Quamvis non videtur apostolus
ita dixisse: tamquam peius aliquid significaverit esse passuros
qui legem nesciunt in peccatis suis. quam illos qui sciunt. Peius enim
videtur esse perire. quam iudicari. Sed cum hic de gentibus et de iu
deis loqueretur: quia illi sine lege sunt. isti autem legem acceperunt:
quis audeat dicere. iudeos qui in lege peccant non esse perituros.
cum in christo non crediderint. Quandoquidem de illis dictum est:
per legem iudicabuntur. Sine fide enim christi. nemo liberari potest.
Ac per hoc ita iudicabuntur ut pereant. Nam si peior est conditio nescien
tium legem dei: quomodo verum erit. quod in evangelio dominus ait. Servus
qui nescit voluntatem domini sui et facit digna plagis. vapulabit
pauca. Servus autem qui scit voluntatem domini sui et facit digna
plagis. vapulabit multa. Ecce ubi ostendit. gravius
peccare hominem scientem. quam nescientem. Nec tamen ideo confugien
dum est ad ignorantiae tenebras. ut in eis quisque requirat excusa
tionem. Aliud est enim nescisse. aliud scire noluisse. Voluntas quip
pe arguitur in eo de quo dicitur: noluit intellegere ut bene ageret.
Sed illa ignorantia que non est eorum qui scire nolunt. sed eorum
qui tamquam simpliciter nesciunt: neminem sic excusat ut sempiterno
igne non ardeat. si propterea non credidit. quia non audivit omnino quod
crederet. Sed fortasse. ut mitius ardeat. Non enim sine cau
sa dictum est: effunde iram tuam in gentes. que te non noverunt.
Et illud quod ait apostolus. Cum venerit in flamma ignis. dare vindi
ctam in eos qui ignorant deum. Sed quod adiunxit atque ait. nunc
autem excusationem non habent de peccato suo. potest movere queren
tes. utrum hi ad quos non venit christus. nec locutus est eis habeant
excusationem de peccato suo. Si enim non habent. quare hic dictum est propter
ea istos non habere. quia venit et locutus est eis. Si autem habent:
utrum adhuc habeant ut a poenis alienentur. an ut mitius puni

Explicit evangelii secundum iohannem lxxxvi.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

antur· Ad hęc inquisita· p meo captu dño donante respondeo
Habere illos excusatione~· ñ de omi peccato suo· sed de h peccato
quo in xpm ñ crediderũt· Ad quos non uenit· 7 q b; ñ e loquutus·
Sed ñ in eos numero· ad quos in discipulis uenit· 7 q b; p discipulos e loquutus·
qd nunc facit· Nã p ecclam suã uenit ad gentes· 7 p ecclam suã loqr
gentib;· Ad h enĩ ptinet qd ait· Qui uos recipit· me recipit· &
quos spnit· me spnit· An uultis inqt apts paulus· experimtũ
accipe· eius q in me loqtur xpc· Restat inquirere· utrũ hi q pus
quã xpc in eccla ueniret ad gentes· p̃us quã euangliũ eius audi
rent· uitę huius fine puentis· seu puenjuntur· possint habere
hanc excusatione~· Possunt plane· Sed ñ ideo possunt effugere
dãpnatione~· Quicũq; enĩ sine lege peccauer~· sine lege peribunt·
Et quicũq; in lege peccauer~· p lege~ iudicabuntur· Sed utrũ
hi q cũ audierint ctẽpser~ ut etiã restiterunt· nec tantũ ctradicendo sed
eos a q b; audier~· odiendo & psequendo· Neq; ipsi in lege peccauerunt·
sed omino lege~ xpi accipe noluerunt· Et eã quantũ ad ipsos
attinet· omino nullã eẽ uoluerunt· Illi aut~ peccant
in lege· qui sin lege· Id est· q eã suscipiunt· eãq; scãm· 7 mandatũ
scm iustũ 7 bonũ fatentur· Sed infirmitate ñ implent· qd ab
ea rectissime pcipi dubitare ñ possunt· Neq; enĩ de infidelib;
& fidelib; erat sermo ut h diceret· sed de gentib; 7 iudeis
Qui certe utriq; nisi in eo saluatore saluentur· q uenit quere
qd perierat· ad pditione~ sine dubio ptinebunt· Quãuis dici
possit· alios grauius· alios leuius perituros· Id e alios gra
uiores· alios leuiores poenas· in sua pditione passuros· Ille enĩ
perire dicit· quisquis ab illa beatitudine quã dat scissus· p sup
pliciũ separatur· Tantę aut~ supplicior~· quantę diuersitas
peccator~· Quę qm se se habeat· altius iudicat sapientia diuina· quã
c iectura scrutatur aut effatur humana· Isti certe ad quos uenit·
& q b; loquutus e xpc· ñ hñt de magno infidelitatis peccato illã
excusatione~ qua possint dicere· ñ uidimus ñ audiuimus· Sue

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non acceptaretur ista excusatio ab illo cuius inscrutabilia sunt iudicia.
siue acceptaretur. Et si non ut ab omni dampnatione liberarentur. certe
aliquanto leuius dampnarentur. Non enim auditores legis iusti sunt
apud deum. sed factores legis iustificabuntur. Cum enim gentes que legem
non habent. naturaliter que legis sunt faciunt. eiusmodi legem non habentes
ipsi sibi sunt lex. qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. Testi
monium reddente illis conscientia. inter se inuicem cogitationum accusan
tium aut etiam defendentium. in die cum iudicabit deus occulta hominum
De lib. de spiritu et littera. secundum euangelium meum. per ihesum christum. Videndum est quod indicat apostolus. cum enim gentes
que legem non habent naturaliter que legis faciunt. hii legem non habentes.
ipsi sibi sunt lex. qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.
Ne uideatur certa non esse distantia noui testamenti. quod leges suas dominus
in cordibus populi sui se scripturum esse promisit. quando quidem has gentes natu
raliter habeant. Pertractanda igitur hec questio. que non mediocris exorta est.
Dicet enim aliquis. Si deus hinc discernit a uetere testamento nouum.
quod in uetere legem suam scripsit in tabulis. in nouo autem scripsit in cor
dibus. fidelis noui testamenti. unde discernuntur a gentibus. que habent
opus legis scriptum in cordibus suis. quo naturaliter que legis sunt faciunt.
quasi uero illo populo uetere potiores sint. qui legem accepit in tabulis.
Et nouo populo preueniunt. cui hoc prestatur per testamentum nouum. quod his natura
iam prestitit. An forte eas gentes commemorauit apostolus scripta in cordibus
habere legem. que ad nouum pertinent testamentum. Ad hoc enim unde uenerit.
intuendum est. Primo. euangelium commendans ait. Virtus enim dei est.
in salutem omni credenti. iudeo primum et greco. Iustitia enim dei in eo reue
latur. ex fide in fidem. Sicut scriptum est. iustus autem ex fide uiuit.
Deinde loquitur de illis impiis. quibus propter superbiam nec cognitio dei profuit.
quia non sicut deum glorificauerunt aut gratias egerunt. Inde transit ad eos qui iudicant
et agunt talia qualia condempnant. Nimirum propter iudeos qui de lege dei
gloriabantur. quamuis adhuc eos nominatim non exprimat. Et ideo dicit.
Ira et indignatio. tribulatio et angustia. in omnem animam hominis
operantis malum. iudei primum et greci. Gloria autem et honor et pax omni

(c) 2006 Ministerio de Cultura

opanti bonū. iudeo p̄mū ⁊ greco. Non enī ē psonaꝝ acceptio apud
dm̄. Quicūq; enī sine lege peccauer̄. sine lege peribunt. Et
q̄cūq; in lege peccauer̄. p lege iudicabuntur. Non enī auditores
legis iusti sunt apud dm̄. sed factores legis iustificabuntur.
His uerbis. h unde agitur subiungit ⁊ dicit. Cū enī gentes que legē
n̄ hn̄t. naturalit̄ que legis sunt faciunt. ⁊ cetera que iā sup̄ cōme
moraui. Proinde. ⁊ uidetur alios hic significasse sub nōe gentium.
quā eos quos nōe greci sup̄ significabat cū diceret iudeo p̄mū
⁊ greco. Porro si euangliū uirtus dī ē in salutē omi credenti.
iudeo p̄mū ⁊ greco. ira ⁊ indignatio. ⁊ tribulatio. ⁊ angustia.
in omnem aīam hominis opantis malū iudei p̄mū ⁊ greci: glā aut̄
⁊ honor. ⁊ pax omi opanti bonū. iudeo p̄mū ⁊ greco. Iste aut̄
grecus nōe gentiū significatus ē. naturalit̄ que legis sunt faciunt.
⁊ que scriptū hn̄t opus legis in cordib; suis. pfecto ad euangliū
ptinent gentes. qb; lex in cordib; scripta ē. Eis quippe credentib;.
uirtus dī ē in salutē. Quib; aut̄ gentib; bene opantib;. glām ⁊ ho
norem paceq; pmitteret. extra euanglii grām constitutis.
Quia enī psonaꝝ acceptio n̄ ē apud dm̄. ⁊ n̄ auditores legis iustifi
cantur. Ideo siue iudeus siue grecus. h ē qlibet ex gentib; crediderit.
salutē in euangelio partē habebit. Non enī ē distinctio sicut postea
dicit. Omnes enī peccauer̄. ⁊ egent glā di. Iustificati gratis p grām
ipsius. Vnde aut̄ factorem legis grecū. iustificari diceret sine grā
saluatoris. Neq; enī ctra se ipsū diceret qd ait. factores legis iusti
ficabuntur. tāquā p opa n̄ p grām iustificentur. Cū dicat ⁊
gratis iustificari hominē p fidem. sine opib; legis. Nihilq; aliud
uelit intellegi in eo qd dicit gratis. nisi q iustificationē opa n̄ pce
dunt. Aptē quippe alibi dicit. Si grā. n̄ ex opib;. Alioquin.
grā iā n̄ ē grā. Sed sic intellegendū ē. factores legis iustificabunt.
ut sciamus eos alit̄ n̄ ee factores legis. nisi iustificentur.
Vt n̄ iustificatio factorib; accedat. sed ut factores iustificatio
pcedat. Quid ē enī aliud iustificati quā iusti facti. Ab illo scilicet

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qui iustificat impiū. ut ex impio fiat iustus. Si enī ita loque
remur ut diceremus. homines liberabuntur. h̄ itaq; intel
legeretur. eis qui iā homines eēnt accedere liberationem.
Si aut̄ diceremus. homines creabuntur. ñ utiq; intellege
retur eos creari q̄ erant. sed ipsa creatione homines fieri.
Ita si dictū eēt factores honorabuntur legis. recte ñ acci
peremus. nisi honorem illis q̄ iā eēnt factores legis accede
re. Cum uo dictū ē. factores legis iustificabuntur. quid
aliud dictū ē. quā iusti iustificabuntur. Factores enī
legis. utiq; iusti sunt. Ac p̄ h̄ tantundē ē. ac si diceretur.
factores legis creabuntur. Non q̄ erant. sed ut sint. Ut sic
intellegerent etiā iudei legis auditores. indigere se gr̄a
iustificatoris. ut possint eē factores. Aut certe ita dictū ē
iustificabuntur. ac si diceretur iusti deputabuntur.
Sicut dictū ē de quodam. Ille aut̄ uolens se iustificare. Id ē. ut iust̄
haberetur. & deputaretur. Unde alit̄ dicim̄. sc̄ificat scōs suos.
alit̄ aut̄ scīficetur nomen tuū. Illud ideo. q̄ ille facit illos scōs eē
q̄ non erant sc̄i. Hoc aut̄ ideo. ut q̄d sep̄ apud se scm̄ ē. scm̄ etiā ab
hominib; habeatur. id est scē timeatur. Si ḡ gentes comemorans.
naturalit̄ que legis sunt facientes. & scriptū habentes opus legis
in cordibus. illos intelligi uoluit q̄ credunt in xp̄m. q̄ non sicut
iudei p̄missa sibi lege ueniunt ad fidem. n̄ ē quur eos conemur
discernere ab his qb; dn̄s p̄ p̄p̄ham p̄mittens testamentū nouū.
dixit leges suas se scripturū in cordib; eorū. Quia ipsi p̄ inser
tionē quā de oleastro p̄stitā dicit. ad eandē oleā. h̄ ē ad eundem
di p̄p̄lm p̄tinent. Potiusq; concordat p̄phetico. etiā h̄ ap̄licum
testimoniū. Ut h̄ sit p̄tinere ad testamtū nouū. legē di habere
ñ in tabulis sed in cordib; scriptā. Hoc ē intimo affectu iusti
tiā legis amplecti. ubi fides p̄ dilectionē opatur. q̄ ex fide iusti
ficat gentes ds̄. q̄d scriptura p̄uidens. p̄nuntiauit abrahe dicens.
in semine tuo benedicentur om̄s gentes. Ut p̄ hanc p̄missionis grām.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

oliue insereretur oleaster. Et fierent fideles gentes filii abrahe. in se
mine abrahe quod est christus. Sectantes eius fidem. qui non accepta in tabulis lege.
nondumque habens ipsam circumcisionem. credidit deo et deputatum est illi ad iustitiam.
Ac sic tale erit hoc quod de eiusmodi gentibus dixit apostolus. quod opus legis habeant
scriptum in cordibus suis. quale est illud ad corinthios. Non in tabulis lapi
deis. sed in tabulis cordis carnalibus. Ita enim fiunt de domo israel. cum pre
putium eorum in circumcisionem deputatur. Eo quod iustitiam legis non precisione
carnis ostendunt. sed cordis caritate custodiunt. Quoniam si preputium
iustitias legis custodiat. nonne preputium eius in circumcisionem de
putabitur. Et propterea in domo ueri israel in quo dolus non est. participes
sunt testamenti noui. quia dat deus leges in mente eorum. in cordibus ipse eas scri
psit digito suo spiritu sancto. quo ibi diffunditur caritas que legis est plenitudo.
Nec moueat. quod naturaliter eos dixit que legis sunt facere. non spiritu dei. non fide.
non gratia. Hoc enim agit spiritus gratie. ut imaginem dei in qua naturaliter facti
sumus. instauret in nobis. Vitium quippe contra naturam est. quod utique sanat
gratia. propter quam deo dicitur. miserere mihi. sana animam meam quoniam peccaui tibi.
Proinde. naturaliter homines que legis sunt faciunt. Qui enim hoc non faciunt.
uitio suo non faciunt. Quo uitio. lex dei deleta de cordibus. Ac per hoc
uitio sanato. cum illic scribitur. faciunt que legis sunt naturaliter.
Non quod per naturam negata sit gratia. sed potius per gratiam reparata
natura. Qua gratia interiore homine renouatur. iustitia scribitur
quam culpa deleuerat. Si autem hi qui naturaliter que legis sunt faciunt.
nondum sunt habendi in numero eorum quos christi iustificat gratia. sed in eorum
potius quorum etiam impiorum nec deum uerum ueraciter iusteque colentium
quedam tamen facta uel legimus. uel nouimus. uel audiuimus. que secundum
iustitie regulam non solum uituperare non possumus. uerum etiam merito
recteque laudamus. quamquam si discutiantur quo fine fiant. uix
inueniuntur que iustitie debitam laudem defensionemue mereantur.
Verumtamen. quia non usque adeo in anima humana imago dei terrenorum af
fectuum labe detrita est. ut nulla in ea uelut liniamenta extrema
remanserint. unde merito dici possit. etiam in ipsa impietate uite

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sue. facere aliqua legis ut sape. sibi e qd dictu e. quia gentes que
lege n hnt. hoc e legedi. naturalit que legis sunt faciunt.
et quia huius mundi homines ipsi sibi sunt lex. et scriptu opus
legis habent in cordib; suis. id n omnimodo deletu qd ibi p ima
gine di cu crearentur impssu e. etia sic illa differentia n pturbab;.
qua distat a ueteri testamtu nouu. eo qd p nouu scribitur lex di
in corde fideliu. que p uetus in tabulis scripta e. Hoc eni illic scri
bitur p renouatione. qd n omimodo deletu e p uetustate. Nam
sicut ipsa imago di renouatur in mte credentiu testamtu nouu.
qua n penitus impietas aboleuerat. na remanserat utiq;. id qd
aia hominis nisi rationalis ee n potest. Ita etia ibi lex di n ex omi
parte deleta p iniustitia; pfecto scribitur renouata p gratiam
Nec ista inscriptione que iustificatio e. poterat efficere in iudeis
lex in tabulis scripta. sed solu puaricatione. Na et ipsi homines
erant. et uis illa nature inerat eis. qua legitimu aliquid animal
rationale et sentit et facit. Sed pietas que in alia uita transfert
beata et eterna. lege habet inmaculata. conuertente animas
Vt ex illo lumine renouentur. fiatq; in eis. signatu e sup nos lum
uultus tui dne. Vnde auersi. obsolescere meruerant. Reno
uari aut. nisi gra xpiana. hoc e nisi mediatoris intcessione non pos
sunt. Vnus e n ds. unus et mediator di et hominu. homo xps ihc.
qui dedit semet ipsum redemptione p omib;. A cuius gratia.
si alieni sunt illi de quib; agimus. quis de illu modo de quo
superius satis diximus. naturalit que legis sunt faciunt.
quid eis p derunt excusantes cogitationes in die qua iudica
bit ds occulta hominu. nisi forte ut mitius puniantur. Sicut
enim non impediunt a uita eterna iustum. quedam peccata ueni
alia sine quibus hec uita n ducitur. sic ad salute eterna nihil p sunt
impio aliqua bona opa. sine quibus difficillime uita cuius libet
n pessimi hominis inuenitur. Verumtam. sicut in regno di. ut stella
ab stella in gliam differt. sic et in dapnatione pene sempitne.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tolerabilius erit sodomę quā alteri ciuitati. Et erunt quidā duplo
amplius quibusdā gehennę filii. Ita nec illud in iudicio dei uocabit. quod
in ipsa impietate dāpnabili. magis alius alio. minus ue peccauerit.
Quid ergo hinc apostolus efficere uoluit. quod iactantiā cohibens iudęorum. cū di
xisset non auditores legis iusti sunt apud deum sed factores legis iustificā
buntur. continuo subiecit de his qui legē non habentes naturaliter quę legis sunt
faciunt. Si in illis intellegendi sunt qui pertinent ad gratiam mediatoris. sed
illi potius qui deum non uerū uera pietate non colunt. habent tamen quędā opera
bona in uita impia. An forte hinc ipso probandū credidit quod supra dixerat.
quia non est personarum acceptio apud deum. Et quod postea dixit. quia non iudęorum est deus
tantū sed et gentium. Quod quantulacumque legis opera naturaliter insita.
non inuenirentur in eis qui legē non acceperunt. nisi ex reliquiis imaginis dei
Quā non contempnit cū in eū credunt. apud quē non est acceptio personarum. Huiusmodi
legē non habentes. ipsi sibi sunt lex. qui ostendunt opus legis scriptū in cordibus suis.
Nulla est anima quāuis peruersa. quę tamen ullo modo ratiocinari potest. in cuius Ex lib. ii. de sermone dni in monte.
conscientia non loquatur deus. Quis enim scripsit in cordibus hominū naturalē
legē nisi deus. de qua lege apostolus ait. Cum enim gentes quę legē non habent. naturaliter
quę legis sunt faciunt. hi legē non habentes. ipsi sibi sunt lex. qui ostendunt opus
legis scriptū in cordibus suis. Contestante conscientia ipsorum. et inter se in
uicē cogitationū accusantiū aut etiā excusantiū. in die qua iudica
bit deus occulta hominū. Quapropter. omnis anima rationalis etiā cupiditate
cęcata. tamen cū cogitat et ratiocinatur. quicquid in ea ratiocinatione
uerum est. non ei tribuendum est. sed ipsi lumini ueritatis. A quo ut tenuiter pro
sui capacitate inlustratur. ut uerū aliquid in ratiocinando
sentiat. Manu formatoris nostri. in ipsis cordibus nostris ueritas scrip Ex tract. prt. lvii.
sit. quod tibi non uis fieri. ne facias alteri. Hoc et ante quā lex daretur.
nemo ignorare permissus est. Ut esset unde iudicarentur. et quibus lex non est
data. Sed ne sibi homines aliquid defuisse quererentur. scriptum est
et in tabulis. quod in cordibus non legebant. Non enim scriptū non habebant.
sed legere nolebant. Oppositum est oculis eorum. quod in conscientia uidere
cogerentur. Et quasi foris inpulsus admota uoce dei. ad interiora sua

(c) 2006 Ministerio de Cultura

SAP

homo compulsus est: dicente scriptura: In cogitationibus enim impii inter
rogatio erit. Ubi interrogatio: ibi lex. Sed quia homines appetentes
ea quae foris sunt. etiam a se ipsis exules facti: propterea scripta lex. quod clamat
eis qui deseruerunt legem scriptam in cordibus suis. Redite praevaricatores
ad cor. Quis enim te docuit. nolle accedi alterum ad uxorem tuam?
Quis te docuit. nolle furtum tibi fieri? Quis te docuit. nolle iniuriam pati?
Et quicquid aliud. vel universaliter. vel particulariter dici potest. Multa
enim sunt. de quibus singuli interrogati homines. clara voce respondeant.
nolle se pati ista. Numquid solus es homo? Nonne in societate vivis
generis humani. Qui tecum factus est. socius tuus est. Et omnes facti
ad imaginem dei. nisi terrenis cupiditatibus quam ille formavit.
Quod ergo tibi non vis fieri. noli alteri facere. Iudicas enim malum esse. in eo quod pati
non vis. Et hoc te cogit nosse lex intima. in ipso tuo corde scripta.
Omnes quoque de his rebus interrogati. clamant haec bona non esse. Rursum de bene
ficiis non solum de non nocendo. verum etiam de praestando atque tribuendo.
Interrogatur omnis anima. Esuriens. famem pateris. Alius habet
panem. et redundat ei ultra sufficientiam. Novit te egere. non dat. dis
plicet tibi esurienti. Displiceat et satiato. cum alterum esurire cogno
verit. Peregrinus tecto indigens. venit in patriam tuam.
Non suscipitur. Ille tunc clamat. inhumanam illam esse civitatem. Facilius
apud barbaros. sibi esse potuisse refugium. Sentit iniquitatem. quia patitur.
Tu forte non sentis. Sed oportet ut te cogites peregrinum. ut vi
deas quomodo tibi possit displicere quod tu non praestiteris. quod tu in patria tua non
vis peregrino praestare. Testimonium reddente illis conscientia. et inter se
invicem cogitationum accusantium. aut etiam defendentium. in die cum iu
dicabit deus occulta hominum. Dominus per prophetam. Ero inquit testis velox
maleficis. ipsum in iudicio suo non indigere testibus. Et quidem velocem. sive quia repente ven
turus est. eritque iudicium ipso inopinato eius adventu celerrimo
quod tardissimum videbatur. Sive quia ipsas convincet. sine ulla ser
monis prolixitate conscientias. In cogitationibus enim. sicut scriptum est

Ex lib. de ciuitate di. xx.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

impii. interrogatio erit. Et apls. Cogitationib; inquit accusantib;.
ut etiã excusantib; . in die qua iudicabit ds occulta hominũ scdm
euangliũ mm. p ihm xpm. Etiã seq. dns futurus testis intelle
gendus ẽ uelox. Cũ sine mora reuocaturus ẽ in memoriã. unde
cuincat puniatq; cõscientiã. Non quẽadmodũ iudicant homines — Ex ipo pst. viiii.
qui corda ñ uident. a quib; plerũq; deteriores absoluuntur quã
condemnantur. sed in equitate & iustitia dns iudicabit. Testi
moniũ phibente cõscientia. & cogitationib; accusantib; seu defen
dentib; Decidant ergo a cogitationib; suis dictũ ẽ. decidant ac — Ex eod pst. v.
cusantib; se cogitationib; suis. conscientia sua. Sicut apls dicit.
& cogitationũ accusantiũ. seu defendentiũ. in reuelatione iusti
iudicii dĩ. Omnia opa. ut mala. ut bona. a cogitatione pcedunt — Ex eo pst. cxviii.
In cogitatione quisq; innocens. in cogitatione reus ẽ. Ppt quod
scriptũ ẽ. cogitatio scã seruabit te. Et alibi legitur. In cogita
tionib; impii. interrogatio erit. Et apls. Cogitationib; att.
accusantib; aut etiã excusantibus. Ubi aut felix ẽ. qui in cogita
tione miser. ẽ. Aut quomodo ubi ñ miser ẽ. qui ad nihilũ redact ẽ
Magna quippe sterilitas. iniquitas. Merito dictũ ẽ. Confun
dantur iniqua facientes uane. Id ẽ. inanit. tanquã redacti ad
nihilũ. Si aut tu iudeus cognominaris. & reqescis in lege. Et
glaris in dõ. Et cetera. Iudeũ arguit. eũq; dicit iudeũ cogno — Ex lib de spu & littera.
minari. & nequaquã id qd pfitetur implere. Si aute tu inquit
iudeus cognominaris. & requiescis in lege. & glaris in dõ. Et ñ enĩ
qui in manifesto iudeus est. neq; que in manifesto in carne est
circũcisio. Sed q in abscondito iudeus ẽ. & circũcisione cordis.
q spu ñ littera. cuius laus non ex hominib; sed ex dõ. Hic mani
festauit. quẽadmodũ dix. glaris in dõ. Nã utiq; si uere talis
iudeus glaretur in dõ. eo modo quo postulat gra. que ñ operũ
meritis sed gratuita datur. ex dõ eet laus eius ñ ex hominibus.
Sed ita glabantur in dõ. ut utq soli meruissent. legẽ eius accipe
Scdm illa uoce psalmi. q dictũ ẽ. Non fecit sic. ulli genti. & iudicia sua

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non manifesta uitteis · Iudicatam di legē · sua iustitia se arbitraban
tur implere · cū magis eius puaricatores eēent · Vnde illis ira opa
batur · abundante peccato qd a scientib; ppetrabatur · Quia
& quicq; faciebant qd lex iubebat n̄ adiuuante spū grę · timore pęne
faciebant · n̄ amore iustitię · Ac p illi · coram dō n̄ erat in uoluntate ·
qd coram hominib; apparebat in ope · Potiusq; ex illo retinebantur · qd eos nouerat ds · malle si fieri possit inpune cōmittere ·

Circūcisionē aut cordis dicit · purā scilicet ab omi illicita cōcupiscentia uoluntatē · Qd n̄ fit litteram docente & minante · sed spū
adiuuante atq; sanante · Ideo laus taliū · n̄ ex hominib; sed ex
dō ē · q p sua grām prat unde laudentur · De quo dicit · in dn̄o
laudabit aīa mea · & cui dicitur · apud te laus mea · Circūcisio quidem pdest · si legē obserues · Opa legis · bipertita sunt · Nā parti in sacramtis · parti uo in morib; accipiuntur · Ad sacramta ptinet · circūcisio carnis · sabbatū tpale · neomenię · sacrificiū · atq; oms huius
modi innumerabiles obseruationes · Ad mores aut · n̄ occides ·
n̄ mechaberis · n̄ falsū testimoniū dices · & cetera talia · In obseruationib;
aut · si n̄ intelleguntur · seruitus sola ē · Qualis erat in pplo iudeorū ·
& ē usq; adhuc · Sicut obseruentur illa & intellegantur · n̄ m nihil
obs · sed etiā p aliquid · sit p regruant · Sicut ab ipso moyse pphisq;
obseruata sunt · congruentib; illi pplo · cui adhuc talis seruitus utilis
erat ut sub timore custodiretur · Nihil eni tā pie terret aīam · quā sacramtū n̄ intellectū · Intellectū aut · gaudiū piū parit · & celebratur libere si opus ē tpri · Sicut n̄eo pus · cū sua uitate spali tantūmodo
legitur & tractatur · Omē aut sacramtū cū intellegitur · aut ad
contēplationē ueritatis refertur · aut ad bonos mores · Contēplatio ueritatis · in solius di dilectione fundata ē · Boni mores · in dilectione di & pximi · In quib; duob; p̄ceptis · tota lex pendet
& pphę · Non eni qui in manifesto iudeus ē · neq; manifesta in carne circūcisio · Dicit apls · Qui in occulto iudeus ē · & circūcisione
cordis n̄ littera sed spū · Sunt g iudei in circūcisione carnis.

In ea ipsa epl'a ad galathas ·

Textus psl. lxx.v

(c) 2006 Ministerio de Cultura

& sunt iudei in circu͞cisione cordis. Patres n̄ri. multi sc̄i. et circu͞cisi
one͞ carnis habebant pp̄t signaculu͞ fidei. et circu͞cisione͞ cordis
pp̄t ipsa͞ fidem. Ab his patrib; degenerantur isti. q̄modo in nōe
gl'antur. in facta p̄diderunt. Ab his ergo patrib; degenerantes. reman
serunt in carne iudei. in corde pagani. Ipsi enī iudei. quis ex abra
ham. A quo ysr̄l dc̄ natus ē. et ex illo iacob. et ex iacob. xii. patri
arche. et pp̄t s universus iudeorum. Sed iudei maxime pp̄terea ap
pellati sunt. quia iuda unus erat de filiis. xii. iacob. et de stirpe
eius regnu͞ ueniebat iudeis. Nam p̄mo de alia tribu datus est saul.
et rep̄batus tanqua͞ malus rex. Postea datus est de tribu iuda rex dd̄.
et ex illa ... tribu iuda fuer̄ reges. Iacob autē ille hoc dixerat.
quando benedixerat filios suos. Non deficiet p̄nceps de iuda. nec
dux de femorib; eius. donec ueniat cui rep̄missu͞ ē. De tribu autē
iuda. uenit dn̄s n̄r ih̄c xp̄c. Est enī sicut scriptura dicit. ex semi
ne dd̄. natus de maria. Ceteru͞ q̄d attinet ad diuinitatē dn̄i n̄ri ih̄u xp̄i.
in qua equalis ē patri. n̄ solu͞ ante iudeos. sed etia͞ ante ipsu͞ abraha͞.
Non solu͞ ante abraham. sed ante adam. Non solu͞ ante adam. sed ante
celu͞ et t'ram. et ante s'c'la. Quia oīa p ipsu͞ facta sunt. et sine ipso fac
tu͞ ē nihil. Quia ergo p pp̄ham dictu͞ ē. n̄ deficiet p̄nceps de iuda.
neque dux de femorib; eius. donec ueniat cui p̄missum ē. c̄sideran
tur p̄ 'ra tp̄ra. et inueniuntur quia iudei de tribu iuda sēp reges
habuerunt. unde iudei dicti sunt. Et n̄ habuer̄ regē prius
alienigena͞. nisi herodem illu͞. qui fuit quando dn̄s natus ē.
Inde ceper̄ reges alienigene. ab herode. Ante herodem. om̄s
de tribu iuda. Sed donec ueniret cui rep̄missu͞ ē. Itaq; ipso iā
ueniente dn̄o. euersu͞ ē regnu͞ iudeorum. et sublatu͞ ē ex iudeis.
Modo n̄ h̄nt regnu͞. quia noluer̄ cognoscere ueru͞ regē. Iam uidete
si iudeis appellandi. Ipsi uoce sua abdicauer̄ se ab isto nōe.
ut iudei n̄ sint digni appellari. nisi tantu͞ carne. Ubi se ergo sepa
rauer̄ ab isto nōe. Dicebant. Seniebant in xp̄m. id genus iuda;

(c) 2006 Ministerio de Cultura

S eruiebant in semine dd. Et ait illis p̃latus. Regẽ urm crucifigã?
Et illi. Nos n̄ habem᷒ regẽ n̄ cesarem. O iudei q̃ uocamini n̄ estis.
si n̄ habetis regẽ n̄ cesarem. defecit iã p̃nceps ex iuda. Venit q̃ ille
cui rep̃missũ ẽ. Illi q̃ ueri sunt iudei q̃ x̄piani facti s̄ ex iudeis. Ceteri
iudei q̃ in x̄p̄m n̄ crediderunt. etiã nomẽ ipsũ p̃dere digni fuer. Iudea
q̃ uera. x̄pi ecclã ẽ. Credens in illũ regẽ. q̃ uenit ex tribu iuda p̃
uirgine maria. Credens in illũ. de quo ap̃ls scribens ad timo
theũ dicit. Memor esto x̄p̄m ih̄m resurrexisse a mortuis. ex
factũ ẽ p̃t ex. v.
semine dd sc̃dm euangeliũ m̃m. Est aũt d̄s uerax. Omnis aũt hõo
m̃dax. sicut scriptũ ẽ. Ego aũt dixi in extasi mea. omnis homo
m̃dax. Contritus enim. respexit infirmitatẽ suã. uidit n̄ de se
sibi ẽẽ p̃sumendũ. Quantũ enim ad ipsũ hominẽ p̃tinet. m̃dax est.
S ed gr̃a di uerax effectus ẽ. ne p̃ssuris inimicorum cedens. non
loqueretur q̃d crediderat. sed negaret. Sicut petro accidit.
q̃m de se p̃sũpserat. Et docendus erat. de homine n̄ ẽẽ p̃sumendũ.
V tiq; nec de se ipso q̃ homo ẽ. Bene q̃ iste uidit in pauore suo. omnem
hominẽ ẽẽ m̃dacẽ. Quia illi q̃ nullo pauore uanescunt. ne p̃se
q̃ntib; cedendo m̃tiantur. muneribus di tales s̄. n̄ uirib; suis.
P inde uerissime dictũ ẽ. omnis hõo m̃dax. sed d̄s uerax. Quia et ego
dixi dii estis. et filii altissimi om̄s. Vos aũt sicut homines morie
mini. Et sicut unus ex p̃ncipib; cadetis. Consolatur milites.
Et impleuit eos n̄ solũ fide credendi. sed etiã fiducia p̃dicande uerita
tis. Si p̃seuerantes subdantur dõ. nec imitentur unũ ex p̃ncipib;
diabolũ. q̃ in ueritate n̄ stetit. & cecidit. Sic enim omnis hõo mendax.
ut tantũ n̄ s̄ m̃daces. in quantũ n̄ s̄ homines. Q̃m dii s̄. et filii al
beatũ dĩ ubi euglii. sc̃dm martin.
tissimi. Verbi gr̃a. potens aliquis q̃ ueritatẽ. p̃pt p̃dã suã. p̃pt
rapinã suã. ministeriũ falsi testimonii. Si negas tu. si negas falsum.
ne negẽ fuerũ. Si ne multis immoreris. ille irascitur. Potens ẽ. p̃mit
A ccedit amicus. q̃ n̄ uult te ẽẽ p̃ssura. n̄ uult ẽẽ in malo. Rogo te.
fac q̃d dr̃. Quid magnũ ẽ. Iã forte quom̃ sathanas dño. scrip

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tuū ē de te. q̃ angustissimus mandauit de te, ne offendas ad lapide pedem
tuū. Forte iste amicus tuus q̃ uidet te xp̄ianū. de lege tibi uult psua
dere. q̃d putat te debere facere. Fac q̄d dicit. Quid. Hoc q̄d uult.
ille. Sed tam dū ē falsū ē. Non legisti. omis hō mdax. Iā iste scandalū ē.
Amicus ē. q̃d facturus es. Oculus ē. manus ē. amputa. p̄ice abs te.
Noli ē sentire. Responde illi. ia dixi. ne uideatur sibi aliquid dixisse.
Ad suadendū mdatiū testimoniū de lege pferens. urgens te de lege
contra legē. In lege enī scriptū ē. falsū testimoniū ne dicas. Et in lege
scriptū ē. omis hō mdax. Hoc ergo ei responde q̃ dicit mtire q̃ scrip
tū ē. omis hō mdax. Non mtiar. quia scriptū ē. os q̃d mtitur occidit
aiam. Non mtiar. q̃ scriptū ē. p̄des omīs qui loquuntur mdatium.
Non mtiar. q̃ scriptū ē. falsū testimoniū n̄ dices. Urgeat licet p̄ssuris
carnem meam cui displiceo in ueritate. audio dn̄m mm. noli te timere eos
qui corpus occidunt. Quomodo g̃ omis hō mdax. An forte n̄ es
hō. Responde cito. Et uerū. Et hō n̄ sim. ne mdax sim. Uide te enī.
Ds de celo p̄spex sup filios hominū. ut uideret si e intellegens. requirens
dm̄; omīs declinauer. simul inutiles facti sunt. n̄ est faciat bonū. n̄ usq; ad
unū. Quare. q̃ filii hominū ee uoluer. Ut autē eos ab his iniq̃tatib; tolle
ret redimeret. curaret. sanaret. filios hominū. dedit eis potestatē
filios di fieri. Quid g̃ mirū. Homines eratis. mdaces eratis. Omis
enī hō mdax. Accedit uob gratia di. dedit uob potestatē filios di fieri.
Audite uocē patris dicentis. Ego dixi dii estis. et filii altissimi omīs.
Si m omīs filii hominū. sin filii altissimi m̄dacēs. q̃ omis hō mdax.
Si filii di. si gr̄a saluatoris redēpti. si p̄tioso sanguine comparati.
si aqua et sp̄u renati. si ad hereditatē celor̄ p̄destinati. utiq; filii di.
Ergo iā dii. Quid ad te uult mdatiū. Ut iustificeris in sermonibus
tuis. et uincas cū iudicaris. Cui iudicat. difficile ē aduertere.
Do utiq; loq̃r. Et manifestū ē. q̃ d sp̄at n̄ e iudicatus. Quid est.
tibi soli peccaui et malū coram te feci. ut iustificeris in sermonib; tuis
et uincas cū iudicaris. Videt futurū iudicē iudicandū. a peccato
rib; iustū. Et in eo uincentē. q̃ quid in illo iudicaretur non erat.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Huic utiq; nullũ habenti peccatũ. dicit in psenti pphetia dd. Tibi soli
peccaui: & malũ corã te feci. ut iustificeris in sermonib; tuis. & uincas
dũ iudicaris. Superas eni omś homines iudices. Et q se putat iustũ.
corã te iniustus ẽ. Tu solus iniuste iudicaris. q potestatẽ habes po
nendi aiam tuã. & potestatẽ habes iterũ sumdi eã. Vincis ḡ cũ iu
dicaris. Omś homines superas. q plus es q̃m homines. & p te factis
homines. Et n sicut blasphemamur. & sicut aiunt nos quidã

Ex lib. d grã. & lib. arbitrio.

dicere. faciam mala ut ueniant bona. Puer si homines. pcls ues
ad reprehendũ. & idonei ad intellegndũ. putabant uel ctabant
aptos dicere. faciamus mala ut ueniant bona. Qd absit ut apti
dicerent. Sed homines n intellegntes. hi putabant dici. quando au
diebant qd dix apts. Lex aut sub intrauit. ut habundaret delictũ.
Vbi aut habundauit delictũ. sup habundauit gra. Sed utiq; gra.
id agitur ut iã fiant bona ab eis q fecerant mala. n ut pseuerent
in malis. & reddi sibi existiment bona. Non utiq; debent dicere.
faciamus mala ut ueniant bona. Sed fecimus mala. & uener bona.
Iã faciamus bona. ut in futuro sclo recipiamus p bonis bona. q in hi
sclo recipimus p malis bona. Ppt qd scriptũ ẽ in psalmo. Miam
& iudicium cantabo dne. Quid ḡ. Precellimus eos. Nequa

Interpositione epte ad galathas.

quã. Contentione ipsã dirimit. & utrẽ componit. quę int eos
qui ex iudeis. & eos qui ex gntib; crediderant. certa erat. Cũ illi tanquã
ex meritis operũ legis. sibi redditũ euangli i pmiũ arbitraren
tur. Qd pmiũ. incircũcisis nolebant dari. Illi contra. iudeis se
pferre gestiebant. tanquã int fectorib; dni. Causati enim sum?
iudeos & grecos omś sub peccato eẽ. Sicut scriptũ ẽ. quia n ẽ iust?
quisquã. n ẽ intellegens. n ẽ requirens dm. usq; n ẽ timor di ante
oculos eoz. Dns de celo pspexit sup filios hominũ. ut uideat

Ex titt psl. xiij.

si ẽ intellegens. & requirens dm. Sup iudeos potest intellegi. ut
honoratius eos appellauerit filios hominũ. ppt unius di cultũ
In comparatione gentiliũ. de qb; arbitror superius dictum.
dix insipiens in corde suo n ẽ ds. & cętera. Pspicit aut dns ui

(c) 2006 Ministerio de Cultura

deat. palas sca ssuas. qđ significat id qđ dictū ē de gelo. Nā pse ipsū. nihil
eū latet. Omēs declinauer. simul inutiles facti s. Id ē. uidentales facti s.
quales igni s. Non ē q faciat bonū. nē usq; ad unū. Usq; ad unū. ut
cū ipso uno potest intelligi. ut nullus hominū intellegatur. ul pt unū.
ut accipiatur dns xpc. Sicut dicimus. iste ager. usq; ad mare ē. Non utiq;
simul cōputamus & mare. Et iste ē melior intellectus. Ut nemo intel
legatur fecisse bonitatē. usq; ad xpm. Quia n̄ potest quisquā hominū.
nisi ipse monstrauerit. facere bonitatē. Et illud uerū ē. q usq; q̄d sq;
cognoscat unū dm. n̄ potest facere bonitatē. Sepulchrum patens ē
guttur eorū. Auiditas eorū significatur in hanc is gule. aut in
allegoria. q̄a occidunt & quasi deuorant inf̄ factos. eos quib; suorū
morū peruersitatē psuadent. Cui simile ē e contrario qđ petro
dictū ē. macta & manduca. Ut in suā fidem & bonos mores. gentes
cōuerteret. Linguis suis dolose agebant. Id ē. linguis malis.
Nā aliud uidetur significare. q̄ dicit scris. Male n̄ ē malas hnt linguas
Id ē. male loquuntur dolorē. Quib; dns dicit. quom potestis bona loqui.
cū sitis mali. Uenenū aspidū sub labiis eorū. Uenenū. dolū dicit
Aspidū aut. q nolunt audire pceptā legis. Sicut aspides nolunt
audire uerba incantantis. q̄ d in alio psalmo euidentius dicitur.
Quorū os maledictione & amaritudine plenū ē. Hē uenenū aspi
dū. Ueloces pedes eorū. ad effundendū sanguinē. Consuetu
dine malefaciendi. Contritio & infelicitas in uiis eorū. Omēs eni
malorū hominū uie. plene s laborib; & miseria. Ideo dns clamat
Uenite ad me omēs qui laboratis & onerati estis. & ego uos reficiam.
Tollite iugū mm sup uos. & discite a me q̄m mitis sū & humilis corde.
& inuenietis requiem animab; ūris. Iugū eni mm lene ē. & sar
cina mā leuis ē. Et uiā pacis n̄ cognouer. hanc utiq; quā dns
ut dixi commemorat. in iugo leni & in sarcina leui. Non ē timor di
ante oculos eorū. Isti n̄ dicunt n̄ ē ds. sed tam n̄ timent dm. Scimus
aut. q̄m quecūq; lex loquitur. his qui in lege sunt loquitur.
Iustis eni. erat p transgressione legis confringenda supbia. Incip expsn epte ad galathas.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qui gloriantes de patre abraham. quasi naturalem se iactabant habere
iustitiam & merita sua. in ea re cum circumcisis ceteris gentibus. tanto perniciosius
quanto arrogantius preferebant. Gentes autem. facillime etiam sine
huiusmodi legis transgressione humiliarentur. Homines enim.
nullam ex parentibus originem iustitię se trahere presidentes. simula
chrorum etiam seruos. inuenit euangelica gratia. Non enim sicut istis
dici poterat. non fuisse illam iustitiam parentum eorum in colendis ydolis
quam esse arbitrabantur. ita etiam iudeis dici poterat. falsam fuisse
iustitiam patris abraham. Denique illic. infideles de oliua sua fracti
Hic autem. fideles de oleastro in oliua illorum inserti esse monstrantur
Illorum ergo erat. de legis transgressione atterenda superbia. Ideo cum
scripturarum uerbis peccata eorum exagerasset. scimus autem inquit.
quoniam quęcumque lex dicit. his qui in lege sunt loquitur. Vt omne os obstru
atur. & reus fiat omnis mundus deo. Iudei scilicet de transgres
sione legis. gentes de impietate sine lege. Vnde iterum ait. Con
clusit enim deus omnia in incredulitate. ut omnium misereatur.

Item retract. ps. ex viiii. Conclusit scriptura omnia sub peccato. ut promissio ex fide ihu xpi
daretur credentibus. Ita domine. ita fac misericors domine. Impera
quod non possit impleri. Immo impera. quod non nisi per tuam gratiam possit
implere. Vt cum homines per suas uires adimplere nequiuerint.
omne os obstruatur. ne mo sibi magnus uideatur. Sint omnes par
uuli. & reus fiat omnis mundus tibi. quia non iustificabitur ex lege
Ex lib. de spu & littera. omnis caro coram te. Vt omne os obstruatur. Vt etiam iustorum omne
os obstruatur in laude sua. non aperiatur nisi in laude dei. Quid
ex operibus legis. non iustificabitur omnis caro coram illo. Ex operibus
legis. cum suis uiribus ea quisque tribuit non gratię miserantis dei. non
iustificabitur omnis caro. Ideo omnis homo siue omnis carnaliter sentiens
& ideo illi. qui cum iam essent sub lege xpo crediderunt. non quia iusti erant.
sed ut iustificarentur. uenerunt ad gratiam fidei. Destruxit autem super
biam gloriantem de operibus legis. quę destrui et deberet et posset. ne gratia
fidei uideretur non necessaria. si opera legis etiam sine illa iustificare

(c) 2006 Ministerio de Cultura

crederentur. Ille autem iustificatur apud deum. qui eum gratis colit
Non scilicet cupiditate appetendi aliquid ab ipso preter ipsum. aut timore
amittendi. In ipso enim solo. uera nostra beatitudo atque perfecta est.
Et quia inuisibilis est oculis carneis. fide colitur quamdiu in hac
carne uiuimus. Sicut idem apostolus dixit. Quod autem nunc uiuo in carne.
in fide uiuo filii dei. Et ipsa est iustitia quod pertinet quod dictum est. quia iustus
ex fide uiuit. Non iustificabitur ex lege. omnis caro coram ipso. Per legem
Ex libro de gratia et libero arbitrio. enim cognitio peccati. Cognitio dixit. non consumptio. Quando autem
cognoscit homo peccatum. si non adiuuet gratia ut cognitum caueatur.
sine dubio lex iram operatur. Quod alio loco ipse apostolus dicit. Ipsius
enim uerba sunt. Lex iram operatur. Hoc autem dixit. quia ira dei maior est
in preuaricatore. qui per legem cognoscit peccatum. et tamen facit.
Talis quippe homo. preuaricator est legis. Sicut in alio loco dicit.
Ubi enim lex non est. nec preuaricatio est. Propter hoc et alibi ait. Ut seruiamus
in nouitate spiritus. et non in uetustate littere. Legem uolens intellegi.
littere uetustatem. Nouitatem uero spiritus. quid nisi gratiam. Et ne puta
retur accusasse legem uel reprehendisse. continuo sibi opposuit
questionem et ait. Quid ergo dicemus. Lex peccatum est. Absit.
Deinde subiunxit. Sed peccatum non cognoui nisi per legem. Hoc est
quod dixerat. per legem cognitio peccati. Nam concupiscentiam inquit ne
sciebam. nisi lex diceret non concupisces. Fides namque impetrat. quod lex Ex libro enchiridion.
imperat. Nam sine dei dono. id est sine spiritu sancto per quem diffunditur
karitas in cordibus nostris. iubere lex poterit non iuuare. Et preua
ricatorem insuper facere. qui de ignorantia se excusare non possit.
Regnat enim carnalis cupiditas. ubi non est karitas. Sed cum in altis
simis ignorantie tenebris nulla resistente ratione secundum carnem
uiuitur. hec sunt prima hominis. Deinde cum per legem cognitio
fuerit facta peccati. si non diuinus adiuuat spiritus secundum legem
uolens uiuere uincitur. et sciens peccat. peccato cui subditus
seruit. A quo enim quis deuictus est. huic et seruus addictus est.
Id agente scientia mandati. ut peccatum operetur in homine

3 C

(c) 2006 Ministerio de Cultura

omnem concupiscentiam. cumulo praevaricationis adiecto. Atque ita quod
scriptum est impleatur. lex subintravit ut habundaret de
lictum. Haec sunt secunda hominis. Si autem respexerit deus. ut ad
implenda quae mandat ipse adiuvare credatur. et agi homo
coeperit dei spiritu. concupiscitur adversus carnem fortiore
robore karitatis. ut quamvis adhuc sit quod homini repugnet ex
homine. nondum tota infirmitate sanata. ex fide tamen iustus
vivat. iusteque vivat. In quantum non cedit malae concupiscentiae.
vincente delectatione iustitiae. Haec sunt tertia. bonae spei homi
nis. In quibus si pia perseverantia quisque proficiat. postrema pax
restat. quae post hanc vitam in requie spiritus. deinde in resurrectione
etiam carnis implebitur. Harum quattuor differentiarum. prima est
ante legem. secunda sub lege. tertia sub gratia. quarta in pace plena
atque perfecta. Sic est id ipse populus per intervalla temporum. sicut deo pla
cuit. qui in mensura et numero et pondere cuncta disponit.
Nam fuit primitus ante legem. Secundo. sub lege quae data est per Moysen.
Deinde sub gratia. quae revelata est per primum mediatoris adventum.
Quae quidem gratia nec antea defuit quibus etiam oportuit impertiri.
quamvis pro temporis dispensatione velata et occulta. Neque enim anti
quorum quicumque iustorum. praeter fidem Christi salutem potuit invenire.
Aut vero nisi illis cognitus fuisset. potuisset nobis per eorum mini
sterium. alias apertius. alias occultius prophetari. Quia non iusti
ficabitur ex lege omnis caro coram deo. Potest enim fieri coram homi
nibus. Non autem coram illo. qui cordis ipsius intime voluntatis
inspector est. Ubi videt etiam si aliud faciat qui legem timet.
quid tamen mallet facere si liceret. Hac ne quisquam putaret.
hic apostolum ea lege dixisse neminem iustificari. quae sacramentis
veteribus multa continet figurata praecepta. unde etiam
ipsa est circumcisio carnis quam die octavo accipere parvuli
iussi sunt. continuo subiunxit qua lege dixerit. et ait.
Per legem enim cognitio peccati. Illa igitur lex est. de qua postea dixit.

De libro de spiritu et littera.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Peccatū non cognoui. nisi p legē. Nā concupiscentiā nesciebam.
nisi lex diceret. ñ concupisces. Nā quidem aliud. p legē enī cognitio
peccati. Ne forte dicat humana illa psūptio. ignorans dī iusti
tiam & suā uolens constituere. merito dixisse aplōs. quia ex
lege nemo iustificabitur. Ostendit enī. tantūmodo lex. quid
faciendū. quid ue cauendū sit. Vt qđ illa ostenderit. uoluntas
impleat. ac sic hōō iustificetur. Sed ó hōō. adtende quid seqr.
Nunc autē inquit. sine lege iustitia dī manifestata ē. testificata
p legē & pphās. Parū ne insonat surdis. Iustitia inquit dī
manifestata ē. Hanc ignorant. qui suā uolunt constituere.
Huic nolunt eē subiecti. Iustitia inquit dī manifestata ē. Non dix
iustitia hominis. ut iustitia ppriē uoluntatis. Iustitia dī. ñ qua
iustus ē dš. sed qua induit hominē cū iustificat impiū. Hec te
stificatur p legē & pphās. Huic quippe testimoniū phibent.
lex & pphē. Lex quidem hoc ipso. qđ iubendo & minando. & neminē
iustificando. satis indicat. dono dī iustificari hominē. p adiuto
rium spc̄. Prophē autē. qđ id qđ p dixerunt. xpī impleuit aduentus.
Vnde hinc sequitur. & adiungit dicens. Iustitia autē dī. p fide ihū xpī.
Hoc ē. p fidem qua creditur in xp̄m. Sicut autē ista fides xpī dicta ē.
ñ qua credit xpc. sic illa iustitia dī. ñ qua iustus ē dš. Vtraq; enī nr̄a ē.
Sed ideo dī & xpī dicitur. qđ eius nob largitate donatur. Iustitia ergo
sine lege. ñ sine lege manifestata. Quomodo enī p legē testificata.
sic sine lege manifestata. Sed iustitia dī sine lege ē. quā dš p spm̄ grā
credenti confert. sine adiutorio legis. Hoc ē. non adiutus lege.
Quandoquidem p legē ostendit homini infirmitatē suā. ut ad eius
misericordiam p fidem confugiens sanaretur. De sapientia eius quippe
dictū ē. qđ legē & misericordiam in lingua portet. Legē scilicet. qua reos
faciat supbos. Misericordiam uō. qua iustificet humiliatos. Iustitia
ergo dī. p fidem ihū xpī. in omš qui credunt. Non enī ē distinctio.
Omnes enī peccauerunt. & egent glā dī. Nā glā sua. Quid enī hnt qđ
ñ acceperunt. Si autē acceperunt. quid glantur quasi ñ acceperint?

(c) 2006 Ministerio de Cultura

R egent itaq; gl'a di. Et uide quid sequatur. Iustificati gratis p gr'am
ipsius. Non itaq; iustificati p lege. n iustificati p ppria uoluntate.
sed iustificati gratis p gr'am ipsius. Non q'd sine uoluntate n'ra fiat.
Sed uoluntas n'ra ostenditur infirma p legem. ut sanet gr'a uolun
tate. Et sana uoluntas impleat lege. n constituta sub lege. nec
indigens lege. Nunc aut sine lege. iustitia di manifestata est.
Ex tract. psl. cviii. testificata a lege & ppheis. Euangeliu enim testimoniu h't
a lege & ppheis. Unde etia in monte. inter utrumq; p'sona. melius
saluator effulsit. Omnes enim peccauerunt. & egent gl'a di. Ex tract. psl. cxvii.
O mnes g' p'uaricantes gr'a saluatoris inuenit. Alios maius. alios
minus. Quanto enim legis maior in quocuq; cognitio. tanto
minor peccati excusatio. Quanto minor peccati excusatio.
tanto manifestior p'uaricatio. Restabat g'o. ut omnibus sua
sed di. id est a do donata iustitia subueniret. Unde ait ap'ls. P lege
cognitio peccati. Non g' ablatio. sed cognitio. Nunc aut sine
lege. iustitia di manifestata e. testificata p lege & pphas.
Et P inde etiam iste sub iunx. Propterea inquit. dilexi testimonia
tua. Tamqua diceret. Omnis lex. siue in paradiso data. siue natu
ralit insita. siue in litteris p'mulgata. p'uaricatores fecit omnes
peccatores esse. ppterea dilexi testimonia tua. que sin lege tua
de gr'a tua. Ut n sint in me iustitia mea. sed tua. Lex enim ad hoc
p'dest. ut mittat ad gr'am. Non solu enim q'd attestatur manifestan
de iustitia di. que sine lege est. ueru etia hoc ipso q'd p'uarican
tes fecit. ita ut etia littera occidit. ad uiuificante sp'm confuge
re timore compellit. P que peccatoru deleatur uniuersitas.
& recte factoru karitas inspiretur. Omnes enim peccauerunt.
Ex libro de natura et gratia. & egent gl'a di. Si enim iam sumus in xp'o noua creatura. tam
eramus natura filii ire sicut & ceteri. Ds aut qui diues e in mia.
ppt multa dilectione qua dilexit nos. & cu essemus mortui
delictis. conuiuificauit nos xp'o. cuius gr'a sumus salui facti.
H ec g' xp'i gr'a. sine qua nec infantes. nec etate grandes salui

(c) 2006 Ministerio de Cultura

fieri possunt. non meritis redditur sed gratis datur. propter quod gratia nominatur.
Iustificati inquit gratis per sanguinem ipsius. Inde hi qui non per illam liberantur.
siue quia audire nondum potuerunt. siue quia obedire noluerunt. siue etiam
cum per etatem audire non possent. lauacrum regenerationis quod accipere possent
per quod salui fierent non acceperunt. iuste utique damnantur. Quia sine peccato
non sunt. uel quod originaliter traxerunt. uel quod malis moribus addiderunt. Omnes enim
peccauerunt. siue in adam. siue in seipsis. et egent gloria domini. Uniuersa igitur
massa penas debet. Et si omnibus debitum damnationis supplicium red
deretur. non iniuste procul dubio redderetur. Qui ergo inde per gratiam libe
rantur. non uasa meritorum suorum. sed uasa misericordie nominantur. Cuius misericordie.
nisi illius qui christum ihesum misit in hunc mundum peccatores saluos facere.
quos presciuit et predestinauit. et uocauit. et iustificauit. et glorificauit.
Quis igitur usque adeo dementissime insaniet. ut non agat ineffabiles gratias misericordie
quos uoluit liberanti. qui recte nullo modo posset culpare iusti
tiam uniuersos omnino dampnantis. Ubi est ergo gloriatio tua. Exclusa est.
Per quam legem. Factorum. Non. sed per legem fidei. Siue gloriationem dixerit — Ex libro de spiritu et littera.
laudabilem que in domino est. Eaque exclusa. id est. non ut abscederet pulsa.
sed ut emineret expressa. Unde et exclusores dicuntur quidam
artifices argentarii. Hinc est et illud in psalmis. Ut excludantur
hi qui probati sunt argento. Ut emineant. qui probati sunt eloquio domini.
Nam et alibi dicitur. Eloquia domini. eloquia casta. argentum igne exami
natum. Siue gloriationem uitiosam de superbia uenientem. commemorare
uoluerit. Eorum scilicet. qui cum sibi iuste uidentur uiuere. ita
gloriantur quasi non acceperint. Eamque non per legem factorum. sed per legem
fidei dicit exclusam. id est eiectam et abiectam. Quia per legem fidei quisque
cognoscit. si quid bene uiuit ... dei gratia se habere. Et ut perfici
atur in dilectione iustitie. non se aliunde consecuturum. Que co
gitatio pium facit. quia pietas est uera sapientia. Pietatem dico.
quam greci THEOCEBIAN uocant. Ipsa quippe commendata est.
cum dictum est homini quod in libro iob legitur. ecce pietas est sapientia.
Teosebia porro. si ad uerbi originem latine expressa interpretaretur.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dicultus dici potest. Quia in illi maxime constitutus est. ut anima ei
non sit ingrata. Unde in ipso uerissimo et singulari sacrificio.
domino deo nostro agere gratias admonemur. Erit autem ingrata. si quod illi
ex deo est. sibi tribuerit. Precipueque iustitiam. Cuius operibus.
ut propriis. uel ut a semet ipsa sibimet partis. non uulgariter
tanquam ex diuitiis. aut membrorum forma. aut eloquentia.
ceterisque siue externis. siue corporis. siue animi bonis. que habere
etiam. scelerati solent. sed tanquam de his que proprie sunt bona bonorum.
quasi sapiens inflatur. Quo uitio. repulsi a diuinę stabilita
te substantię. etiam magni quidam uiri. ad ydolatrię dedecus defluxerunt.

Ex libro .II. de babtismo paruulorum.

Lex ergo factorum. id est operum. per quam non excluditur illa gloriatio. et de fidei
per quam excluditur. quo inter se differant operę pretium est considerare.
si tamen ualemus aduertere atque discernere. Recte enim quisque dixe
rit. legem operum esse in iudaismo. Legem autem fidei. in christianismo.
Propterea. circumcisio ceteraque opera talia legis sunt. que christiana iam di
sciplina non seruat. Sed quantum fallat ista discretio. iam diu quidem est
ut molimur ostendere. Uerumtamen quoniam res magna est. non incongruenter
in ea manifestanda. pluribus etiam atque etiam testimoniis immora
mur. Ipsa enim dicit legem ex qua nemo iustificatur. quam dicit sub
intrasse ut habundaret delictum. Quam tamen ne quisquam ab his imperitus
argueret. et sacrilegus accusaret. deffendit eam dicens. Quid
ergo dicemus. Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognoui nisi
per legem. Nam concupiscentiam nesciebam. nisi lex diceret non concupisces. Occa
sione uero accepta peccatum per mandatum. operatum est in me omnem concu
piscentiam. Dicit etiam. Lex quidem sancta. et mandatum sanctum et iustum
et bonum. Sed peccatum ut appareat. per bonum operatum est mortem. Ipsa ergo
littera occidens. que dicit non concupisces. De qua item dicit. quod paulo
ante commemorauit. per legem enim cognitio peccati. Deinde. subinfert
unde nunc agimus. Ubi ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem?
Factorum? Non. Sed per legem fidei. Lex ergo ista factorum. ipsa est que dicit
non concupisces. quia per illam cognitio peccati est. Uolo ergo scire. si quis mihi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dicere audeat. utrum lex fidei non dicat non concupisces. Si enim non dicit. quid causae est. quur non in ea positi sequimur. atque impune peccemus.
Hoc enim illi putauerunt apostolum dicere. de quibus ait. Et sicut dicunt nos quidam. faciamus mala ut ueniant bona. quorum damnatio iusta est.
Si autem dicit etiam ipsa non concupisces. sicut multa praecepta euangelica testificari et clamare non cessant. quare lex factorum etiam ipsa non dicitur. Neque enim quia non habet opera ueterum sacramentorum. circumcisionis uidelicet atque ceterorum. ideo non sunt opera quae habet in sacramentis suis huic tempori congruis.
Aut uero de operibus sacramentorum quaestio fuit. quando mentio legis ob hoc fiebat. quia per ipsam cognitio peccati est. et ideo ex ea nemo iustificatur. Unde non per illam exclusa est gloriatio. sed per legem fidei. ex qua iustus uiuit. Sed numquid et per istam non fit cognitio peccati. cum ipsa dicat non concupisces. Quid ergo est. Breuiter dicam. Quod operum lex minando imperat. hoc fidei lex credendo impetrat. Illa dicit. non concupisces.
Ista dicit. cum scirem quia nemo potest esse continens nisi deus det. et hoc ipsum erat sapientiae scire cuius esset hoc donum. adii dominum et deprecatus sum. Ipsa est illa sapientia quae pietas uocatur. Qua colitur pater luminum. a quo est omne datum optimum. et omne donum perfectum. Colitur autem. sacrificio laudis. actionibusque gratiarum. Ut cultor eius non in se ipso sed in illo glorietur. Hac per hoc lege operum dicit deus. fac quod iubeo.
Lege fidei dicitur deo. da quod iubes. Ideo enim iubet lex. ut admoneat quid faciat fides. id est. ut cui iubetur. si nondum potest. sciat quid petat. Si autem continuo potest et obedienter facit. debet etiam scire quo donante possit. Non enim spiritum huius mundi accepimus.
ait idem constantissimus gratiae praedicator. sed spiritum qui ex deo est. ut sciamus quae a deo donata sunt nobis. Quis est autem spiritus mundi huius. nisi superbiae spiritus. Quo cor insipiens obscuratum est eorum. qui cognitum deum. non ut deum gratias agendo glorificauerunt. Nec alio spiritu decipiuntur etiam illi. qui ignorantes dei iustitiam et suam uolentes constituere. iustitiae dei non sunt subiecti. Unde mihi magis uidetur esse fidei filius. qui nouit a quo speret quod nondum habet. quam qui sibi tribuit id quod habet. Quamuis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

utiq; hoc p̄ferendus sit· qui & h̄t· nouit a quo h̄t· Sit tam n̄ se credat
ē e q̄d n̄ d ū ē· Ne cincidat in uitiū illius pharisei· qui quā quādo grās
ageret ex his que habebat· nihil tam petebat dari sibi· Tāquā nihilo
indigeret· ad augendā p̄ficiendā ue iustitiā· His igitur consideratis
p̄tractatisq; p uirib; quas dn̄s dare dignatur· colligimus n̄ iusti
ficari hominē p̄ceptis bone uite· nisi p fidem ihu xpi· Hoc ē· n̄ lege
operū sed fidei· n̄ littera sed spū· Non factorū meritis sed gratu
ita grā· Ubi ē ergo gl̄atio? Exclusa ē· P quā legē? factorū? Non.
Sed p legē fidei· Hec ē lex fidei· qua credimus & oramus· p grām (Ex tract̄ ps. xviii.)
nob donari ut faciamus· q̄d p nosmet ipsos implere n̄ possumus·
Ne ignorantes di iustitiā· & n̄ram uolentes constituere· iustitie
di n̄ sumus subiecti· In lege itaq; factorū· ē di iubentis iustitia
In lege aūt fidei· subuenientis medicia· Arbitramur eni iusti
(Ex firmne et imolacne ysaac·) ficari hominē p fidem· sine opib; legis· Credidit abrahā dō·
& reputatū ē illi ad iustitiā· & amicus di appellatus est· Id cre
didit dō· intus in corde in sola fide ē· Qd aūt immolandū dux filiū·
q̄d intrepidus dexterā armauit q̄d iā feriret· nisi uoce teneretur·
magna fides est utiq; sed magnū opus· & ipsū opus lauda
uit dn̄s eū diceret· q̄m exaudisti uocē mām· Quare ergo apl̄s paulus ait·
Arbitramur iustificari hominē p fidem· sine opib; legis· & alio
loco dicit· & fides que p dilectionē opatur· Quomodo fides
p dilectionē opatur· & quomodo iustificatur homo p fidem·
sine opib; legis· Credidit aliquis p̄cepit fidei sacramenta·
& mortuus ē· Defuit illi opandi tēpus· Quid dicimus?
Quia n̄ ē iustificatus? Plane dicimus iustificatū credentē in
eū qui iustificat impiū· Ergo iste· iustificatus est & opatus
n̄ ē· Impletur sententia dicentis apl̄i· Arbitror iustificari
hominē p fidem· sine opib; legis· Latro qui cū dn̄o crucifixus
est· corde credidit ad iustitiā· ore confessus ē ad salutem·
Nā fides que p dilectionē opatur· & si non sit ex quo exterius
opetur· in corde tam illa feruens seruatur· Nā erant quidā

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in lege quide opib; legis gl'abantur. que fortasse ń dilectione sed ti
more faciebant. Et uolebant se iustos uideri. ppponi gentibus
que opus legis ń fecerant. Apls aut pdicans fidem ī gentib; eu
eos qui accedebant ad dnm uideret iustificatos ex fide. ut ia
qui crediderant bene operarent. non quia bene opatis credere
mererentur. exclamauit sequitur & ait. Quia potest iusti
ficari hoo ex fide. sine operib; legis. Vt illi magis non fuerint iusti.
qui qd faciebant. timore faciebant. Cu fides p dilectione operat
operetur in corde. etiam si foris ń exit in ope. Apls pdicans
iustificari hominē p fidem sine opib; non bene intellectus est
ab eis qui sic dictu accepe. ut putarent cu semel in xpm credi
dissent. etia si male operarentur. & facinerose flagitioseq;
uiuerent. saluos se ee p fidem posse. Apls aut iacobus.
eundem sensu pauli apli. quomodo sit intellegendu exponit.
Ideoq; etia abrahe magis exeplo utitur. uacua ee fide si n bene
operetur. Quia m abrahe exeplo etia paulus apls usus e. ut pba
ret iustificari hominē p fide sine opib; legis. Cu eni bona opera
commemorat abrahe que eius fidei comitata s. satis ostendit
aplm paulu. n ita p abraā docere iustificari hominē p fidem
sine operib; ut si quis crediderit n ad eu ptineat bene operari
Sed adli potius. ut nemo arbitretur meritis p'or bonor opm.
se puenisse ad donu iustificationis que e in fide. In hi eni segntib;
in xpm credentib;. iudei pferre cupiebant. Qd dicebant
se meritis bonor opm que p lege s. puenisse ad euanglica gram.
Ideoq; scandalizabantur multi qui ex eis crediderant. qd in
circucisis gntib; xpi gra traderetur. Vnde apls paulus dicit.
posse hominē sine opib; sed pcedentib;. iustificari p fidem.
Nā iustificatus p fidem. quomodo potest nisi deinceps opari iuste
Quāuis nihil antea iuste opatus. ad fidei iustificatione pue
nerit. Non merito bonor operu. sed gra di. que uacare
in illo ń potest. cu iam p dilectione bene opatur. Qd sicut credi

Ex libro questionū. lxxx.iii.

derit. mox de hac uita discesserit. iustificatio fidei manet
cum illo. Nec precedentibus bonis operibus quia non meruit ad illam.
sed gratia peruenit. Nec consequentibus. quia in hac uita esse non sinitur.
Vnde manifestum est. quod paulus apostolus dicit. arbitramur enim
iustificari hominem per fidem sine operibus. non ita intellegendum esse.
ut accepta fide. si uixerit dicamus eum iustum etiam si male ui
xerit. Ideo exemplo abrahe et apostolus paulus utitur. quid sine operibus
legis quam non acceperat. per fidem iustificatus est. Et iacobus.
quia fidem ipsius abrahe. opera bona consequuta esse demonstrat
Ostendens. quemadmodum intellegendum sit quod paulus apostolus predi
cauit. Illa qui putant istam iacobi apostoli sententiam. contrariam
esse illi pauli apostoli sententie. possunt arbitrari etiam ipsum paulum
sibi esse contrarium. cum dicit alio loco. Non enim auditores legis
iusti sunt apud deum. sed factores legis iustificabuntur. Et alio
loco. Sed fides que per dilectionem operatur. Et iterum. Si enim
secundum carnem uixeritis. moriemini. Si autem spiritu facta carnis mor
tificaueritis. uiuetis. Que sint autem facta carnis. que operibus
spiritalibus mortificanda sunt. alio loco demonstrat dicens.
Manifesta autem sunt opera carnis. Que sunt. fornicationes. inmun
ditie. ydolorum seruitus. ueneficia. inimicicie. contentiones.
aemulationes. animositates. dissensiones. hereses. inuidie.
hebrietates. commessationes. Et his similia. Que predico uobis
sicut predixi: quoniam qui talia agunt. regnum dei non possidebunt.
Et ad corinthios ait. Nolite errare. Neque fornicatores. neque ydoli
seruientes. neque adulteri. neque molles. neque masculorum concu
bitores. neque fures. neque auari. neque hebriosi. neque maledici.
neque rapaces. regnum dei possidebunt. Et hec quidem fuistis.
Sed abluti estis. sed sanctificati estis. sed iustificati estis. in nomine domini
nostri ihesu christi. in spiritu dei nostri. Quibus sententiis. manifestissime docet.
non eos preterito bono opere ad fidei iustificationem peruenisse. nec me
ritis eorum ad istam gratiam. cum dicit. Et hec quidem fuistis. Sed cum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dicit: qm qui talia agunt regnu di n possidebunt. satis ostendit.
ideo quo crediderunt bene debere operari. Qd iacobus dicit.
et multis omnino locis. idem apls paulus. satis apteq; pdicat
Recte uiuendu omib; qui in xpm crediderunt. ne ad penas p
ueniant. quas idns ipse eom memorat dicens. Non omis qui dicit
mihi dne dne. intrabit in regnu celoru. sed qui facit uolun
tate patris mei qui me misit. Et alibi. Ut quid m dicitis dne
dne. et non facitis que dico uobis. Et omis qui audit uerba mea
hec et facit ea. similabo illu uiro prudenti. qui edificauit
domu sua supra petram. et cetera. Et qui audit uerba mea
hec et n facit ea. similabo eu uiro stulto. qui edificauit domu
sua supra arena. et cetera. Quapropter. n sibi contrarie duaru
aplorum sententie. pauli et iacobi. Cum dicit unus. iustificari
hominem p fidem sine opib; Et alius dicit. inane ee fide sine
opib; Quia ille dicit de opib; que fidem precedunt. iste autem
de his que fidem sequuntur. Sicut etia ipse paulus. multis locis
ostendit. Cum g dicat apls. arbitrari se iustificari homine (De libro de fide et opib;)
p fidem sine opib; legis. n hi agit. ut pcepta hac p fes ta fide.
opa iustitie contepnantur. Sed ut sciat se quisq; p fide posse
iustificari. etiam si legis opa n pcesserint. Sequuntur eni
iustificatu. non pcedunt iustificandum. Unde hec opinio
tunc fuerit exorta. alie aplice eple. petri. iohis. iacobi. iude.
contra ea maxime dirigunt intentione. ut uehement astruant
fidem sine operibus non pdee. Sicut etia ipse paulus. n quam
libet fidem qua in dm creditur. sed ea salubre planeq; euan
gelica definiuit. cuius opa ex dilectione pcedunt. Fides inquit.
que p dilectione opatur. Unde illa fidem que sufficere ad salute
quibusdam uidetur. ita nihil pdee asseuerat. ut dicat.
Si habea omem fidem ita ut montes transfera. karitate aut
non habea. nihil su. Ubi autem fidelis karitas opatur. sine dubio
bene uiuitur. Plenitudo eni legis karitas. Unde euidem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

inserta epistola sua petrus. cum ad vitae moresque sanctitatem hortaretur.
mundumque istum transiturum praenuntiaret. caelos vero novos et
terram novam expectari quae iustis inhabitanda traderetur. ut ex hoc
attenderent qualiter eos oporteret vivere ut habitatione illa
digni fierent. sciens de apostoli pauli quibusdam subobscuris sententiis
nonnullos iniquos accepisse occasionem. ut tamquam securi de salute
quae in fide est bene vivere non curarent. commemoravit quaedam
ad intellegendum difficilia esse in epistolis eius. quae homines pervertunt
sicut et alias scripturas. ad proprium suum interitum. Cum tamen ille apostolus
de salute aeterna quae nisi bene viventibus non dabitur. eadem senti
ret quae ceteri apostoli. Siquidem. unus deus qui iustificavit circum
[De libro de spiritu et littera.] cisionem ex fide. et praeputium per fidem. Unus enim deus. qui iustificat cir
cumcisionem ex fide. et praeputium per fidem. Quod non ad aliquam differentiam
dictum est. tamquam aliud sit ex fide. aliud per fidem. sed ad varietatem
locutionis. Alio quippe loco cum de gentibus diceret. hoc est de prae
putio. providens inquit scriptura quia ex fide iustificat gentes deus.
Itemque cum de circumcisione loqueretur unde erat. nos inquit natura iudaei
et non ex gentibus peccatores. scientes quia non iustificatur homo ex operibus
legis nisi per fidem ihesu christi. et nos in christo ihesu credimus. Ecce praeputium
dixit iustificari ex fide. et circumcisionem per fidem. Legem ergo destruimus
per fidem? Absit. Sed legem statuimus. Per legem. cognitio peccati. [Item ex eodem libro.]
Per fidem. impetratio gratiae contra peccatum. Per gratiam. sanatio animae a vitio
peccati. Per animae sanitatem. libertas arbitrii. Per liberum arbitrium. iustitiae
dilectio. Per iustitiae dilectionem. legis operatio. Ac per hoc lex non evacuatur
sed statuitur per fidem. quia fides impetrat gratiam qua lex impleatur.
Gratia sanat voluntatem. qua iustitia libere diligatur. Omnia haec
quae velut cathenatim conexui. habent voces suas in scripturis sanctis.
Lex dicit. non concupisces. Fides dicit. sana animam meam quia pecca
vi tibi. Gratia dicit. ecce sanus factus es iam noli peccare. ne quid
deterius tibi contingat. Sanitas dicit. domine deus meus exclamavi
ad te et sanasti me. Liberum arbitrium dicit. voluntarie sacrificabo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tibi. Dilectio iustitie die. narrauerunt mihi iniusti delectationes suas. sed non sicut lex tua domine. Uttquid ergo miseri homines. aut de libero arbitrio audent superbire antequam liberentur. aut de suis uiribus si iam liberati sunt. Nec attendunt. in ipso nomine liberi arbitrii. utique libertate sonare. Ubi autem spiritus domini. ibi libertas. Antas liberi. ut nec illum uelint habere dominum quia his dicit. sine me nihil potestis facere.

Et si uos filius liberauerit. uere liberi eritis. Quid ergo dicemus. inuenisse abraham patrem nostrum secundum carnem. Si enim abraham ex operibus iustificatus est. habet gloriam. sed non apud deum. Apostolus cum commendaret iustitiam que ex fide est. aduersus eos qui gloriantur de iustitia que est ex operibus. hoc ait. Quid ergo dicemus. inuenisse abraham patrem nostrum secundum carnem. Si enim abraham ex operibus iustificatus est. habet gloriam sed non apud deum. Auertat ipse deus talem gloriam.

Et illud potius audiamus. Qui gloriatur. in domino glorietur. Multi gloriantur de operibus. et inuenis multos paganos propterea nolle fieri christianos. quia quasi sufficiunt sibi de bona uita sua. Bene uiuere opus est ait. quid mihi precepturus est christus. ut bene uiuam.

Iam bene uiuo. Quid mihi necessarius est christus. Nullum homicidium. nullum furtum. nullam rapinam facio. Res alienas non concupisco. Nullo adulterio contaminor. Nam inueniatur aliquid in uita mea quod reprehendatur. et qui reprehenderit. faciat christianum. Habet gloriam. sed non ad deum. Non autem sic pater noster abraham. Hec autem sententie scripture. ad hoc ualet. intentionem nostram dirigere. Quia enim fatemur. et ipsa est fides nostra. de sancto patriarche qui placuit deo. ut dicamus eum inuenisse ad deum habere gloriam. ait apostolus. Certe notum est nobis et manifestum. quia abraham ad deum habet gloriam

Attamen si ex operibus iustificatus est. habet gloriam sed non ad deum. Ad deum autem habet gloriam. Non ergo ex operibus iustificatus est. Si ergo non ex operibus iustificatus est abraham. unde iustificatus est. Sequitur.

Et dicit unde. Quid enim scriptura dicit. Id est. unde dicit scriptura iustificatum abraham. Credidit autem abraham deo. et reputatum est

illi ad iustitiam. Ergo ex fide iustificatus est abraham. Iam qui audit. non ex
operibus; sed ex fide. obseruet illam uoraginem. Uides enim quia non ex operibus;
sed ex fide iustificatus est abraham. Faciam ergo quicquid uolo. Quia
etsi bona opera non habuero. et tantum credidero in deum. deputatur mihi ad iusti
tiam. Respondeo ergo tamquam contra apostolum. et dico de ipso abraham quod
inuenimus etiam in epistola alterius apostoli. qui uolebat corrigere homines.
qui male intellexerunt istum apostolum. Iacobus autem in epistola sua. contra eos
qui nolebant bene operari de sola fide presumentes; ipsius abrahe opera com
mendauit. cuius paulus fidem. Et non sunt sibi aduersi apostoli.
Dicit autem opus omnibus notum abrahe. Filium suum immolandum deo obtulit.
Magnum opus sed ex fide. Laudo super hedificationem operis. sed uideo fidei
firmamentum. Laudo fructum boni operis. sed in fide agnosco radicem.
Si autem hoc preter fidem rectam faceret abraham. nihil illi prodesset. qualecumque
illud opus esset. Rursum si sic teneret fidem abraham. ut cum ei deus
imperaret offerre sibi immolandum filium. diceret apud semet ipsum
non facio. Et tamen credo. quia me etiam contempnentem iussa sua libe
rat deus. fides sine operibus mortua esset. Et tamquam radix sine fructu.
sterilis atque arida remaneret. Quid ergo. Debemus nulla opera apponere
fidei. Id est. ne ante fidem quamuis uideantur hominibus quisque dicatur
bene operari. Etenim ipsa opera que dicuntur ante fidem laudabilia.
inania sunt. Ita mihi uidetur esse. ut magne uires et cursus celerrimus
preter uiam. Nemo ergo computet bona opera sua ante fidem. Ubi fides
non erat. bonum opus non erat. Bonum enim opus. intentio facit. Inten
tionem. fides dirigit. Non ualde attendas quid homo faciat. sed quod
cum facit aspiciat. quo lacerto (uel a conto) optime gubernationis dirigat.
Fac enim hominem (obtime) gubernare nauem. et perdidisse quo tendit. Nonne
iste. quanto sibi uidetur in naui gubernanda alacrior et efficatior.
tanto periculosius eam sic gubernat. ut ad naufragium properando
perducat. Talis est. qui obtime currit preter uiam. Nonne erat me
lius et tolerabilius. ut esset gubernator ille aliquanto inualidior.
et cum labore et aliqua difficultate gubernacula regeret. et tamen

(c) 2006 Ministerio de Cultura

rectum debitumq; cursum teneret. Rursusq; ille. etiam pigrius
et imbecillius in uia ambularet. quam pretium fortiter curreret.
Optimus quidem ille. qui et uiam tenet. et bene ibi ambulat. Sequntis
aut spei. qui et si aliquantum claudicat. nomino ut erret aut
remaneat. sed progrediatur. et si paulatim. Fortasse enim speran
dum est eum quo tendit. etiam tardius peruenturum. Ergo fratres. ex fide
iustificatus est abraham. Sed si fidem opera non precesserunt. tamen
sequuta sunt. Quid enim scriptura dicit. credidit abraham deo.
et reputatum est illi ad iustitiam. Factum est uerbum domini ad abraham — Ex libro de ciuitate dei xvi
in uisu. Qui cum ei expectationem mercedemq; promitteret ualde
multam. ille de posteritate sollicitus. quendam eliezer uernaculum suum.
futurum sibi dixit heredem. Continuoq; illi promissus est heres. non ille — tibi
uernaculus. sed qui de ipso abraham fuerit exiturus. Rursusq;
semen innumerabile. non sicut harenae terrae. sed stelle celi. Ubi mihi
magis uidetur promissa posteritas. celesti felicitate sublimis.
Nam quantum ad multitudinem pertinet. quid sunt stelle celi ad harenam terrae.
Hic sane illa sententia ponitur. cuius apostolus meminit propter dei gratiam
commendandam. Credidit abraham deo. et reputatum est illi ad iustitiam.
Ne circumcisio glorietur. gentesq; incircumcisas ad fidem christi nollet
admitti. Hoc enim quando factum est. ut credenti abrahe deputaretur
fides eius ad iustitiam. nondum fuerat circumcisus. Credenti autem
in eum qui iustificat impium. reputatur fides eius ad iustitiam.
Si querere uoluerit. ante gratiam quid meruerit ut acciperet eam. — Ex libro ad bonifacium pape urbis
mala sua poterit homo inuenire non bona. Etiam si eum unius
diei uitam habentem super terram. gratia saluatoris inuenerit. Quia
si aliquid boni operatur homo. ut gratiam mereatur. non ei merces
imputatur secundum gratiam. sed secundum debitum. Si autem credit in eum
qui iustificat impium. ut deputetur fides eius ad iustitiam. Iustus
enim ex fide uiuit perfecto antequam gratiam iustificetur. hoc est iustus
efficiatur. impius quid est. nisi impius. Que si debitum sequeretur.
quid eius merito nisi supplicium redderetur. Si ergo gratia. iam non ex operibus;

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aliquin gratia iam non est gratia. Operibus enim debitum redditur. Gratia gratis datur.
unde etiam nuncupatur. Hoc est opus dei. ut credatis in eum quem ille misit.
Ut credatis in eum. non ut credatis ei. Sed si creditis in eum. creditis ei.
Non autem continuo qui credit ei. credit in eum. Nam et demones credebant ei.
et non credebant in eum. Rursus etiam de apostolis ipsius possumus dicere.
Credimus paulo. sed non credimus in paulum. Credimus petro. sed non
credimus in petrum. Credenti enim in eum qui iustificat impium. depu
tatur fides eius ad iustitiam. Quid est ergo credere in eum. Credendo
amare. credendo diligere. credendo in eum ire. et eius membris in
corporari. Ipsa est ergo fides. quam de nobis exigit deus. Et non invenit quod
exigat. nisi donaverit quod inveniat. Que est fides. nisi quam definit
alio loco plenissime apostolus dicens. Neque circumcisio aliquid valet. neque
preputium. sed fides que per dilectionem operatur. Non qualiscumque fides.
sed fides que per dilectionem operatur. Numquid inter credentes in christum
non est computandus qui non fecerit opera maiora quam christus. Durum est. ab
surdum est. ferri non potest. Non toleratur. nisi intellegatur. Apostolum ergo
audiamus. Credenti inquit in eum qui iustificat impium. deputa
tur fides eius ad iustitiam. In hoc opere faciamus opera christi. Quia et ipsum
credere in christum. opus est christi. Hoc operatur in nobis. non utique sine
nobis. Audi iam ergo et intellege. Qui credit in me. opera que ego
facio. ipse faciet. Prius ego facio. deinde ipse faciet. quia
facio ut faciat. Que opera. nisi ut ex impio iustus fiat. Et
maiora horum faciet. Quorum obsecro. Numquid non omnium
operum christi maiora facit. qui cum timore et tremore suam ipsius
salutem operatur. Quod utique in illo. sed non sine illo christo operatur.
Prorsus maius hoc esse dixerim. quam est celum et terra. et quecumque cer
nuntur in celo et in terra. Et celum enim et terra transibit. Predesti
natorum autem salus et iustificatio permanebit. In illis tantum opera dei.
in his autem est etiam imago dei. Sed in celis. sedes. dominationes. prin
cipatus. potestates. archangeli. angeli. opera sunt christi. Numquid
etiam his operibus maiora facit. qui operante in se christo operatur

Breviter euangelii secundum iohannem. xxvi.

Breviter euangelii secundum iohannem. lxxii.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

aetnā salutē ac iustificationē suā. Non hic audeo p̄ci
pitare sententiā. Intellegat qui potest. iudicet qui potest.
Utrū maius iussit iustos creare. quā impios iustificare. Certe
enī si equalis ē utrūq; potentię. hoc maioris ē misericdię. hoc ē
enī pietatis sacramtū. qđ manifestatū ē in carne. iustifica
tū ē in spū. apparuit angelis. p̄dicatū ē gentib;. creditū ē
in mundo. assūptū ē in glā. Sed oīa opa xp̄i intellegere
ubi ait. maiora hor̄ faciet. nulla nos necessitas cogit.
Hor̄ enī forsitan dixit. quę ille tunc faciebat. Tunc autē
uerba fidei faciebat. Et de his opib; fuerat p̄loquutus dicens.
uerba quę ego loquor uobis. a me ipso n̄ loquor. Pater autē
in me manens. facit opa ipse. Tunc ḡ uerba eius. erant
opa eius. Et utiq; minus ē uerba iustitię p̄dicare qđ fecit
p̄t nos. quā impios iustificare. qđ ita facit in nob. ut faciam̄
& nos. Dicit aplš. Si abraham ex opib; iustificatus ē hī
habet glam. sed n̄ ad dm̄. Hoc ē ad dm̄ glā. qua glificatur n̄ hō
sed dš. Si n̄ ex opib; sed ex fide iustificatur. ut ex dō illi
etiā qđ bene opatur. Non ḡ hęc n̄ris gr̄e tribuamus. tāquā hoc
ex nob ipsis habeamus. Eius ē enī hęc gr̄a. Et ideo in hoc.
n̄ n̄ra sed eius ē glā. Ipsius enī sumus figmtū. creati in xp̄o ih̄u
in opib; bonis. Sicut id dđ dicit. beatitudine hominis.
cuius dš accepto fert iustitiā sine opib;. Beati quor̄
remisse sunt iniquitates. & quor̄ tecta sunt peccata. Beatus uir
cui n̄ imputabit dns peccatū. Propterea th̄ dixi inquit.
o hō. ne quasi de opib; tuis p̄sumere uidearis. & merito
operū tuor̄ accepisse fidei grām. Noli ḡ p̄sumere de
opib; ante fidem. Nouerit. qui ait te peccatorem fides inuenit
Et si te fides data fecit iustū. impiū inuenit quē faceret
iustū. Credenti inquit in eū q iustificat impiū. deputa
tur fides ei ad iustitiā. Si iustificatur impius. ex impio
iustus fit. Si ex impio iustus fit. quę sunt opa impior̄.

Ex tract eūglii scdm iohm lxx.viii.

Ex tract pri xxx.i.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Iactet iā impius opa sua. Dicat. dō pauperib; nihil alicui aufero.
ñ uxorem alienā cōcupisco. ñ quēquā occido. nulli fraudem facio.
depositū apud me nullo teste represento. Haec oīa dicat. Quero
utrū pius sit. an impius. Et quomodo sū impius inquit. ista
faciens. Quomodo illi de qb; dictū ē. Et seruier creaturæ po
tius quā creatori. q̄ ē benedictus in scła. Quomodo ñ es impius.
Quid sit de omib; bonis opib;. aut illud speras qđ sperandū ē. sed
ñ ab illo a quo sperandū ē. Aut hoc speras qđ sperandū ñ est.
etiā ab illo a quo ętna uita speranda ē. Et bonis opib; speras
tibi t̄renā quandā felicitatē. Impius es. Non ē ista merces fidei.
Cara res ē fides. Vilis illā ad duxisti. Impius ergo es. Nulla sit ista opa
tua. Quid si qđ sperandū ē speras. id ē uitā ętnā. sed ñ a dnō dō
p xpm ihm. p quē solū datur uita ętna. Sed putasti ad uitā ętnā
posse puenire. p militiā celi. p sole & lunā. p potestates aeris &
maris. t̄re. & syderum. Impius es. Sed crede in eū q iustificat
impium. ut possint & bona opa tua. ēē opa bona. Nā nec bona
illa appellauerim. quā diu ñ de radice bona pcedunt. Quid ergo &
qui sunt beati. Non in quib; ñ inuenerit ds peccatū. Nā in oīb;
inuenit. Omis eni peccauer. & egent glā di. Si ergo in oīb; peccata
inueniuntur. remanet ut n̄ sint beati. nisi quoz remissa s̄ peccata.
Hoc ergo apts sic cōmdauit. Credidit aut abraha dō. & reputatū ē ei
ad iustitiā. Ei aut qui opatur. id ē de opib; psumit. [illegible] me
rito sibi dicit datā grām fidei. merces ñ imputatur. sedm
grām. sed sedm debitū. Quid ē ḡ. Nisi qđ merces ñra. grā uocat.
Si grā ē. gratis datur. Quid ē gratis datur. Gratis constat.
Nihil bene fecisti. & datur tibi remissio peccatoz. Attenduntur
opa tua. & inueniuntur oīa mala. Si qđ debetur istis opibus
ds redderet. utiq; dāpnaret. Stipendiū peccati mors. Non tđ ds
reddit debitā pęnā. sed donat indebitā grām. Debebat uin
dictā. dat indulgentiā. Et qui a toto [illegible] eius imputatur
non meritis nris. beati quoz remisse sunt iniquitates. & quoz

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tecta sunt peccata. Non in quib; n̄ sint inuenta peccata. sed quoru
tecta s̄ peccata. Si texit peccata d̄s. noluit aduertere. Si noluit
aduertere. noluit animaduertere. noluit punire. Noluit agno
scere. maluit ignoscere. Ne sic intellegatis q̄d dixi peccata quo
operta s̄. quia ibi s̄ uiuunt. Tecta g̃ peccata quare dixit
Ut n̄ uiderentur. Quid eni erat diuidere peccata. nisi punire
peccata. Ut noueris q̄ hic e diuidere peccata q̄d punire peccata.
q̄d dic̄. Auerte faciem tuā a peccatis meis. Peccata g̃ tua n̄ ui
deat. ut te uideat. ne impediant oculos [...] medici di.
Fides comdari m̄ uidetur. que opa p̄cedit. Quia sine bonoru ope (Extr̄ p̄st la. vii.)
rū meritis. p̄ fidem iustificatur impius. sicut dicit apl̄s. Credenti
in eū q̄ iustificat impiū. deputat̄ fides ei ad iustitiā. Ut deinde
ipsa fides. p̄ dilectione incipiat opari. Ea quippe sola bona opa.
dicenda sunt. que fiunt p̄ dilectione dī. Haec aut̄. Necesse ē ante
cedat fides. Ut inde ista. n̄ ab istis incipiat illa. Qm̄ nullus opatur
p̄ dilectione dī. nisi p̄ius credat in dm̄. Haec ē fides de qua dicitur.
In xp̄o eni ihū. neq; circūcisio aliquid ualet neq; p̄putiū. sed fides
que p̄ dilectione opatur. Magna eni opa dn̄i. exq̄sita in omš (Extr̄ p̄st. cx.)
uoluntates eius. Quid magnificentius. quā iustificare impiū.
Sed opus fortasse hominis. p̄uenit ista magnificentia dī. Ut
cū fuerit peccata confessus. iustificari mereatur. Descendit eni
de teplo iustificatus puplicanus magis quā ille phariseus. q̄
neque oculos ad celū audebat leuare. sed p̄cutiebat pectus
suū dicens. d̄s p̄picius esto m̄ peccatori. Sed fortasse ex operib;
Non inquit ex opib;. ne forte quis extollatur. Ipsius eni sumus
figmtū. creati in opib; bonis. Iustitiā eni homo n̄ opatur. nisi
iustificatus. Credens aut̄ in eū q̄ iustificat impiū. a fide incipit
Ut bona opa. n̄ p̄cedentia q̄d meruit. sed consequentia q̄d acce
pit ostendant. Unde g̃ illa c̄fessio. Non dū quidā ē opus iustitie.
sed delicti ip̄batio. Sed quoquomodo se habeat. nec in ip̄s a detē
hoo g̃teris. Qui g̃tatur. in dn̄o g̃tetur. Quid eni habes. q̄d n̄

(c) 2006 Ministerio de Cultura

accepisti· Non ḡ sola magnificentia qua iustificatur impius.
sed cōfessio in magnificentia operis eius· Dicimus enī. quia reputa
ta ē abrahe fides ad iustitiā· Adhibet exēplū patris abrahā· In ea p̄sen eple ad galathas
Hoc enim maxime in eo uictoriosū ē. q̄d antequā circūcideretur.
deputata ē fides eius ad iustitiā· Et adhuc rectissime refertur
q̄d ei dictū ē. quia benedicentur in te om̄s gentes· In imita
tione utiq; fidei eius. qua iustificatus ē etiā ante sacramentum
circūcisionis. q̄d ad fidei signaculū accepit· Et ante omem
seruitutē legis quae multo post data ē· Et signū accepit.
circūcisionis. signaculū iustitię fidei que ē in p̄putio· Circū Ex libris sententiarū p̄sp̄i
cisio carnis lege p̄cepta ē. quia n̄ posset melius significari. p̄
xp̄m regenerationis auctorem. tolli originale peccatū·
Cū p̄putio quippe om̄is homo nascitur. quemadmodū cū originali
peccatū· Et octauo die lex circūcidi carnē p̄cepit· Quia xp̄c
die dn̄ico resurrexit. qui post septimū sabbati octauus est·
Et circūcisus p̄puciatū gignit. traiciens in illū quo ipse iam
caruit· Sicut baptizatus. in filiū quē gn̄rat carne. reatū
Ex epta ad maximinū arrianū tam traicit originis quo ipse iā liber est. Si ueteris p̄pli p̄rib;
uideus eēm. quando aliud eē melius n̄ posse. accepisse utiq;
circūcisionē· Quod signaculū iustitię fidei. tantū illo tp̄re ua
luit antequā dn̄i euacuaretur aduentu. ut infantē filiū moysi
angls p̄focasset. nisi mat̄ arrepto calculo circūcidisset puerū.
& hoc sacramto imminentē p̄niciem depulisset· Hoc sacramtū.
etiā iordanen fluuiū refrenauit. & reduxit in fontē· Hoc sacra
mtū. ipse dn̄s quauis euacuauerit crucifixus. tam̄ natus accepit
Non enī signacula illa dāpnata s̄. sed succedentib; oportunioib;
decesserunt· Nā sicut circūcisionē abstulit dn̄i p̄mus aduentus.
sic baptismū aufe ret scd̄s· Sicut enī nunc postea quā uenit
libertas fidei. & remotū ē seruitutis iugū. nullus xp̄ianus cir
cūciditur carne. sic tunc regnantib; iustis cū dn̄o. dāpnatisq; im
piis. nemo baptizabr· Sed q̄d ista p̄figurant. id ē circūcisio cor

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dis. & mundatio c̄scientie manebit ingenuū. Non eni p legē p̄missio
abrahę aut semini eius. ut heres eet mundi. sed p iustitiam fidei.
Ex lib. sententiaru p̄sp̄i.
Fides abrahę. semē abrahę. Qui ptinent ad credulitatis similitu
dine. ipsi ptinent ad heredū p̄missionē. Si enim lex iustificat.
n̄ iustificatus abraham. q̄ multo ante legē fuit. Quod quia dicere
n̄ possunt. coguntur fateri. n̄ legis opib; iustificari hominē sed fide.
Simul etiā nos cogit intellegere. om̄s antiquos q̄ iustificati sunt.
ex ipsa fide iustificatos. Sicut eni nos ex parte p̄teritū. id ē p̄mū ad
uentū dn̄i. ex parte futurā. id ē sc̄dm aduentū dn̄i. credendo salui
efficimur. hoc totū illi. id ē utrūq; aduentū. futurū credebant.
Reuelante sibi sp̄u sc̄o. ut salui fierent. Unde ē etiā illud. Abrahā
c̄cupiuit diem meum uidere. & uidit & gauisus ē. Si enim q̄ ex lege
heredes s̄. exinanita ē fides. abolita ē p̄missio. Immo destrueretur
Ex lib. c̄tra iulianū II.
p̄missio. si ex lege quisquā iustus eet. Si eni q̄ ex lege heredes sunt.
exinanita ē fides. euacuata ē p̄missio. Lex eni irā opatur. Ad hoc
utiq;. ut ad irā euadendā. di gr̄a requiratur. Ubi eni n̄ e lex. nec
p̄uaricatio. Omis lege p̄teriens iniquus ē. n̄ omis iniquus
Ex tr̄ct ps̄. lxx.
legē p̄terit. Ubi eni n̄ e lex ait ap̄ls. nec p̄uaricatio. Qui g̃ legē
n̄ acceperunt. iniqui dici possunt. p̄uaricatores n̄ possunt.
Iudicantur utriq; sc̄dm merita sua. Quur non attenditis rogo.
ideo n̄ ē heredes ex lege. q̄r lex irā opatur. Ubi eni n̄ e lex. nec p̄
Ex lib. c̄tra iulianū III.
uaricatio. Ideo aut ex p̄missione. q̄r d̄s q̄d p̄misit. ipse facit.
Qui eni p̄cepta legis implere se putat p arbitriū p̄p̄e uoluntatis
sine sp̄u gr̄ę. suā iustitiā uult c̄stituere. n̄ iustitiā di sumere.
Ideo ex fide. ut sc̄dm gr̄am. firma sit p̄missio omi semini. Non ei
tantū q̄ ex lege ē. Id ē q̄ de ueteri testam̄to uenit ad
Ex lib. II. de baptis. paruulor.
nouū. Sed ei q̄d ex fide ē. n̄ sibi p̄missa lege. Ex fide autē
abraham. id ē imitatores fidei abraham. Qui ē pat omiū nr̄m.
sicut scriptū ē. q̄r patrē multarū gentiū posuite. Cū ap̄ls
Ex lib. d' p̄destinacione scōrū.
dicat. ideo ex fide ut sc̄dm gr̄am firma sit p̄missio. miror ho
mines infirmitati suę se malle committere. quā firmitati

(c) 2006 Ministerio de Cultura

A pmissionis dī. Sed incerta ē m̄ inquit de me ipso. uoluntas dī.
Quid ergo. Tua ne tibi uoluntas. de te ipso certa ē. Nec times. qui de
tur stare timeat ne cadat. Cū ergo utraq; incerta sit. quur
ñ hō firmiori quā infirmiori. fide sua spem karitatē q; com
mittit. Sed cū dicetur inquiunt. si credideris saluus eris. unū
hoꝝ exigitur. alterū offertur. Qd exigitur. in hominis.
Qd offertur. in dī ē potestate. Quur non utrūq; in dī. et qd iubet
et qd offert. Rogatur enī. ut det qd iubet. Rogant credentes.
ut sibi augeatur fides. Rogant p non credentib;. ut eis donetur
fides.+ Quia patrē multaꝝ gentiū posui te. Si enī gratiā dī que
data ē nob. firmo corde retinemus. nos sumus isrl. semē abrahę.

+ Et in suis igitur incrementis. et in suis initiis. dī donū est fides.

Factū pst. cx. iii.

A quib dicit apls. ergo abrahę semē estis. Quia sicut in alio loco dicit.
ñ in circūcisione sed in ppucio. deputata ē abrahę fides ad iustitiā
Et signū accepit circūcisionis. signaculū iustitię fidei quę ē in ppu
tio. ut deputetur illis ad iustitiā. Ut sit pat circūcisionis. his qui
ñ solū ex circūcisione s. sed et his qui sequuntur uestigia fidei. quę ē in
ppucio patris nri abrahā. Non enī carnalit circūcisę gentis tantū
factus ē pat. cui dictū ē. patrē multaꝝ gentiū posui te. Multaꝝ aut.
ñ quarundā sed omniū. Qd ap te dr. et benedicentur in te oms gentes
Nullus itaq; xpianoꝝ. se a nomine isrl arbitretur extraneū. Illis enī
qui crediderunt ex iudeis. in quoꝝ numero principalit aptos inuenimus.
in angulari lapide copulamur. Hinc ait dñs alio loco. Habeo alias
oues. quę non sunt ex hoc ouili. Oportet me et eas adducere. ut sit unus
grex et unus pastor. Ipse ergo xpianus magis isrl. ipse potius domus
iacob. Idem quippe isrl. qui iacob. Illa uero turba iudeoꝝ quę me
rito pfidię reprobata est. uoluptate carnali uendidit primogenita
sua. ut non ad iacob sed ad esau potius ptineret. Scitis naq; in hoc
mysterio dictū ee. quia maior seruiet minori. Quando ergo

Et lib de pdestinatione scoꝝ.

pmisit dñs abrahę in semine eius. fidem gentiū dicens. patrem
multaꝝ gentiū posui te. unde dicit apls. ideo ex fide. ut secundum
gratiam firma sit pmissio omni semini. non de nro ꝫ uoluntatis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

potestate. sed de sua predestinatione promisit. Promisit enim quod ipse fa
cturus fuerat. non quod homines. Quia et si faciunt homines bona que
pertinent ad colendum deum. ipse facit ut illi faciant que precepit. non illi
faciant. ut ipse faciat quod promisit. Alioquin. ut dei promissa comple
antur. non in dei sed in hominum est potestate. Et quod a domino promissum est.
ab ipsis redditur abrahe. Non autem sic credidit abraham. Sed cre
didit dans gloriam deo. quoniam que promisit potens est et facere. Non ait
predicere. non ait prescire. Nam et aliena facta. potest predicere atque prescire.
Sed ait. potens est et facere. Ac per hoc. facta non aliena sed sua. Promisit
autem filios abrahe. quod esse non possunt si non habeant fidem. Ergo
ipse donat et fidem. Ante deum cui credidit. qui uiuificat mor
tuos. et uocat que non sunt tamquam que sint. Qui uocat ea que non sunt. (Genesis prt. c. xiiij.)
tamquam sint. Nec enim ait apostolus dicere. qui uocat ea que non sunt ut sint.
sed tamquam sint. Apud deum quippe iam facta est. quod eius disposi
tione futurum est. Quia de illo alibi dicitur. qui fecit que futura sunt.
Et hic quando fames facta est. tunc dicta est uocata. Id est. ut adesset.
que iam fuerat in eterna occulta gubernatione disposita. Qui (Genesis prt. cx viij.)
uocat ea que non sunt. tamquam sint. Nondum enim erant quibus
promitteretur. ne quisquam de meritis gloriaretur. Et quibus
promissum est. etiam ipsi promissi sunt. Ut totum corpus christi dicat. gratia dei
(Cor.? de lib. apostoli) sum quod sum. Communis est omnibus natura. non gratia. Natura. non (Non diligit? de gratia nature et gratia fidei.)
putetur gratia. Sed et si putetur gratia. quia et ipsa gratis concessa est.
non enim homo qui non erat promeruit ut esset. Si promeruit. iam erat.
Sed non erat. Ergo qui promereretur non erat. et tamen factus est.
Nec ut pecora factus est. nec ut arbor factus est. nec ut saxum
factus est. sed factus est ad imaginem creatoris. Hoc beneficium
quis dedit? Deus qui erat. et eternus erat. Cui dedit? Homini
qui non erat. Dedit qui erat. accepit qui non erat. Quis autem
hoc facere potuit. nisi qui uocat ea que non sunt tamquam que sint?
De quo dicit apostolus. Qui nos elegit ante mundi constitutionem.
Elegit ante mundi constitutionem. In mundo isto facti sumus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nec mundus erat quando electi sumus. Ineffabilia mirabilia
fratres mei. Quis hoc explicare sufficerit. quis saltem quod explicet co
gitare. Eliguntur qui non sunt. Non errat qui eligit. nec ua
ne eligit. Eligit tamen et habet electos quos creaturus est eligen
dos. Habet autem apud se ipsum. Non in natura sua. sed in prescien
tia sua. Ergo nolite extolli. Homines sumus. ipse fecit nos.
Fideles sumus. si tamen sumus. Sed ecce fideles sumus. Etiam fide
les. etiam iustos. quia iustus ex fide uiuit. ipse fecit nos. non ipsi nos.
Quid nos fecit. nisi quod sumus. Quid autem sumus. Nos autem. Ecce
quid sumus. Quid. Populus eius. et oues pascue eius. Ipse nos fecit
populum suum. ipse nos fecit oues pascue sue. Qui misit iugulandam
ouem innoxiam. fecit oues de lupis. Haec est gratia. Excepta illa communi
gratia nature. qua homines facti sumus. nec digni fuimus qui non fuimus.
Excepta illa gratia. hec est maior gratia. qua facti sumus populus eius. et
oues pascue eius. per ihesum christum dominum nostrum. Sed dicit aliquis. Per ihesum
christum facti sumus. ut etiam homines essemus. Ita uero. Per ihesum christum
facti sunt et pagani. et pagani. Non ut essent homines. per ihesum christum
facti sunt. Quis est enim ihesus christus. nisi in principio uerbum. et uerbum
erat apud deum. et deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud deum.
Omnia per ipsum facta sunt. Illi ergo debent et pagani. quod homines cre
ati sunt. Et tanto magis puniendi. quod dimiserunt eum a quo
facti sunt. et coluerunt que ipsi fecerunt. Excepta ergo illa gratia qua
condita est humana natura. hec enim christianis paganisque communis est.
hec est maior gratia. Non quod per uerbum homines creati sumus. sed quod
per uerbum carne factum. fideles facti sumus. Et non infirmatus
fide. considerauit corpus suum emortuum. cum fere centum annorum
Ex libro de ciuitate dei .xvi. esset. et emortuam uuluam sarre. Scriptum est in epistola ad hebreos.
a Fides ipsa sarra uirtutem accepit ad emissionem seminis. Ambo
autem seniores erant. sicut scriptura testatur. Sed ipsa etiam
sterilis. et cruore menstruo iam destituta. et propterea quod iam parere
non posset. etiam si sterilis non fuisset. Porro si femina ita sit ut

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uecti..ıs aetatis. ut ei solita mulierū adhuc fluant. de iuuene parere potest. de seniore n̄ potest. Quauis adhuc possit ille seni or. sed de adulescentula gignere. Sicut abraham post mortē sarę de ceturā potuit. ex qua uiuida eius inuenit ętatē Hoc ergo ē q̄d mirū cōmendat apl̄s. q̄d illi dicit abrahę iā fuisse corp̄ emortuū. Quā n̄ ex omi fęmina cui adhuc eet aliquod pari endi tēpus extremū. generare ipse in illa ętate adhuc posset Ad aliquid eni. emortuū corpus intellegere debemus. n̄ ad oīa Nā si ad oīa. n̄ iā senectus uiui. sed cadauer est mortui. In repmis sione etiā di. n̄ ęsitauit diffidentia. sed confortatus ē fide. dans glam dō. Plenissime sciens. quia quęcūq; p̄misit. potens est et facere. Promittenti credidit abrahā. et deputatū ē illi ad iustitiā. Dedit enī glam dō. plenissime credens sicut scrip tū ē. quia quę p̄misit potens ē et facere. Ipse ergo illos bonos facit. ut bona faciant. Neq; eni eos p̄pterea p̄misit abrahę. quia p̄sciuit a se ipsis bonos futuros. Nā si ita ē. non suū. sed eorū ē q̄d p̄misit. Non aut̄ sic credidit abraham. Sed n̄ ē infirma tus in fide. dans glam dō. et plenissime credens. quia quę p misit potens ē et facere. Non ait. quę p̄sciuit potens ē p̄mittere. Aut q; p̄dixit. potens ē ostendere. Aut q; p̄misit. potens est p̄scire. Sed quę p̄misit. potens ē et facere. Ipse ergo eos facit p̄seuerare in bono. qui facit bonos. Qui aut̄ cadunt et pereunt. in p̄destinator̄ numero n̄ fuer̄. Cauendū ē ne homo se extol lat aduersus dm̄. cū se dicit facere q̄d p̄misit ds. Nonne fides gentiū p̄missa ē abrahę. et ille dans glam dō. plenissime cre didit qm̄ quę p̄misit potens ē facere. Ipse ergo fide gentiū fac. qui potens ē facere q̄d p̄misit. Porro si ds operatur fidē nrām. miro m̄ agens in nris cordib; ut credamus. n̄ quid metu endū ē ne totū facere n̄ possit. Et ideo sibi hom̄ p̄mas eius uindicet partes. ut nouissimas ab illo accip̄e mereatur. Hoc p̄mittit ds. q̄d ipse facit. Non eni ipse p̄mittit et alius

Ex lib. de correptione g̃r̃a.

Ex lib. de p̄destinacione scor̄ū.

Ex lib. sc̄i tertiani p̄sp̄i

facit. q̄d n̄ ē pmittere sed pdicere. Ideo n̄ ex opib; sed ex uocante.
N e ipsoꝝ sit ūdi. ut merces ñ imputetur sedm grām. sed sedm debitū.
Q uia traditus ē ppt delicta nr̄a. & resurrexit ppt iustificatione
Ex tract ps. c.II. nr̄am. Qui sanat om̄s languores tuos. qui redimet de interitu
uitā tuā. Ibi sanabr om̄s languor tuus. cū corruptibile hoc
induet incorruptione. Redempta ē enī uita tua de corruptione.
I ā securus esto. Initus ē bone fidei contractus. Nemo fallit redep
torem tuū. Nemo circūuenit. nemo pmit. Egit hic cōmer
tiū. Iā pcium soluit sanguinē fudit. Sanguinē inquā fudit. uni
cus filius dī p nob. O anima erigere. Tantū uales. Redimet de cor
ruptione uitā tuā. Ostendit exēplo. q̄d pmisit in pmo. Mortu
us ē ppt delicta nr̄a. resurrexit ppt iustificationē nr̄am. Sperent
membra. q̄d in capite demonstratū ē. Non curabit membra sua.
Ex serm de pascha. quoꝝ caput leuauit in celū? Traditus ē ppt delicta nr̄a. &
resurrexit ppt iustificatione nr̄am. Sicut morte ipsius seminamur.
sic in resurrectione ipsius germinamus. Et enim mors ipsius. sig
nificat interitū ueteris uite nr̄e. De hac ē apls. Consepulti enī
sumus xp̄o. p baptismū in mortē. Ut quemadmodū resurrex xp̄c
a mortuis. sic ⁊ nos in nouitate uite ambulemus. Non dixit. tradi
tus ē ppt iustificationē nr̄am. ⁊ resurrexit ppt delicta nr̄a. In eius
traditione. delictū sonat. In eius resurrectione. iustitie sonat.
E rgo moriatur delictū. ⁊ resurgat iustitia. Iustificati ig̊ ex fide. pacē
q. c. Ex lib ad bonifaciū papā urbis. habeamus ad dm̄. p dn̄m nr̄m ihm̄ xp̄m. Iustificati aut. gratis p
grām ipsius. ne fides ipsa supbiat. Ne dicat sibi. Si ex fide. qm̄
gratis? Quod enī fides meretur. quur non potius redditur quā dona
tur? Non dicat ista hō fidelis. Quia cū dixerit. ut merear iusti
ficatione habeo fidem. respondetur ei. Quid enī habes q̄d ñ accepisti?
C um ergo fides impetrat iustificationē. sicut unicuiq; ds partitus ē
etiā mensuram fidei. ñ grām dī aliquid meriti pcedit humani.
sed ipsa grā meretur augeri. ut aucta mereatur & pfici. Com
mitante ñ ducente. pedisequa. ñ praeuia uoluntate. Unde ille q̄ dix.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

fortitudinem meam ad te custodiam. causamq; reddidit dicens. quoniam deus sus
ceptor meus es. tamquam requirens quibus id meritis fuerit consequutus. nihilq;
in se inueniens ante gratiam dei. deus meus inquit. misericordia eius preueniet me.
Quantumcumq; inquit cogitauero antecedentia merita mea. misericordia eius
preueniet me. Porro inde. ab illo attributam fortitudinem suam ad illum
custodiens. eodem seruante non perdit. quod eodem largiente suscepit.
Consoluauit. sed et gloriamur in tribulationibus. Scientes. quoniam tri
bulatio patientiam operatur. Patientia probationem. Probatio spem.
Spes autem non confundit. quia karitas dei diffusa est in cordibus nostris. per spiritum
sanctum qui datus est nobis. Non ergo per nos. sed per spiritum sanctum qui datus est nobis.
Ipsa karitate fit quam donum dei esse manifestat. ut tribulationem auferat. (Ex lib. de gratia et libero arbitrio.)
(Ex lib. de agone xpiano) sed potius operetur patientiam. Nec nos moueat quod in hac uita
secundum carnem quam portant iusti. multa grauia et aspera tolerant.
Nihil enim mali patiuntur. qui iam possunt dicere quod ille uir spiritualis
exultat. et predicat apostolus dicens. Gloriamur in tribulationibus. Scien
tes quoniam tribulatio patientiam operatur. Patientia probationem.
Probatio spem. Spes autem non confundit. quia karitas dei diffusa est in cordibus
nostris. per spiritum sanctum qui datus est nobis. Si ergo in hac uita ubi tanta tor
menta sunt. possunt boni et iusti uiri cum talia patiuntur. non solum equo
animo tolerare. sed etiam in dei karitate gloriari. quid cogitandum est
de illa uita que nobis promittitur. ubi nullam de corpore molestiam
sentiemus. Quoniam non ad hoc resurgit corpus iustorum. ad quod resurgit
corpus impiorum. Sicut scriptum est. Omnes resurgemus. sed non omnes
immutabimur. Et ne quisquam putet. non iustis immutationem istam
promitti sed potius iniustis. et eam existimet esse poenalem. sequitur
et dicit. Et mortui resurgent incorrupti. et nos immutabimur.
Ita autem mali bonis sepe et spiritaliter noceant. potestatem in eos accipiunt (Ex lib. questionum lxxx. iii.)
ad maiorem bonorum utilitatem. propter exercitationem patientie.
Itaq; anima xpiana sepe inuigilet. in tribulationibus suis. sequi
uoluntatem dei sui. Ne ordinationi dei resistendo. adquirat sibi gra
uius iudicium. Quod enim ipse dominus agens hominem. pontio pilato dixit.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

hoc uob diabolo posset dicere. Non haberes in me potestatem.
nisi data tibi esset desuper. Non ergo eius uoluntas cuius malicia po
testas in bonos datur. sed eius uoluntas a quo haec potestas datur.
debet esse karissima. Quia tribulatio pacientiam operatur. Paci
entia uero probationem. probatio autem spem. Spes uero non confundit. quoniam
karitas dei diffusa est in cordibus nostris. per spiritum sanctum qui datus est nobis.
Spes autem non confundit. Quisque confunditur dicit. ego quod (Item ps. xxxvi.)
sperabam non inueni. Et merito. Sperabas enim de te. aut sperabas
de homine amico. Maledictus autem qui spem suam ponit in ho
mine. Confunderis. quia fefellit te spes posita in mendacium.
Omnis enim homo mendax. Si autem ponas spem tuam in deo tuo. non confunderis.
Quia ille in quo spem posuisti. fallere non potest. Unde ille iustus
confirmatus in tempore malo. in die tribulationis. quia non confunditur.
quid ait. Gloriamur in tribulationibus. Scientes quod tribulatio
pacientiam operatur. pacientia probationem. probatio spem. spes autem
non confundit. Unde spes non confundit? Quia in deo posita est. Ideo sequitur.
Karitas dei diffusa est in cordibus nostris. per spiritum sanctum qui datus est nobis.
Quia datus est nobis spiritus sanctus. Quomodo non fallat. cuius tale pignus tenemus?
Unde ille gloriaretur dicens. gloriamur in tribulationibus. si egestatem
intus pateretur. Videbantur foris angustiae. sed intus lati
tudo erat. Quid autem facit malus homo. cum ceperit tribulari?
Foris nihil habet. ablata sunt omnia. In conscientia nullum solatium est.
Non est quo exeat. quia ad uitas. Non est quo intret. quia mala sunt.
Consolationem in externis. non inuenit intus. Quomodo consolabatur ille. plenus
sagina interiore. et de ipsa sagina ructans. Dominus dedit. dominus
abstulit. Sicut domino placuit ita factum est. sit nomen domini benedictum.
Quisquis autem malus est. male sibi torqueatur necesse est. Sibi
ipse tormento est. Ipse est enim poena sua quem torquet conscientia sua.
Quia caritas dei diffusa est in cordibus nostris. per spiritum sanctum qui datus
est nobis. A quo. nisi ab illo qui ascendit in altum. captiuam duxit (De lib. arb. natur. et gra.)
(Item ad populum de blasphemia sps sci) captiuitatem. dedit dona hominibus? Insinuatur nobis in patre

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ductoritas. in filio natiuitas. in spu sco. patris filiiq; comuni
tas. in trib; aequalitas. Quod ergo comune e patri et filio. per hoc nos
uoluit habere comunione. et int nos et secu. Per illud donu
nos colligere in unu. qd ambo hnt unu. Hoc e per spm scm.
dm et donu di. In hoc eni diuinitati reconciliamur. eaq; delecta
mur. Nam quid nob prodeet quicquid boni nossemus. nisi etia
diligeremus? Sicut aut ueritate discimus. ita caritate diligi
mus. ut et plenius cognoscamus. et beati cognito perfruamur.
Karitas per eo diffusa e in cordib; nris. per spm scm qui datus
e nb. Et quia peccatis alienabamur a possessione ueror
bonor. caritas cooperit multitudine peccator. Ergo ar [Ex sermone de ascensione dni.]
bitror. ideo bis datu ee spm scm. ut comdarentur duo pcepta
caritatis. Duo s eni pcepta caritatis. et una e caritas.
Diliges dnm dm tuu ex toto corde tuo. et ex tota aia tua. et ex
tota uirtute tua. Diliges pximu tuu. tanqua te ipsum.
In his duobus pceptis. tota lex pendet et pphe. Una caritas.
et duo pcepta. Unus sps. et duo data. Non eni alius datus e
prius et alius datus e postea. Quia n alia caritate diligit pxi
mu. qua illa que diligit dm. Non ergo alia caritate. Qua caritate
pximu diligimus. ipsa caritate dm diligimus. Sed quia
aliud e ds. aliud pximus. una caritate diliguntur. n tam
unu que diliguntur. Ideo forte. quia magna e prima tus
comdata dilectio di. scda dilectio pximi. a scdo aut incipitur
ut ad primu perueniatur. Si eni frem que uides n diligis. dm
que n uides quomodo potes diligere? Informans nos ad
dilectione pximi. uenit intra conspicuus. et primis pximus.
spm scm insufflando in faciem eor. Ut aut ab hac pximi ca
ritate. audiamus eius caritate qui in celo e. de celo misit
spm scm. Accipe intra. et dilige frem. Accipe de celo. et
dilige dm. Quia intra qd accepisti. de celo e. Intra xps dedit.
sed de celo e qd dedit. Ille eni dedit. qui de celo descendit.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Hic inuenit cui daret. sed inde accipit quod daret. Quid ergo fratres? An forte commemoro et hoc: quoniam caritas ad spiritum sanctum pertineat. Paulum audi: Non solum autem. sed et gloriamur in tribulationibus. Scientes quia tribulatio patientiam operatur. Patientia autem probationem. probatio uero spem. Spes autem non confundit. quia caritas dei diffusa est in cordibus nostris. per spiritum sanctum qui datus est nobis. Unde karitas dei diffusa est in cordibus nostris? Quid tibi dabas. quid quasi de tuo presumebas? Quid enim habes quod non accepisti? Ergo unde. nisi de quo sequitur. per spiritum sanctum qui datus est nobis. Karitas ista non tenetur nisi in unitate ecclesie. Non illam habent diuisores. sicut dicit apostolus petrus. Qui se ipsos segregant. animales. spiritum non habentes. Ideo diffluunt. quia coagulum non tenent. Karitas congregat nos.

Sermon eple Iohannis VII.

Quia uero dicit apostolus: caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. intellegamus in dilectione spiritum sanctum esse. Ipse enim spiritus sanctus. quem non possunt accipere mali. ipse est ille fons de quo dicit scriptura: Fons aque tue sit tibi proprius. et nemo alienus communicet tibi. Omnes enim qui non diligunt deum. alieni sunt. antichristi sunt. Et quamuis intrent basilicas. non possunt numerari inter filios dei. Non ad illos pertinet fons ille uite. Et habere baptismum. et malus esse potest. Habere prophetiam. et malus esse potest. Inuenimus saulem regem habuisse prophetiam. Persequebatur sanctum dauid. et impletus est spiritu prophetie. et prophetare cepit. Accipere sacramentum corporis et sanguinis domini. et malus esse potest. Nam de talibus dictum est: Qui manducat et bibit indigne. iudicium sibi manducat et bibit. Habere nomen christi. et malus esse potest. Id est christianus uocari. et malus esse potest. De quibus dictum est: polluebant nomen dei sui. Ergo habere sacramenta ista omnia. et malus esse potest. Habere autem caritatem. et malus esse. non potest. Hoc est ergo proprium donum. Ipse est singularis fons. Ad hunc bibendum uos hortatur spiritus dei

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ad se bibendũ uos ortatur sps̃ dĩ. Unde scimus. quia de spũ suo dedit nob. Hoc ipsum quia de spũ suo dedit tibi. unde cognoscis? Intro ga uiscera tua. Si plena sunt caritate. habes spm̃ dĩ. Unde cognoscimus. quia inde cognoscis habitare in te spm̃ dĩ? Paulũ introga aptm̃. Qm̃ caritas dĩ diffusa ẽ in cordibus nr̃is. p spm̃ scm̃ qui datus ẽ nob. Dedit dona hominibus. Que dona? Spm̃ scm̃. Qui tale dat donũ. qualis ipse ẽ? Magna ẽ aũt mĩa dĩ. Donũ dat equale sibi. quia donũ eius. sps̃ scs̃ ẽ. Et unus dš ẽ tota trinitas. pat. & filius. & sps̃ scs̃.

Ex tĩn eplo iotis. VIII.

Ex tĩn de dub aplĩ

Quid nob prestitit sps̃ scs̃? Aptm̃ audi. Karitas dĩ inquit. diffusa ẽ in cordib; nr̃is. Unde tibi o mendice? Karitas dĩ diffusa ẽ in corde tuo? Quid. aũt in quo? Karitas dĩ diffusa ẽ in corde humano. Habemus inquit thesaurũ istũ in uasis fictilibus. Quare in uasis fictilibus? Ut eminentia uirtutis sit dĩ. Denique cũ dixisset. caritas dĩ diffusa ẽ in cordib; nr̃is. ne putaret quisq; a se sibi ẽẽ qd diligit dm̃. continuo addidit. p spm̃ scm̃ q datus ẽ nobis. Ut ergo ames dm̃. habitet in te dš. & amet se de te. id est amorem suũ moueat te. Accendat te. inluminet te. excitet te. Lucta ẽ enĩ in isto corpore. Quãdiu uiuimus pugnamus; quãdiu pugnamus. periclitamur. Sed in his omib; superam? p eũ q dilexit nos. Ergo unde tibi caritas. Nisi quia diffusa ẽ in cordibus nr̃is. p spm̃ scm̃ qui datus ẽ nobis. Ecce ad qd geme. Contempne spm̃ tuũ. accipe spm̃ dĩ. Noli timere ne spatius ne cũ in te coeperit habitare sps̃ dĩ. angustias patiatur in corpore tuo. Cũ habitare in corpore tuo coeperit sps̃ dĩ. nõ inde excludit spm̃ tuũ. Noli timere. Si diuitẽ aliquẽ hospitio suscipias. pateris angustias. Suscipe diuitẽ spm̃ dĩ. dilataberis non angustaberis. Dilatasti gressus meos subt me. Dic. dic

Ex tĩn euglĩ dub XII.

H

Hospiti tuo. dicturus es. Dilatasti gressus meos subt me. Quando nõ hic eras. angustias patiebar. Implesti cellã meã. & nõ me exclusisti. sed angustiã meã. Cũ enĩ dicit. caritas dĩ diffusa ẽ.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ipsa diffusio latitudinē significat. Non ergo timeas angustias.
Recipe hospitē istū. & n̄ sit hospes quasi de transeuntib; Non enī
debet dare discedendo. Veniens habitet in te. & dedit. Ipsius
esto. n̄ te deserat. n̄ inde migret. Tene illū omnino. & dic ei illi.
Dñe ds nr̄ possíde nos. Fortitudinē gentiliū. mundi cupiditas. Ex lib de trinitate
Fortitudinē aut xpianor; di caritas facit. Quę diffusa ē in
cordibus nr̄is. n̄ p uoluntatis arbitriū qd ē a nob. sed p spm scm
qui datus ē nob. Prsus donū di ē. diligere dm. Ipse ut di
ligeretur dedit. qui n̄ dilectus dilexit. Displicentes amati sum;
ut fieret in nob. unde placeremus; diffundit enī caritatē in
cordib; nr̄is. sps. patris. & filii. quē cū patre amamus & filio.
Ut quid enī xpc. cū adhuc infirmi eēmus. sc̄dm tēp. p impiis
mortuus ē. Ut uō p minimo hr̄et ds hominē. ppt quē Enarr psl. cxlviii
mori uoluit unicū suū. Attendamus ad indiciū dilectionis
P missionis di. tales arras accepimus. Unicus. p qb; mor
tuus est. Ut ne q p bonis. ut ne q p iustis. Sed quid. & enī
xpc ait apts. p impiis mortuus ē. Qui donauit impiis
mortē suā. quid seruat iustis. nisi uitā suā. Erigat se ergo
humana fragilitas. Non desperet. n̄ se collidat. non se
auertat. n̄ dicat nero. Qui p misit ds ē. uenit ut p mitte
ret. Apparuit hominib; Veni suscipe mortē nrām.
p mittere uitā suā. Quid ergo p misit ds. o homo mortalis.
Quia uicturus es in ętnū. Non credis. Credo. plus est
iā qd fecit. quā q p misit. Quid fecit. Mortuus ē p te. Quid p misit.
Ut uiuas cū illo. Incredibilius ē. qd mortuus ē aeternus. quā
ut in ętnū uiuat mortalis. Iā qd incredibilius ē tenemus.
Si ppt hominē mortuus ē ds. n̄e uicturus homo cū do. Non est
mortalis uicturus in ętnū. ppt quē mortuus ē qui uiuit in
ętnū. Sed quomodo mortuus ē ds. & unde mortuus ē ds.
& potest mori ds. Accepit ex te unde moreretur p te. Non
posset mori. nisi caro. Non posset mori. nisi mortale corpus.

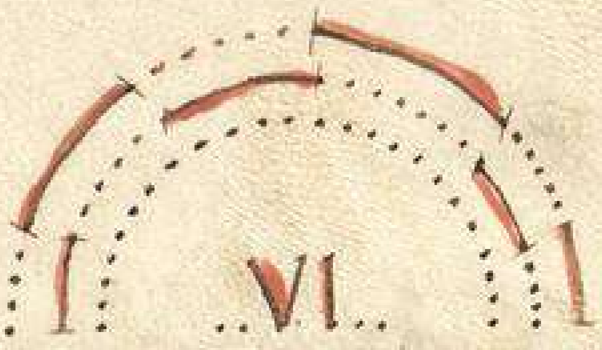

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Induit se ubi pro te moreretur. induit te ubi cum illo uiuas. Ubi se induit
mortem. In uirginitate matris. Ubi te induet uita. In aequalitate patris.
Elegit hic sibi thalamum castum. ubi coniungeretur sponsus sponsae. Uerbum
caro factum est. ut fieret caput ecclesiae. Verbum enim ipsum non est pars ecclesiae.
Sed ut esset caput ecclesiae. carnem assumpsit. Quid enim iam sursum est. quod hic
accepit. ubi mortuus est. ubi crucifixus est. Iam quaedam primitiae tuae
praecesserunt. Dubitas quia secuturus es? Omnia mihi tradita sunt (Ex sermone de euglio)
a patre meo. inquit. Fortasse dicturus es. Christo sunt tradita.
numquid mihi? Audi apostolum dicentem. Audi ut dixi iam dudum. ne despe
ratione frangaris. Audi quomodo amatus es non amandus. Audi
quomodo amatus es. turpis. foedus. antequam esset in te quod amari
dignum esset. Amatus es prius. ut dignus fieres qui amareris.
Etenim Christus sicut ait apostolus. pro impiis mortuus est. An forte impius
amari merebatur? Quaero quid merebatur impius. Dampnari respon
des. Christus tamen pro impiis mortuus est. Ecce quid debet praestitum est impio.
Iam pio quid seruatur? Quid praestitum est impio? Christus pro impiis
mortuus est. Desiderabas autem possidere. Noli pauere tu ad. pro
pietatem hoc quaere. Si enim ita quaesieris. possidebis. Tenebis eum enim
per quem facta sunt omnia. et cum ipso omnia possidebis. Commendat autem suam
caritatem deus in nobis. Quoniam si cum adhuc peccatores essemus. Christus pro nobis
mortuus est. multo magis iustificati nunc. in sanguine ipsius
salui erimus ab ira per ipsum. Si enim cum inimici essemus. reconciliati sumus deo
per mortem filii eius. multo magis reconciliati. salui erimus in uita ipsius.
(Ex tract. euglii sci iohannis c. viii.) Incomprehensibilis est dilectio qua diligit deus. neque mutabilis. Non enim
ex quo ei reconciliati sumus per sanguinem filii eius. nos coepit diligere.
Sed ante mundi constitutionem dilexit nos. ut cum eius unigenito etiam
nos filii eius essemus. prius quam omnino aliquid essemus. Quod ergo reconciliati
sumus deo per mortem filii eius. non sic audiatur. quasi ideo nos reconcili
auerit ei filius. ut iam inciperet amare quos oderat. Sicut reconcili
atur inimicus inimico. ut deinde sint amici. et inuicem diligant qui
oderant inuicem. Sed iam nos diligenti reconciliati sumus ei. cum quo propter

(c) 2006 Ministerio de Cultura

peccati inimicitias haberemus. Id utrum uerum dicam, attestetur apostolus.
Commendat inquit dilectionem suam deus in nobis. quoniam cum adhuc peccatores essemus,
christus pro nobis mortuus est. Habebat itaque ille erga nos caritatem. etiam cum ini-
micitias aduersus eum exercentes operaremur iniquitatem. Et tamen
ei uerissime dicitur. odisti domine omnes qui operantur iniquitatem. Proinde
miro et diuino modo, et quando nos oderat diligebat. Oderat enim nos.
quales ipse non fecerat. Et quia iniquitas nostra opus eius non omni ex parte
consumpserat. nouerat simul in unoquoque nostrum. et odisse quod feceramus.
et amare quod fecerat. Et hoc quidem in omnibus intelligi potest. de illo
cui ueraciter dicitur. nihil odisti horum quae fecisti. Cui genorum quae fecit nihil
oderit. quis digne possit eloqui. quantum diligat membra unigeniti sui.
et quanto amplius ipsum unigenitum. in quo condita sunt omnia uisibilia et inui-
sibilia. quae suis generibus ordinata ordinatissime diligit. Membra quippe
unigeniti ad angelorum secundum aequalitatem gratiae suae largitate perducit.
Unigenitus autem cum sit dominus omnium. procul dubio est dominus angelorum. Natura quippe qua deus est
non angelis sed patri potius aequalis. Gratia uero qua homo est. quomodo non
excedit excellentiam cuiuslibet angeli. cum sit una persona ~~persona~~ carnis
et uerbi. Quamquam non desint. qui etiam nos angelis praeferant. Quia pro nobis
inquiunt. non pro angelis mortuus est christus. Quid est aliud autem de impietate
uelle gloriari. Etenim christus sicut ait apostolus. iuxta tempus pro impiis mor-
tuus est ~~christus~~. Hic ergo non meritum nostrum. sed diuina commendatur. Nam qua-
lis est. si se uelle laudari. quia uitio suo tam detestabiliter egrotauit. ut non
possit aliter quam medici morte sanari. Non est haec nostrorum gloria meritorum.
sed medicina morborum. An ideo nos praeferimus angelis. quia cum
et angeli peccauerint nihil eis tale unde sanarentur impensum est.
Cur non potius intellegimus. quod tanto damnabilior eorum iudicata
sit culpa. quanto erat natura sublimior. Tanto enim minus
quam nos peccare debuerunt. quanto meliores nobis fuerunt. Nunc autem
in offendendo creatorem. tanto execrabilius beneficio eius ingrati
extiterunt. quanto beneficientius sunt creati. Nec eis satis fuit
desertores esse illius. nisi et nostri fierent deceptores. Hoc itaque nobis ma

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qui bonu ē ferret. q dilexit nos sicut dilexit ihm xpm. Ut ppt ipsu
cuius mēbra ēē nos uoluit. ęquales ēēt sanctissimus. Quib; in natura
inferiores editi sumus. & peccato indigniores facti. eorū fieri qua
les cuiq; socii deberemus. Ostendit eni dilectione sua ds̄ in nobis. Exposit ps̄t. lxxx.v.
Si eni cu adhuc peccatores eēmus. xp̄c p nob mortuus ē. Vix eni
inquit p iusto quis moritur. Nā p bono forsitan quis audeat mori
D ns̄ autē nr̄ p impiis mortuus ē. Neq; eni merita nr̄a pcesserant.
p quibus filius dī moreretur. Sed magis quia nulla erant merita.
magna erat mia. Quā certa g. quā firma pmissione seruat
iustis uitā suā. qui donauit iniustis morte suā. Testimonia Exposit ps̄t. cx.viii.
quippe dīs. quib; quantū nos diligat. nob pbare dignatur. Com
mendat aut suā caritatē ds̄ in nobis. Qm̄ cu adhuc peccatores eēm.
xp̄c p nob mortuus ē. Cu g ipse dicat. ego sū uia. & humilitas ei.
carnalis natiuitatis atq; passionis. euidentia sint testimonia.
diuinę erga nos dilectionis. p ul dubio uia testimoniorū dī xp̄c est.
~~~~ Hęc quippe testimonia quę in illo uidemus impleta. etiam
futura erga nos quę sēpiterna pmissa sunt. expectamus & speramus
implenda. Qui eni ppō filio suo ū pepercit. sed p nob omib; tradidit eū.
quom ū cū illo oīa nobis donauit. Primū nobis psuadendū De lib. de trinitate. iiii.
fuit. quantū nos ds̄ diligeret. ne desperatione ū auderemus erigi
in eū. Quales aut dilexerit. ostendi oportebat. ne tanquā de me
ritis nr̄is superbientes. magis ab eo resiliremus. & in nr̄a fortitudine
magis deficeremus; Hac p h. egit nob cū. ut p eius. fortitudine
potius pficeremus. Atq; ita in infirmitate humilitatis. pficeretur
uirtus caritatis. Hoc significat. in psalmo ubi ait. Pluuiā uolun
tariā segrega ds̄ hereditati tuę. & infirmata ē. tu uo pfecisti eam.
Pluuiā quippe uoluntariā. ū nisi grām uult intelligi. Non meritis
redditā sed gratis datā. Vnde & grā nominatur. Dedit eni eam.
ū quia digni eramus. sed quia uoluit. Hoc cognoscentes. ū fiden
tes in nob erimus. & hē ē infirmari. Ipse uō pficit nos. qui etiā
paulo aplo dixit. Sufficit tibi grā mea. nā uirtus in infirmitate

(c) 2006 Ministerio de Cultura
~~~~

perficitur. Persuadendum ergo erat homini quantum nos dilexerit deus, et quales
dilexerit. Quantum: ne desperaremus. Quales: ne superbiremus.
Hunc locum apostolus pernecessarium sic explicat. Commendat autem inquit suam
caritatem deus in nobis. Quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus
est. Multo magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salvi erimus
ab ira per ipsum. Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus deo per mortem
filii eius: multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius. Item
alio loco. Quid ergo dicimus inquit ad haec? Si deus pro nobis, quis contra nos?
Qui filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non et cum illo
omnia nobis donavit? Quod autem factum nobis annuntiatur, hoc futurum
ostendebatur et antiquis iustis. Ut per eandem fidem, etiam ipsi humi
liati infirmarentur, et infirmati perficerentur. Quod in se cum adhuc
peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est et cetera. Non aliud (de lib. de trinitate XIII)
modum possibilem deo defuisse, cuius potestati cuncta aequaliter subiacent
sed sanandae nostrae miseriae convenientiorem alium modum non fuisse,
nec esse oportuisse. Quid enim tam necessarium fuit ad erigendam spem nostram.
mentesque mortalium, conditione ipsius mortalitatis abiectas, ab
inmortalitatis desperatione liberandas: quam ut demonstraretur
nobis, quanti nos penderet deus, quantumque diligeret? Quid vero huius
rei tanto isto indicio manifestius atque praeclarius, quam ut dei filius
immutabiliter bonus, in se manens quod erat, et a nobis pro nobis accipi
ens quod non erat, praeter suae naturae detrimentum, nostrae dignatus inire con
sortium, prius sine ullo suo malo merito mala nostra perferret, ac sic iam
credentibus quantum nos diligat deus, et quod desperabamus iam speran
tibus, dona in nos sua sine ullis bonis meritis nostris, indebita largi
tate conferret? Quia et ea quae dicuntur merita nostra bona, dona sunt
eius. Ut enim fides per dilectionem operetur, caritas dei diffusa est
in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Tunc autem datus,
quando est ex resurrectione clarificatus. Tunc enim eum se missurum esse
promisit et misit: quia tunc sicut de illo scriptum est et ante praedictum: ascen
dit in altum, captivavit captivitatem, dedit dona hominibus. Haec

(c) 2006 Ministerio de Cultura

donas mer ttanta. quibus ad sumu bonu immortalis beatitudinis pue
nimus. Commendat autē inquit aptls. caritatē suā ds in nob. qm cu
adhuc peccatores eēemus. xps p nob mortuus ē. Multo magis ~~iusti~~
iustificati nunc in sanguine ipsius. salui erimus ab ira p ipsu. Adhuc
addit et dicit. Si enī cu inimici eēemus. reconciliati sumus dō p mortē
filii eius. multo magis reconciliati salui erimus in uita ipsius. Quos
peccatores dixit prius. hos posterius inimicos dī. Et quos prius iusti
ficatos in sanguine ihu xpi. eos posterius recciliatos p mortē filii dī.
Et quos prius saluos ab ira p ipsu. eos postea saluos in uita ipsius. Non ergo
ante istā gratiam. qq͂uo modo peccatores. sed in talib; peccatis fuimus. ut ini
mici eēemus dī. Supius aut idē aptls. nos peccatores et inimicos dī. duob;
ident idem noib; appellauit. Uno ut ut mitissimo. alio plane atro
cissimo dicens. Si enī xps cu infirmi eēemus adhuc. iuxta tēpus p im
piis mortuus ē. Quos infirmos. eosdē impios nuncupauit. Leue
aliquid uidetur infirmitas. sed aliquando talis ē. ut impietas nomi
netur. Nisi tam infirmitas eēt. medicu necessariu n haberet.
Que hebraice ihc. grece sother. nra aut loquutione saluator.
Quod uerbu. latine lingua antea n habebat. Sed habere potuit. sicut
potuit quando uoluit. Hec apli sententia pcedens ubi ait: adhuc
cu infirmi eēemus. iuxta tēpus xps p impiis mortuus ē: coheredis duab;
seqntib;. Quorū in una dixit peccatores. in alia inimicos dī.
Tanquā in illis. singulis reddiderit singula. Peccatores ad in
firmos inimicos dī referens ad impios. Sed quidem: iustificati in
sanguine ipsius. Que uis ē huius sanguinis obsecro. ut in eo
iustificentur credentes. Et quidem. recciliati p mortē filii eius.
Ita ne uō. cu irasceretur nob ds pat. uidit mortē filii sui p nobis.
et placatus ē nob. Nu quid ḡ. filius eius usq; adeo nob placatus
erat. ut p nob etiā dignaretur mori. Pat uō usq; adeo adhuc
irascebatur. ut nisi filius p nob moreretur. n placaretur. Et ipsdem.
qd alio loco idem ipse doctor gntiu. quid ḡ ingd dicimus ad hec.
Si ds p nob. quis contra nos. Qui filio pprio non pepcit. sed p nobis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tradidit eu. quomodo n illo oia n donauit. Numquid nisi iam placatus eet pat. qui pprio filio n parcens p nob eu traderet. Nonne ui detur hec illi ut ita adversa ee sententia. In illa mortuus p nob filius & reconciliatur nobis pat p eius morte. In hac aut. tanquam pr nos dilexerit pat. ipse ppt nos filio n parcens. ipse p nob eu tradidit ad morte. Sed uideo. qd iam tea pat dilexit nos. Non solu antequam p nob filius moreretur. sed antequam conderet mundu. Ipso testante apto qui dicit. Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutione. Nec filius patre sibi n parcente p nob ut inuitus e traditus. Quia & de se ipso dictu e. qui me dilexit & tradidit semet ipsu p me. Omia g. simul & pat & filius & ambo4 sps. pariter & concorditer operantur. Iam iustificati sumus in xpi sanguine. & reconciliati sumus do p mortem filii eius. Et quomodo id factu sit. ut potero quantu sat sit uidebitur explicabo. Quadam iustitia di. in potestate diaboli traditu e genus humanu. Peccato p'mi hominis. in oms utriusq; sexus commixtione nascentes. originalit transeunte. Et parentu p'mor4 debito. uniuersos posteros obligante. Aptis aute. aptius hoc p dicat ubi dicit. Et uos cu eetis mortui delictis & peccatis uris. in quib; aliquando ambulastis. scdm sctm mundi huius. scdm p'ncipem potestatis aeris. sps qui nunc opatur in filiis diffidentie. In quibus & nos oms aliquando conuersati sumus. in desideriis carnis nre. facientes uoluntates carnis & affectionu. & eramus natura filii ire sicut & ceteri. Filii diffidentie sunt. infideles. Et quis h n e antequam fidelis fiat. Quocirca. oms homines ab origine. sub p'ncipe sunt potestatis aeris. qui opatur in filiis diffidentie. Et qd dixi ab origine. h e qd dicit apts. natura filios ire fuisse sicut & ceteros. Natura scilicet. ut e depraua ta peccato. n ut recta creata e ab initio. Modus aut iste quo traditus e homo in diaboli potestate. n ita debet intelligi. tanquam ds h fecerit aut fieri iusserit. sed qd tantu pmiserit. iuste tam. Illo deserente. peccante peccati auctor ilico inuasit. Nec ita sane ds deseruit creatura sua. ut n se illi exhiberet dm creante & uiuificantem. Et int poenalia mala. etia bona malis multa p stante. Non eni con

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tinuit intra sua. miserationes suas. Nec hominē a lege suę potestatis
amisit. quando in potestate diaboli eē pmisit. Si ḡ commissio peccatorum.
p irā dī iustā. hominē subdidit diabolo; pfecto remissio peccatorum.
p reconciliationē dī benignā. eruit hominē a diabolo. Non aūt diabo
lus potentia dī. sed iustitia superandus fuit. Nā quid omipotentius.
Aut cuius creaturę potestas. potestati creatoris comparari potest. Sed cū
diabolus uitio peruersitatis suę. factus sit amator potentię. & desertor oppug
natorq; iustitię: sic enī & homines eū tanto magis imitantur. quanto magis
neglecta uel etiā perosa iustitia: potentiae student. Eiusq; uel adeptione
letantur. uel inflammantur cupiditate. Placuit dō. ut ppt eruendū
hominē de diaboli potestate. non potentia diabolus sed iustitia uinceretur.
Atq; ita & homines imitantes xpm. iustitia quererent diabolū uincere
ñ potentia. Quę sit igitur iustitia qua uictus est diabolus. Quae. nisi iustitia
ihu xpi. Et quomō uictus est. Quia cū in eo nichil morte dignū inueniret.
occidit eū tamē. Et utiq; iustū ē. ut debitores quos tenebat liberi dimit
tantur. in eū credentes quē sine ullo debito occidit. Hoc ē. q'd iustificari
dicimur in xpi sanguine. Sic quippe in remissionē peccatorum nrorum.
innocens ille sanguis effusus ē. Unde se dicit in psalmis. inter mortuos li
berū. Solus enī a mortis debito liber ē mortuus. Hinc in alio psalmo dicit.
Quę nō rapui tunc exsoluebā. Rapinā uolens intelligi peccatū. quia usur
patū ē contra licitū. Unde p os etiam carnis suę. sicut in euangelio legitur
dicit. Ecce uenit princeps mundi huius. & in me nihil inuenit. Id ē. nullū
peccatū. Sed ut sciant omnes inquit. q' uoluntatē patris mei facio. sur
gite eamus hinc. Et pgit inde ad passionē. Ut p debitoribus nobis.
q'd ipse ñ debebat exolueret. Nunquid isto iure ęquissimo diabolus uin
ceretur. si potentia xpc cū illo agere. ñ iustitia uoluisset. Sed post po
suit q'd potuit. ut prius ageret q'd oportuit. Ideo aūt illū eē opus
erat & hominē & dm. Nisi enī homo eēt. non posset occidi. Nisi & ds eēt.
ñ crederetur noluisse q'd potuit. sed ñ potuisse q'd uoluit. Quid enī
iustius. quā usq; ad mortē crucis p iustitia peruenire. Et quid po
tentius. quā resurgere a mortuis. & in cęlū cū ipsa carne in qua ē

(c) 2006 Ministerio de Cultura

occisus ascendere. Iustitia ergo prius. et potentia postea diabolum uicit.
Iustitia scilicet. quia nullum peccatum habuit. et ab illo est iniustissime oc
cisus. Potentia uero. quia reuixit mortuus. numquam postea moritu
rus. Sed potentia diabolum deuicisset. etiam si ab illo non potuisset oc
cidi. Quamuis maioris sit potentiae. etiam ipsam mortem uincere. surgen
do. quam uitam retinendo. Sed aliud est propter quod iustificamur in christi sangui
ne. cum per remissionem peccatorum. eruimur de diaboli potestate. Hoc ad COR. II.
id pertinet. quod a christo iustitia diabolus uincitur non potentia. Ex infirmi
tate quippe quam suscepit in carne mortali. non ex mortali potentia
crucifixus est christus. De qua tamen infirmitate ait apostolus. quod infirmum est dei.
fortius est hominibus. Si enim cum inimici essemus. reconciliati sumus deo. per
mortem filii eius. Multo magis reconciliati. salui erimus in uita ipsius.
Ex rom. de p̄sst. Ergo christus pro impiis mortuus est. et christus dei filius est. Quomodo non regnabit in
uentus in uita dei iustus. quando ne periret. morte dei quesitus est im
pius;, In uita enim dei salui erimus. quia in uita nostra perieramus. Sed
cum audimus in uita dei et morte dei. discernamus quid unde sit. Vitam
quippe attulit nobis. mortem uero accepit a nobis. Nec tamen pro suo merito.
sed pro nobis. Multo magis nunc iustificati in sanguine ipsius. salui
Ex enc̄ prt. xc. vi. erimus ab ira per ipsum. Filius dei pro nobis mortuus est. Sequitur esse ac
cepturum te uitam ipsius. qui pignus habes mortem ipsius. Pro quibus enim
mortuus est. Aliquid pro iustis? Paulum interroga. Et enim christus pro impiis
mortuus est. Impius eras. pro te mortuus est. Iustificatus es. et deseret
te? Qui iustificauit impium. relinquet pium? Cur ergo non fieret mors Ex lib. de tri nitate. xiii. c. xvi.
christi. Immo quur non pretermissis aliis innumerabilibus modis. quibus ad nos
liberandos. uti posset omnipotens. ipsa potissimum eligeretur ut fieret.
Ubi nec de diuinitate eius aliquid inminutum est aut mutatum. et de
humanitate suscepta tantum beneficium conlatum est hominibus. ut a
dei filio sempiterno eodemque hominis filio. mors temporalis indebita
redderetur. qua eos a sempiterna morte debita liberaret. Peccata
nostra diabolus tenebat. et per illa nos merito adigebat in mortem.
Dimisit ea ille qui sua non habebat. et ab eo inmerito est perductus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ad morte. Tanti ualuit sanguis ille. ut nemine xpo indutu. In eterna
morte debita detinere debuerit. qui xpm morte indebita ut ad tempus
occidit. Commendat ergo caritate sua ds in nob. qm cu adhuc peccatores es
semus. xps pro nob mortuus e. Multo magis iustificati nunc in san
guine ipsius. salui erimus ab ira p ipsu. Iustificati inquit in sangui
ne ipsius. Iustificati plane in eo qd a peccatis omib; liberati. Libe
rati aut a peccatis omib;. qm a pro nobis e di filius qui nullu habebat
occisus. Salui g erimus ab ira p ipsu. Ab ira utiq; di. que nichil e
aliud qua iusta uindicta. Non g sicut hominis animi ptur batio.
ira e in di. Sed illius ira e. cui dicit alio loco sca scriptura. Tu aut
dns uirtutu. cu tranquillitate iudicas. Si g iusta diuina uindicta
tale nom accepit. etia reconciliatio di que recte intelligitur. nisi
cu talis ira finitur. Nec inimici eramus do. nisi quemadmodum
iustitie s inimica peccata. quib; remissis. tales inimicicie fini
untur. et reconciliantur iusto quos ipse iustificat. Quos tamen.
etia inimicos utiq; dilexit. Quandoquidem filio pprio n pepercit.
sed pro nob omib;. cu adhuc inimici essemus. tradidit eu. Recte
g apls sequutus adiungit. Si eni cu inimici essemus. reconci
liati sumus do p morte filii eius. p qua facta e illa remissio pec
catorum. multo magis reconciliati. salui erimus in uita ipsius.
In uita salui. qui p morte reconciliati. Quis eni dubitet daturu
amicis uita sua. p quibus inimicis dedit morte sua. Non solu aut.
sed et gloriamur inquit in do p dnm nrm ihm xpm. p que nunc recon
ciliatione accepimus. Non solu aut salui erimus. sed gloriamur.
Nec in nob. sed in do. Nec p nos. sed p dnm nrm ihm xpm. P que nunc
reconciliatione accepimus. scdm ea que superius disputata sunt.
Deinde subiungit apls. Propter hoc. sicut p unu homine peccatum
in hunc mundu intrauit. et p peccatu mors. et ita in omnes homines
mors pertransiit. in quo omnes peccauerunt. et cetera. In quibus
prolixius. de duobus hominibus disputat. Uno eodemq; primo ada.
p quem peccatu et morte. tanqua hereditariis malis. et posteriei.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

obligati sumus. Altero autem secundo adam. qui non hoc tantum sed etiam deus est. Quo pro nobis soluente quod non debebat. a debitis spatris et propriis liberati sumus. Et inde: quia propter unum illum tenebat diabolus. omnes per eius uiciata carne concupiscentia alterum generatos: iustum est ut propter hunc unum dimittat omnes. per ipsius immaculatam gratiam spiritalem regeneratos. Propterea. sicut per unum hominem in hunc mundum peccatum intrauit. et per peccatum mors. et ita in omnes homines pertransiit.

Primę transgressionis peccatum. non propagatione sed in alios homines ex primo homine: sed imitatione transisse. pelagiani calumpniantur. Hinc enim etiam in paruulis. nolunt credere per baptismum solui originale peccatum. quod in nascentibus nullum esse omnino contendunt. Sed si apostolus peccatum illud commemorare uoluisset. quod in hunc mundum non propagatione sed imitatione intrauerit: eius principem non adam sed diabolum diceret. De quo scriptum est: ab initio diabolus peccat. De quo etiam legitur in libro sapientię. Inuidia autem diaboli. mors intrauit in orbem terrarum. Nam quoniam ista mors sic a diabolo uenit in homines. non quod ab illo fuerint propagati sed quod eum fuerint imitati. continuo subiunxit. Imitantur autem eum: qui sunt ex parte ipsius. Et inde apostolus. cum illud peccatum ac mortem commemoraret. que ab uno in omnes propagatione transisset: eum principem posuit. a quo propagatio generis humani sumpsit exordium. Imitantur quidem adam. quot quot per inoboedientiam transgrediuntur mandatum dei. Sed aliud est. quod exemplum est uoluntate peccantibus. et aliud quod origo est cum peccato nascentibus. Nam et christum imitantur sancti. ad sequendam iustitiam. Vnde idem apostolus dicit. Imitatores mei estote. sicut et ego christi. Sed preter hanc imitationem. gratiam eius inluminationem iustificationemque nostram. etiam intrinsecus operatur. Illo opere. de quo idem predicator eius dicit. Neque qui plantat est aliquid. neque qui rigat: sed qui incrementum dat deus. Hac enim gratia et baptizatos quoque paruulos suo inserit corpori. qui certe imitari aliquem nondum ualent. Sicut ergo ille in quo omnes uiuificantur. preter

De libero arbitrio et baptismo paruulorum (margin note)

(c) 2006 Ministerio de Cultura

q̄d se ad iustitiā exēplū imitantib; p̄buit. dat etiā suis ṗpc oc
cultissimā fidelib; grām. quā latent infundit & paruulis.
sic ille in quo om̄s moriuntur. p̄t q̄d eis qui p̄ceptū dn̄i uolun
tate transgrediuntur imitationis exēplū ē. occulta etiā tabe
carnalis concupiscentię suę. tabificauit in se om̄s de sua stirpe
uenturos. Hinc omnino. nec aliunde ap̄ls dixit. Per unū hominē
peccatū intrauit in mundū. & p peccatū mors. & ita in omnes
homines ptransiuit. Deinde q̄d seq̄r. In quo om̄s peccauer̄.
quā circū specte. quā p̄p̄e. quā sine ambiguitate dictum est.
Si eni peccatū intellexeris. q̄d p unū hominē intrauit in mundū.
in quo om̄s peccauer̄. ē ē manifestū aliā eē ppa cuiq; pec
cata. in quib; hi tantū peccant quorū peccata s̄. aliud hoc unū
in quo om̄s peccauerunt. quando om̄s ille unus homo fuer̄.
Si aut̄ n̄ peccatū sed ipse unus hōo intelligitur. in quo uno homine
om̄s peccauer̄. quid etiā ista manifestatione manifestius. Sic̄ sępe
legimus. iustificari in xp̄o qui credunt in eū. ppt occultā comuni
cationē & inspirationē grātię sp̄alis. qua quisquis heret dn̄o. unus
sp̄s ē. Quamuis eū & imitentur sc̄i eius. Legatur m̄ tale aliquid.
de his qui sc̄os eius imitati sunt. Utrum quisquā dixerit iustificatur
in paulo. aut in petro. aut in quolibet horū. quorū in pplo dī magna excel
lit auctoritas. Nisi q̄d in abraham dicimur benedici. sicut ei dictū ē.
benedicentur in te om̄s gentes. ppt xp̄m qui semen eius ē sc̄dm carnem.
Q̄d manifestius dicitur. cū hoc idem ita dicitur. benedicentur in semi
ne tuo om̄s gentes. Dictū aut̄ quēquā diuinis eloquiis. peccasse ut
peccare in diabolo. cū eū iniqui impiiq; om̄s imitentur. nescio utrū
quisquā reperiat. Q̄d tam̄ cū ap̄ls de p̄mo homine dixerit. attende
etiā quę sequuntur. Cū eni dixisset in quo om̄s peccauer̄. secut̄
adiunxit. Usq; eni ad legē. peccatū in mundo fuit. Hoc ē. quia nec
lex potuit auferre peccatū. quę subintrauit ut magis habun
daret peccatū. Siue naturalis lex. in qua quisque iā ratione
utens. incipit peccato originali addere & ppa. Siue ipsa. quę

scripta p moysen ppto data ē. Si enī data eēt lex que posset uiui
ficare. omnino ex lege eēt iustitia. Sed cōclusit scriptura oīa sub pec
cato. ut pmissio ex fide ihu xpi daretur credentibus. Peccatū aut̄.
ñ deputabatur cū lex ñ ē. Quid ē ñ deputabatur. nisi ignorabatur.
⁊ peccatū ē ñ deputabatur. Hec quę enī ab ipso dño dō. tanquam
ñ eēt abebatur. cū scriptū sit. Quicūq; sine lege peccauer. sine lege
peribunt. Sed regnauit inquit mors. ab adam usq; ad moysen.
Id ē a pmo homine. usque ad ipsā etiā legē que diuinitus pmulga
ta ē. Quia nec ipsa potuit. regnū mortis auferret. Regnū
enī mortis uult intellegi. quando ita dñatur in hominib; reatus
peccati. ut eos ad uitā ętnā que uere uita ē uenire non sinat. sed
ad scđam etiā que penalit̄ ętnā ē mortē trahat. Hoc regnū mor
tis. sola in quolibet homine grā destruit saluatoris. Que operata ē
etiā in antiquis scīs. quicūq; antequā in carne xps ueniret. ad eius
tam adiuuantē grām. ñ ad legis litterā que iuberē tantū ñ adiuuare
poterat ptinebant. Hoc nāq; occultabatur in uetere testamto p tpor
dispensatione iustissima. qđ nunc reuelatur in nouo. Ergo in omib;
regnauit mors ab adam usque ad moysen. qui xpi grā ñ adiutis.
ut in eis regnū mortis destrueretur. Etiā in eis qui ñ peccauerunt.
in similitudine pūaricationis ade. Id ē. qui ndū sua ppria
uoluntate sicut ille peccauerunt. sed ab illo peccatū originale tra
xerunt. Qui ē forma futuri. Quia in illo constituta ē forma cōdep
nationis futuris posteris. qui eius ppagine crearentur. Vt ex uno
omīs in condēpnatione nascerentur. ex qua non liberat nisi grā sal
uatoris. Scio quidem. plerosque latinos quodices sic habere.
Regnauit mors ab adam usque ad moysen. in eos qui peccauerunt
in similitudine pūaricationis ade. Qđ etiā ipsū q ita legunt.
ad eundē referunt intellectū. Vt in similitudine pūaricationis ade
peccasse accipiant. qui in illo peccauerunt. Vt ei similes crearen
tur. sicut ex homine homines. ita ex peccatore peccatores. ex
morituro morituri dāpnato que dāpnandi. Greci aut quodices

(c) 2006 Ministerio de Cultura

unde in latina lingua interpretatio facta est, aut omnis aut pene omnis.
id quod a me primo positum est habent. Sed non inquit. sicut delictum ita et do
natio. Si enim ob unius delictum multi mortui sunt. multo magis
gratia dei et donum. in gratia unius hominis ihesu christi in multos ha
bundabit. Non magis multos. id est multo plures homines.
Neque enim plures iustificantur. quam condempnantur. Sed multo
magis habundabit. Adam quippe. ex uno suo delicto reos ge
nuit. Christus autem. etiam quae homines delicta propria uoluntatis
ad originale in quo nati sunt addiderunt. gratia sua solutum atque
donauit. Quod euidentius in consequentibus dicit. Verum illud
diligentius intuere quod ait. ob unius delictum multos mortuos.
Cur enim ob illius unius. et non potius ob delicta sua propria. si hoc
loco intellegenda est imitatio non propagatio. Sed attende
quod sequitur. Et non sicut per unum peccantem. ita et donum. Nam
iudicium quidem. ex uno in condempnationem. Gratia autem. ex multis
delictis in iustificationem. Ex uno inquit in condempnationem.
Quo uno nisi delicto. Hoc enim explanat cum adiungit. Gratia autem.
ex multis delictis in iustificationem. Cur ergo iudicium ex uno in
condempnationem. gratia uero ex multis delictis in iustificationem?
Anne si nullum esset originale delictum. non solum ad iustificationem gratia.
sed etiam iudicium ad condempnationem. ex multis delictis homines
duceret. Neque enim gratia multa delicta donat. et non etiam iudicium
multa delicta condempnat. Immo uero nos intellegamus apertum.
Et uideamus ideo dictum. iudicium ex uno delicto in condempnationem.
quia sufficeret ad condempnationem. etiam si non esset in hominibus. nisi
originale peccatum. Quamuis enim condempnatio grauior sit eorum.
qui originali delicto etiam propria coniunxerunt. et tanto sin
gulis grauior quanto grauius quisque peccauit. tamen etiam
illud solum quod originaliter tractum est. non tantum a regno dei separat.
quo paruulos sine accepta christi gratia defunctos intrare non posse
ipsi etiam confitentur. uerum etiam a salute et a uita eterna facit alienos.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quenulla ẽ alia potest pt̃ regnũ dĩ. quo sola xpi societas introducit.
Ab hoc. ab adam in quo omñs peccauimus. non omnia peccata.
sed tantũ originale traduximus. A xpo uõ in quo omñs iustifica
mur. non illius tantũ originalis. sed etiã ceteror͡ quę ipsi addidimus
peccator͡. remissionẽ consequimur. Ideo n̄ sicut p unũ peccantẽ. ita
& donũ. Nã iudiciũ quidem. ex uno delicto si non remittitur idẽ ori
ginali. in condẽpnationẽ iã potest ducere. Grã uõ. ex multis delictis
remissis. hoc ẽ non solũ originali uerũ etiã omnibus cęteris. ad iustifica
tionẽ pducit. Si enĩ ob unius delictũ mors regnauit p unũ. multo
magis qui habundantiã grãe & iustitię accipiunt. in uita regnabunt
p unũ ihm xpm. Quur ob unius delictũ. mors regnauit p unum.
Nisi quia mortis uinculo tenebantur in illo uno in quo omñs peccauer͡.
etiã si ipsa peccata non adderent. Alioquin. non ob unius delictũ
mors p unũ regnauit. sed ob delicta multor͡. p unũ quęque peccan
tẽ. Quid ẽ aut̃. abundantiã grę & iustitię accipiunt. nisi qđ n̄ eis
tantũ. peccatũ in quo omñs peccauerunt. sed etiã quę addiderint.
grã remissionis datur. Eisque hominibus tanta iustitia donatur.
ut cũ adam consenserit ad peccatũ suadenti. non cedant isti etiã
cogenti. Et quidem. multo magis in uita regnabunt. cũ mortis
regnũ multo plures in ętnã poenã trahat. Nisi intellegamus eos
ipsos in utroq; dici. qui transeunt ab adam ad xpm idẽ ~~ad xpm~~
a morte ad uitã. Quia in uita ętna sine fine regnabunt. magis quã
in eis mors tẽporalit̃ & cũ fine regnauit. Itaque sicut p unius delic
tũ in omñs homines ad condẽpnationẽ. ita p unius iustificationẽ in omñs
homines ad iustificationẽ uitę. Hoc unius delictũ. si imitationem
attendamus. non erit nisi diaboli. Sed quia manifestũ ẽ de adam
n̄ de diabolo dici. restat intellegenda. n̄ imitatio sed ppagatio pec
cati; Nã & qđ ait de xpo. p unius iustificationẽ. magis hoc expssit.
quã si p unius iustitiã diceret. Ea quippe iustificationẽ dicit. qua
xpc iustificat impiũ. Quã n̄ imitandã pposuit. sed solus hoc potest.
Nã potuit apts recte dicere. imitatores mei estote. sicut & ego xpi.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Aliquã autẽ diceret . iustificamini a me . sicut & ego sũ iustificatus a xpo .
Impossunt ee & sunt & fuerunt . multi iusti homines & imitandi . Iustus
autẽ & iustificans . nemo nisi xpc . Unde dr . Credenti in eũ qui iustificat
impiũ . deputatur fides eius . Quisquis ḡ ausus fuerit dicere . iustifico te .
cõsequens ẽ ut dicat etiã . crede in me . Quod nemo scõrũ recte dicere potuit . nisi
scs scõrũ . Credite in dm̃ & in me credite . Ut quia ipse iustificat impiũ .
deputetur fides eius ad iustitiã . Nã si sola imitatio facit peccatores p adã .
cur n̄ etiã p xpm sola imitatio iustos facit . Porro si ppt ea xpc unus ẽ
in quo om̃s iustificentur . quia n̄ sola eius imitatio iustos facit sed p spm
scm regenerans grã . ppt ea & adã unus ẽ . in quo om̃s peccauerunt .
quia n̄ sola eius imitatio peccatores facit . sed p carnẽ generans poena
Obliectã dictũ ẽ . om̃s & om̃s . Neq; enĩ q generantur p adã . idem ipsi om̃s
p xpm regenerantur . Sed h recte dictũ ẽ . Quia sicut nullus carnalis
generatio nisi p adã . sic et spũalis nullus nisi p xpm . Nã si aliqui possunt
carne generari n̄ p adã . & aliqui generari spũ n̄ p xpm . n̄ liquide om̃s
siue hic siue ibi dicerentur . Eosdem autẽ om̃s postea multos dicit .
Possunt quippe in aliqua re . om̃s ee q pauci . Sed multos h generatio
carnalis . multos & spũalis . Quã uis n̄ tã multos hec spũalis . quã illa car
nalis . Veru tam̃ . quẽadmodũ illa om̃s h homines . sicut ista om̃s iustos
homines . Quia sicut nemo p illã homo . sic nemo p istã iustus homo .
Et in utraq; multi . Sicut enĩ p inobœdientiã unius hominis peccatores
cõstituti s multi . ita p obœdientiã unius hominis . iusti cõstituentur multi .
Lex autẽ subintrauit . ut abundaret delictũ . Hoc ad originale homines
addider . iã ppa uoluntate . non p adã . Sed & illiquoq; soluitur sanaturq;
p xpm . Quia ubi abundauit peccatũ . sup abundauit grã . Ut quẽ
admodũ regnauit peccatũ in morte . etiã qd n̄ ex adã traxer homines .
sed sua uoluntate addiderunt . Sic & grã regnet p iustitiã in uitã ẽtnã .
Non tam aliqua iustitia p xpm . sicut aliqua peccata p adam .
Ideo cũ dixisset . quẽadmodũ regnauit peccatũ in mortem . hic
n̄ addidit p unũ aut p adã . Quia sup dixerat . etiã de peccato illo
qd subintrante lege habundauit . & huius quae n̄ e originis . sed etiã

(c) 2006 Ministerio de Cultura

proprie uoluntatis. Cum autem dixisset. sic gratia regnet per iustitiam in uitam
eternam. addidit. Per ihesum christum dominum nostrum. Quia generante carne. illud
tantummodo trahitur quod est originale peccatum. Regenerante autem
spiritu. non solum originalis. sed etiam uoluntariorum fit remissio peccatorum.

Simul itaque peccato et morti primi hominis obnoxii nascuntur in
carne. et simul iustitie uiteque eterne secundi hominis sociati renascun
tur in baptismo. Sicut in ecclesiastico scriptum est. A muliere initium
factum est peccati. sed per illam omnes morimur. Siue autem a muliere. siue
ab adam dicatur. utrumque ad primum hominem pertinet. Quoniam sicut nouimus.
mulier ex uiro est. et utriusque una caro est. Unde illud quod scriptum est.
Et erunt duo in carne una. igitur iam non duo inquit dominus sed una caro.

Ex lib. enchiridion.

Sic homo habet penam peccati. qua iam corporis morte punitus est. Mortis enim
quippe supplicium deus comminatus fuerat. si peccaret. Sic eum
munerans libero arbitrio. ut tamen regeret imperio. terreret exitio.
Atque in paradisi felicitate tanquam in umbra uite. unde iustitia custo
dita in meliora quam cederet collocauit. Hinc post post peccatum
exul effectus. stirpem quoque suam quam peccando in se tanquam in ra
dice uiciauerat. pena mortis dampnationis obstrinxit. Ut quicquid
prolis ex illo et simul dampnata per quam peccauerat coniuge. per carnalem
concupiscentiam in qua inobedientie poena similis retributa est
nasceretur. traheret originale peccatum. Quo traheretur per
errores doloresque diuersos. ad illud extremum cum desertoribus angelis.
uiciatoribus et possessoribus et consortibus suis. sine fine supplicium

Sic per unum hominem peccatum intrauit in mundum. et per peccatum mors.
Et ita in omnes homines pertransiit. in quo omnes peccauerunt. Mundum
quippe appellauit eo loco apostolus. uniuersum genus humanum.

Ex tract. psl. L.

Preter linunculum concupiscentie mortalis natus est christus sine masculo
ex uirgine. concipiente de spiritu sancto. Non potest dici iste in iniqui
tate conceptus. Nec potest dici. in peccatis mater eius in utero
eum aluit. cui dictum est. Spiritus sanctus superueniet in te. et uirtus altis
simi obumbrabit tibi. Poena enim carnis mors. Et inde utique

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ipsa mortalitas. Unde apls. non moriturū corpus dixit. sed mor
tuū. Corpus quidem mortuū ē. ppt peccatū. sps aut uita ē
ppt iustitiā. Quomodo ergo sine uinculo peccati nascitur. q̃ con
cernitur & seminatur de corpore mortuo ppt peccatum.
Opus licitū castū in coniuge. nō habet culpā. Sed origo peccati. trahit sequū
debitā penā. Non enim maritus. quia maritus est mortalis non est.
Aut aliunde. nisi peccato mortalis ē. Erat enim & dns mortalis. sed non
de peccato. Suscepit poenā nrām. soluit culpā nrām. Merito ergo
in adā omnes moriuntur. in xpo omnes uiuificabuntur. Per unū enim
hominē ait apls. peccatū in hunc mundū intrauit. & per peccatum mors.
& ita in omnes homines ptransiit. in quo omnes peccauerunt. Defi
nita sententia ē. In adā inquit. omnes peccauerunt. Solus eē inno
cens infans potuit. qui de opere adā n̄ ē natus. Uidete ergo frs. *Factū ... apli*
uidete genus humanū. a primo illius primi hominis morte fluxisse.
Iter enim peccatū. a primo homine intrauit in hunc mundū. & per peccatū
mors. & ita in omnes homines ptransiit. Verbū attendite qd audistis.
Considerate. uidete. quid ē ptransiit. Inde ē paruulus reus. Pec
catū n̄ d[?] fecit. sed traxit. Et enim illud peccatū. non in fonte mansit.
sed ptransiit. Non in illū aut illā. sed in omnes homines ptransiit.
Euenit peccatores morti obnoxios. primus peccator. primus præua
ricator. Venit ad sanandos. de uirgine saluator. quia ad te non
qua uenisti uenit. Non enim ille de concupiscentia maris & feminę.
n̄ de illo uinculo concupiscentię. Sps inquit sps. supueniet in te.
Dictū ē hoc uirgini fide feruenti. n̄ concupiscentia carnis aestuanti.
Spes es supueniet in te. uirtus altissimi obumbrabit tibi. Que tale
umbraculū haberet. quando aestuaret. Qua ergo n̄ qua uenisti ad te uenit.
Liberat te ubi te inuenit. Illud enim ubi ut maxime fides xpiane con *Excepta adoptatū ...*
sistit. qd per hominē mors. & per hominē resurrectio mortuorum.
Sicut enim in adā omnes moriuntur. ita in xpo omnes uiuificabun
tur. Et qd per unū hominē peccatū in hunc mundū intrauit.
& per peccatū mors. ita in omnes homines ptransiit. in quo omnes

(c) 2006 Ministerio de Cultura

peccauer. Et q̄d iudiciū q̄dem ex uno in cōdēpnatione. gr̄a aūt
ex multis delictis in iustificatione. Et q̄d p unius delictū in
om̄s homines ad cōdēpnatione. et p unius iustificatione in om̄s
homines iustificatione uitę. Et si qua alia testimonia declarant.
nemine nasci ex adā nisi uinculo delicti et dāpnationis obstrictū.
nemineq; inde liberari. nisi renascendo p xp̄m. tā necesse tenere
debemus. ut sciamus eū qui hęc negauerit. nullo m̄ ad xp̄i fidem.
et ad eā quę p xp̄m datur pusillis & magnis gr̄am ptinere.
Unde si et origo animę lateat. dū tam redēptio clareat. periculū
nō ē. Neque enī in xp̄m credimus ut nascamur. sed ut renascamur.
quom̄ cūq; nati fuerimus. Hactenus autē dicimus sine periculo xcv
latere animę originē. ut tamē eā parte dē credamus. sed crea
turā. Nec de dō natā. sed ab illo factā. At in eius genus adoptan
dā. mirabili dignatione grę. ñ parili dignitate naturę. Nec eā
corpus ē̄ sed spm̄. Non creatorem utiq; sed creaturā. Nec ideo
uenisse in hoc corpus corruptibile quo grauatur. q̄d illuc eā. uitę
in cęlestib; ut in quib; libet aliis mundi partib; antea male gestę.
merita compuler. Non dū enī natos. apl̄s cū de rebeccę geminis
loqueretur. nihil egisse dicit boni ut mali. Ut nō ex opib; quibus
nullis alt distinguebatur ab altero. sed ex uocante diceretur. mi
nori seruiturū ē maiorem. His q̄ firmissime constitutis. si tā rece
ditū atq; abditū ē in occultis opib; dī. ut nec scripturarū diuinarū
manifesto eloquio declaretur. utrū ppt ea nihil boni ut mali
nōdū nati egisse credendi sint. quia nō ex aliis ppagatas. sed mox
ex nihilo creatas animas singuli accipiunt. An quia cū eēnt
originalit in parentib;. adhuc ipsi nulli erant qui suas pprias
uitas agerent. Illa tamē sit fides salua. qua credimus. nullū
hominū siue maioris siue paruulę quālibet et recentis ętatis.
liberari a contagio mortis antiq;. et obligatione peccati q̄d
prime natiuitate contraxit. nisi p unū mediatorē dī & homi
nū. hominē xp̄m ihm. Cuius hominis eiusdēq; dī saluberri

(c) 2006 Ministerio de Cultura

fide. etiā illi iusti salui facti s̄. q̄ priusquā ueniret in carne. credi
derunt in carne uenturū. Eadē namq; fides ē. n̄ra illorū.
omnī illi crediderunt futurū. qđ nos credimus factū. Unde dicit
apl̄s paulus. Habentes aut̄ eundē sp̄m fidei. sc̄dm qđ scriptū ē. cr. ii.
credidi. ppt qđ locutus sū. & nos credimus. ppt qđ & loquimur.
Si ergo eundē sp̄m fidei. illi habebant q uenturū in carne xp̄m p̄nun
ciarunt. quē etiā illi q eū uenisse nunciar̄. sacram̄ta ee potuer
p tēporū diuersitate diuersa. ad unitatē tamen eiusdē fidei con
cordissime recurrentia. Scriptū ē in actib; aplor̄. loquente
aplo petro. Nunc ergo quid temptatis dm̄. imponere iugū sup col
la discipulorū. qđ neq; patres n̄ri. neq; nos potuimus portare.
Sed p gratiā dn̄i ih̄u credimus nos saluos fieri. quemadmodū illi.
Si ergo & illi id ē patres portare iugū legis ueteris n̄ ualentes. p gratiā
dn̄i ih̄u saluos fieri crediderunt. manifestū ē. qđ hęc gr̄a etiā
antiquos iustos uiuere fecit ex fide. Iustus enī ex fide uiuit.
Proinde. cū omīs iusti hīe uerāces dī cultores s. siue ante incarnationē.
siue post incarnationē xp̄i. nec uixerint nec uiuant nisi ex fide
incarnationis xp̄i. in quo ē gr̄e plenitudo; p̄fecto qđ scriptū ē.
n̄ ē aliud nom̄ sub cęlo in quo oporteat saluos fieri nos. ex illo
tp̄re ualet ad saluandū genus humanū. ex quo in adā uiciatū
ē genus humanū. Ille unus unū peccatū misit in mundū. Ex lib. enchiridion.
Iste uō unus. non solū illud unū. sed cuncta simul abstulit quę
addita inuenit. Unde dicit apl̄s. Non sicut p unū peccantē ita
ē & donū. Nā iudiciū quidem. ex uno in condēpnationē. gr̄a aut̄
ex multis delictis in iustificationē. Quia utique illud unū qđ origi
naliter trahitur. etiā si solū sit. obnoxios dāpnationi facit.
Gratia uō ex multis delictis iustificat hominē. qui p̄t illud unū
qđ communit cū omnib; originalit̄ traxit. sua quoque p̄pria
multa commisit. Uerumtamen qđ paulo post dicit. sicut
p unius delictū in omīs homines ad condēnationē. ita p unius
iustificationē in omīs homines ad iustificationē uitę. satis indicat.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ex adā nemine natū. nisi dāpnatione detineri. Et nemīnē nisi in xp̄o
renatū. a dāpnatione liberari. Nā iudiciū. ex uno in condēpna

Ex lib. de bono p̄seuerantie.

tione. & cetera. Sed quur inquit. gr̄a dī n̄ sc̄dm merita hominū
datur. Respondeo. q̄m d̄s misericors ē. Quur ergo inquit non
omnib;. Et hic respondeo. q̄m d̄s iudex ē. Ac p hoc. ingratis ab eo
datur gr̄a. et iusto eius in aliis iudicio demonstratur. quid in eis
q̄b; datur conferat gr̄a. Non ergo simus ingrati. q̄d sc̄dm placitū
uoluntatis suę. in laude glorię gr̄ę suę. tā multos liberat misericors d̄s
de tā debita pditione. ut si inde neminē liberaret n̄ eēt iniustus.
Ex uno quippe om̄s in condēpnatione. n̄ in iniustā iudicati s̄ filii irę
sed iustā. Qui ergo liberatur. grām diligat. Qui n̄ liberatur. debitū
agnoscat. Si in remittendo debitū bonitas. in exigendo equitas
intellegitur. nusquā ēē apud dm̄ iniq̄tas inuenitur. Igitur sicut p
unius delictū in om̄s homines in condēpnatione. sic p unius iustifica

Ex lib. ii. de bap tismo paruulorū

tione in om̄s homines in iustificatione uitę. Quemadmodū enī om̄s
omnino. ptinentes ad gn̄ratione uoluptatis carnis. n̄ moriuntur
nisi in adā in quo om̄s peccauer̄. sic ex his om̄s omnino ptinentes ad
gn̄ratione uoluptatis sp̄e. n̄ uiuificantur nisi in xp̄o. in quo om̄s uiui
ficantur. Qua sicut p unū om̄s ad condēpnatione. sic p unū om̄s ad
iustificatione. Nec ē ullus illi medius locus. ut possit ēē nisi cū di
abolo. q̄ n ē cū xp̄o. Una ē quippe caro peccati. in qua om̄s ad dāpna
tione nascuntur. Et una ē caro in similitudinē carnis peccati. p
quā om̄s a dāpnatione liberantur. Nec ita dictū ē om̄s. ut ut qui
cūq; nascuntur in carne peccati. idem ipsi om̄s mundari intellegan
tur. p carnē simile carni peccati. Non enī omniū ē fides. Sed om̄s p ti
nentes ad gn̄ratione connubii carnalis. n̄ nascuntur nisi in carne
peccati. Et om̄s ptinentes ad gn̄ratione connubii sp̄alis. n̄ mun
dantur nisi p carnē simile carnis peccati. Hoc ē. illi p adā ad con
dēpnatione. isti p xp̄m ad iustificatione. Tanquā si dicamus. uerbi
gr̄a. Una ē obsetrix in hac ciuitate. que om̄s excipit. Et unus est
hic litterarū magister. q̄ om̄s docet. Nec ibi possunt intellegi om̄s

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nisi qui nascuntur. neq; homs nisi q discunt. Non tam qnoscuntur lit
teras discunt. Sed ecce ius daret. qd illic recte dictu e oms excipit.
p̄t cuius manus nemo nascitur. & hic recte dictu e oms docet. p̄t cuius
magisteriu nemo discit. Si e dictu e. sicut p unius delictu in oms (Ex lib. de natura & gra.)
homines in condepnatione. ut nullus p̄t mitteretur. Sic & in eo qd di
ctu e. p unius iustitia in oms homines in iustificatione uite. nullus
p̄t missus e. Non q oms. in eu credunt. in baptismo eius abluuntur.
Sed quia nemo iustificatur. nisi in eu qui credat. in baptismo eius
abluatur. Itaq; oms dictu e. ne aliquo m alio p̄t ipsu. quisquā
saluus fieri posse credatur. Ego dico. paruulu natu in eo loco
ubi ei n potuit p xpi baptismu subueniri. morte peruentu ideirco tale
fuisse id e sine lauacro regenerationis exisse. q e aliud n potuit.
Absoluat g eu. et aperiat ei etia sententia dni regnu celoru. Sed neu
absoluit apls qui ait. P unu hominē peccatu intrauit in mundu.
& p peccatu mors. et ita in oms homines p transiit. in quo oms pec
cauerunt. Recte g ea dāpnatione que p uniuersa massa currit
n admittitur in regnu celoru. quāuis xpianus n solu n fuerit. sed
nec e e potuerit. Sed de infante n loquar. Iuuenis ut senex. in ea
regione defunctu e. ubi n potuit xpi nom audire. Potuit fieri
iustus p natura et liberu arbitriu. an non potuit. Si potuisse
dicunt. ecce q d e cruce xpi euacuare. Si ne illa quequa p natu
rale lege et uoluntatis arbitriu. iustificari posse contendere.
Dicamus & hic. Ergo xps gratis mortuus e. Hoc enim oms possunt.
etia si mortuus ille non e et. & si iniusti e ent. quia uellent
e ent. non quia iusti e e non possent. Si aut sine gra xpi iusti
ficari omnino non potuit. etia iustu si audet absoluat scdm
uerba sua. Si eni p in oboedientia unius hominis peccatores
constituti sunt multi. ita p unius oboeditione iusti constitu
entur multi. Oboedientia e in hominibus et in omi ratio (Ex ite p̄t. Lib. I.)
nali creatura omis iustitie origo atq; pfectio. Ita ut duoru
hominu id e ada qui fuit caput mortis nre. & xpi qui e caput

(c) 2006 Ministerio de Cultura

salutis nře. hec comendetur magna distinctio. Quia sicut p inobe
dientiā unius hominis peccatores constituti sunt multi. ita &
p obedientiā unius hominis. iusti constituerant multi. Apls. Sr. lib. de genesi ad litterā .x.
gratiam qua salui efficimur magna intentione comendans. dicit.
Sicut in adā omnes moriuntur. ita in xpo omnes uiuificabuntur.
Et sicut p inobedientiā unius hominis peccatores constituti s
multi. sic p obedientiā unius hominis iusti constituentur multi.
Eosdemq; multos peccatores. n quibusdā exceptis sed omnes intel
ligi uolens. superius ait de adā in quo omnes peccauer. Vnde utiq;
infantiū dic. n possunt secerni. Lex autem subintrauit. ut abun
daret delictū. Vbi autē abundauit delictū. superabundauit &
Tractat. eugl. S. iohann. iii. gratia. Hoc pderat superbis. ut abundaret delictū. Multū enim
sibi dabant. in quasi uiribus suis. multū assignabant. Et non po
terant implere iustitiā. nisi adiuuaret ille qui iusserat. Super
biā eorum uolens domare ds. dedit legē. Tamquā dicens. Ecce
implete. ne putetis deesse iubentē. Non deē qui iubeat. sed
deē qui impleat. Si igitur deē qui impleat. unde non implet.
Quia natus cum traduce peccati in mortis. de adā natus traxit
secū quod ibi ceptū ē. Cecidit primus homo. et omnes qui de illo nati s.
de illo traxer concupiscenciā carnis. Oportebat ut nasce
retur alius homo. qui nullā traxit concupiscentiā. Ipsa e gratia
fr̄s mei. Ipsa ē ueritas. quia p missa et exhibita. Non erat
ista in ueteri testamento. Quia lex minabatur. n opitulabatur. Iube
bat n sanabat. Languorem ostendebat. non auferebat. Sed illi
preparabat medico. uenturo cum gratia ueritate. Tamquā ad aliquem
quē curare uult medicus. mittat primo seruū suū ut ligatū illū in
ueniat. Sanus n erat. et sanari nolebat. Et ne sanaretur. sanū
se ēē iactabat. Missa lex ē. Ligauit eū. inuenit reū. Iā clamat
de ligatura. Venit dns. curat amaris aliquantū et acribus medicamentis.
Dicit enim egroto. fer. Dicit. tolero. Dicit. n diligere mundum.
Habeto patientiā. Cauterie ignis continentie. Ferrū. psequutionū.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tolerent uulneratua. Expauescebas: quauis ligatus. Liber ille & non
ligatus: bibit qd̄ ei dabat. Prior passus ē. ut te cōsolaretur. Tāquā dicens.
Q dimes pati pte. p̄cessi pati p te. Hec ē gr̄a. & magna gr̄a. Quis illā
digne cant laudat. Per seruū lex data ē. reos fecit. Per imperatorem in
dulgentia data ē. Reos liberauit. Lex p moysen data ē. Non sibi
aliquid amplius seruus assignat. quā qd̄ p illū factū ē. Electus ad magnū
ministerium. tāquā fidelis in domo. Sed tam seruus. agere sc̄dm legē potest.
soluere a reatu legis n̄ potest. Lex ergo p moysen data ē. gr̄a & ueritas
p ihm xpm facta ē. Et quia tempribus aptorum. n intellectis qbusdā sub obscuris
sententiis apli pauli. hec quidā arbitratus dicere. faciamus mala ut
ueniant bona. Quia dixerat. lex subintrauit. ut habundaret de
lictū. Ubi autē habundauit delictū. sup habundauit gr̄a. Qd ideo
uerū ē. q a lege accipientes homines q de suis uirib; supbissime psume
bant. nec diuinū adiutoriū ad uincendarum malarum concupiscentiarum p
recta fide impetrantes. pluribus grauioribus; que delictis etiā a lege pua
ricata honerati s. Ac sic magno reatu copellente. cfugerent ad fidē
quā mediam indulgentiā mererentur. & auxiliū a dno qui fecit cęlū
& trã. Ut diffusa p spm scm caritate in cordib; suis. cū dilectione
agerent. que ctra seculi huius. ccupiscentias iubentur. Scdm id qd p
dictū fuerat in psalmo. Multiplicate sunt infirmitates eorum. postea
accelerauer. Legis littera que docet non ee peccandū. si sps uiui
ficans deest occidit. Scire enim facit peccatū potius quā caueri. & ideo
magis augeri quā minui. Quia male concupiscentię. etiā puaricatio
legis accedit. Volens ergo apls cōmendare grām que p ihm xpm omnib; gentib;
uenit. ne iudei aduersus ceteras gentes de accepta lege se extollerent.
postea quā dixit peccatū & mortē p unū hominē intrasse in genus hu
manū. & p unū hominē iustitiā & uitā ętnā. illū adā. hunc xpm
aptissime insinuans: ait. Lex autē subintrauit. ut habundaret de
lictū. Ubi autē habundauit delictū. sup habundauit gr̄a. Ut quē
admodum regnauit peccatū in morte. sic & gr̄a regnet p iustitiā in
uitā ętnā. p ihm xpm dnm nr̄m. Deinde opponens sibi ipse questione.

(margin) Ex lib. de fid. & opib.

(margin) Ex libro de spu & littera

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quid ergo dicemus hinc. Permanebimus in peccatū. ut gr̄a habundet.
Absit. Viderat enī a peruersis peruerse posse accipi quod dixerat. Lex subintra
uit ut habundaret delictū. Ubi autē habundauit delictū. superhabun
dauit gr̄a. Tanquā dixerit. propter habundantiā gr̄e. prodē e peccatū.
hoc diluens. respondit. Absit. Atq; subiecit. Qui mortui sumus pec
catū quomodo uiuemus in eo. Hoc ē. cū id praestiterit gr̄a ut moreremur
peccato. quid aliud facimus si uiuimus in eo. nisi ut gr̄e simus in
grati. Neq; enī qui laudat beneficiū medicine. morbos docet ꝛ uul
nera. a quibus illa hominē sanat. Sed quantū maiorib; medicina
laudib; praedicatur. tanto magis uituperantur ꝛ horrentur uulnera
ꝛ morbi. a quibus liberat que ita laudatur. Sic laus ꝛ praedicatio gr̄e.
uituperatio ꝛ dāpnatio ē delictorum. Demonstranda enī fuerat ho
mini. foeditas languoris eius. Cui contra iniquitatē suā. nec prae
ceptū scm̄ ꝛ bonū profuit. quo magis aucta ē iniquitas quā minuta.
Quandoquidem lex subintrauit. ut habundaret delictū. Ut eo modo
conuictus atq; confusus. uideret non tantū doctorem sibi ē necessariū.
uerūetiā adiutorem dm̄. A quo eius itinera dirigantur. ne dn̄etur
ei omīs iniquitas. Et confugiendo ad opē diuine medicine sanetur.
atq; ita ubi habundauit delictū. superhabundet gr̄a. Non peccantis
merito. sed subuenientis auxilio. Consequenter eadem medicinā in pas
sione ꝛ resurrectione xp̄i mistice demonstratā. ostendit apostolus dicens.
An ignoratis. quoniam quicūq; baptizati sumus in xp̄o ih̄u. in morte ip
sius baptizati sumus. Consepulti ergo sumus illi per baptismū
in mortē. Ut quēadmodū surrexit xp̄c a mortuis per gloriam patris.
ita ꝛ nos in nouitate uite ambulemus. Ne persanatis elucet. my
sterio dn̄ice mortis ꝛ resurrectionis. figuratū uite nostre ueteris
occasū. ꝛ exortū noue. Demonstrataq; iniquitatis abolitione.
renouationeq; iustitie. Unde ergo hoc tantū beneficiū homini. per fidē
ih̄u xp̄i. Haec cogitatio scā. seruat filios hominū. in protectione
alarum disperantes. Ut inebrientur ab ubertate domus eius. Et
torrentē uoluptatis potent. Quoniam apud ipsū ē fons uite. in lumi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ne cuius uidebimus lum̄. Per moysen data ē lex. ut aliquid (breuiat. prt. c. II.)
obscuru traditio ipsa legis. Ad hoc eni data ē lex. ut conuin
ceretur languidus. & medicu inplorarent. Ipsa ē ft. uia occul
tādi. Ergo quia hoc ibi myſteriu ē. ideo data lege ut conuin
cerentur peccatores. & ad grām accipienda medicu inuocarent.
unde ille ē uictus ē. que in se transfigurat paulus apls dicens.
Infelix ego hoō. quis me liberabit de corpore mortis huius.
Per mandatu eni. demonstrata illi erat quedā rixa in se ipso. Unde
dicit. Video alia lege in membris meis. repugnante legi mtis meę.
& captiuū me ducente sub lege que ē in membris meis. Cognouit se
in miseria. ingemuit. in rixa ı contentione. Ipse se qui. sibi non concor
dans. Assedissonans. asserere siliens. & quidait. obtans pace uerā.
pacē supnā. Infelix hoō. quis me liberabit de corpore mortis huius.
Gratia dī. p ihm xpm dnm nrm. Ubi eni abundauit peccatu. sup abun
dauit grā. Unde autē abundauit peccatu. Lex autē subintrauit.
ut habundaret peccatu. Quare lege subintrante habundauit
peccatu. Quia nolebant se confiteri homines peccatores. addita
lege facti sunt ipuaricatores. Preuaricator eni nequisq; nisi
cū lege transgressus fuerit. Ipse apls hoc dicit. Ubi eni non ē lex.
nec puaricatio. Habundauit g̃ peccatu. ut sup habundaret grā.
Ergo ut dicere cœperā. quia hic in lege magnu myſteriu. ideo
data. ut crescente peccatu. humiliarentur supbi. Humiliati
confiterentur. confessi sanarentur. Iste sunt uię occultę. quas
notas fecit moysi. p quę lege dedit. quia peccatu habundaret.
ut sup habundaret grā. Non crudelit hoc fecit dš. sed consilio
medicinę. Aliquando eni hoō uidetur sibi sanus. & egrotat.
Et in eo qd egrotat. non sentit. medicu non querit. Augetur morb;.
crescit molestia. queritur medicus. Lex data ē. ut grā (Sr lib. sententiarum pars xpon.)
quereretur. Grā data ē. ut lex impleretur. Neque eni suo uitio
n̄ implebatur. sed uitio prudentię carnis. Quod uitiu. p legem de
monstrandu. p grām sanandu fuit. Consepulti eni sumus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ex lib ad ianuarium ij. cū illo p baptismū in mortē. Ignoratis inquit. qm̄ quicumq; bapti
zati sumus in xp̄o ih̄u. in morte illius baptizati sumus. Consepulti
sumus illi ergo p baptismū in mortē. Unde. nisi fide. Neq; enī iam in nobis
pfectū ē. adhuc in nob met ipsis ingemiscentib; & adoptionē expec
tantib;. redemptionē corporis nr̄i. Spe enī salui facti sumus. Spes
aut̄ que uidetur non ē spes. Qđ enī quis uidet. quid sperat. Si aut̄ē
qđ non uidemus speramus. p patientiā expectamus. Set tamen quia
ipsa spes ex pmissione ueritatis certe nobis ē. cū diceret consepulti enim
sumus illi p baptismū in mortē. subiunxit ait. Ut quemadmodū surrex
xp̄c a mortuis p gl̄am patris. ita nos in nouitate uite ambulemus. Am
Ex lib ad bonifaciū epm. bulamus ergo in labore. sed in spe quietis. in carne uetustatis. Semel im
molatus ē xp̄c in se ipso. & tamen in sacramto. non solū p om̄s pasche
solēpnitates. sed om̄i die ppl̄i immolatur. Nec utiq; mentitur.
qui interrogatus. eū responderit immolari. Si enī sacramta quan
dā similitudinē rerū earū quarū sacramta sunt non haberent.
omnino sacramta non eent. Ex hac aut̄ similitudine. plerūque
iā ipsarū rerū nomina accipiunt. Sicut ergo sedm̄ quendā modū.
sacramtū corporis xp̄i. corpus xp̄i ē sacramtū sanguinis xp̄i.
sanguis xp̄i ē. ita sacramtū fidei. fides ē. Nihil ē aut̄ aliud
credere. quā fidem habere. Ac p hoc. cū respondetur paruulus
credere qui fidei nondū habet affectū. respondetur fidem habere.
ppt fidei sacramtū. & conuertere se ad dm̄. ppt conuersionis
sacramtū. Quia ipsa responsio. ad celebrationē ptinet sacramti.
Sicut de ipso baptismo apl̄s. Consepulti inquit sumus xp̄o p bap
tismū in mortē. Non ait. sepulturā significauimus. Sed prorsus
ait. consepulti sumus. Sacramtū ergo tante rei. nonnisi eiusdē rei
uocabulo nuncupauit. Itaq; paruulū. etsi nondū fides illa que
in credentiū uoluntate consistit. iā tamen ipsius fidei sacramtū fide
lē facit. Nā sicut credere respondetur. ita etiā fideles uocantur.
Non rem ipsā mente annuendo. sed ipsius rei sacramtū pcipiendo.
Cū aut̄ sapere hōo ceperit. non illud sacramtū repetet sed intel

(c) 2006 Ministerio de Cultura

leget. eiusq; ueritati consona etiã uoluntate coaptabit· Hoc
quãdiu ñ potest· ualebit sacramtũ ad eius tutelã· aduersus
contrarias potestates· Et tantũ ualebit· ut si ante maioris
usũ ętatis ex hac uita emigrauerit· per ipsũ sacramtũ. com
mendante ęcclę caritate. ab illa condẽpnatione quę p unũ hominẽ
intrauit in mundũ. xpiano adiutorio liberetur· Hoc qui ñ credit.
7 fieri ñ posse arbitratur· pfecto infidelis ẽ. 7 si habeat fidei sacramtũ·
Longeq; melior ẽ ille paruulus. qui etiã si fidem ñdũ hĩt in cogitatione·
ñ ei tamẽ obicẽ contrarię cogitationis opponit· Unde sacramtũ eius·
salubriť pcipit· Scientes. quia uetus homo nr̃ simul crucifixus est·
Interpositio non est ad capitulatias.
Mortalitas unde sit. notũ ẽ credentib;· Ex pena quippe ẽ male
dicti. peccati primi hominis· Quã dñs suscepit. & peccata nr̃a
ptulit corpori suo sup lignũ· Sic ḡ diceretur. mors maledicta ẽ·
nemo ex ea resurgeret· Quid autẽ nisi mors dñi pependit in ligno.
ut mortẽ moriendo superaret· Ca ideo ḡ maledicta· quę uicta ẽ·
Ita sidiceretur peccatũ maledictũ ẽ. nemo miraretur· Quid autẽ
pependit in ligno. nisi peccatũ ueteris hominis. qd dñs p nobis
in ipsa carnis mortalitate suscepit· Unde nec erubuit nec timuit
aptls dicere. peccatũ p nob fecisse· Addens. ut de peccato dãpnaret
peccatũ· Non eñi 7 uetus homo nr̃ simul crucifigitur· nisi in illa morte
dñi. peccati nr̃i figura penderet· Ut euacuaretur corpus peccati.
ut ultra nõ seruiamus peccato· In cuius peccati 7 mortis figura·
etiã moyses in heremo. sup lignũ exaltauit serpentẽ· Psua
sione quippe serpentis· homo in dãpnatione mortis cecidit·
Itaq; serpens· ad significatione ipsius mortis. conueniẽt in
ligno exaltatus ẽ· In illa eñi figura. mors dñi pendebat in ligno·
Cui sacramto. ipse dñs attestatus ẽ dicens· Sicut exaltauit
moyses serpentẽ in heremo. ita exaltari oportet filiũ hominis·
Non eñi 7 hoc· in contumelia dñi moysen fecisse. aliquis dixerit·
Cũ tantã in ea cruce salutẽ hominũ ẽẽ cognosceret. ut non ahenum
aliud ad eius indiciũ serpentẽ illũ erigere iuberetur· nisi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uteū intuentes qui morsi a serpentibus morituri erant. continuo
sanarentur. Non gͥ mirū. si de maledicto uincit maledictū. qui uicit
de morte mortē. de peccati peccatū. de serpente serpentē.
Maledicta autē mors. maledictū peccatū. maledictus serpens. &
hec oīa in cruce triūphata sunt. Ut destruatur corpus peccati.
Ex lib. i. d̄ baptismo paruulorū. ut ultra non seruiamus peccato. Gradi. p baptismū eius. qui
uenit in similitudinē carnis peccati. id agitur ut euacuetur caro
~~nis~~ peccati. Euacuatur autē. n̄ ut in ipsa uiuente carne concupi
scentia conspersa & innata repente absumatur & n̄ sit. sed ne obsit
mortuo. que inerat nato. Nā si post baptismū uixerit. ibi habet
cū qua pugnet. eamque adiuuante dō superet. si n̄ in uacuū grā
eius susceperit. si reprobus ēē noluerit. Non itaq; hoc pstatur in bap
tismo. nisi forte miraculo ineffabili omnipotentissimi creatoris.
ut lex peccati que inē in membris repugnans legi mentis. prsus
penitus extinguatur & n̄ sit. Sed ut quicquid mali ab homine
factū. dictū. cogitatū ē. cū eidem concupiscentię subiecta mente
seruiret. totū aboleatur. ac sit ut factū n̄ fuerit habeatur.
Ipsa uō. soluto reatus uinculo quo p illā diabolus animā retinebat.
& interclusione distructa qua hominē a suo creatore separabat.
maneat in certamine quo corpus ~~xpīm~~ nr̄m castigamus. & seruituti
subicimus. Scientes. qđ xp̄c surgens ex mortuis. iā n̄ moritur.
Ex lib. ɔtra sex q̄st paganorū. mors illi ultra n̄ dn̄abitur. Non lazari resurrectio. sed potius xp̄i.
congruit p missę resurrectioni. Qualis lazarus ita resurrexit.
ut iterū moreretur. Xp̄c autē sicut de illo scriptū ē. surgens
a mortuis iā n̄ moritur. & mors ei ultra n̄ dn̄abitur. Ad etiā p mis
sę resurrecturis in fine sclī. & cū illo regnaturis in ętnū.
Ex tract. psl. c. xx. ui. Unus resurrexit. iā n̄ moriturus. Resurrexit lazarus. sed mori
turus. Resurrexit filius uiduę. sed moriturus. Resurrexit
filia archisynagogi. sed moritura. Resurrexit xp̄c. n̄ mori
turus. Audi aplm. Xp̄c surgens ex mortuis. iā n̄ moritur.
& mors ei ultra n̄ dn̄abr. Talē spera resurrectionē. & ppt hoc

(c) 2006 Ministerio de Cultura

festo xpianus. Qd enim mortuus ē. peccato mortuus ē semel. & cetera.
Peccatū ei ñ inerat. Et tamen quodammodo peccato mortuus ē.
dū mortuus ē carni. in qua erat similitudo peccati. Vt eū secdm ue
tustatē peccati nunquā ipse uixisset. nrām ex morte ueteri qua
in peccato mortui fueramus reuiuiscentē uitā nouā. sua resur
rectione signaret. Ipsū ē qd in nob celebratur. magnū baptis
matis sacramtū. Vt qui cūq; ad istā ptinent grām. moriantur
peccato. Sicut ipse mortuus dicitur peccato. quia mortuus ē
carni. hoc ē peccati similitudini. Et uiuant a lauacro renascendo.
sicut ipse a sepulchro resurgendo. qualibet corporis etatē
gerant. A paruulo enī recens nato usque ad decrepitū senē.
sicut nullus est phibendus a baptismo. ita nullus ē qui ñ peccato
moriatur in baptismo. Sed paruuli. tantū originali. Maiores
autē. etiā his omib; moriuntur peccatis. que cūq; male uiuen
do addiderunt. ad aliud qd nascendo traxerunt. Non ergo reg
net peccatū in urm mortali corpore. ut obediatis concupis
centiis eius. & cetera. Si non potes non habere maliciā.
ut oderis illā. Cū enī odisti illā. uix tibi suppetit ut aliquid
facias. Est enī peccatū in mortali corpore; Sed qd dicit apls.
Non regnet peccatū in uro mortali corpore. ad oboediendū
desideriis eius. Quando incipit ñ ee. Quando cōplebitur
in nob qd att. Cū corruptibile hoc induerit incorruptionē.
& mortale hoc induerit inmortalitatē. Antequā hoc fiat.
ē delectatio iniquitatis in corpore. sed maior est delectio
uoluptatis uerbi sapientie di. Vince peccatū & uoluptatē ei.
Peccatū & iniquitatē oderis. ut iungaris deō. qui tecū illud
oderit. Iā coniunctus mente legi di. mente serui legi di. Et si
carne ppterea seruis legi peccati. quia sunt inte delectationes
quedā carnales. Tunc nulle erunt. quando iā non pugnabis.
Non ergo regnet peccatū in uro mortali corpore. Non dixit
non sit. sed non regnet. Idē peccatū cū delectaris. regnat

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Sermo pst. l. xiij· si consenseris· Ex qua dā parte heres dō· ex qua dā parte delecta
ris scto· Illud quod delectaris scto· pugnat aduersus mentē que
coheret dō· Non deficiat· nisi dimittat· Magnū ad uictoriū hē
Vincet qd in illa sibi rebellat· Persueret impugnando· Est peccatū
in corpore tuo· sed non regnet· Non ergo regnet inquit peccatum in
uro mortali corpore· ad obediendū desideriis eius· Si nō obau
dieris· et si eqd suadeat· qd delectet ad malū· non obtēperando·
facis ut ñ regnet qd ē· Et ita fiet postea· ut ñ sit qd erat· Quando·
Cū absorbebitur mors in uictoria· Cū corruptibile hoc induerit·
incorruptionē· Ibi ñ erit qd tibi repugnet· Non erit qd aliud de
Sermo pst. xxv· lectet· nisi ds· Non dixit apls· non sit peccatū in uro mortali
corpore· Nouit enī· quia quā diu ē mortale· est ibi peccatū·
Sed quid ait· Non ergo regnet peccatū in uro mortali corpore·
Quid ē ñ regnet· Ipse exposuit· Ad obediendū inquit desideriis ei·
Sunt desideria· exsistunt desideria· Non tu obedias desideriis tuis·
non sequeris ipsa desideria· non illis consentis· Est ibi peccatum·
Ex sermo de uerb apli· sed amisit regnū· quando iā non ut regnet peccatū· Quid ē·
ne dñetur mihi omnis iniquitas· Aplm audi· Non regnet pecca
tū in uro mortali corpore· Quid ē non regnet· Ad obediendū
desideriis eius· Non dixit· noli habere desideria mala· Quomo
enī in hac carne mortali· ubi caro concupiscit aduersus spm et
sps aduersus carnē· non habebo desideria mala· Illud ergo fac·
Non regnet peccatū in uro mortali corpore· ad obediendū deside
riis eius· Et si sunt desideria· non eis oboediatur· ne iniqtas
dominetur· Nec exhibeatis membra ura arma iniquitatis
peccato· Non faciant membra tua arma iniquitatis· et non
dominatur tibi omnis iniquitas· Sed etiam hoc· ut ñ fiant mebra
tua arma iniquitatis· nū quid tu tibi pras uiribus tuis· Hoc
ipsū inquā· hoc ipsum qd non fiunt mēbra tua arma iniquitatis·
tu tibi pras uiribus tuis· Cū enī ñ fiunt mēbra tua arma ini
quitatis· est quidem iniquitas in membris tuis· in desideriis inlicitis·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sed non regnat. Quomodo regnat que et manebit. Pars tua. caro
tua. Concupiscentia carnis tue. languore rebellat adversus te.
Languor iste. tirannus est. Si vis te tyrannie esse victorem. Christum
invoca imperatorem. Noli te arrogare. ne perdas quod accepisti.
et incipias frustra rogare. Non timens: deus superbis resistit. humi
libus autem dat gratiam. Ergo tu tibi prius. Ut non dominetur tibi iniquitas.
Si vera est tua ista presumptio. una est nostra oratio. Ubi dicimus domino. non dominetur
mihi omnis iniquitas. Peccatum enim. vobis non dominabitur. Non enim sub lege estis.
sed sub gratia. Sub lege enim positus non sub gratia. dominabatur peccatum. (Ex lib. de gratia et libero arbitrio.)
a quo non fit homo liber lege sed gratia. Propter quod dicit. Peccatum enim vobis
non dominabitur. Non enim estis sub lege. sed sub gratia. Non quia lex mala est.
sed quia sub illa sunt. quos reos facit iubendo non adiuvando. Gratia
quippe adiuvat. ut legis quisque sit factor. Sine qua gratia sub lege
positus. tantummodo erit legis auditor. Talibus itaque dicit. Qui in
lege iustificamini. a gratia excidistis. Humanum dico. propter infirmi
tatem carnis vestre. et cetera. Apostolus admonet. Humanum dico.
propter infirmitatem carnis vestre. Sicut enim exhibuistis membra vestra. (Excerpta ad Anastasium.)
servire immunditie. et iniquitati ad iniquitatem. ita nunc exhi
bete membra vestra. servire iustitie in sanctificatione. Quid est enim.
sicut illud. ita et hoc. Nisi quemadmodum ad peccandum nullus
vos cogebat timor. sed ipsius libido voluptasque peccati. sic ad
iuste vivendum. non vos supplicii metus urgeat. sed ducat dele
ctatio caritasque iustitie. Et hec quidem quantum mihi videtur. non
dum est perfecta. sed quodammodo adulta iustitia. Neque enim frustra
premitteret. humanum dico propter infirmitatem carnis vestre. Nisi quia
plus aliquid dicendum fuit. si ita illi ferre potuissent. Plus quip
pe servitutis debetur iustitie. quam peccato solent homines exhibere.
a pena corporis. etsi non a voluntate. tamen revocat ab opere peccati.
et facile quisque est. qui committat quod in licita inmunda percipiat
voluptate. si cruciatus vindicte certissime continuo secuturos. Iusti
tia vero sic amanda est. ut ab eius operibus. etiam penas corporis non se cohibere

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non debeant. Atq; int manus etiā crudeliū inimicoꝝ. luceant
opa nr̃a corā hominib;. Ut q̃b; placere possunt: glificent patrē
nr̃m q̃ in cęlis ē. Hinc ē. q̃d ille fortissimus iustitię dilector
exclamat. Quis nos separabit a caritate xp̄i. Tribulatio. an
angustia. an psecutio. an fames. an nuditas. an periculū. an
gladius. Sicut scriptū ē. q̃m ppt te mortificamur tota die.
deputati sumus ut oues occisionis. Sed in his omib; sup uin
cimus. p eū q̃ dilexit nos. Certus sū enī. quia neq; mors. neque
uita. neq; angli. neq; pncipatus. neq; psentia. neq; futura.
neq; uirtus. neq; altitudo. neq; pfundū. neq; creatura alia
poterit nos separare a caritate dī. quę ē in xp̄o ih̄u dn̄o nr̃o.
Uide quēadmodū ñ utrūq; ait. quis nos separabit a xp̄o. Sed
attendens unde quo hereamus xp̄o. quis nos inquit separabit
a karitate xp̄i. Karitate ĝ xp̄o. ñ pene timore coheremus.
Deinde commemoratis eis que uidentur habere uiolentiā.
nec tam hĩt uiolentiā separandi. ita cōclusit. ut eandē di
ceret caritatē dī. quā dixerat xp̄i. Et quid ē a caritate xp̄i.
nisi a caritate iustitię. De illo quippe dictū ē. Qui factus ē
nob sapientia a dō. & iustitia. & scificatio. & redēptio.
Ut quēadmodū scriptū ē: qui glatur. in dn̄o gletur. Sicut ĝo
ille ē iniquissimus. quē nec poene corporales deterrent ab inmun
dis operibus. sordide uoluptatis: ita ille iustissimus. q̃ nec penaꝝ cor
poraliū terrore reuocatur a scis operib; luminosissime caritatis.
Quę caritas dī. q̃ ppetua cogitatione tenendū ē. diffunditur in cor
dibus nr̃is. p sp̄m scm̄ q̃ datus ē nob. Ut q̃ glatur. in dn̄o gletur.
Cū ĝ nos huius caritatis q̃ lex uerissime impletur. paupes egentesq; sentimus. ñ de in
opia nr̃a diuitias eius exigere. sed orando petere. querere. pulsare.
debemus. Ut ille apud quē ē fons uitę. dē nob inebriari ab ubertate
domus suę. & uoluptatis suę potare torrentē. Quo inundati atque
uegetati. non solū tristitia ñ absorbeamur. uerū etiā gtemur in tri
bulationibus. Scientes quia tribulatio patientiā operatur. paci

(c) 2006 Ministerio de Cultura

entia pbationē. pbatio spem. spes aūt ñ confundit. Non quia p nos
ipsos h possumus. q̄m set caritas dī diffusa ē in cordib; nr̄is. p spm
scm q datus ē nb. Preponite delectationi carnis. delectationē Sermo dub. apli
m̄tis. Carnē quippe urām delectant inlicite uoluptates. Mentē
urām. delectet inuisibilis. pulchra. casta. scā. canora. dulcis iustitia.
ut n̄ ad ea timore cogamini. Si eni ad eā timore cogimini. n̄ dū
delectat. Peccare n̄ debes. Non timore pene. sed amore iustitię.
Hinc apl̄s dicit. Humanū dico. ppt infirmitatem carnis urę.
Sic eni exhibuistis mēbra urā seruire iustitię & iniquitati ad iniqui
tatē. sic nunc exhibete mēbra urā seruire iustitię in scificationē.
Quid dixit. Humanū dico. Qd potestis portare dico. Quando exhi
buistis membra urā iniquitati ad flagicia ppetranda. timore
adducti estis. an delectatione inuitati. Timor uos adducebat
ad peccandū. an suauitas peccati. Respondebitis. suauitas.
Ad peccatū suauitas adducit. & ad iustitiā timor inpingit.
Pbate uos. inspicite uos. Tollat aurū qui minatur. Suauior
ē iustitia. lucidior ē iustitia. Non det aurū qui pmittit.
Preponenda ē auro iustitia. Delectando pponenda ē. Fulgentior
ē. lucidior ē. suauior ē. dulcior ē. Iā ḡ si quis se pbat. & in h certa
mine supauit. audiuit apl̄m dicentē. Humanū dico ppt infir
mitatē carnis urę. Sine dubio pepcit infirmitati. & nescio quid
gratius. minus idoneū. dicere temptauit. Ecce inquit h dico.
qd capere potestis. Exhibuistis membra urā. delictis inlicitis pec
catorū. Suauitate ducti estis. ut illa faceretis. Ducat uos ad
recta facta. suauitas & dulcedo iustitię. Amate iustitiā. q̄m
amastis iniquitatē. Digna ē a uob iustitia que impetret. ut
exhibeatis illi. qd exhibuistis iniquitati. Hoc est. humanum
dico. Hoc ē. qd infirmitas urā tolerare adhuc potest. Quid ḡo
suspendit apl̄s. quid distulit dicere. Quid distulit. Dicam
si potero. Appende iustitiā & iniquitatē. Tantū ne digna ē
iustitia. quantū digna fuit iniquitas. Sic amanda ē ista.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quorum amata e illa. Absit ut sic. Trutina ut sic. Ergo plus. Plus
omnino. In iniquitate. sequutus es uoluptatem. In iustitia. tolera dolorem.
N in iustitia inquam. sequutus es delectationem. & in iustitia. tolera dolorem.
Hoc est plus. Ecce nescioquis. aetatis lubricę. impudicus adulescens.
suauitate inliciente inicit oculos in coniugem alienam. Amauit. cupit
peruenire. querit tamen latere. Sic enim amat uoluptatem. ut plus timeat
dolorem. Quare querit latere. Timet apprehendi. ligari. adduci.
includi. produci. torqueri. occidi. Hec omnia timendo. in illa appetitione
suauitatis suę. latebras querit. Aucupatur absentiam mariti. Ipsum
adiutorem flagitii sui timet inuenire. quia conscio se formidat
implicare. Et uidemus eum suauitate duci. Sed suauitas illa non est
tanta. ut uincat etiam dolorem timoremque poenarum. Da mihi pulchram
iustitiam. da mihi fidei pulchritudinem. Procedat in medium. ostendat se ocu
lis cordis. inspiret feruorem amatoribus suis. Iam tibi dicitur. Frui me uis.
contempne quicquid te aliud delectat. contempne pro me. Ecce contempsisti.
Parum est illi. Humanum est hoc propter infirmitatem carnis tuę. Parum est ut con
tempnes. quicquid te delectabat. Contempne quicquid te terrebat.
Contempne carceres. contempne uincula. contempne aeculeum. contempne
tormenta. contempne mortem. Haec uicisti. me inuenisti. In utroque gradu.
amatores iustitię uos probate. Inuenimus forsitan aliquos. qui praepo
nant iustitię delectationem uoluptatibus. & delectationi corporis sui.
Quia autem pro illa. poenas. dolores. mortemque contempnat. putas est aliquis
in uobis. Saltim cogitemus. quod profiteri non audemus. Quid cogita
mus. ubi cogitamus. Martyrium. adiacent oculis nostris. Ipsi ueri
amatores. perfectique iustitię. De illis dictum est. Omne gaudium existimate
fratres mei. cum in temptationes uarias incideritis. Scientes. quod probatio fidei
uestrę. pacientiam operatur. Pacientia autem. opus perfectum habet. Quid
addi potest. ut opus perfectum habeat. Amat. ardet. feruet. Calcat
omnia que delectant. & transit. Uenit ad aspera. horrenda. trucu
lenta. minantia. calcat. frangit. & transit. O amare. o ire. O sibi
perire. o ad deum peruenire. Qui amat animam suam. perdet illam. & qui perdide

(c) 2006 Ministerio de Cultura

rit animam suam propter me, in vitam aeternam inveniet eam. Sic armandus est ama
tor iustitiae. Sic armandus est amator invisibilis pulchritudinis. Cum
enim servi essetis peccati, liberi fuistis iustitiae. Qualis quaeso potest servi   Ex lib. enchiridion
addicti esse libertas, nisi quando eum peccare delectat? Liberaliter enim
servit qui sui domini voluntatem libenter facit. Ac per hoc ad peccandum
liber est, qui peccati servus est. Unde ad iuste faciendum liber non erit, nisi
a peccato liberatus esse iustitiae coeperit servus. Ipsa est vera libertas propter
recti facti laetitiam, simul et pia servitus propter praecepti oboedientiam.
Sed ad bene faciendum ista libertas unde erit homini addicto et vendito,
nisi redimat cuius illa vox est: Si vos filius liberaverit, tunc vere liberi
eritis? Est quaedam confusio temporalis utilis perturbatio animi respi   Ex ...
cientis peccata sua, respectione horrentis, horrore erubescentis,
erubescendo corrigentis. Unde dicit et apostolus: Quam enim gloriam habuistis
in his in quibus nunc erubescitis? Ergo erubescere illos dicit tamen
fideles, non de praesentibus donis sed de praeteritis peccatis. Hanc confusionem
non formidet christianus; immo si hanc non habuerit, aeternam habebit. Sti
Ex lib. de gratia et libero arbitrio   pendium enim peccati mors. Merito stipendium, quia militiae diabo
licae mors aeterna tamquam debitum redditur. Ubi cum posset dicere et recte
dicere: stipendium autem iustitiae vita aeterna, maluit dicere: Gratia autem dei
vita aeterna, ut hinc intellegeremus non pro meritis nostris deum nos ad
aeternam vitam sed pro sua miseratione perducere. De quo in psalmo dicit
homo ei animae suae: Qui coronat te in miseratione et misericordia. Numquid
non corona bonis operibus redditur? Sed quia ipsa bona opera ille
in nobis operatur, de quo dictum est: Deus est enim qui operatur in nobis et velle
et operari pro bona voluntate, ideo dixit psalmus: coronat te in mise
ratione et misericordia, quia eius miseratione bona operamur quibus corona
redditur. Stipendium inquit peccati mors, gratia autem dei vita aeterna   Excepta ab ... statum ...
In Christo Iesu domino nostro. Vide obsecro te in quanta brevitate quam
vigilanter verba posuerit. Cum enim dixisset stipendium peccati mors,
quis non eum congruentissime et consequenter addere iudicaret si dice
ret: stipendium autem iustitiae vita aeterna? Et verum est. Quia sicut

(c) 2006 Ministerio de Cultura

merito peccati tamquam stipendium redditur mors. ita merito iustitie
tamquam stipendium uita aeterna. Aut si nolles dicere iustitie. dice
re fidei. quia iustus ex fide uiuit. Unde etiam merces appellatur. plu
rimis scripturarum locis. Nusquam porro dicta merces iustitia
ut fides. quia iustitie ut fidei redditur merces. Idem autem merces
operanti. hoc militanti stipendium. Sed beatus apostolus. aduersus elationem
que usque adeo magis temptat inrepere. ut sibi propter ipsa dicat datum
angelum sathane. a quo colafizaretur. ne uel sic cervicem presumptionis erigeret.
aduersus hanc ergo elationis pestem uigilantissime militans. stipen
dium. inquit peccati mors. Recte stipendium. Quia debetur. quia
digne retribuitur. quia merito redditur. Deinde. ne iustitia de hu
mano se extolleret bono merito. sicut humanum meritum malum non
dubitatur esse peccatum. non a contrario rettulit dicens. stipendium
iustitie uita aeterna. sed gratia inquit dei. uita aeterna. Et hec. ne per medi
tatem aliqua alia uia quereretur. adiecit. in christo ihesu domino nostro.
Tamquam diceret. Audito quod stipendium peccati sit mors. quid te dispo
nis extollere. o humana non iustitia. sed nomine iustitie plane super
bia. Quid te disponis extollere. et contrariam morti uitam aeternam. tam
quam stipendium flagitare. Cui debetur uita aeterna. uera iustitia est.
Si autem uera iustitia est. ex te non est. Desursum est. descendens a patre luminum.
Ut haberes eam. si tamen habes eam. profecto accepisti. Quid enim boni
habes quod non accepisti. Quapropter o homo si accepturus es uitam aeternam.
iustitie quidem stipendium est. sed ubi gratia est. cui gratia est ipsa iustitia.
Tibi enim tamquam debita redderetur. si ex te tibi esset iustitia cui debebatur.
Nunc uero. de plenitudine eius accepimus. Non solum gratiam qua nunc
iuste in laboribus usque in finem uiuimus. sed etiam gratiam pro hac gratia.
ut in requie postea sine fine uiuamus. Item lectioni eiusdem. breuis
et continuata expositio. Ab eo loco ubi dictum est. propterea sicut per unum
hominem peccatum in hunc mundum intrauit. usque ad id. gratia autem dei uita
aeterna. in christo ihesu domino nostro. Sicut ab illo uno homine. sic ab eodem
peccato infantes immunes esse non possunt. nisi ab eius reatu per christi

Margin notes: "dbitu" (beside line 19); "Excepta ad ex Sult. hylari" (beside line 33).

(c) 2006 Ministerio de Cultura

baptismū resoluantur · Usq; enī ad legē. peccatū inmundo fuit · Non
quia deinceps n̄ fuit. sed dictū ē · Sed quia n̄ poterat p litterā legis au
ferri. q̄d solo poterat sp̄u gr̄e · Ne quisquā q̄si fidens de uirib; . n̄ dico
uoluntatis sed potius ua_nitatis sue. putaret libero arbitrio. legem
potuisse sufficere. & xp̄i grām derideret. ideo ait ap̄ls · Usq; enim
ad legē. peccatū inmundo fuit · Peccatū aut̄ n̄ deputabatur. cū lex
n̄ ē · Non dixit n̄ erat. sed n̄ deputabatur · Quia lex n̄ erat. qu a ar
guente demonstraretur · Siue lex rationis in paruulis. siue lex litter
in ppto · Sed regnauit inquit mors. ab adā usq; ad moysen · Quia
nec lex p moysen data. potuit regnū mortis auferre. sed sola xp̄i grā
abstulit · In quos aut̄ regnauerit uide · Et in eos inquit qui n̄ pecca
uerunt. in similitudinē p̄uaricationis ade · Iste enī melior intellectus.
hoȝ uerboȝ · Ut cū dixisset. regnauit mors in eos qui non peccauer̄.
quasi nos moueret. quare in eos regnauerit qui non peccauerunt. ad
dâret. in similitudine preuaricationis ade · Id ē. quia inerat in horū
membris. similitudo preuaricationis ade · Potest & sic intellegi · Regna
uit mors ab adā usq; ad moysen. & in eos qui non in similitudinē p̄reua
ricationis ade peccauerunt · Quia in se ipsis eū nati eēnt. nec ratione
adhuc uterentur qua ille utebatur quando peccauit nec p̄receptū ac
cepissent q̄d ille transgressus ē. sed solo originali uitio tenerentur abstricti.
p q̄d eos regnū mortis traheret ad condēpnationē · Ēd regnū mortis.
in eis tantū ē. qui xp̄i grā renati. ad eius p̄tinent regnū · Cū mors tē
poralis. quāuis ipsa de originali delicto ppagata sit. corpus in eis
interimit. aīam u̇o ad poenas non trahit. ubi uoluit regnū mortis intel
legi · Ut aīa renouata p grām. iā n̄ moriatur in gehenna. Id ē. a uita
dīnā alianetur. n̄ separetur · Tēporalis aut̄ mors. etiā in his qui xp̄i morte
redimuntur. relinquatur interim ad exercitationē fidei. & agonē
p̄resentis luctaminis in quo & martires certauer̄ · Absumatur u̇o ipsa
in renouatione corporis. quā resurrectio pollicetur · Ibi enī p̄ p̄fectius
absorbebitur mors in uictoriā. cū modo grā xp̄i ad imit regnum.
ne suoȝ animas ad poenas thartari p̄traheat · Ēd u̇o ad uincxit

ad sup̄ocidi
ingehenna·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

deadā · qui ē forma futuri · neq; hi unom̄ intelligitur · Aut enī
forma xp̄i econtrario ē · ut que ad modū in illo om̄s moriuntur · sic
& in xp̄o om̄s uiuificantur · Et quom̄ p ipsius inoboedientiā
peccatores constituti sunt multi · sic p xp̄i obeodientiā iusti consti
tuantur multi · Aut formā futuri eū dixit · q̄d ipse inflixerit forma
mortis posteris suis · Ille tam̄ ē melior intellectus · ut econtrario for
ma ēē credatur · quā multū commendat ap̄ls · Denīq; · ne omnino ex equo
in hac forma · eadem contraria pensarentur · adiungit & dicit · Sed n̄
sicut delictū · ita i donatio · Si enī ob unius delictū multi mortui sunt ·
multo magis grā di i donū · in grā unius hominis ih̄u xp̄i · in multos habun
dabit · Ut intellegatur · n̄ in magis multos · cū iniqui magis multi sint
quidā p̄nabuntur · Sed magis habundabit · Adam in his qui p xp̄m re
dimuntur · tēporaliter ualet forma mortis ex adam · in etnū aut
ualebit uitę forma p xp̄m · Quāquā g̃ inquit · adā futuri forma
sit econtrario · plus tam̄ p̄stat xp̄c regnratis · quā eis nocuerat ille
gnratis · Disputamus enī · non de quocūq; peccatore qui quan
do cūque peccaū · sed de illo p quē peccatū intrauit in mundū ·
Ubi si queratur exēplū imitationis · diabolus inuenitur · Si con
tagiū gnrationis · adam · Et inde dicit ap̄ls · p unū hominē pecca
tū intrauit in mundū · peccatū gnrationis · intelligi uoluit ·
Imitationis enī peccatū · non p unū hominē · sed p diabolū intra
uit in mundū · Nā quit enī eū ā · n̄ imitantur peccantes t · Aut
peccatū gnris humani · non magis ex ipsa sūpsit initiū · Amuli
ere initiū factū ē peccati · & p illā sicut scriptū ē · morimur om̄s ·
Quur g̃ nulis attendere p ppterea potius ap̄lm · p unū hominem
dixisset peccatū intrauit in mundū · quia n̄ imitationē sed ge
nerationē uolebat intelligi · Sicut enī a muliere initium
peccati fuit · sic initiū gnrationis a uiro ē · Prior enī uir seminat ·
ut femina pariat · Ideo p unū hominē peccatū intrauit in mun
dum · quia p sem gnrationis intrauit · q̄d a uiro excipiens con
cipit foemina · Quomodo renasci noluit · qui solus sine peccato ē

Ex lib' c̄t iulianū · ii ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

natus ex femina. Utrũ aut peccatũ. an mors. an utrũq; in omnes homines
ptransisse dictũ sit. ambiguũ. Sed quid horũ sit. res ipsa tam apte
demonstrat. Nã si peccatũ non ptransisset. non omnis homo cũ lege peccati
que in mẽbris ẽ nasceretur. Si mors non ptransisset. non omnes homines quan
tũ ad istã editionẽ mortaliũ ptinet. morerentur. Qd aũt dicit apls
In quo omnes peccauerunt. in quo intelligitur nisi in adã. in quo eos dicit
& mori. Quia non erat iustũ. sine crimine transire suppliciũ. Quid aũt
aliud indicant. etiã sequentia uerba aplica. Cũ enim hoc dixisset. ad
iunxit. Usque ad legẽ enim. peccatũ in mundo fuit. Id ẽ. quia nec lex
potuit auferre peccatũ. Peccatũ autẽ n deputabatur cũ lex n eẽt.
Erat ergo. Sed non deputabatur. quia n ostendebatur. qd deputaretur.
Sicut enim alibi dicit. p legẽ cognitio peccati. Sed regnauit inquit mors.
ab adã usque ad moysen. Hoc ẽ qd supra dixerat. usque ad legem.
Non usq; ad moysen. ut deinceps non eẽt peccatũ. Sed quia nec lex
p moysen data. regnũ potuit mortis auferre. quẽ regnat utiq;
nisi p peccatũ. Regnũ porro eius ẽ. ut hominẽ mortalẽ. in secundam
etiã que sempiterna ẽ pcipitet mortẽ. Regnauit aũt. in quibus.
Etiã in his inquit qui n peccauerũt. in similitudinẽ puaricationis adẽ.
qui ẽ forma futuri. Cuius futuri. nisi xpi. Et qualis forma. nisi
a contrario. Qd alibi etiã dicit. Sicut in adã omnes moriuntur.
ita in xpo omnes uiuificabuntur. Sicut in illo illud. ita in isto istud.
Ipsa ẽ forma. Sed hec forma. non omni ex parte conformis ẽ. Unde hic
apls sequutus adiunxit. Sed non sicut delictũ. ita & donatio.
Si enim ob unius delictũ multi mortui sunt. multo magis gratia dei &
donũ. in gratia unius hominis ihu xpi. in multos habundabit.
Quid ẽ. multo magis habundabit. Quia omnes qui p xpm liberantur.
temporaliter ppt adã moriuntur. Propter ipsũ aũt xpm. sine fine uic
turi sunt. Qd uero ait paulo superius. usque ad legẽ peccatũ
in mundo fuit. non originale tantũ. sed omne peccatũ intelligi
uoluit. Et ideo usq; ad legẽ fuit. quia nec lex potuit au
ferre peccatũ. Usq; ad legẽ quippe dictũ ẽ. ut etiã ipsam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ca legẽ. sententia ista concluderet· Quomodo dictũ ẽ in euangelio.
omĩs ab abraham usque ad dd̃. generationes quattuor deci· Nonenĩ
excepto dd̃. sed ipso etiã computato . numerus iste cõpletur·
Sic lex nẽ extra p̃uaricatione peccati. q̃d fuisse ẽ dictũ usq; ad ipsam·
Ac p hoc. nemo tollit peccatũ. q̃d nec lex quãuis scã iusta & bona.
potuit auferre. nisi ille de quo dictũ ẽ. ecce agnus dĩ. ecce q̃ tollit
peccata mundi· Tollit aũt. & dimittendo que facta sunt. ubi &
originale cõphenditur. & adiuuando ne fiant. & pducendo ad
Item .I. uitã ubi fieri omnino ñ possint· Verũ ẽ aũt. q̃d apls̃ dicit· Falsũ q̃
q̃d tu dicis· Et q̃d superius dixisti. uigilanter inculcasse aplm̃. multo
magis gr̃a dĩ & donũ unius hominis ihũ xpĩ in plures habundabit.
uolens intellegi ideo plures dictos. quia puenit gr̃a eius ad paruulos.
ad quos imitatio p̃mi hominis ñ p̃tinet· Aut m̃do sus q̃ de x tibi mittitur
ẽ. aut ipse mẽtiris· Aut ab aliquo falso siue fallente. aut obliuione
deceptus es· Non enĩ ait apls̃ plures. sed multos· Grecũ attende
codicẽ. & inuenies pollus. non plistus· Dixit q̃. multo magis ha
bundasse gr̃am in multos. ñ in magis multos· Hoc ẽ ñ in plures. sicut
iã ostendimus· Qm̃ si plures dixisset. ꝓpt paruulos quos tenet
gr̃a. cũ p̃mi hominis ñ teneat imitatio. falsũ dixisset. & cetera.
similis uob· Si enĩ omĩs imitatores xpĩ. post eius incarnationem
regnantis paruulis additis. conferantur cũ peccatorib; quos omĩs
uult ꝓpt arbitriũ libertatis ad imitationẽ p̃mi hominis p̃tinere.
ab ipso adam usq; in finẽ scl̃i uoluntate peccantes. qui eorũ mul
to plures & uident appareret. ut et ura falsitate uincamini·
Et non sicut p unũ. ita ẽ & donũ· Nã iudiciũ quidem. ex uno in con
dẽpnatione· Ex uno q̃ quid. nisi delicto quia sequitur. gr̃a aũt
ex multis delictis. in iustificatione· Dicant isti. quomodo ex
uno delicto in condẽpnationẽ· Nisi quia sufficit ad condẽpna
tionẽ etiã unũ originale peccatũ. q̃d in omĩs homines p̃transiit·
Gratia uo ideo ex multis delictis in iustificationẽ. quia non solũ unũ
illud soluit q̃d originaliter trahitur. sed etiã cetera que in unoquoq;

(c) 2006 Ministerio de Cultura

homine morti propter voluntatis adducuntur. Quicumque enim ex illo uno Ex lib. ad Bonifacium papam urbis
multi in se ipsis futuri erant, tunc in illo unus erant. Proinde illud
peccatum solius esset si ex illo nullus exisset. Porro autem in quo erat
natura communis, ab eius vitio esse nullus immunis. Si ambo qui non
dum propria vel bona vel mala operabantur, et tamen ex origine nascebantur,
laudet misericordiam qui liberatur, non culpet iudicium qui punitur. Hic
si dixerimus, quanto melius ambo liberarentur, nihil nobis conveni
entius dicetur quam: O homo, tu quis es qui respondeas Deo? Novit ~~q~~ quippe
ille quid agat, et quantus numerus esse debeat, primitus omnium homi
num, deinde sanctorum, sicut siderum, sicut angelorum; atque ut de terrenis loqua
mur, sicut pecorum, piscium, volatilium, sicut arborum et herbarum, sicut
denique foliorum capillorumque nostrorum. Sic enim ob unius delictum mors reg
navit per unum. A quo delicto parvuli per baptismum expiantur. Ex lib. ad [illegible] ylari
Multo magis qui abundantiam gratiae iustitiae accipiunt, in vita regnabunt
per unum Ihesum Christum. Multo magis utique in vita regnabunt, quia aeterna
vita regnaverint. Mors autem in eis temporaliter transit, non in aeternum transibit.
Itaque sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, ita et
per unius iustitiam in omnes homines ad iustificationem vitae. Adhuc per Ex lib. contra Iulianum II
maneant in vanitate mentis suae et dicant unum hominem non propaginem
traiecisse, sed exemplum prebuisse peccati. Quomodo ergo per unius delictum
in omnes homines ad condemnationem, et non potius per multa sua delicta.
Nisi quia etiam si illud unum sit, tam idoneum est perducere ad condemnationem,
etiam nullis additis ceteris. Sicut perducit parvulos morientes qui
ex Adam nascuntur, si in Christo non renascantur. In eo vero quod tibi videtur
duo ista inter se esse contraria, ut omnes eant in condemnationem per Adam
et omnes in iustificationem per Christum, omnino erras. Nullus enim hominum
nisi per Adam trahitur ad damnationem. De qua per lavachrum regenera
tionis homines liberantur, et nullus hominum nisi per Christum ab hac
damnatione liberatur. Ideoque ex utraque parte dictum est omnes, quia nemo
ad damnationem generationis nisi per istum. Nemo ad vitam regenerationis
nisi per illum. Ac per hoc non generalitas unius partis locum exclusit alterius.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quia ex ipsis quicumque aliter moriuntur in adam. quos similiter uiuificat xpc.
Propterea omnes liberare dictus est etiam ipse. quoniam non liberat quemquam nisi ipse.
Sicut dictus est illuminare omnem hominem. quia nemo quemquam illuminat
nisi ipse. Eosdem autem omnes: etiam multos postea dicit. adiungens.
Sicut enim per inoboedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi.
sic et per unius hominis oboedientiam. iusti constituentur multi. Vide
quemadmodum commendat. unum et unum. id est adam et xpm. Illum ad condemp
nationem. hunc ad iustificationem. Cum tanto post adam. uenerit xpc
in carne. Ut sciamus etiam antiquos iustos qui cumque esse potuerunt.
non nisi per eandem fidem liberatos. per quam liberamur et nos. Fidem scili
cet incarnationis xpi. quae illis pronuntiabatur sicut in nobis annuntiatur.
Ideo enim et xpm hominem dicit. cum sit et deus. Ne quis existimet. antiquos iustos
per dominum tantummodo xpm. id est per uerbum quod erat in principio. non etiam per fidem
incarnationis eius qua in homo xpc dicitur. potuisse liberari. Quod uero adiungit
et dicit. Lex autem subintrauit. ut habundaret delictum. Iam non perti
net ad illud delictum quod trahitur ex adam. de quo superius dicebat mors
regnauit per unum. Legem quippe. siue naturalem intellegamus quae
in eorum apparet etatibus qui iam ratione uti possunt. siue scriptam
quae data est per moysen. quia nec potuit ipsa uiuificare et liberare
a lege peccati et mortis quae tracta est ab adam. sed magis addidit
praeuaricationis augmentum. Ubi enim non est lex. nec praeuaricatio. Praeuaricata
ergo lege quae in paradiso data est. nascitur homo ex adam cum lege
peccati et mortis. de qua dicitur. Video aliam legem in membris meis.
repugnantem legi mentis meae. et cetera. Quae tamen nisi mala postea
consuetudine roboretur. facilius uincitur. non tamen sine gratia dei. Lege
autem alia praeuaricata. quae est in usu rationis animae rationalis. in etate
hominis iam ratione utentis. praeuaricatores sunt omnes peccatores terrae.
Praeuaricata ergo lege etiam illa quae data est per moysen. multo amplius habundat
delictum. Lex ergo subintrauit. ut habundaret delictum. Siue cum homines
neglegunt quod iubet. Siue cum de uiribus suis presumentes. adiutorium
gratiae non implorant. et addunt infirmitati superbiam. Cum autem uocatione

Ex lib. ad [illegible] ylari.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

diuina: intellegunt cui sit ingemiscendum & inuocant eum in quem crediderunt.
recte dicentes: miserere mei deus secundum magnam misericordiam tuam. & ego dixi domine
miserere mei. sana animam meam quoniam peccaui tibi. Cuius se hoc ad illum
extenderit. & sic ingemuerit: fiet quod sequitur. Vbi autem habundauit
delictum. superhabundauit gratia. & dimittuntur ei peccata multa. quoniam
dilexit multum. & diffunditur in corde karitas dei. unde fiat legis
plenitudo. Non pueris arbitrari quod est in nobis. sed per spiritum sanctum qui datus est nobis

V tquemadmodum regnauit peccatum in morte. sic & gratia regnet per iustitiam
in uitam eternam. per ihesum christum dominum nostrum. Modo cum dixisset. ut quemadmodum
regnauit peccatum in morte. non ait per unum hominem. aut primum hominem.
aut per adam. Quia iam dixerat. lex subintrauit. ut habundaret delictum.

Q ue abundantia: non pertinet ad primi hominis propaginem. sed ad cuersa
tionis humane preuaricationem. Que illi uni delicto quo solo obstricti
tenentur infantes. iam in maioribus etatibus. ex habundantia iniqui
tatis adiecta est. Sed quoniam hoc toti. etiam quod non pertinet ad illius unius
delicti originem. tam idonea est soluere gratia saluatoris. ideo cum dixis
set. sic & gratia regnet per iustitiam in uitam eternam: addidit per ihesum christum
dominum nostrum. Nullius argumentationes. contra hec apostolica uerba
impediant paruulos. a salute que est in christo ihesu domino nostro. Tanto
magis enim pro eis loqui debemus. quanto ipsi pro se loqui non possunt.

D e qua per unum hominem poena. & per unum hominem gratia. cum loquutus
fuisset: deinde sacri baptismatis. in cruce christi grande misterium
commendauit. Eo modo: ut intellegamus nihil aliud esse christi bap
tismum. nisi mortis christi similitudinem. Nichil autem aliud mortem christi
crucifixi. nisi remissionis peccati similitudinem. Vt quemadmodum
in illo mors uera facta est. sic in nobis uera remissio peccatorum. & quem
admodum in illo uera resurrectio. ita in nobis uera iustificatio. Atque

Ex lib. enchi ridion.

Q uid ergo dicemus. permanebimus in peccato ut gratia habundet. &
D ixerat enim superius. Vbi enim habundauit peccatum. superhabundauit gratia
E t ideo questionem sibi ipse proposuit. utrum propter habundantiam gratie
consequendam. in peccato sit permanendum. Sed respondit. Absit.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Atque subiecit. Si enim mortui sumus peccato. quomodo uiuemus in eo? Nichil dici potuit, breuius et melius. Quid enim nobis gratia. utilius confert in hoc presenti seculo maligno. nisi ut moriamur peccato. Ac per hoc ipsi gratie inuenietur ingratus. quippe qui illam uult uiuere in peccato. per quam morimur peccato. Deinde ut ostenderet mortuos nos esse peccato. An ignoratis inquit. quoniam quicumque baptizati sumus in christo ihesu. in morte ipsius baptizati sumus. Si ergo hinc ostendimus mortuos esse peccato. quia in morte ipsius baptizati sumus. profecto et paruuli qui baptizantur in christo. peccato moriuntur. quia in morte ipsius baptizantur. Nullo autem excepto. dictum est. Quicumque ergo baptizati sumus in christo ihesu in morte ipsius baptizati sumus. Et ideo dictum est. ut probaretur mortuos nos esse peccato. Cui autem peccato paruuli renascendo moriuntur. nisi quod nascendo traxerunt. Ac per hoc etiam ad ipsos pertinet quod sequitur dicens. Consepulti enim sumus illi per baptismum in mortem. Ut quemadmodum surrexit christus a mortuis per gloriam patris. ita et nos in nouitate uite ambulemus. Et cetera usque dum ait. Quod enim mortuus est. peccato mortuus est semel. Quod autem uiuit. uiuit deo. Ita et uos. existimate uos mortuos esse peccato. uiuere autem deo in christo ihesu. Hinc enim probare ceperat. non esse nobis permanendum in peccato ut gratia habundet. et dixerat. Si mortui sumus peccato. quomodo uiuemus in eo? Atque ut ostenderet nos mortuos esse peccato. subiecerat. An ignoratis. quoniam quicumque baptizati sumus in christo ihesu. in morte ipsius baptizati sumus. Sic itaque locum istum clausit. ut ceperit. Mortem quippe christi sic insinuauit. ut etiam ipsum mortuum diceret esse peccato. Cui peccato? nisi carni. In qua erat non peccatum. sed similitudo peccati. et ideo nomine appellata peccati. Baptizatis itaque in morte christi. in qua non solum maiores uerum etiam et paruuli baptizantur. ait. Sic et uos. id est quemadmodum christus. Sic et uos. existimate uos mortuos esse peccato. uiuere autem deo in christo ihesu. Quicquid igitur gestum est in cruce christi. in sepultura. in resurrectione tertio die. in ascensione in caelum.

Excepta ad ualentinum. II. de gratia et libero arbitrio.

Ex lib. enchiridio.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et sedere ad dexteram patris. ita gestum est. ut his rebus non mystice tantum dictis.
sed etiam gestis. configuraretur vita christiana quae hic geritur. Nam propter eius
crucem dictum est. Qui autem ihesu christi. carnem suam crucifixerunt. cum passionibus et con
cupiscentiis. Propter sepulturam. consepulti enim sumus cum christo. per baptismum
in mortem. Propter resurrectionem. ut quemadmodum christus surrexit a mor
tuis per gloriam patris. ita et nos in novitate vitae ambulemus. Propter
ascensionem in celum. sedentemque ad dexteram patris. Si autem resurrexistis cum christo.
quae sursum sunt querite. ubi christus est in dextera dei sedens. Que sursum sunt
sapite. non que super terram. Mortui enim estis. et vita vestra abscondita est
cum christo in deo. Interioris enim hominis nostri sacramento. data est vox illa. — [illegible]
plangentis ad mortem animae nostrae significandam. Non solum in psalmo. verum etiam
in cruce. Deus meus. deus meus. ut quid dereliquisti me. Cui voci. congruit
apostolus dicens. Scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est.
ut evacuetur corpus peccati. ut ultra non serviamus peccato.
Crucifixio quippe interioris hominis. penitentie dolores intel
leguntur. et continentie quidam salubris cruciatus. Per quam
mortem. mors impietatis perimitur. in qua nos non reliquid deus.
Et ideo per talem crucem. evacuatur corpus peccati. ut iam non exhibe
amus membra nostra. arma iniquitatis peccato. Quia et interior
homo. si utique renovatur de die in diem. profecto vetus est antequam
renovetur. Intus namque agitur quod idem apostolus dicit. Exuite vos
veterem hominem. Quod ita consequenter exponit. Quapropter deponentes
mendacium. loquimini veritatem. Ubi autem deponitur mendacium. nisi intus.
ut inhabitet in monte sancto dei. qui loquitur veritatem in corde suo. Quod enim — Psalmus decimusquartus
mortuus est. peccato mortuus est semel. Quod autem vivit vivit deo. Ita
et vos existimate vos mortuos esse peccato. viventes autem deo in christo ihesu.
Hoc est sacramentum. in quo hi qui baptizantur. vite veteris experiuntur
occasum. et nove exordiuntur ingressum. Unde et dicit. Consepulti
ergo illi sumus. per baptismum in mortem. Ut quemadmodum christus resurrexit
a mortuis. sic et nos in novitate vite ambulemus. Per hoc sacramentum. agnos
camus nos. et peccato mortuos esse cum christo. et iustitie vivere in christo;

(c) 2006 Ministerio de Cultura

In cruce. dolor est confessoris. In sepultura. requies absoluti. Non ergo
regnet peccatum in uestro mortali corpore. ad oboediendum desideriis eius.
Neque exhibeatis membra uestra. arma iniquitatis peccato. Non ait. non sit.
sed non regnet. Quamdiu peccatum necesse est esse in membris tuis. saltem
illi regnum auferatur. Non fiat quod iubet. Surgit ira. noli dare irae linguam
ad maledicendum. noli dare manum aut pedem ad feriendum. Non surgeret
ira ista irrationabilis. nisi peccatum esset in membris. Sed tolle illi regnum.
non habeat arma unde contra te pugnet. Discet etiam non surgere. cum arma
non coeperit inuenire. Non exhibeatis membra uestra. arma iniquitatis
peccato. Alioquin. toti captiui eritis. Et non erit. in te seruio legi di
Cum enim essetis serui peccati. liberi fuistis iustitiae. Liberum arbitrium.
usque adeo in peccatore non periit. ut per ipsum peccent maxime. omnes qui cum
delectatione peccant et amore peccati. et eis placet quod eis libet. Unde
et apostolus. Cum essetis inquit serui peccati. liberi fuistis iustitiae. Ecce
ostenduntur. etiam peccato minime potuisse. nisi alia libertate ser
uire. Liberi ergo a iustitia. non sunt nisi arbitrio libertatis. Liberi
autem a peccato. non fiunt nisi gratia saluatoris. Propter quod ammirabilis do
ctor. etiam uerba ipsa discreuit. Cum enim inquit serui essetis peccati.
liberi fuistis iustitiae. Quem ergo tunc fructum habuistis. in illis in quibus
nunc erubescitis. nam finis illorum mors est. Nunc autem liberati
a peccato. serui autem facti deo. habetis fructum uestrum in sanctificationem
finem uero uitam aeternam. Liberos dixit iustitiae. non liberatos. A peccato
autem. non liberos ne sibi hoc tribuerent. sed uigilantissime maluit
dicere liberatos. Referens hoc ad illam domini sententiam. Si uos filius
liberauerit. tunc uere liberi eritis. Sed haec uoluntas quae libera est
in malis. quia delectatur malis. ideo libera in bonis non est. quia liberata
non est. Nec potest homo boni aliquid uelle. nisi adiuuetur ab eo qui malum
non potest uelle. Liberatos dicimus ad facienda opera pietatis. eos
quibus dicit apostolus. Nunc autem liberati a peccato. serui autem facti deo. ha
betis fructum uestrum in sanctificationem. finem uero uitam aeternam. Nunc in sanctificatione
fructum. qui fructus procul dubio caritas est atque opera eius. nullo modo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

habere possemus anb. sed habemus p spm scm qui datus est nobis·
De ipso quippe fructu loquebatur magister ds. quando palmitib;
in se manentib; dicebat. sine me nihil potestis facere· Unde ipsa Ex lib enchiridio
uita etna. que certe merces e operu bonor. gram di appellat apls.
Stipendiu inquit peccati mors· Gra aut di uita etna. in xpo ihu
dno nro· Stipendiu pro opere milicie debitu redditur. non donatur·
Ideo dixit stipendiu peccati mors. ut morte peccato non inmerito
inlata. sed debita demonstraret· Gra uo nisi gratis e. gra n e· Intelle
gendu e g. etia ipsa hominis bona merita. ee di munera· Quib; cu uita
etna redditur. quid nisi gra p gra redditur· Ignoratis frs. scientib; x cu
eni lege loquor. quia lex dnatur homini in quantu tepus uiuit· Usq;
ad eu locu in quo scriptu e. Uiuificabit & mortalia corpora uia. p inha
bitante spm eius in nob· Apls in hac similitudine. in qua de uiro & Ex lib qstr l xxv iii
muliere loquitur. q mulier tenetur lege uiri. tria queda conside
randa comdat· Mulierem. uiru. & lege· Mulierem scilicet sub
iugata uiro. p uinculu legis· Quo uinculo morte uiri liberatur. ut
cui uult nubat· Sic eni dicit· Mulier eni sub uiro. uiuo marito
iuncta e legi· Si aut mortuus fuerit uir eius. euacuata e a lege uiri·
Igitur uiuente uiro. uocabitur adultera si fuerit cu uiro alio·
Si aut mortuus fuerit uir eius. liberata e a lege ut non sit adultera
si fuerit cu alio uiro· Hucusq; similitudo e. Deinde incipit re loqui.
cui explanande hac p bande similitudine induxit· In qua etia re.
tria simili attendenda sunt. Homo. peccatu. lex· Tadiu eni dicit
ee sub lege homine. quadiu uiuit peccato· Quemadmodu tadiu
mulier sub lege uiri e. quadiu uiuit uir· Hoc aut peccatu hic in
tellegendu e. qd accessit p lege· Qd peccatu dicit supra modu ee·
Qui tn cu appareat ee peccatu. tam ad iuncta p uaricatione cumulatur·
Ubi eni n e lex. nec p uaricatio· & hoc e qd dicitur· Ut fiat supra
modu. peccator aut peccatu p mandatu· Quippe. lege quauis
a peccando p hibeat. n tam sicut dicit data ut liberaret a peccato.
sed ut demonstraret peccatu· Cui seruiens aia. debet se ad gram

(c) 2006 Ministerio de Cultura

liberatoris conuertere. ut a peccato liberetur. Per legem enim cogni
tio peccati. Et alio loco dicit. Sed peccatum ut appareat peccatum.
per bonum mihi operatum est mortem. Ubi quoque negata liberatoris. auget peccan
di desiderium. et prohibitio peccatorum. Et quidem adhuc utile est. ut sentiat
anima. se ipsam non sufficere ad extrahendum se de seruitute peccati. Atque
his detumescente atque extincta omni superbia. subdatur liberatori suo.
S incerit(er)q; homo dicat. adhesit anima mea post te. Et est iam non esse sub lege peccati.
sed in lege iustitie. Lex peccati autem dicitur. non quia lex ipsa pec
catum est. sed quia peccatoribus imponitur. Ideo etiam lex mortis.
quia stipendium peccati mors. Aculeus mortis peccatum. uirtus
autem peccati lex. Peccando enim ad mortem labimur. Vehementius
enim peccamus lege prohibente. quam si nulla lege prohiberemur.
A ccedente autem gratia. id ipsum quod lex honerose iusserat. iam sine ho
nere hac libentissime implemus. Lex quoque peccati et mortis. id est
que imposita est peccantibus atque morientibus. iubet tantum
ne concupiscamus. et tamen concupiscimus. Lex autem spiritus
que pertinet ad gratiam. et liberat a lege peccati et mortis. facit
ut non concupiscamus. et impleamus iussa legis. Non iam serui
legis per timorem. sed amici per caritatem. Et serui iustitie. unde illa
lex promulgata est. Iustitie autem non seruiliter. sed liberaliter seruiendum.
I d est. caritate potius quam timore. Ideoque uerissime dictum est. Legem
ergo euacuamus per fidem. Absit. Sed legem statuimus. Hoc enim
efficit fides. quod lex iubet. Statuitur ergo lex per fidem. Que fides
si non sit. iubet tantum lex. et non implentes iussa reos tenet.
V t eos gementes et non ualentes implere que iussa sunt. ad gratiam
liberatoris aliquando conuertat. Cum ergo tria quedam in illa
similitudine uideamus. mulierem. uirum. et legem. et rursum
in hac parte qua similitudo adhibita est. tria. animam. peccatum. et
legem peccati. hoc solum hic diuersum est. quod in illa similitudine. uir
moritur. ut nubat mulier cui uolet. et a lege uiri soluatur.
H ic autem. ipsa anima moritur peccato. ut nubat Christo. Cum autem moritur

VIIII

(c) 2006 Ministerio de Cultura

peccato. moritur etiā legi peccati. Itaq; ait frs mi. & uos
mortui estis legi p corpus xpi. ut sitis alterius qui ex mortuis
resurrexit. ut fructificemus dō. Cum eni eemus in carne inquit.
id. ē. carnalib; desideriis obstricti teneremur. peccatorū passiones
quę p legē sunt opabantur in membris nrīs. ut fructū ferrent
morti. Aucta concupiscentia cū lex phibet. ubi non erat fides.
Et ad cumulū peccatorū p̄uaricationis crimen adiectū. quia
ubi nē lex p̄uaricatio. Nas dicit passiones quę p legē sunt opatas
in membris nrīs. ut fructū ferrent morti. Sub istis passionibus.
tanquā sub uiro dnānti agebat aīa. antequā ueniret grā p fidem.
His g̊ passionibus moritur. qui iā seruit mente legi dī. Quāuis ipse
passiones nondū mortuę sint. quādiu carne seruit legi peccati.
Restat adhuc g̊ aliquid ei quē sub grā. qd eū non uincat nec cap
tiuū dūcat. donec mortificetur totū. qd consuetudine praua ro
boratū ē. Quid g̊ dicimus. Lex peccatū ē. Absit. Sed peccatū
non cognoui. nisi p legē. Nā concupiscentiā nesciebā. nisi lex diceret.
non concupisces. Occasione aūt accepta peccatū p mandatū. operatū ē
in me omēm concupiscentiā. & paulo post. Adueniente inquit
mandato. peccatū reuixit. ego autē mortuus sū. & inuentū ē
mihi mandatū qd erat in uitā. hoc ē ad mortē. Peccatū eni oc
casione accepta. p mandatū fefellit me. & p illud occidit.
Quid g̊ ait. mortuus sū. uult intellegi mortuū eē cognouit.
Qua iā etiā p̄uaricatione peccat. qui uidet p legē quid facere
non debeat. & tamen facit. Qd autē ait. fefellit me peccatum
occasione accepta p mandatū. siue quia suasio delectationis
ad peccandū. uehementior ē. cū adē phibitio. Siue quia etiam
si quid hoō fecerit scdm iussa legis. si adhuc non sit fides quę in
grā ē. uult sibi tribuere non dō. & superbiendo plus peccat.
Sequitur g̊ & dicit. Scimus aūt quia lex spālis ē. ego aūt car
nalis sū. Id. ē. carni consentio. Venundatus sub peccato. Id. ē.
peccans pretio tēporaliū uoluptatū. Qd eni operor. ignoro;

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Id. e. non agnosco in preceptis ueritatis. ubi e uera scientia. Sedm
hanc loquutione dicit dns peccatoribus. non noui uos. Non eni
eu aliquid latet. Sed quia peccata n inueniuntur in regulis pre
ceptorum quas habet ueritas. ideo ipsa ueritas peccatoribus dicit.
non noui uos. Sicut eni tenebre oculis non uidende. ita peccata
mente ignorando sentiuntur. Ex ista loquutione. dictu
arbitror in psalmis. Delicta quis intelligit. Imploret q au
xiliu quis sic positus e. & nouerit suu fuisse qd cecidit. n suu ee
qd surgit. Miser inquit ego homo. quis me liberabit de corpore
mortis huius. Gratia di. p ihm xpm dnm nrm. Id eni impossibile
erat legi in quo infirmabatur p carne. Id. e. p desideria carnalia
Ideo eni n implebatur lex. quia ipsius iustitie nondu erat caritas.
ut dilectione teneret interiora mentis. ne ad peccati delectatione
rerum temporaliu traheretur. Ergo infirmabatur lex p carne.
Id. e. non efficiebat iustos. deditos carni. Sed ds filium suum misit.
in similitudine carnis peccati. Non eni caro peccati erat. que non
carnali delectatione nata erat. Sed tamen inerat in ea similitu
do carnis peccati. qui mortalis caro erat. Mortem aute non me
ruit adam nisi peccando. Sed quid fecit ds. De peccato dapnauit
peccatu in carne. Id. e. suscipiendo carne hominis peccatoris.
& docendo queadmodu uiueremus. peccatu in ipsa carne
dapnauit. Ut spiritus noster caritate spe flagrans. non duceretur
captiuus in consensione libidinis. Ut iustitia inquit legis imple
retur in nobis. qui non sedm carne ambulamus sed sedm spm.
Itaque precepta legis p caritate impleta sunt. que p timorem
n poterant. Qui eni sedm carne sunt. que carnis sunt sapiunt.
Id. e. carnalia bona. p summis bonis concupiscunt. Qui aut sedm
spm. que sunt spc sentiunt. Prudentia eni carnis. mors est
Prudentia aut spc. uita & pax. Quia prudentia carnis. inimica
in dm. Ipse ostendit quur dixerit inimica. ne quis putaret.
ex aduerso aliud uenire principiu. Subiungit eni & dicit.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Legi eni di non ē subiecta. nec eni potest. Ergo facere contra
legē. hoc ē inimicū ēē in dm. Non quia dō aliquid nocere potest
ed sibi nocet. quisquis resistit uoluntati di. Hoc ē eni aduersus
stimulū calces mittere. ut paulo ap̄lo cū adhuc ecclam p̄se
queretur. diuinitus dictū ē. Sic ē autē dictū. legi aūt di n̄ ē
subiecta nec eni potest. tanquā si diceretur. Nix non calefacit.
nec eni potest. Quā diu eni nix ē. non calefacit. Sed resolui
potest & feruere. ut calefaciat. Sed cū hoc facit. iā nix n̄ ē.
Sic & prudentia carnis dicitur. cū anima p magnis bonis. tēpora
lia bona concupiscit. Quā diu eni appetitus talis in ē animę.
legi di subiecta ēē non potest. Id ē. non potest implere quę lex
iubet. Sed si sp̄italia bona desiderare ceperit. & tēporalia
contēpnere. desinet carnis ēē prudentia. & sp̄ui non resistet.
Eadem naq; anima. cū inferiora appetit prudentiā carnis habere
dicitur. Cū superiora. prudentiā sp̄c. Non quia prudentia
carnis. substantia ē qua induitur aīa ut exuitur. Sed ipsius aīę
affectio. quę omnino ēē desinet. cū se totā ad sup̄na conuerterit.
Qui autē in carne sunt inquit. dō placere non possunt. Id est.
qui uoluptatibus carnis adquiescunt. Ne quis eni de his dictū
putaret qui de hac uita nondū excesserunt. oportunissime
subiunxit. Vos autē non estis in carne sed in sp̄u. Vtiq; adhuc
in hac uita constitutis loquitur. In sp̄u eni erant. quia in fide
& spe. & caritate sp̄italiū rerū adquiescebant. Si tamen
inquit sp̄s di habitet in uob. Siquis autē sp̄m xp̄i non habet.
hic n̄ ē eius. Si autē xp̄c in uobis. corpus quidem mortuum ē
p̄p̄t peccatū. sp̄c autē uita ē p̄p̄t iustitiā. Sigͦ sp̄c eius qui
suscitauit ihm ex mortuis habitat in uobis. qui suscitauit
xp̄m ihm a mortuis. uiuificabit & mortalia corpora uīa.
p inhabitantē sp̄m eius in uob. Hec & de surrectione corporis.
euidentissimū testimoniū ē. His gradib; homine p̄fecto.
nulla substantia inuenitur malū. Neq; lex mala ē. quę ostendit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

hominu inquib; peccator uinculis iacebat. Ut p fidem imploratio adiutoris auxilio. uoluit erigi. & firmissime constitutus mereatur.

In prima g actione que e ante lege. nulla pugna e cu uoluptatib; huius sc̄li. In scda. que sub lege e. pugnamus sed uincimur. In tertia. pugnamus & uincim. In quarta non pugnamus. sed pfecta & etna pace requiescimus. Subiungitur eni nobis. qd inferius nrm e. Idppt ea non subiungebatur. quia superius e nob deser ueramus dnm. Ite lectionis eiusde explatio.

Cu eni eemus in carne. ait apls. passiones peccator que p lege s. opabantur in membris nris. ut fructu ferrent morti. Hic

pmo. qd non intellegentibus. pmu & grande periculum est. uidetur apls reprehendere & culpare lege di. Dicit aliquis Absit hoc ab animo qualiscuq; xpiani. Quis hoc ut insanus. audeat de apto suspicari. Et tamen fr̄s mei. uerba ista male intellecta. fomite insanie furoris manicheor sub ministrare. Manichei eni. lege di pmo s enda ta. dicunt non a do data. & ei euangelio contraria ee contendunt. Et quando cu eis agitur. his testimonis apli pauli que n intellegunt. conuincere conantur. Quid dica catholicos n intellegentes. & non potius neglegentes. Non e eni multu si quis uelit ee diligens. post calupnias ab heretico auditas. saltim considerare in codice circustantia lectionis. Qd si fecerit. ibi mox inueniet unde aduersariu loquace conuincat. unde hostes legis rebellesq; pster nat. Et si eni tardus e ad intellegenda uerba apli. manifesta ibi laus expressa e legis di. Cu eemus in carne ait. passiones peccator que p lege sunt. Hic ia manicheus erigit ceruice. & exaltat cornua. Impetit te. facit impetu. Ecce inquit passiones peccator que p lege sunt. Quomodo bona lex est. p qua sunt in nob peccator passiones & operantur in mebris nris ut fructu ferant morti. Lege aliquantu pgredere.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Tantum audi pacienter . ut si non intellegent . Hoc enim quod ait . passiones
peccatorum que per legem sunt operabantur in membris nostris . multum est ut
intellegas . Sed prius fecisti mecum legis laudatorem . et tunc fieri me
iuberis intellectorem . Clausum cor habes . et clauem accusas . Ecce
interim quod non intelleximus paululum seponamus ut ad laudem
legis que aperta est ueniamus . Passiones inquit peccatorum que per
legem sunt . operabantur in membris nostris . ut fructum ferrent morti .
Nunc autem euacuati sumus a lege mortui in qua tenebamur . ita ut ser
uiamus in nouitate spiritus . et non in uetustate littere . Adhuc legem
uidetur arguere . culpare . improbare . detestari . sed non intellegentibus ;
Vidit hoc ipse . Sensit se non intellegi . contra obscuritatem uerborum
suorum cogitationes hominum commoueri . Sensit quid possis con
tradicere . Et propter hoc uoluit dicere . ut tu non inuenias quod dicere .
Quid ergo dicemus inquit . Hoc sequitur . Quid ergo dicemus . Lex pecca
tum est . Absit . Vno uerbo legem soluit . legis accusatorem dampnauit .
Auctoritate apostoli contra me proferebas o manichee . Si apostoli seque
baris auctoritatem . appende uerbum . et accipe inde consilium . Audi .
Lex peccatum est . Absit . Audi absit . Quid ergo dicemus . Quia dixi .
passiones peccatorum que per legem sunt operabantur in membris nostris .
ut fructum ferrent morti . Quia dixi . euacuati sumus a lege mortui
in qua detinebamur . Quia dixi . seruiamus in nouitate spiritus . et non
in uetustate littere . Lex peccatum est . Absit . ut sit peccatum .
Sed peccatum inquit non cognoui . nisi per legem . Nam concupiscentiam nesci
ebam . nisi lex diceret non concupisces . Iam modo te interrogo manichee .
responde mihi . Mala est lex . que dicit non concupisces . Hoc
neque luxuriosus mihi ne quia aliquis responderet . Etenim ipsi
homines flagiciosi . quando reprehenduntur erubescunt .
Et quando sunt inter castos . lasciuire non audent . Concupiscen
tiam nesciebam . nisi lex diceret non concupisces . Ibam enim post concu
piscentiam meam . et quo trahebat currebam . Et usque in illecebras blan
das . et ex carnali suauitate iocundas . magna felicitate arbi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

trahat. Accedit lex dei. et dicit non concupisces. Ille homo qui puta
bat magnum bonum esse. magnamque felicitatem existimabat. ea quae
posset suae concupiscentiae non negare. sed quicquid trahit. audit
non concupisces. et cognoscit esse peccatum. Lex dicit. homo audiuit.
Deo credidit. peccatum sit uidit. Quod bonum putabat. malum esse cogno
uit. Voluit frenare concupiscentiam. non ire post eam. Strinxit se.
conatus est. uictus est. Qui fuit ante ignarus malorum suorum. factus
est doctus. et pe[rcu]ssus est uictus. Coepit esse non solum peccator. sed etiam
praeuaricator. Peccator enim iam ante erat. Sed antequam legem
audiret. peccatorem se esse nesciebat. Ubi audiuit. peccatum uidit.
Conatus est uincere. superatus atque prostratus est. Factus est et legis prae
uaricator. qui fuit ante nescius peccator. Hoc dicit apostolus.
Occasione autem accepta peccatum per mandatum. operatum est in me om
nem concupiscentiam. Minor erat concupiscentia. quando ante
legem sequutus peccabas. Nunc autem oppositis tibi obicibus legis.
fluuius concupiscentiae frenatus est non siccatus. Quae te ducebat
obicibus nullis. obruit te obicibus ruptis. Concupiscentia tua minor
erat. quando tuam mouebat libidinem. Omnis est quando transcen
dit legem. Vis nosse quam magna sit. Vide quod rupit. non concupisces.
Non homo dixit. deus dixit. Sed quid facias. o homo. Ideo uicisti.
quia de tuo praesumpsisti. Intende ergo nunc uerba superiora.
quae uidebantur obscura. Cum enim essemus in carne. Quid est.
essemus in carne. Praesumeremus de carne. Non enim qui loque
batur apostolus iam exierat de ista carne. aut eis loquebatur qui iam
exierant de ista carne. Non utique. Adhuc et qui loquebatur et quibus
loquebatur. in carne erant. Quid est ergo. cum essemus in carne. Nisi
cum de carne praesumeremus. hoc est de nobis confideremus. Homini
enim dictum est. et de hominibus dictum est. uidebit omnis caro salutare dei.
Quid est uidebit omnis caro. nisi uidebit omnis homo. Ergo cum essemus
in carne. id est in concupiscentiis carnis uersaremur. ibi totam spem
nostram tanquam in nobis poneremus. passiones peccatorum quae per legem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Auctę sunt enī p legē· P̄hibendo enī. fecerunt legis p̄uaricatorem·
Quia illi qui p̄uaricatus ē ~~factus~~. dn̄m habuit adiutorem· Operaban
tur in membris n̄ris. ut fructū ferrent. cui nisi morti· Si dāpnandus
erat peccator. quā spem h̄t p̄uaricator· Ergo o homo. uicit te con
cupiscentia tua· Vicit. quia in malo loco te inuenit· Inuenit te in carne.
ideo uicit· Migra de carne tua· Dixi. ut moriaris· Immo audeo.
dicere. dixi ut moriaris· Si mortui estis cū xp̄o. quę sursum sunt quęrite·
In carne uiuens. noli esse in carne· Omnis caro fenū. uerbū dn̄i manet
in ęternū· Dn̄s fiat refugium tuū. turris fortitudinis a facie inimici·
Noli esse in carne. in sp̄u esto· Quid ē in sp̄u esto· In deo spem pone· Nā si posu
eris in ipso sp̄u. qd homo ē. iterū sp̄s tuus in carne relabitur. quia nō eū
dedisti illi a quo suspendatur· Non se continet. si non continetur·
Noli remanere in te· Transcende et te. in illo pone qui fecit te· Nā
si in te spem habueris. accepta lege p̄uaricator eris· Inuenit te
hostis nudū refugio. inuadet te· Nā forte rapiat ut leo. et non ē qui eruat·
Sine lege enī. peccatū mortuū ē· Quid est. mortuū ē· Latet. non ap
paret· Omnino tanquā sepultū. ignoratur· Adueniente autē
mandato. peccatū reuixit· Quid ē reuixit· Apparere coepit. sen
tiri coepit. rebellare aduersus me coepit· Ego autē mortuus sū·
Quid ē mortuus sū· P̄uaricator factus sū· Et inuentū ē mihi mandatū.
qd erat in uitā· Videte quia lex laudatur· Qualis enī uita ē. non
concupiscere· O uita dulcis· Dulcis ē quasi uoluntas concupiscentię·
Verū ē· Nec eā homines sequerentur. nisi dulcis eet· Theatrū. spectaculū.
meretrix lasciua. turpissima cantilena. dulcia sunt ista concupiscentię·
Dulcia plenę suauia. delectabilia· Sed narrauerunt mihi iniusti de
lectationes· Suauia sunt. dulcia sunt. delectabilia sunt· Sed audi meliora·
Narrauerunt mihi iniusti delectationes. sed non sicut lex tua dn̄e·
Felix aīa quę huiusmodi delectationibus. oblectatur· Vbi turpitudine
nulla inquinatur. et ueritatis serenitate purgatur· Quando autē
delectat lex dī. et sic delectat ut om̄s lasciuę delectationes uincantur.
non sibi arroget ista delectationē· Dn̄s dabit suauitatē· Quid dicadne·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Da mihi illam suauitatem. uel illam. Suauis es domine. Et in tua suauitate doce me iustificationes tuas. In tua suauitate doce me. Et doces me. Tunc disco ut faciam. si in tua suauitate doceas me. Ergo enim quam dum blanditur iniquitas. et dulcis est iniquitas. amara est ueritas. In tua suauitate doce me. Suauis sit ueritas. dulcedo condempnatur iniquitatis. Multo est melior et suauior ueritas. Sed sanis. suauis est et panis. Ergo ut eius panem quem laudas. cum suauitate. id est cum suauitate manduces. dic illi. Ego dixi domine. miserere mi. sana animam meam quoniam peccaui tibi. Ergo inquit. inuentum est inquit mandatum quod erat in uitam. hoc esse in mortem. Erat enim antea sibi ignotus peccator. factus est manifestus preuaricator. Ecce inuentum illi in mortem. quod erat in uitam. Occasione ergo accepta peccatum. per mandatum fefellit. et per illud occidit. Gladio quem portabas. te inimicus occidit. Arma tua tenuit. armis tuis te interemit. Recipe mandatum. Scito esse arma. non quibus te occidat. sed quibus a te occidatur inimicus. Sed noli presumere uiribus tuis. Vide paruulum contra ingentem goliam. sed in dei nomine presumentem. Tu uenis inquit ad me cum clypeo et lancea. ego in nomine domini omnipotentis. Sic sic. aliter non. Omnino aliter non prosternitur inimicus. Itaque lex quidem sancta. et mandatum sanctum. et iustum et bonum.

Numquid uberius laudari potest. Paulo ante. uerbo illo quod dixit absit defenderat a crimine. nondum laudauerat. Aliud est a crimine obiecto deffendere. aliud est debito preconio predicare. Crimen obiectum fuit. quid ergo dicemus. Lex peccatum est. Deffensio. absit. Vno uerbo deffenditur ueritas. quia magna est apostoli deffendentis auctoritas.

Quid diu deffenderet. Sufficiat absit. An uultis inquit experimentum accipere eius qui in me loquitur christus. Modo autem. itaque lex quidem sancta. et mandatum sanctum. et iustum et bonum. Quod ergo bonum est. mihi factum est mors. Absit. Quia bonum. non mors. Sed peccatum ut appareat peccatum. per bonum mihi operatum est mortem. Mors non est lex. sed peccatum est mors.

Ad id quod ait dixerat. sine lege peccatum mortuum est. Vbi uos admonueram. quia mortuum dixit. absconditum est. latet. non apparet. Modo uidete. quam uere ita dictum sit. Peccatum inquit. ut appareat peccatum. Non dixit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ut sit. quia erat et quando non apparebat peccatum. Quid est, ut appareat peccatum. Quia concupiscentiam nesciebam. nisi lex diceret non concupisces. Non autem concupiscentiam non habebam. sed concupiscentiam nesciebam. Sic etiam hic. non autem ut sit peccatum. sed ut appareat peccatum. per bonum operatum est mortem. Quam mortem. Ut fiat supra modum peccatum aut peccatum per mandatum. Quare supra modum. Quia iam et preuaricatio. Ubi enim lex non est, nec preuaricatio. Et inuentum est mihi mandatum quod erat in uitam. Quid enim tam pertinens ad uitam. quam non concupisces. Hoc esse in mortem. Peccatum enim occasione accepta. per mandatum fefellit me. et per illud occidit. Concupiscentia auxit. non extinxit. Fecit timorem poene. non amorem iustitie. Quid ergo. Quid dubitamus ad hoc datam esse legem. ut inueniret se homo. Quando enim deus non prohibebat a malo. latebat se homo. Vires suas languidas non inuenit. nisi quando legem prohibitionem accepit. Scimus, inquit. Quia lex spiritalis est. Ego autem carnalis sum. uenundatus sub peccato. Quod enim operor ignoro. Non enim quod uolo hoc ago. sed quod odi illud facio. Forte quaerit aliquis quis est aliquis. Forte tu es. Aut tu es. aut ego sum. Si quis aliquis nostrum est. ipsum quasi de ipso audiamus. et non irati nos corrigamus. Si autem ipse est. non sic intellegamus. quod dixit. non quod uolo ago sed quod odi illud facio. tanquam uellet esse castus et esset adulter. Aut uellet esse misericors. et esset crudelis. Aut uellet esse pius. et esset impius. Sed ad quid. uolo non concupiscere. et concupisco. Lex inquit dixit. non concupisces. Homo legem audiuit. uitium agnouit. Bellum indixit. captiuitatem inuenit. Sed forte aliquis homo. non apostolus. Audi ipsum apostolum confitentem. nondum eum ad tantam perfectionem iustitie peruenisse. quantam esse in angelis credimus. Quorum angelorum equalitatem speramus. si ad quod uolumus perueniamus. Quid enim aliud nobis promisit dominus in resurrectione. ubi ait: In resurrectione mortuorum. neque nubent. neque uxores ducent. Non enim incipient mori. Sed erunt equales angelis dei. Dicit ergo aliquis. et tu unde scis. quia paulus apostolus angelicam iustitiam et perfectionem nondum habebat. Non facio iniuriam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

apto. quia de apto non credo nisi apto. Ad uite te non quero. Suspican
te non quero. Dic mihi sce apte. de te ipso loqueris? Dic ubi dixisti.
non qd uolo ago sed qd odi illud facio. Existunt qui dicant. qd aliu
in te nescio que transfiguraueris. laborante. deficiente. uictu.
captiuu. Tu mihi dic de te. ubi nemo dubitat quia loqueris de te.
Ipse ait apls. ego me ipsu nondu arbitror apprehendisse. Et quid facis?
Unu aute. Que retro oblitus. in ea que ante sunt extentus. secdm inten
tione. nondu pfectione. Secdm intentione sequor. ad palma supne
uocationis di in xpo ihu. Supra ia dixerat. non quia ia acceperim.
aut ia pfectus sim. Adhuc contradicitur. Et dicitur. dicebat ista
apls. qui non du puenerat ad immortalitate. non quia n du puenerat
ad iustitie pfectione. Iam qu ta iustus erat. qua sunt angli. Sed non du
immortalis. sicut sunt angli. Sic inquiunt. sic est pr sus. Modo di
xisti. ta erat iustus qua sunt angli. sed non du immortalis. sicut sunt
angli. Ergo pfectione iustitie. ia tenebat. Sed sequendo. pal
ma supna. immortalitatis querebat. Dic nob sce apte. aliu aliquē
manifestiore locu. Non ubi queris immortalitate. sed ubi confite
ris infirmitate. Et hec ia susurra tur. ideo rnendu. Video mihi
audire quorunda cogitationes. Et hec dicitur mihi. Veru ē
cui quid dicturus es. Confitetur infirmitate. sed carnis non mentis.
Nam quis ignorat. utique aptm corpore fuisse fragile. corpore fuis
se mortalem. Sicut dicit. habemus thesauru istu in uasis fictilibus.
Ipsu audiamus. ne iniuriosi existimemur. In magnitudine reuela
tionu mearu. apls dicit. ne extollar. Ne pe hic agnoscis aptm. haben
te magnitudine reuelationu. et timente elationis pcipicium.
Ut ergo noueris. quia ipse apls qui uolebat alios saluos facere. adhuc
curatur. ut noueris quia ipse adhuc curatur. si magni pendis ip
sius honorem. audi quid ei medicus apposuerit ad tumorem.
Audi non me. Ipsu audi confitente. ut sentias docente. Ecce ia pos
su dicere aptolo qui Ne extollaris sce apte. Tune extollaris. ad
huc cauendu e. Quid mihi inquit dicis. tu tu. Audi quid sum.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

& noli altum sapere sed time. Audi quomodo breuis agnus ingredia-
tur. ubi aries sic periclitatur. In magnitudine inquit reuelatio-
num mearum ne extollar. datus est mihi stimulus carnis. angelus sathane
qui me colafizet. Uide timorem timuit. qui mor dacusimum epy-
thema accepit. Iam quomodo dic. quia tanta in illo erat iustitia. quan-
ta est in angelis. An forte et angelus se sin celo. ne extollatur acci-
pit stimulum angelum sathane. a quo colafizetur. Absit hoc de angelis
suspicari. Homines sumus. apostolos sanctos homines agnoscamus. Vasa electa.
sed adhuc fragilia. Adhuc in hac carne peregrinantes. Ergo quoniam
rogauit dominum ter. ut ab illo iste stimulus auferretur. nec exaudi-
tus est ad uoluntatem. quia exauditus est ad sanitatem. forte non inde-
cent ipse loquitur ubi dicit. quia lex spiritalis est. ego autem carnalis sum.
Ergo carnalis apostolus. quando aliis dicebat. uos qui spiritales estis. instru-
ite huiusmodi in spiritu. Sed quid dixit et ipsis spiritalibus? Quia
non dum erant sequuti. non dum erant in perfectione celesti angelica.
Non dum erant in illius patrie securitate. sed in huius peregrina-
tionis sollicitudine uersabantur. Quid eis dicat et certe spiritales
eos uocauit. Vos inquit qui spiritales estis. instruite huiusmodi
in spiritu lenitatis. Intendens teipsum. ne et tu tempteris. Ecce quem
spiritalem iam appellauit etate. timuit illi temptationis fragilitatem.
Unde posset temptari spiritalis. Et sine xinte. utique ex carne.
Spiritalis enim. quia secundum spiritum uiuit. Adhuc autem ex parte mortali:
carnalis. Idem spiritalis. idemque carnalis. Ecce spiritalis. mente seruio
legi dei. Ecce carnalis. carne autem legi peccati. Idem ergo ipse. et
spiritalis et carnalis. Idem plane. Quamdiu hic uiuit. sic est. Noli mirari
quisquis es qui carnalibus concupiscentiis cedis atque consentis.
Qui eas ut bonas putas ad explendam libidinis satietatem. uel
certe sic uides malas. ut eis tamen cedendo consentias. et quo
ducunt sequaris. et omnia que suggerunt perpetres. Totus
carnalis es tu. Tu quisquis talis es. totus carnalis es. Si autem
et concupiscis quod lex uetat. seruas tamen aliud quod te lex

(c) 2006 Ministerio de Cultura

iubet. post concupiscentias tuas non eas. ecce mortis contentio.
non quod uolo ago. Ecce mortis contentio. Scimus quia lex spiritalis est.
ego autem carnalis sum. Si apostolus dicit. scimus quia lex spiritalis est. ego
autem carnalis sum. Mente enim spiritalis. corpore carnalis. Quando
totus spiritalis. Cum seminatur corpus animale. surget corpus spiritale.
Modo ergo quando feruet mortis contentio. non quod uolo ago. ex parte
spiritalis. ex parte carnalis. Ex parte meliore spiritalis. ex parte in
feriore carnalis. Adhuc confligo. nondum uici. Magnum est
non uinci. Et sicut concupiscentie non consentio. et post concu
piscentias meas non eo. tamen adhuc concupisco. Et utique
etiam in ipsa parte. ego sum. Non enim alius in mente. alius in carne.
Sed quid. Igitur ipse ego. Quia ego in mente. ego in carne.
Non enim due nature contrarie. sed ex utroque unus homo. quia unus
deus a quo factus est homo. Igitur ipse ego. mente seruio legi dei.
carne autem legi peccati. Mente. non consentio legi peccati.
Sed tamen nollem esset in membris meis lex illa peccati.
Quia ergo nollem. et tamen est. non quod uolo ago. quia concupisco et
nolo. Non quod uolo ago. sed quod odi illud facio. Quid odi? Con
cupiscere. Odi concupiscere. et tamen ego illud. Ex carne. non
ex mente. Quod odi illud facio. Si autem quod nolo hoc facio. con
sentio legi quoniam bona est. Consentires legi: si quod uelles faceres
Hoc facis quod lex odit. quomodo consentis legi. Et rursus si quod nolo hoc facio.
consentio legi quoniam bona est. Non implet legem infirmitas mea. sed legem
laudat uoluntas mea. Ergo si quod nolo hoc ago. ideo consentio legi
quia nolo. non quia ego. Ipsi autem ego. concupiscere est. non con
cupiscentie consentire. Ne aliquis iam in apostolo peccandi sibi querat
exemplum. et det malum exemplum. Non quod uolo ago. Quid enim lex dicit.
Non concupisces. Et ego nolo concupiscere. et tamen concupisco.
Quamuis concupiscentie mee assensum non prebeam. quamuis post eam non eam.
Resisto enim. Auerto mentem. nego arma. teneo membra. Et tamen
fit in me quod nolo. Quod non uult et lex. nolo cum lege. Quod non uult. nolo.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ergo consentio legi. Ego sum in carne. ego sum in mente. Sed magis ego sum
in mente. quam in carne. Quid enim ego sum in mente. ego sum in regente.
Mens enim regit. caro regitur. Et magis sum ego in eo quod rego. quam in
eo quod regor. Quid ergo magis ego in mente. Nunc autem iam non ego
operor illud. Quid est nunc iam. Iam redemptus. qui fui ante sub peccato
uenundatus. Iam accepta gratia saluatoris. ut mente condelecter
legi dei. non ego operor illud. Sed quod habitat in me peccatum.
Scio enim. quia non habitat in me. Iterum quomodo in me. Audi quid sequitur.
Hoc est in carne mea bonum. Iam dudum dixeras. quod operor ignoro. Si
ignoras. quomodo scis. Item enim operor. ignoro. Dixi ignoro.
non approbo. non accipio. non mihi placet. non consentio. non
laudo. Non enim christus eos ignorabat. quibus dicturus est. non
noui uos. Prorsus etiam hic hoc intellego. Quod enim operor ignoro.
Quia non facio. ignoro. Non enim ego operor illud. sed id quod in me
habitat peccatum. Ideo ignoro. quia non ego facio. Sicut dictum est de
domino. eum qui non nouerat peccatum. Quid est non nouerat. Ergo non n
nouerat. quod puniebat. Si non nouerat quod puniebat. iniuste
puniebat. quia uero iuste puniebat. nouerat quod puniebat.
Et tamen peccatum non nouerat. quia peccatum non fecerat. Nunc
autem. accepta iam gratia. non ego operor illud. Libera est mens. caro
captiua. Non ego operor illud. sed id quod in me habitat peccatum.
Scio enim quia non habitat in me. hoc est in carne mea bonum. Velle enim
adiacet mihi. perficere autem bonum non adiacet. Adiacet uelle. perficere
non adiacet. Non dixit facere. sed perficere. Non enim nihil facit.
Rebellat concupiscentia. et non consentit. Delectat uxor aliena.
et non annuit. Mente auertit in secretarium intus intrat. Videt
foris strepentem concupiscentiam. persistit in ea sententia. mundat
conscientiam. Condelector enim legi dei. Non de me. sed de gratia dei.
Tu concupiscentia. in carne tumultuaris. me tamen non subdis. In domino
sperabo. non timebo quid faciat mihi caro. Sicut nec aliena. ita nec mea.
Quamuis in se hec agit. nihil facit. Multum facit. magnum est quod facit. h

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sed tamen non perficit. Quid est enim perficere. Ubi est mors contentio tua. Inve
nio ergo legem volenti facere bonum. Bonum invenio legem. Bonum est lex. bonum
aliquid est lex. Unde probo. Quia implere volo. Invenio ergo legem mihi
volenti facere bonum. quoniam mihi malum adiacet. Et mihi. Non enim caro non mea.
aut de alia substantia caro. aut de alio principio caro. Aut anima ex deo.
et caro de gente tenebrarum. Absit. Langor repugnat sanitati. Semi
vivus iacet in via. Quoniam mihi malum adiacet. Quod malum. Condelector
enim legi dei. secundum interiorem hominem. Video aliam legem in membris. repug
nantem legi mentis meae. et captivum me ducentem in lege peccati. quae est in
membris meis. Captivum. sed ex carne. Captivum. sed ex parte. Nam mens
repugnat. et condelectatur legi dei. Si enim intellegere debemus.
si de ipso apostolus loquitur. Iam ergo si mens non sentit peccato titillanti. sug
gerenti. blandienti. Si mens non sentit. quoniam habet alias interius delecta
tiones suas. delectationibus carnis nulla ex parte conferendas. Si ergo
non sentit. et in me quidam mortuum et quidam vivum. mors contendit.
mens non sentit. Mors adhuc contendit. mens non sentit. Aliquid
ipsa mors. non vitae. Aliquid illud quod mortuum est. inputat ad te. Quid
inde sperandum est. Miser ego homo. Et sum in mente. tamen in carne. miser
homo. Non enim in mente homo. et in carne non homo. Quis enim umquam carnem
suam odio habuit. Miser ego homo. quis me liberabit de corpore mortis
huius. Quid est hi fratres. Quasi carere vult corpore. Quid festinas. Si tan
tum ubi est intentio tua ut corpore careas. mors quandoque ventura est
te a corpore isto mortis. dies adveniens ultimus procul dubio libe
rabit. Quid est pro magno quod gemis. quid est quod dicis. quis me libera
bit. Mortalis loqueris. moriturus loqueris. Separatio mortis
a carne. quandoque ventura est. Propter brevitatem vitae. non longe est.
propter cotidianos casus. quando sit nescis. Ergo sive festines
sive tardes. omnis vita humana brevis est. Quid pro magno gemis
et dicis. quis me liberabit de corpore mortis huius. gratia dei per ihesum
christum dominum nostrum. Pagani enim. qui non habent gratiam dei per ihesum christum
dominum nostrum. non moriuntur. Non quandoque in ultimo suo a car

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ne soluuntur. Non illo die. a corpore mortis huius liberabuntur.
T uquidē. qd p magno gr̄a dī uis tribuere. quia de corpore mortis huius
liberaberis. Respondet tibi aplš. si sensu eius coepimus. Immo quia
dño adiuuante sine dubio coepimus. Respondet tibi & dicit. Scio
quid loquar. Paganos dicit liberari a corpore mortis huius. quia ue
niet dies ultimus uitę huius. & soluuntur ad tēpus a corpore mortis
huius. Veniet dies. quando omš qui sunt in monumentis audient
uocē eius. & pcedent qui bona fecerunt in resurrectionē uitę.
E cce liberati a corpore mortis huius. Qui mala fecer. in resurrec
tionē iudicii. Ecce redierunt a corpore mortis huius. Corpus
mortis huius redit ad impiū. nec inde aliquando soluetur. Tunc
non erit uita ęt̄na. sed mors ęt̄na. quia poena ęt̄na. Tu aut̄ xpiane.
roga quantū potes. exclama & dic. Miser ego hoō. quis me libe
rabit a corpore mortis huius. Respondetur tibi. Securus — Secur. efficeris nō de te. sed de dño tuo.
efficeris de pignore tuo. Spera cū xpo regnū xpi. iā pignus tenens
sanguinē xpi. Dic. dic. quis me liberabit de corpore mortis huius.
V t respondeatur tibi. gr̄a dī. p ihm xpm dnm nr̄m. Non enī sic li
beraberis de corpore mortis huius. ut hoc corpus non habeas
H abebis. sed iā non mortis huius. Ipsū erit. quia ipsa caro erit. — Ipsū erit. sed nō ipsū erit.
N on ipsū erit. quia mortale nō erit. Sic sic liberaberis. a corpore
mortis huius. Vt mortale hoc induat inmortalitatē. & cor
ruptibile hoc induat incorruptionē. A quo. p quē. Gr̄a dī
p ihm xpm dnm nr̄m. Quia p unū hominē mors. & p unū homi
nē resurrectio mortuorū. Sicut in adā omš moriuntur. Inde est
qd gemis. In adā omš moriuntur. Inde est qd gemis. inde ē qd cū
morte confligis. inde ē corpus mortis huius. Sed sicut in adam
omš moriuntur. sic in xpo omš uiuificabuntur. Viuificatus accepto
corpore inmortali. ubi dicas. ubi ē mors contentio tua. liberatus
eris a corpore mortis huius. Non tamē uirtute tua. sed gr̄a dī. p ihm
xpm dnm nr̄m. Itē. Vita iusti in isto corpore. adhuc bellū ē. nō dum — Ex s̄mo. i.
triūphus. Huius aut̄ belli. aliquando erit triūphus. Ideo aplš. dixit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uocē belli. & uoce triūphi. Voces belli modo audiuimus. Non enim
q̄d uolo ago. sed q̄d odi illud facio. Si aut̄ q̄d nolo hoc facio. cōsentio
legi q̄m bona ē. Velle adiacet mihi. pficere aut̄ bonū non inuenio
Video aliā legē in mēbris meis. repugnantē legi mentis meę. & capti
uantē me in legē peccati. quę ē in mēbris meis. Quando audis
repugnantē. quando audis captiuantē. bellū non agnoscis.
Vox ergo triūphi nondū ē. Sed quando futura ē. docet idem apls
dicens. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionē. &
mortale hoc induere inmortalitatē. Cū aut̄ corruptibile.
hoc induerit incorruptionē. & mortale hoc induerit inmor
talitatē. ubi ē uox triūphi. Tunc fiet sermo qui scriptus ē. ab
sorta ē mors in uictoria. Dicant triūphantes. ubi ē mors con
tinentia tua. Dicemus ergo quandoque. dicemus & ipsum
quandoque. non erit longe. Non enim tantū remanet s̄clo. quan
tum iā exemptū ē. Ergo sēp pugnandū ē. Quia ipsa concupiscentia
cū qua nati sumus. finiri n̄ potest quādiu uiuimus. Cottidie
minui potest. finiri non potest. Illa. dicta ē hoc enim corpus
mortis. De ipsa dicit apls. Condelector enī legi dī. sc̄dm inte
riorem hominē. Video aut̄ aliā legē in membris meis. repugnantē
legi mentis meę. & captiuantē me in legē peccati quę ē in mēbris meis.
Tunc nata ē hęc lex. quando concepta transgressa ē pma lex.
Quę ē pma lex. Quā in paradiso accepit homo. Nonne nudi erant.
& non confundebantur. Quare nudi non confundebantur. nisi
quia nondū erat lex in membris. repugnans legi mentis. Fecit
homo factū puniendū. & inuenit motū pudendū. Manducauer
contra interdictū. & apti sunt oculi eorū. Quid enī. Prius in pa
radiso. clausis ut cęci oculis oberrabant. Absit. Nā unde adā
nomina posuit uolatilibus & bestiis. quando ad eū cuncta ani
malia adducta sunt. Quibus nomina imponebat. si n̄ uide
bat. Deinde dictū ē. uidit mulier lignū. quia placet oculis
ad uidendū. Ergo oculos aptos habebant. & nudi erant.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

& ne fundebantur. Aperti sunt oculi eorum. ad aliquid quod numquam
senserant. quod in motu sui corporis nunquam expauerant. Aperti
ad intuendum. non ad uidendum. Curauerunt tegendum. Consuerunt in
quit folia ficulnea. et fecerunt sibi succinctoria. Quod texerunt.
ibi senserunt. Ecce unde trahitur originale peccatum. Ecce
unde. nemo sine peccato nascitur. Ecce propter quod dominus noster sic concipi
uoluit. quem uirgo concepit. Soluit illud. qui uenit sine illo.
Soluit illud. qui non uenit ex illo. Unde. unus et unus. Unus ad mortem.
unus ad uitam. Homo primus ad mortem. homo secundus ad uitam. Sed
quare ad mortem ille homo. Quia tantum homo. Quare ad uitam iste homo.
Quia deus et homo. Non ergo quod uult agit apostolus. Quia uult non concupiscere.
& tamen concupiscit. Ideo non quod uult agit. Non quia illa mala con
cupiscentia trahebat apostolum ad fornicationem et adulteria. Absit.
Non ascendant tales cogitationes in cor nostrum. Luctabatur. non
sub iugabatur. Sed quia nolebat nec hoc habere contra
quod luctaretur. ideo dicebat non quod uolo ago. Concupiscere nolo.
& concupisco. Non ergo quod uolo ago. Constituit tibi ante oculos
pugnam suam. ne timeres tuam. Si enim si dixisset beatus apostolus. quan
do uideres concupiscentiam moueri in membris tuis cui tu non consen
tires. tamen eam moueri uideres. forsitan de te desperares
& diceres. Si ad dominum pertinerem. sic non mouerer. Vide apostolum
pugnantem. & noli te facere desperantem. Non quod uolo ago. sed
quod odi malum hoc ago. Quia concupisco. Quod ergo bonum ago. Quia
concupiscentiae malae non consentio. Ago bonum. non perficio bonum.
Ecce concupiscentia hostis mea. agit malum. non perficit malum.
Quomodo ago bonum. non perficio bonum. Ago bonum. cum malae concupi
scentiae non consentio. Sed non perficio bonum. ut omnino non concupiscam.
Rursus ego. & hostis mea quomodo agit malum. & non perficit malum.
Agit malum. quia motu & desiderium malum. Non perficit malum.
quia me non trahit ad malum. & in isto bello est tota uita sanctorum.
Ideo iste miles. & quodammodo in isto bello exercitatissimus.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ti exercitatus ut eet & dux. cui laborare & in bello contra hoste
& diceret. Miser ego homo. quis me liberabit de corpore mortis huius.
P ingemiti subuenta e. Gratia di p ihm xpm dnm nrm. Liberabit te
a lege mortis huius. id e a corpore mortis huius. gratia di p ihm
xpm dnm nrm. Quando corpus habebas. ubi nulla concupiscentia
remanebit. Cum mortale h induerit inmortalitate. & corrup
tibile h induerit incorruptione. & dicetur morti. ubi e conten
tio tua. & n erit. & ubi e aculeus tuus. nusquam erit. Modo
quid? Audi. Igitur ipse ego mente seruio legi di. carne aut legi pec
cati. Mente seruio legi di. n consentiendo. Carne aut legi peccati.
concupiscendo. & mente legi di. & carne legi peccati. & hac dele
ctor & ibi concupisco. sed n uincor. Titillat insidiatur. pulsat. tra
here conatur. Miser ego homo. quis me liberabit de corpore mor
tis huius. Solo sep uincere. sed aliquando cupio ad pace uenire.
S uantu q in uotis nris. in uoluntate nra. in oratione nra. quando di
cimus nec nos inferas in temptatione. sed libera nos a malo. hoc utiq;
cupimus. ut nec ipsa mala desideria existant de carne nra.
Sed quamdiu hic uiuimus efficere n ualemus. Apls hoc ait. pficere
aut bonu n inuenio. Facere inquit inuenio. Non consentire malo
desiderio. pficere non inuenio. n habere malu desiderium.
Restat q in hac pugna. ut mente non consentiente malis concupiscentiis.
seruias legi di. Carne aut concupiscente sed te n seruiente. ser
uias legi peccati. Agit caro desideria sua. age tu tua. Non op
primuntur. non extinguntur ante desideria eius. non extinguatur
tua. Ut in certamine labores. n uictus traharis. Nulla q con
dempnatio e nunc. his qui sunt in xpo ihu. & si habent desideria
carnis quib; n consentiunt. & si lex in membris eorum repugnat
legi mentis eorum. & captiuare uult mente. tam quia p gratiam baptis
matis & lauacru regenerationis. solutus e & ipse reatus cum
quo eras natus. & quicquid ante consensisti male concupiscentie.
siue quolibet flagitio. siue quolibet facinore. siue qualibet mala

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cogitatione. siue qualibet mala loquutione: oia deletas in illo fonte.
quo seruus intrasti unde liber existi. Quia ergo hec ita sunt. nulla ergo nunc
condẽpnatio his qui sunt in xpo ihu. Nulla ẽ nunc. antea fuit. Ex
uno oms in condẽpnationẽ. Hoc malũ fecerat gñatio. sed hi bonũ.
fecit regñatio. Lex eni spc uitę. in xpo ihu. liberabit te a lege pec
cati & mortis. Non ẽ in mẽbris. sed reuite non facit. Liberatus es ab illo.
Liber pugna. sed uide ne uincaris. & iterũ fias seruus. Laboras pugnan
do. sed letaberis triũphando. Ergo ne putetis ppt hoc. quasi duas
ex diuersis p̃ncipiis ẽẽ naturas sicut ut insaniunt manichei. qđ
quasi non sit caro ex dõ. falsũ ẽ. Vtrũq; ex dõ ẽ. Sed natura hu
mana: ista in semet ipsa meruit de peccato. Ergo languor est.
Sanatur. & nẽ. Discordia m̃ quę in spũ & carne. p concordia la
borat. Spc ideo laborat. ut caro cũ illo concordet. Quẽadmodũ:
si in una domo litẽ int se habeant uir & uxor: ad hoc debet labo
rare uir. ut domet uxorem. Domata uxor. subiugetur uiro.
Subiugata uxor a uiro. fiat pax in domo. Cũ aũt dixisset.
lex spc uitę in xpo ihu. liberauit te a lege peccati & mortis. ppo
suit nob intellegendas ipsas leges. Intuemini eas. & discernite.
Satis uob necessaria ẽ ista discretio. Lex inquit. spc uitę. Ecce
una lex. Liberauit te a lege peccati & mortis. Ecce altera lex.
Et sequitur. Quod eni impossibile erat legis in quo infirmabatur
p carnẽ. Ecce tertia lex. Inquiramus a dño adiuuante uide
amus. de lege illa bona quid dixit. Lex spc uitę. liberauit te a lege
peccati & mortis. Istã. non dixit inualidã fuisse. a deficiendũ.
Liberauit inquit te spc uitę. a lege peccati & mortis; Lex illa bona.
liberauit te ab ista lege mala. Lex eni mala quę ẽ. Video aliam
legẽ in mẽbris meis. repugnantẽ legi mẽtis meę. & captiuantẽ me
in lege peccati quę ẽ membris meis. Quare ipsa. lex dicta ẽ. Recte
omnino. Quẽadmodũ eni legitime facti ẽ. ut hoc qui noluit
obedire dño suo. ne seruire ẽ caro ipsius. Supra te dñs tuus. in
fra te caro tua. Serue meliori. ut seruiat tibi inferior. Contẽp

(c) 2006 Ministerio de Cultura

isti superiorem. torqueris ab inferiore. Ista ergo lex peccati. ipsa est
et mortis. Per peccatum enim mors. Qua die manducaueritis. morte mori
emini. Lex enim spiritus uitę. quo non te liberauit. Primum. indulgentiam
omnium peccatorum dedit. Ipsa est enim lex de qua in psalmo dicitur deo.
et de lege tua miserere mihi. Lex misericordię. Lex fidei non factorum. Quę
est ergo lex factorum. Iam audistis legem fidei bonam: lex spiritus uitę liberauit
te a lege peccati et mortis. Audistis et aliam legem. peccati et mortis.
Q deni impossibile erat legis. in quo infirmabatur per carnem.
H aec ergo lex tertio loco quę nominata est. nescio quid quasi non implet.
L exauit illa spiritus uitae impleuit. qui a te a lege peccati et mortis libe
rauit. Lex itaque ista quę loco tertio nominata est. ipsa est lex
quę data est populo per moysen in monte syna. Ipsa dicitur lex factorum.
I psam inari nouit. non subuenire. Iubere nouit. non iuuare.
I psa est quę dixit. non concupisces. Unde dicit apostolus. Concupiscentiam
nesciebam. nisi lex diceret. non concupisces. Et quid mihi profuit. quia lex
dixit non concupisces. Occasione accepta peccatum per mandatum
fefellit me. et per illud occidit. Prohibitus sum concupiscere. nec im
pleuit iussa. sed uictus sum. Ante legem fui peccator. accepta
B lege factus sum preuaricator. Itaque inquit. lex quidem sancta
B ona est ergo et ista lex. Quia ipsi reprehendunt manichei quo
modo contra carnem. De illa dicit apostolus. itaque lex quidem sancta. et mandatum
sanctum. et iustum. et bonum. Quod enim bonum est. mihi factum est mors. Absit.
S ed peccatum ut appareat peccatum. per bonum mihi operatum est mortem.
A postoli uerba sunt. Uidete et attendite. Itaque lex quidem sancta.
Q uidetam sanctum. quam non concupisces. Non esset mala legis preuaricatio.
nisi ipsa esset bona. Si enim non esset bona. non esset malum preuari
rem malam. Quia uero malum est eam preuaricari. ergo bona est.
Q uid tam bonum. quam non concupisces. Lex ergo sancta. et mandatum sanctum.
et iustum. et bonum. Quomodo faciat. quomodo inculcat.
Q uasi contra calumpniatores clamat. Quid dicis manichee.
L ex quę data est per moysen mala est. Mala est dicunt. O portenta.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

o fronte · Tu dixisti semel mala · Audi aptm dicente · lex quidẽ
sca · & mandatu scm · & iustu · & bonu · Taces aliquando · Qd ẽ g
bonu ẽ inquit · mihi factu ẽ mors · ẽ · Absit · Sed peccatu ut appa
reat peccatu · p bonu m operatu ẽ morte · & hic p bonu · Sic reu
accusat · ut a laude legis non recedat · P bonu m inquit ·
operatu ẽ morte · P qd bonu · Mandatu · P qd bonu · Legem ·
& fiat super modu pec
Quomodo operatu ẽ morte · Ut appareat peccatu · delinquens catu
p mandatu · Ideo sup modu · Quando delinquebat sine man
dato · minus erat · Quando delinquit p mandatu · excedit
modu · Quando eni non p hibetur quis · putat quia bene facit ·
Prohibitus · incipit nolle facere · Vincitur · trahitur · sub iugatur ·
Iam restat illi gratiam inuocare · quia non potuit lege seruare ·
Hac p hoc · lex illa de qua dictu ẽ · lex eni sps uite liberauit te a lege
peccati & mortis · lex ẽ fidei · lex ẽ sps · lex ẽ gre · lex ẽ medice ·
Illa uo lex peccati & mortis · non ẽ lex di · sed peccati & mortis ·
Illa altera de qua dicit apts · lex sca · & mandatu scm · & iustum ·
& bonu · lex ẽ di · sed factoru · Lex operu · operu lex · que iubet ·
non iuuat · Lex que tibi ostendit · non tollit peccatu · Ab alia
tibi lege ostenditur peccatu · ab alia tollatur · Qd eni impos
sibile erat legis · in quo infirmabatur p carne · Rebellabat
eni caro tua · sub iugabat te caro tua · Audiebat lege · & plus inci
tabat concupiscentia tua · Infirmabatur g lex littere · p carne ·
Ac p hoc · impossibile erat legis littere · liberare a lege peccati & mortis ·
Misit ds filiu suu in similitudine carnis peccati · Non in carne peccati ·
In carne quidẽ · sed non in carne peccati · Ceteru g omis hominu
caro peccati · Sola illius · non caro peccati · Quia non eu mater con
cupiscentia · sed gra concepit · Tamen habens similitudine carnis
peccati · Unde nutrire & esurire · sitire · dormire · fatigari ·
& mori potuit · In similitudine carnis peccati · misit ds filiu suu ·
Et de peccato · dapnauit peccatu in carne · De quo peccato · qd pec
catu · De peccato · dapnauit peccatu in carne · Ut iustitia legis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

impleatur innob· Iā illa iustitia legis impleatur innob· Iā illa
iustitia que iubetur impleatur innob p spm quia adiuuat·
I d.e.· lex litterę· impleatur innob p spm uitę· Qui n̄ secdm carnē
ambulamus. sed secdm spm· De quo ergo peccato· dns q̄d peccatū
dāpnauit· Video· uideo quidem· q̄d peccatū dāpnauit· Video
prorsus· Ecce agnus dī· ecce qui tollit peccatū mundi· Q̄d pec
catū· Om̄e peccatū· omē nrm peccatū dāpnauit· Sed de quo
peccato· Ipse non habebat peccatū· De illo dictū ē· qui peccatū
non fecit· nec inuentus ē dolus in ore eius· Nullū prsus. nec tra
hendo nec addendo· Nullū peccatū habuit. nec originis nec p
prię iniquitatis· Originē· uirgo demonstrat· Conuersatio
uero eius scā· satis ostendit nihil eū fecisse· unde dignus eēt
morte· Ideo ait· Ecce uenit princeps huius mundi· diabolū
significans & in me nihil inueniet· Non inueniet quare me
occidat· princeps mortis· & quare ergo moreris· Sed ut sciant
om̄s quia uoluntatē patris mei facio· eamus hinc· & perexit
ad passionē mortis· Mortē uoluntariā non necessitatis sed
arbitrii· Potestatē habeo ponendi aīam meā· & potestatē
habeo iterū sumendi eā· Nemo tollit eā a me· sed ego pono eā·
& iterū sumo eam· Similitatis potestatē· intellege maiestatē·
V tīs loquitur· xpc loquitur· De quo ergo peccato· dāpnauit pec
catū· Alio loquo· uide quid dicat apts· Pro xpo inquit legatione
fungimur· Tanquā dō orante p nos· Obsecramus pro xpo· id est
tanquā xpc uos obsecret· P illo uos obsecramus· reconciliari dō·
& sequitur· Eū qui non nouerat peccatū· dicitur uos obsecramus
reconciliari eū qui non nouerat peccatū· id ē xpo dno· Eū xpo
qui non nouerat peccatū· peccatū p nobis fecit. ut nos simus iusti
tia dī in ipso· Aliquid hic potest intellegi· peccatū uide· pecca
tū uideo alt· peccatū cuiusque alterius hominis· Cū audias·
E Eū qui non nouerat peccatū· peccatū p nobis fecit· Quis· quem·
D Xpm· Ds· xpm fecit p nobis peccatū· Non dixit· fecit p nobis pec

(c) 2006 Ministerio de Cultura

carne. sed fecit eu peccatu. Si nephas e dicere peccasse xpm. quis
ferat peccatu ee xpm? Et tam non possumus aplo contradicere.
Non ei possumus dicere. quid e qd loqueris. Si eni hoc aplo dixe
rimus. ipsi xpo dicimus. Att eni alio loco. An uultis experimentu
eius accipe. qui in me loquitur xpc. Quid e? Intendat caritas uia.
magnu altuque mysteriu. Felices eritis. si intellectu dilexeritis.
ad dilectu perueneritis. Prsus, prsus. xpc dns nr. ihc saluator noster.
redeptor nr. peccatu factu e. ut nos eemus iustitia di in ipso. Quom.
Audite lege. Qui nouer. sciunt qd dico. Et qui non nouerunt.
legant ut audiant. In lege peccata uocabantur. etiam sacrificia
que p peccatis offerebantur. Habes eu uictima p peccato adduceretur.
dicit lex. Ponant manus suas sacerdotes sup peccatu. Id e. sup uic
tima p peccato. Et qd e aliud qua xpc. sacrificiu pro peccato.
Sicut et xpc inquit dilexit uos. et tradidit semet ipsu p uob obla
tione et hostia do. in odorem suauitatis. Ecce de quo peccato.
dapnauit peccatu. De sacrificio qd factus e p peccatis. inde dap
nauit peccatu. Ipsa e lex. sps uite. que liberauit te a lege peccati
et mortis. Quia lex illa altera. lex littere. lex iubens. bona est
quide mandatu scm. iustu et bonu. Sed infirmabatur p carne.
et qd iubebat in nob impleri non poterat. Alia g lex ut dicere coepe
ra tibi ostendat peccatu. alia tollat. Ostendat peccatu lex littere.
tollat peccatu lex gre. Igitur ipse ego. mente seruio legi di. carne
aut legi peccati. In qua conclusione demonstrauit aptls. ad hoc se
dixisse que supra dixerat. iam non ego operor illud sed qd in me
habitat peccatu. quia non mente operabatur consentiendo. sed
carne concupiscendo. Hoc eni peccati nomine appellat. unde
oriuntur cuncta peccata. id e ex carnali concupiscentia. Quicquid
eni e peccatoru. in dictis. in factis. in cogitationibus. non exoriuntur.
nisi mala cupiditate. Non exoriuntur. nisi ex inlicita delectati
one. Huic g inlicite delectationi si resistamus. si non consentiam.
si non ut arma ministremus. non regnet peccatu in nro mor

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tali corpore · Peccatū enī · ante regnū pdit. & sic perit · In hac
ergo uita · quantū ad sc̄os attinet. regnū pdit · In alia · perit ·
ie enī regnū pdit. quando post concupiscentias nr̄as non imus ·
bi autē perit · quando dicetur · ubi ē contentio tua · Ergo cum
dixisset apl̄s · mente seruio legi dī. carne autē legi peccati ·
non dando membra committendis iniquitatibus. sed tamen con
cupiscendo. nec tamen illicitȩ concupiscentiȩ manus dando ·
subiecit & ait · Nulla ḡ condēpnatio ē nunc. his qui sunt in xp̄o
ih̄u · His qui sunt in carne. condēpnatio ē · His qui in xp̄o ih̄u ·
nulla condēpnatio ē · Ne putares hi postea futurū · ideo ad
didit nunc · Postea illud expecta · ut nec concupiscentia sit
uite contra quā contendas. quia nec ipsa erit · Nulla ḡ condēp
natio ē nunc. his qui sunt in xp̄o ih̄u · Non sitis solliciti. qđ uidetur
adhuc ēē lex in membris. repugnans legi mentis · Nulla enī condēp
natio ē nunc · Sed quibus · Qui sunt in xp̄o ih̄u · Et ubi ē illa de
qua dicebat paulo ante · uideo aliam legē in membris meis.
repugnantē legi mentis meȩ & captiuantē me in lege peccati
quȩ ē in membris meis · Sed me ducebat · ex carne n̄ ex mente
ubi ē ḡ illa lex · si nulla condēpnatio ē his qui sunt in xp̄o ih̄u ·
Lex enī sp̄c uitȩ. in xp̄o ih̄u · Lex enī · non illa in monte syna p lit
terā · Lex enī · non illa in uetustate litterȩ · Sed lex sp̄c uitȩ
in xp̄o ih̄u · liberauit te a lege peccati & mortis · Tu enī cō delec
taris legi dī. scdm interiorem hominē · unde haberes. nisi lex sp̄c
uitȩ in xp̄o ih̄u. liberaret te a lege peccati & mortis · Ideo ō mens hu
mana · nec tibi tribuas qđ non ꝗ consentis desideriis carnis. qđ lex pec
cati nomte de arce deponit · Ideo ō mens · lex sp̄c uitȩ in xp̄o ih̄u. libe
rauit te a lege peccati & mortis · Quod enī impossibile erat legi · in
quo infirmabatur p carnē · Lex enī iubebat. & n̄ implebat · Quia
caro ubi non erat gr̄a. inuictissime resistebat. & lex infirmaba
tur p carnē. quia lex sp̄alis ē. ego autē carnalis sū · Quomodo m̄
ergo lex opitularetur · iubens p litterā. & non dans grām.

dicit dn̄s

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Infirmabatur itaque per carnē. D(eu)s misit filiū suū in similitudine
carnis peccati. Id ē. ut eet caro. uera caro. Et unde similitudo
carnis peccati. Quia de peccato. mors ē utique in nom̄ carne peccati.
De qua dicit ap(osto)l(u)s. Ut euacuetur corpus peccati. Quia ergo mors ē
in nom̄ carne peccati. sed utrūque ibi ē. et mors et peccatum.
In similitudine carnis peccati. mors erat. sed peccatū non erat.
Prsus qđ fecit de tributo. hoc fecit de morte. Tributū non debitū
psoluebat. Sic psoluit in morte. Non debebat et psoluebat.
Ille nisi indebitū redderet. nūquā nos a debita liberaret. Et de
peccato. dāpnauit in carne peccatū. Quomodo ergo non habebat
peccatū. si de peccato dāpnauit peccatū. Peccatū uocabatur in
lege. sacrificiū p peccato. Tale peccatū erat xpc. Ut iustitia legis
impleretur in nobis. Non implebatur p se. impleta ē p xpm.
Non enim uenit legē soluere. sed adimplere. Sed quomodo iustitia
legis impleretur in nobis. ut quibus nobis. Vis audire in quib; nob.
Qui non scdm carnē ambulamus. sed scdm spm. Quid ē scdm carnē
ambulare. Carnalibus concupiscentiis consentire. Quid ē scdm
spm ambulare. Adiuuari spū in mente. et concupiscentia carnis
non obedire. Sic ergo impletur in nobis lex. impletur in nob iustitia di.
Modo interim impletur. post concupiscentias tuas non eas. Quic
quid enim illa concupiscentia carnis egit in nobis preteritorū pec
catorū. siue in factis. siue in dictis. siue in cogitationib;. totum
deletū ē sacro baptismate. Omnia debita. deleta sunt una indul
gentia. Restat ergo cū carne conflictus. Quia deleta ē iniquitas
sed manet infirmitas. Qui enim scdm carnē sunt. que carnis sunt
sapiunt. Qui autē scdm spm. que sunt spc sentiunt. Prudentia
enim carnis. mors ē. Prudentia autē spc. uita et pax. Prudentia enim
carnis. inimica in dm. Legi enim di non ē subiecta. neque enim potest.
Quid ē. neque enim potest. Non homo non potest. Non anima non
potest. Non denique ipsa caro quia di ē creatura. non potest.
Sed prudentia carnis. non potest. Vitium non potest. non natura.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quomodo si diceres. Claudicatio. recte ambulationi non ē subiecta.
neque eni potest. Pes potest. sed claudicatio non potest. Tolle clau
dicatione. & uidebis recta ambulatione. Sed quā diu claudicatio ē.
non potest. Sic quā diu prudentia carnis ē. non potest. Non sit
prudentia carnis. & hoō potest. Quod ergo ait. prudentia carnis. ini
mica in dm̄. noli sic accipere. quasi inimica ista possit laedere dm̄.
Resistendo inimica ē. non nocendo. Illi aut̄ nocet. in quo est. Pru
dentia carnis. quia uitiū ē. naturę nocet. in qua natura inest.
Medicina aut̄ ideo inuenta ē. ut pellatur uitiū. natura sanetur.
Venit ergo saluator. ad genus humanū. Nullū sanū inuenit. ideo
magnus medicus uenit. Hoc propterea dixi. quia manichei uolen
tes aliam contra dm̄ inducere naturā mali. quasi de hoc apli te
stimonio errorem suum existimant adiuuari. & putant
quasi naturaliter dictū. quia dictū ē. non potest. inimica est
in dm̄. legi eni dī non ē subiecta. Neque eni potest. & non at
tenderunt. non de carne dictū ee non potest. non de anima di
ctū ee non potest. sed de prudentia carnis. Prudentia ista. uitiū ē.
Vis nosse quid ē. Sapere secdm carnē mors ē. Sed ille ipse unus hoō.
eademque natura a dño deo uero & bona condita. heri sapiebat
secdm carnē. hodie sapit secdm spm. Expulsū ē uitiū. sanata ē natura.
Nā quā diu eet prudentia illa carnis. omnino legi dī subiecta ee non
posset. Sanatā aut̄ uitio. reparata natura. fuistis aliquando
tenebrę. nunc aut̄ lux in dño. Videte ergo quid sequitur. Qui aut̄ in car
ne sunt. Id ē. qui in carne confidunt. qui concupiscentias suas se
quuntur. qui in his habitant. qui earū uoluptatib; oblectantur.
Qui in carn̄ delectationibus. beatā felicē que uitā constituunt.
Ipsi eni in carne sunt. Dō placere non possunt. Non eni sic dictū ē.
qui aut̄ in carne sunt. dō placere non possunt. quasi dictū eet. in hac
uita cū sunt homines. dō placere non possunt. Ergo non placu
erunt sci patriarchę. Ergo non placuerunt sci prophetae.
Ergo non placuerunt sci apli. Non placuerunt sci martyres.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Qui ante quidē corpus paciendo deponerent · xp̄m confitendo ·
non solū uoluptatē contēpnebant · sed dolores quoque paci
entissime pferebant · Placuerunt · sed in carne non fuerunt ·
Portabant carnē · non portabantur a carne · Idē paralytico
dictū erat · tolle grabatum tuū · Qui ergo in carne sunt · quemadmodū
dixi · quemadmodū iā exposui · non in hoc sc̄lo uiuendo · sed carnis
concupiscentiis consentiendo · dō placere non possunt · Deniq;
audi & te ipsū · questionē sine ulla dubitatione soluentem ·
Vuius utiq; in hoc corpore loquebatur · & tamen ad u̅s xit · Vos aūt
non estis in carne · Populo dī dixit · ad eccl̄e dixit · Romanis quidē
scribebat · sed uniuerse eccl̄e dixit · Sed tritico dixit · non palee ·
Masse dixit latenti · non stipule apparenti · unusquisq; in corde
suo cognoscat · Vos autē non estis in carne · sed in spū · si tamen
sp̄c dī habitat in uob · Non estis in carne · quia non facitis opera carnis ·
consentiendo concupiscentie carnis · Sed estis in spū · quia sc̄dm
interiorem hominē · condelectamini legi dī · Et hoc ē · si tamen
sp̄c dī habitat in uobis · Nā si de spū uro presumitis · adhuc in carne estis ·
Si ergo non estis in carne · ut in spū dī sitis · Tunc enī in carne non estis ·
Nā si recedit sp̄c dī · pondere suo sp̄c hominis reuoluitur in carnē ·
Redit ad facta carnalia · redit ad concupiscentias sc̄lares · & erunt
illius hominis peiora nouissima quā erant prima · Sic ergo habete
liberū arbitrium · ut imploretis auxiliū · Et hoc ex uiribus uris ·
Absit · Vnde ergo · Si tamen sp̄c dī habitat in uobis · Si quis autem
spm̄ xp̄i non habet · hic non ē eius · Non ergo se extendat · non se iactet ·
non sibi arroget uirtutē propriā · egena euitiata natura · Si quis
spm̄ xp̄i non habet · Ipse enī sp̄c dī · qui sp̄c xp̄i · & patris est enī
& filii · Si quis spm̄ xp̄i non habet · non se fallat · hic non est eius ·

Ecce adiuuante ipsius medicina · spm̄ xp̄i habemus · Et ipsa delec
tatione iustitie · integra fide · catholica fide · spm̄ dī nobis inēē
cognoscamus · Sed quid de carne illa mortali · Quid de lege in mem
bris repugnante legi mentis · Quid de illo gemitu · miser ego hoō ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Audi. Si aut xpc in uobis. corpus quidem mortuu e ppt peccatu.
sps aut uita e ppt iustitia. Ergo de corpore mortuo ppt peccatu.
ia desperandu e? Nulla spes e? Absit. Corpus quidem mortuu
u e ppt peccatu sps aut uita e ppt iustitia. Remansit tristitia
de nro corpore. Nemo aut carne sua odio habuit. Ia dicebas
ad consolationem. Vellem quidem. corpus mm ee inuita.
Sed quia non potest. sit ut sps ms. sit ut anima mea. Expecta.
noli ee sollicitus. Si eni sps eius qui suscitauit ihm ex mortuis
habitat in uob. qui suscitauit xpm ihm a mortuis. uiuificabit
et mortalia corpora ura. Quid timetis quid etia pro sua carne sol
liciti estis. Capillus capitis uri non peribit. Adam peccando.
dapnauit in morte corpora ura. Sed ihc. si e sps eius in uobis.
uiuificabit mortalia corpora ura. qui de suu sanguine dedit
p salute ura. Pmissu red dubitas. qui tale pignus tenes. Sic
implebitur qd dictu e. miser ego homo. quis me liberabit de cor
pore mortis huius. Gra ds p ihc. si sps eius in uob e uiuificabit
et mortalia corpora ura. Sic liberaberis de corpore mortis
huius. Non corpus non habendo. ut alteru habendo. sed non
ulterius moriendo. Si eni non adderet mortis huius. i diceret.
quis me liberabit a corpore. forte suggereretur error cogitationi
humanae. et diceretur. Vides. quia non uult nos ds ee cu corpore.
De corpore inquit. mortis huius. Morte tolle. et bonu e corpus.
Detrahatur mors nouissima inimica. et erit mihi in aeternu caro
mea amica. Si g sps eius qui suscitauit xpm a mortuis. habitat
in uob. qui suscitauit ihm xpm a mortuis. Viuificabit mortalia
corpora ura. ppt inhabitante spm eius qui habitat in uob. Non
ppt merita ura. sed ppter munera sua. Ite lectionis eiusdem. expo
sitio. Nunc g euacuati sumus a lege mortis in qua detinebamur.
ita ut seruiamus in nouitate sps. et non in uetustate litterae.
in lex litterae e. eis qui non ea implent. p spm caritatis. qd pertinet
ad testamentu nouu. Itaque mortui peccato. liberantur a littera.

Ex libros ad Simplicianu epm.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qua detinentur qui non implent qd scriptū ē. Lex eni. quid aliud
quā sola littera ē. et si qui eā legere nouerunt. implere non possunt.
Non eni ignoratur ab eis. quib; conscripta ē. Sed qm in tantū nota ē
in quantū scripta legitur. non in quantū dilecta pficitur. nihil ē
aliud talibus nisi littera. Que littera. non ē adiutrix legentiū.
sed testis peccantiū. ab eius ergo dāpnatione liberantur. qui p spm inno
uantur. Ut iā non sint obligati littere ad poenā. sed intellectui p
iustitiā copulati. Inde ē & illud. Littera occidit. spc aut uiuificat.
Et quia dixerat. euacuati sumus a lege mortis in qua detinebamur
ita ut seruiamus in nouitate spc. & non in uetustate littere. atque
ita p hec uerba quasi reprehendisse legē posset iudicari. subiecit
statim. Quid ergo dicemus. Lex peccatū ē. Absit. Sed peccatū non
cognoui. nisi p legem. Nā concupiscentiā nesciebā. nisi lex diceret
non concupisces. Hic rursus mouet. Si lex non est peccatū sed in
sinuatrix peccati. nihilominus his uerbis reprehenditur. Quare.
intellegitur legē ad hoc datā ee. non ut peccatū insereretur. neque
ut extirparetur. sed tantū ut demonstraretur. Quo aiam humanā
quasi de innocentia securā. ipsa demonstratione peccati ream
faceret. Ut quia peccatū sine gratia dī uinci non posset. ipsa reatus
sollicitudine ad pcipiendā grām conuerteretur. Itaque non ait.
peccatū non feci nisi p legē. sed peccatū non cognoui nisi p legem.
Unde apparet. concupiscentiā p legē non insitā sed demonstratā.
Consequens aut erat ut qm nondū accepta grā. concupiscentie resisti
non poterat. augeretur etiam. Quia maiores uires habet concu
piscentia crimine preuaricationis adiunctā. cū etiā contra legē
facit. quā si nulla lege phiberetur. Consequenter itaque subiun
gitur. Occasione aut accepta peccatū p mandatū. operatū ē
in me omem concupiscentiā. Erat eni & ante peccatū. Sed non e
erat. quando crimen preuaricationis adhuc non erat. Unde alio
loco dicit. Ubi eni non ē lex. nec puaricatio. Quod aut adiungit.
Sine lege eni peccatū mortuū ē. p eo positū ē. ac si diceret. latet.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Hoc est: mortuum putatur. Quod paulo post dicturus est euidentius. Ego
autem inquit. Viuebam aliquando sine lege. Id est: nulla ex peccato
morte terrebar. quia non apparebat cum lex non esset. Adueniente
autem mandato, peccatum reuixit. Hoc est: apparuit. Ego autem
mortuus sum. Id est: mortuum me esse cognoui. Vel quia reatus prae
uaricationis. certe timor mortis supplicium comminabatur. Sane quod ait.
peccatum reuixit. satis significauit. hoc modo aliquando uixisse
peccatum. id est notum fuisse: Sicut arbitror in praeuaricatione
primi hominis. quia ipse mandatum acceperat. Non enim potest
reuiuiscere nisi quod uixit aliquando. Sed mortuum fuerat id est oc
cultatum. cum mortales nati sine mandato legis homines uiuerent.
sequentes concupiscentias carnis sine ulla cognitione. quia sine ulla
cohibitione. Ergo ego inquit: uiuebam aliquando sine lege. Vnde
manifestat non ex persona sua proprie. sed generaliter ex persona ho
minis se loqui. Inuentum est michi inquit mandatum quod erat ad uitam.
hoc esse ad mortem. Mandato enim si oboediatur. utique uita est.
Sed inuentum est ad mortem esse. dum fit contra mandatum. Vt non solum peccatum
fiat. quod etiam ante mandatum fiebat. sed hoc habundantius et perniciosius.
ut iam a sciente et praeuaricante peccetur. Peccatum enim inquit
occasione accepta. per mandatum fefellit me et per illud occidit.
Peccatum non legitime utens lege. ex prohibitione aucto desiderio.
dulcius factum est. et ideo fefellit. Fallax enim dulcedo est. quam plu
res atque maiores poenarum amaritudines sequuntur. Quia ergo
ab hominibus nondum spiritalem gratiam consequentibus. suauius
admittitur quod uetatur. fallit peccatum falsa dulcedine. Quia
uero etiam accedit reatus praeuaricationis. occidit. Itaque lex quidem
sancta. et mandatum sanctum et iustum. et bonum. Iubenda enim iubet.
et prohibenda prohibet. In male utente quippe uitium est. non in mandato
ipso quod bonum est. Quia lex bona est, si quis ea legitime utatur. Male autem
utitur lege. qui non se subdit deo pia humilitate. ut per gratiam lex possit
impleri. Vera sponsa christi. intelligit quid distet inter litteram et spiri-

Scilicet libros contra faustum manicheum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

que duo dicuntur alio modo. lex et gratia. Et non iam in uetustate litte
re. sed in nouitate spiritus domino seruiens. non est iam sub lege sed sub gratia. Ita littera
cum spiritu et lex cum gratia. iam non et modo littera et lex appellatur. sicut
pse ipsum cum occidit habundante delicto. Ita enim lex et iustus pec
cati dicta est. cum auget eius noxiam delectationem. preuaricata prohibitionem
Nec tamen etiam sic mala est. Sed peccatum ut appareat peccatum per bonum ope
ratum est mortem. Ita multa quibusdam sunt noxia. quamuis non sint
mala. Haec est sponsa christi. iam mortua legi idest peccato quod legis
prohibitione fit habundantius. cum lex sine gratia iubet non iuuat.
talique legi mortua ut sit alterius qui ex mortuis resurrexit.
discernit ista sine legis iniuria. ne sacrilegium committat in eius
auctorem. Eadem quippe lex. quae per moysen data est. gratia et ue
ritas per ihesum christum facta est. cum accessit littera spiritus. Vt inciperet
impleri iustitia legis. quae non impleta. reos etiam preuaricatione
faciebat. Neque enim alia lex est sed eadem bona et iusta. et alia per quam
peccati mortem operatur. cui mori nos oportet. ut simus alterius
qui ex mortuis resurrexit. sed eadem ipsa est. Ecce sequere legem.
Sed peccatum inquit ut appareat peccatum per bonum mihi operatum est
mortem. Vt fiat supra modum peccator aut peccatum per mandatum.
Per bonum inquit mihi operatum est mortem. Ergo lex semper bona est. Siue
obsit inanibus gratia. siue prosit plenis gratia. semper bona. Sicut sol
semper bonus quia omnis creatura dei bona est. siue dolentibus oculis
noceat. siue sanos mulceat. Unde quod est oculis sanitas ad uiden
dum solem. hoc est gratiam mentibus ad implendam legem. Et sicut oculi
sani non solis delectatione mouentur. sed illis ictibus asperis
radiorum. quibus reuerberati in densiores tenebras pellebantur.
sic anima quae per caritatem spiritus salua facta est. non iustitiae mortua dicitur.
sed illi reatui et preuaricationi. qua lex per litteram cum gratia defuit
faciebat. Itaque de illa utrumque dicitur. Et bona est lex siquis
ea legitime utatur. et quod sequitur. sciens hoc. quia iusto lex non est
posita. Quia non opus habet terrente littera quae delectatur ipsa Tim. I.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

iustitia· Deinde subiungit causā. cur' tacit· Scimus enī inquit.
quia lex spalis ē. ego autē carnalis sū· In quo satis ostendit. non posse
impleri legē nisi ab spalibus qui non fiunt nisi p grām· Spali enim legi
quanto fit quisque similior. id est quanto magis & ipse in spalē surgit
affectū. tanto magis eam implet. quia tanto magis ea delectatur·
Iam non sub eius nomine afflictus. sed in eius lumine uegetatus· Quia
preceptū dni lucidū. inluminans oculos· Et lex dni inmaculata.
conuertens animas· Gra donante peccata. & infundente spm
caritatis· Quo i non sit molesta. & sit etiā iocunda iustitia·
Explicit pri. cxxv· Quomodo aut facti sumus captiui. obliti sumus. sed p scripturā
commemoramur· Paulū ipsū aptm interrogemus· Audi· Scim;
quia lex spalis est ego aut carnalis sū. uenundatus sub peccato·
Ecce unde facti sumus captiui. quia uenundati sumus sub peccato·
Quis nos uendidit· Nos ipsi. qui consensimus seductori· Vendere
nos potuimus. redimere nos non possumus· Vendidimus nos con
sensione peccati. redimimus in fide iustitie· Sanguis enim innocens
datus ē p nobis. ut redimeremur· Quecūque sanguinē diabolus
fudit psequendo iustos. iustorū quidem sanguinē fudit pphārū
patrū nrōrū iustorū sanguinē fudit. & mrm· Tamen omnes de ppa
gine peccati uenientes· Unū sanguinē fudit. eius qui non iustifica
tus sed iustus natus ē· Illo sanguine fuso. pdidit quos tenebat·
quibus enim datus ē innocens sanguis. redēpti sunt· Et conuersi
a captiuitate. cantant istū psalmū· In conuertendo dns captiuita
te syon. facti sumus sicut consolati· Hoc uoluit dicere. facti sum;
gaudentes· Quando· Cū conuerteret dns captiuitatē syon·
Que syon. ipsa ihrlm· Aeterna syon· Quomodo aeterna syon. quo
modo captiua syon· In angelis aeterna. in hominibus captiua· Non enim
omnes illius ciuitatis ciues captiui sunt· Sed qui inde peregrinantur.
ipsi captiui sunt· Homo. ciuis ē ihrlm· Sed uenditus sub peccato.
factus est peregrinus· De ppagine ipsius nature genus humanū.
& impleuit terras captiuitas syon· Scimus enim quia lex spalis ē.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ego autē carnalis sum. & cetera. Etiā spirituales homines iamq;
sub gr̄a constituti. melius intelleguntur uerba ista. ppter carnis
corpus qđ spirale ñ dū ē. erit autē in resurrectione mortuorum.

& ppt ipsā carnis ccupiscentiā. cui quāuis tā e fugiunt sci ñ ei cōsen
tientes ad malū. ut tamē eius motib; quibus repugnantibus resistunt.

Non ea re ant in hac uita ppt hanc itaq; ccupiscentiā motusq; ipsos.
qb; ita resistitur ut tam sint in nob. potest quisq; scs iā sub gr̄a positus.
dicere ista oīa. Qđ eñ opeꝛor autē. ignoro. Non ita dictū ē ignoro. — De lib. ad simplicianū epm.
quasi peccare se nesciat. Nā etiā uenit qđ dix. sed peccatū ut appa
reat peccatū. p bonū mihi opatū ē mortē. & illud superius. Sed
peccatū ñ cognoui nisi p legē. Quomodo eñ apparet. aut quom
cognouit. qđ ignorat. Sed ita dictū ē. quomodo dicturus ē. impiis
non noui uos. Neq; eñ aliquid dm̄ latet. Quando uultus dn̄i
sup facientes mala. ut pdat de tra memoriā eoꝝ. Sed peccatū
inquit ñ cognoui nisi p legē. Nā ccupiscentiā nesciebā. nisi lex — De lib. de spū & littera.
diceret. ñ concupisces. Cū dicitur ñ ccupisces. aptissimū saluber
rimūq; pceptū ē. Qđ si quis impleuerit. nullū habebit omnino peccatū.

Nā ideo elegit apls. gñale quiddā quo cuncta cōplexus est.
tanquā hec eet uox legis ab omi peccato phibentis. qđ ait. ñc
cupisces. Neq; eñ ullū peccatū. nisi concupiscendo cōmittitur.

Proinde que hoc pcipit. bona & laudabilis lex est. Sed ubi scs non
adiuuat sps. inspirans p concupiscentia mala ccupiscentiā bonā.
hoc ē caritatē diffundens in cordibus nr̄is. pfecto illa lex quāuis bona.
auget phibendo desideriū malū. Sicut aque impetus. si in eā
partē ñ cesset influere. uehementior fit obice opposito. Cuius
molē cū euicerit. maiore cumulo pcipitatus. uiolentius p pna
puoluitur. Nescio quo enī modo. & ipsū qđ ccupiscitur. fit iocundius
dū uetatur. & hoc ē qđ fallit peccatū p mandatū. & p illud occidit.

Cū accedit etiā puaricatio. que nulla ē ubi lex ñ ē. Concupiuit — Retract. pri. c xviii.
diam. desiderare iustificationes tuas in omni tpre. Laudabilis ē
ista ccupiscentia. ñ dāpnabilis. Non de hac dictū ē ñ ccupisces.

+ Hostes autē habebūt nulla. ubi absorbebit mors in uictoria.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sed de illa quacaro c̄cupiscit aduersus spm̄. De hac dicit̄ bona c̄cupis
centia. quae c̄cupiscit sps̄ aduersus carne. quid rebus scriptum sit inuenies.
c̄cupiscentia itaq; sapientie deducit ad regnū. Et multa alia
reperiuntur. bone c̄cupiscentie testimonia. Sed hoc sane int̄ē. qđ n̄ ta
cetur quid c̄cupiscatur. sed sola ponitur. n̄nisi mala intellegitur.
Sicut in his qđ commemoraui. Concupiscentia itaq; sapientie. deducit
ad regnū. Si n̄ adderet sapientie. nullo modo diceret. c̄cupiscentia
pducit ad regnū. At uero apls qđ posuit. c̄cupiscentiā nesciebā nisi lex
diceret. n̄ c̄cupisces. nutiq; ait cuius rei c̄cupiscentiā. ut qđ n̄ c̄cupis
ces. Est uē enī. n̄ intellegi cū ita dicitur. nisi mala c̄cupiscentia.
Non enī qđ uolo facio bonū. sed qđ odi malū hoc ago. Bonū ē enī n̄ con
cupiscere. Et h bonū. uult iustus qui ex fide uiuit. Et tam facit
qđ odit. quia c̄cupiscit. quāuis post c̄cupiscentias suas non eat.
Qđ si fecerit. tunc uere ipse fecit. Ut cedat. ut c̄sentiat. ut desiderio
peccati oboediat. Cum uō n̄ sinit regnare peccatū in suo mortali
corpore. ad oboediendū desideriis eius. n̄ exhibet membra sua arma
iniquitatis peccato. in eo quidem peccatū in membris eius. sed n̄ reg
nat quia n̄ oboeditur desideriis eius. Et ideo dū qđ n̄ uult agit.
id ē n̄ uult c̄cupiscere et c̄cupiscit. c̄sentit legi quia bona ē. Hoc enī
uult ipse qđ lex. Quia uult ipse n̄ c̄cupiscere. Et lex dicit n̄ c̄cupisces.
In hi q̄m uult qđ et lex uult. pculdubio c̄sentit legi. Concupiscit
tam. quia n̄ ē sine peccato. Sed iā n̄ ipse opatur illud. sed id qđ in
illo habitat peccatū. Si enī quia n̄ habitat in carne eius bonū.
ubi habitat peccatū. Sed n̄ ei consentiendo. uiuit ex fide. quia
inuocat dm̄ ut adiuuetur pugnans c̄tra peccatū. Qđ ut omino ibi
n̄ sit. adiacet ei uelle. sed pficere bonū n̄ inuenit. Nā in eo qđ n̄
c̄sentit. bonū facit. Et in eo qđ odit c̄cupiscentiā suā. bonū
facit. Et in eo qđ elemosinas facere n̄ cessat. bonū facit. Et in eo
qđ illi qui in eū peccat ignoscit. bonū facit. Et in eo qđ petit sibi
dimitti debita sua. et ueraciter dicit qđ dimittit et iā ipse debitorib;

quando bona c̄memorat̄ c̄cupiscentia. Cū aūt n̄ additur quid c̄cupis
catur.

Ex lib. c̄ pfectē iusticie hois.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

suis. Et orat ne inferatur in temptatione. sed liberetur a malo. bonũ
facit. Et tam̄. pficere bonũ ñ adiacet. Qđ tunc erit. quando cõ
cupiscentia illa que habitat in membris eius nulla erit. Scio
inquit. quia ñ habitat ĩ me. h̄ ẽ in carne mea bonũ. Hoc ut itaq; ait (De fine cõtinentia)
quia autẽ ũ carnis. in re bona. ñ ẽ bonũ. Qđ dũ ẽẽ destiterit. caro
erit. sed iam uiciata ut uitiosa ñ erit. Quã tam ad nr̃am ptinere
naturã. ide docturus ostendit: prius dicendo. Scio quia ñ habitat
in me. Qđ ut exponeret addidit. h̄ ẽ in carne mea bonũ. Se itaq;
dicit ẽẽ carnẽ suã. Non ğ ipsa ẽ inimica. Ñã quando eius uitiis
resistitur. ipsa amatur quia ipsa curatur. Nemo enĩ unquã carnẽ
suã odio habet. sicut ipse apl̄s dicit. Et alio loco ait. Igitur
ipse ego. mẽte seruio legi dĩ. carne autẽ legi peccati. Audiant
qui aures habent. Igitur. ipse ego. Ego mẽte. ego carne. Sed mẽte
seruio legi dĩ. carne autẽ legi peccati. Quomodo carne legi pecati
Nũquid cõcupiscentie cõsentiendo carnali? Absit. Sed motus desideriorũ
illic habendo. quos habere nolebat. et tam̄ habebat. Sed eis ñ cõsentiendo.
mẽte seruiebat legi dĩ. et tenebat membra ne fierent arma peccati.
Sunt ğ in nob̄ desideria mala. qb; ñ cõsentiendo. ñ uiuimus male.
Sunt in nob̄. cõcupiscentie peccatorũ. Quib; ñ oboediendo. ñ pficimus
malũ. Sed eas habendo. non dũ pficimus bonũ. Vtrũq; ostendit
apl̄s. Nec bonũ ĩ pficit. ubi malũ sic cõcupiscitur. nec malũ hic
pficit. quando tali cõcupiscentie ñ oboeditur. Illud quippe ostendit.
ubi ait. Velle adiacet m̄. pficere autẽ bonũ non. Hoc uero. ubi ait.
Spũ ambulate. et cõcupiscentias carnis. ne pfeceritis. Neq; enĩ ibi dicit
ñ sibi adiacere facere bonũ. sed pficere. Neq; hic dicit. cõcupis
centias carnis. ne habueritis. sed ne pfeceritis. Fiunt itaq;
in nobis concupiscentie male. quando id qđ ñ licet. libet.
Sed ñ pficiuntur. cũ legi dĩ mẽte seruiente libidines continentur.
Et bonũ fit cũ id qđ male libet. uincente bona delectatione ñ fit.
Sed boni pfectio ñ impletur. quãdiu legi peccati carne serui
ente. libido inlicit. Et quãuis cõtineatur. tam̄ mouetur.
Non enĩ opus ẽẽt ut contineretur. nisi moueretur. Erit quandoq;
etiã pfectio boni. quando consũptio mali. Illud sũmũ. hi erit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nullū q̄d ī ista mortalitate sperandū putamus. fallimur.
In celo erit. quando mors non erit. Et ibi erit. ubi uita eterna erit.
In illo enī seculo in illo regno. erit bonū summū et malū nullū.
Quando erit. ubi erit. sapientie amatores sumus et tenentes labor
nullus. Nam uelle adiacet m. pficere autē bonū non inuenio.
Ex lib. cōtra iulianū .iii. Bona itaq; opera tunc pficientur. quando ita spiritui caro con
senserit. ut aduersus eū etiā ipsa n̄ concupiscat. Hoc enī uolum.
cū pfectione iustitie ccupiscimus. Hoc intentione n̄ intermissa.
uelle debemus. Sed quia id pficere in ista corruptibili carne
n̄ possumus. ideo dixit. Velle adiacet m. pficere autē bonū n̄ in
uenio. Vel sicut habent codices greci. uelle adiacet m. pficere
aut non. Id ē. mihi adiacet facere bonū. Quia facere bonū ē.
post concupiscentias n̄ ire. Pficere autē bonū ē. n̄ ccupiscere. Ex lib. cōtra iulianū .i.
Non enī q̄d uolo facio bonū. sed q̄d nolo malū hoc ago. Sicut
sicut melius sensit ābrosius. hic etiā de se ipso dicit apl̄s. nec
iustorū ē. in hac uita ad pficiendū bonū tanta libertas ppri
uoluntatis. quanta erit in illa uita ubi non dicetur. n̄ quod
Ex lib. de pfectiōn iusticie hōis. uolo ago. Omnis qui pficit recta intentione. pficiens recedit
ab omī peccato. Et tanto inde longinquior. quanto pleni
tudini iustitie pfectioni que ppinquior. Quia ipsa ccupis
centia. q̄d ē peccatū habitans in carne nr̄a. et si manet adhuc
in membris mortalib; minuitur n̄ desinit in pficientibus.
Aliud ē ḡ recedere ab omī peccato. q̄d nunc in ope ē. aliud recessisse
ab omī peccato. q̄d in illa pfectione tunc erit. Dic obsecro apl̄e. Ex ... .xviii.
quando adhuc in carne uiuens in uiis dn̄i ambulabas. habebas
peccatū. an sine peccato eras. Audiamus utrū se ipse seducat.
Hanc uio q̄d beatus iohs seius quod ptr rapiat. q̄m ueritas erat in eis.
Hic ergo respondet. Non ne legistis. ubi cōfiteor dicens. Non enī q̄d
uolo facio bonū. sed q̄d nolo malū hoc ago. Et si audiuimus.
Iam itaq; illud interrogamus. Quomodo in uiis dn̄i ambulabas.
Si malū q̄d nolebas hic agebas. Cū psalmus scs in sono net dicens.
N̄ enī q operantur iniquitatē. in uiis eius ambulauer. Audietur uo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

respondentē. psententiā cōsequentē. Si qđ nolo inquit ego h facio.
iā ego ñ operor illud. sed qđ habitat in me peccatū. Ecce quēadmodū
qui ambulant in uiis dñi. ñ operantur peccatū. & tam ñ sunt sine pec
cato. Quia iā ñ ipsi operantur illud. sed qđ habitat in eis peccatū.
Hic dicit aliquis. Quomodo agebat qđ nolebat malū. & quomodo
ipse ñ agebat. sed qđ habitabat in illo peccatū. Utrūq; enī dixit.
Et ñ qđ uolo agunt. & ñ ego operor illud: sed qđ habitat in me
peccatū. Unde intellegere debemus. quando peccatū qđ ha
bitat in nobis operatur in nobis. tunc nos id ñ operari. quando ne
quaquā ei uoluntas nr̄a consentit. & tenet etiā corporis
membra. nō oboediant desideriis eius. Quid enī operatur
peccatū nolentib; nob. nisi sola inlicita desideria. Quibus
si uoluntas non adhibeatur assensus. mouetur quidem. sed
nullus ei relaxatur effectus. Hoc p̄cepit idē apls. ubi dicit.
Non ergo regnet peccatū in uro mortali corpore. ad oboediendū
desideriis eius. Neq; exhibeatis membra ura. arma iniqui
tatis peccato. Sunt itaq; desideria peccati. quibus nos
phibuit oboedire. Operantur ergo peccatū hec desideria.
Quibus si oboedimus. & nos operamur. Si autē obtemperantes aplo
non eis oboedimus. non illud nos operamur. sed qđ in nobis
habitat peccatū. Si autē desideria nulla haberemus
inlicita. nec nos nec peccatū. mali aliquid operaretur
in nob. Motū porro inlicitorū desideriorū. cui non oboedi
endo non id nos operamur. ideo & nos agere dicimur. qm ñ ē
nature alienē sed languoris nr̄i. A quo languore omi
modo salui erimus. cū anima & corpore inmortales
facti fuerimus. Languoris huius infirmitatis unde
inlicita desideria commouentur. qđ peccatū appellat
apls. uniuersus reatus. sacramento baptismatis ē solutus.
cū omnib; que illi oboedientes fecimus. diximus. cogitauimus;
Haec nob deinceps languor iste obēēt. si desideriis eius
inlicitis. nullis unquā oboedientiā preberemus. siue eo patione.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

siue loquutione. siue tacita assensione. donec etiam ipse
sanaretur. Si autem quod nolo illud facio. non ego operor illud.
sed quod habitat in me peccatum. Potest putari falsa esse ista
sententia qua diximus. nusquam nisi in uoluntate esse peccatum.
quia dixit apostolus. si autem quod nolo hoc facio. iam non ego operor
illud. sed quod in me habitat peccatum. Hoc enim peccatum usque
adeo non est in uoluntate. ut dicat quod nolo hoc facio. Quomodo ergo nusquam est
nisi in uoluntate peccatum. Sed hoc peccatum de quo sic loquitur
apostolus. ideo peccatum uocatur. quia peccato factum est. et poena
peccati est. Quando quidem hoc de concupiscentia carnis dicitur.
Quod aperit in consequentibus dicens. Scio quia non habitat in me.
hoc est in carne mea bonum. Velle enim adiacet mihi. perficere autem bonum non.
Perfectio quippe boni est. ut nec ipsa concupiscentia peccati. sit in
homine. Cui quidem quando bene uiuitur. non consentit uo
luntas. Verumtamen non perficit bonum. quia inest adhuc concupiscentia cui
repugnat uoluntas. Cuius concupiscentiae reatus. in baptismate
soluitur. sed infirmitas permanet. Cui donec sanetur. omnis
fidelis qui bene proficit. studiosissime reluctatur. Peccatum autem
quod nusquam est nisi in uoluntate. illud praecipue intellegendum est. quod iusta
damnatio consequuta est. Hoc enim per unum hominem intrauit in mundum.
Quamquam et hoc peccatum quo consentitur peccato concupiscentiae. non
nisi uoluntate committitur. Condelector enim legi dei. secundum
interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis. re
pugnantem legi mentis meae. et cetera. Caro inquit concupiscit
aduersus spiritum. et spiritus aduersus carnem. ut non ea quae uultis faciatis.
Ex parte libertas. ex parte seruitus. Nondum tota. nondum pura.
nondum plena libertas. quia nondum aeternitas. Habemus enim ex
parte infirmitatem. ex parte accepimus libertatem. Quicquid
peccati est a nobis antea. deletum est in baptismo. Numquid quia
deleta est tota iniquitas. ~~nulla remansit iniquitas.~~ nulla re
mansit infirmitas. et si non remansisset. sine peccato hic uiue
remus. Quis autem audeat hoc dicere. nisi superbus. nisi inmedica

Margin notes: [Ex lib. retractationum. I.] — [Ex tract. euglii secundum iohannem. XXXVIII.]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

liberatoris. indiguimus. nisi qui se ipsum uult decipe in quo ueritas
nē · Ergo ex eo qd̄ mansit aliquid infirmitatis · audeo dicere ·
ex qua parte seruimus dō · liberi sumus · Ex qua parte seruim̄ ·
legi peccati · adhuc serui sumus · Vnde dicit apts · Conde
lector legi dī · scdm interiorem hominē · Ecce unde liberi ·
unde ē delectamur legi dī · Libertas enī delectat · Nā quādiu
timore facis qd iustū ē · n dš te delectat · Quādiu n̄ te delectat ·
adhuc seruus facis · Delectet te · liber es · Noli timere poenā ·
sed ama iustitiā · Nondū potes amare iustitiā · time ut
poenā · ut peruenias ad amandā iustitiā · Ergo ia ille · ex parte
superiore · liberū se ēē sentiebat · Vnde dicebat · condelector
legi dī scdm interiorem hominē · Delectat me lex · delectat me
qd iubet lex · delectat me ipsa iustitia · Video autē aliā legē
in membris meis · Haec ē · quę remansit infirmitas · Repugnante
legi mentis meę · captiuantem me in lege peccati quę ē in membris meis ·
Ex hac parte sentit [captiuitatē] ubi nē impleta iustitia · Nā ubi
cū delectatur legi dī · n̄ captiuus · sed legis amicus ē · Et ideo liber ·
qa amicus · Quid ḡ ex eo qd restat · Quid · nisi respiciamus · ad illū
qui dixit · Si uos filius liberauerit · tunc uere liberi eritis ·
Deniq; ipse qui loquebatur · ad illū respex · Infelix ego homo ·
quis me inquit liberabit de corpore mortis huius · Gratia dī · p ihm
xpm dnm nrm · Ergo si uos filius liberauerit · tunc uere liberi eritis ·
Deniq; ita conclusit · Igitur ipse ego · mente seruio legi dī carne autē
legi peccati · Ipse ego inquit · Non enī duo sumus ex contrariis ·
de diuersis principiis uenientes · Sed ipse ego mente seruio legi dī ·
carne autē legi peccati · quādiu languor obluctatur saluti ·
Sed si carne seruis legi peccati · fac qd ait ipse apts · Non ḡ
regnet peccatū · in uro mortali corpore · ad oboediendū desideriis ·
Neq; exhibeatis membra ura · arma iniquitatis peccato · Non ait
non sit · sed non regnet · Quādiu peccatū necesse ēē in membris tuis ·
saltē illi regnū auferatur · Non fiat qd iubet · Surgit ira ·
noli dare irę linguā ad maledicendum · Noli dare irā ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

manu aut pedem . ad ferendu . Non surgeret yra ista inrationa
bilis . nisi peccatu eet in membris . Sed tolle illi regnu . Non ha
beat arma unde contra te pugnet . Discite etia n consurgere .
cu arma n coeperit inuenire . Non exhibeatis membra ura . arma
iniquitatis peccato . Alioquin . totu captiuus eris . & n eris
dicere . mente seruio legi di . Mens enim si teneat arma . mem
bra n mouentur in ministeriu furentis peccati . Teneat . arce
imperator interior . quia sub maiore imperatore iuuandus
adsistit . Frenat ira . coercet concupiscentia . Sed etiam qd fre
netur . inest qd coerceatur . inest qd teneatur . Quid autem uole
bat ille iustus . mte seruiens legi di . nisi ut omnino non eet
qd frenaretur . & hoc debet conari omis qui tendit ad p
fectione . ut ipsa concupiscentia cui n dantur ad oboedien
du membra cotidie in pficiente minuatur . Velle inquit
adiacet mihi . pficere autem bonu non . Aliquid dixit . n mihi
adiacet facere bonu . Si hoc dixisset . spes nulla eet . Non ait
non mihi adiacet facere sed n mihi adiacet . Quae est enim
pfectio boni . nisi c suptio mali . Nisi qd lex dicit . n cupisces ;
homini n concupiscere . pfectio boni e : quia consuptio mali e .
Hoc dicebat ille . pficere bonu n mihi adiacet . Quia n poterat
facere . ut non concupisceret . Faciebat tantu . ut concupiscentia
frenaret . Ut concupiscentiae n consentiret . & concupiscentiae
membra ad se tellicium n pberet . Pficere g inquit bonu . n mihi
adiacet . Non possu implere qd dictu e . n cupisces .
Quid g opus e ut impleas . Post concupiscentias tuas non eas .
hoc age interi . quadiu insunt inlicite concupiscen
ciae in carne tua , Post concupiscencias tuas n eas mane in ser
uitute di in libertate xpi , Mente serui legi di tui . noli te do
nare concupiscentiis tuis . Aliud e non pugnare et ee in pace uera
atq; ppetua . aliud pugnare et uincere . aliud pugnare & uinci .
aliud nec pugnare sed trahi . Sunt enim homines . prsus n pugnant .

N

Fer. iii pst. xxv

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Qualis est iste de quo loquitur cum dixit. malicia non odio habuit.
Quomodo pugnat. etiam ea quam non odit. Iste a malicia trahitur.
nec pugnat. Sunt autem qui pugnare incipiunt. Sed quia
de viribus suis presumunt. ut ostendat illis deus quia ipse vincit si se homo
subiciet deo. pugnantes vincuntur. Cum quasi ceperint tenere
iustitiam fiunt superbi et eliduntur. Isti pugnant. sed vincuntur.
Quis est autem qui pugnat et non vincitur. Qui dicit. Video aliam legem
in membris meis. repugnantem legi mentis meae. Vide repugnantem
legem mentis suae. vide pugnantem. Sed non de viribus suis presumit iste.
ideo victor erit. Quid enim sequitur. Infelix ego homo. quis me
liberabit de corpore mortis huius. Gratia dei per ihesum christum dominum nostrum. Ex libro de perfectione iusticie hominis.
De corpore mortis huius. non omnis liberatur qui finit hanc vitam.
Sed qui in hac vita susceperit gratiam. et ne in vanum suscipiat bonis
operibus egerit. Aliud est enim exire de hoc corpore. quod omnes homines
dies vitae huius ultimus cogit. aliud est autem liberari de corpore
mortis huius. quod sola dei gratia per ihesum christum dominum nostrum. sanctis et fidelibus
eius impertit. Post hanc autem vitam. merces perficiens redditur. Sed
eis tantum. a quibus in hac vita eiusdem mercedis meritum comparatur.
Non enim ad saturitatem iustitiae cum hinc exierit quisque perveniet. nisi
ad eam cum hic esuriendo et sitiendo cucurrerit. Beati quippe
qui esuriunt et sitiunt iustitiam quoniam ipsi saturabuntur. Fideles Ex libro de natura et gratia.
enim orantes dicunt. ne nos inferas in temptationem. sed libera nos
a malo. Si adest possibilitas. ut quid orant. Aut a quo malo. se
liberari orant. nisi maxime de corpore mortis huius. Unde non liberat.
nisi gratia dei per ihesum christum dominum nostrum. Non utique de substantia corporis
quae bona est. sed de vitiis carnalibus. Unde non liberatur homo sine gratia sal
vatoris. nec quando per mortem corporis discedit a corpore. Non enim
et ille substantiam carnis accusat. qui dicit liberari se cupere de cor
pore mortis huius. Cum etiam corporis sicut animae natura deo bono auctori
tribuenda sit. Sed utique de vitiis corporis dicit. Nam a corpore
mors corporis separat. Sed contracta ex illo vitia coherent.
quibus iusta poena debetur quam etiam in inferno ille dives invenit;

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Hinc se non poterat utique liberare qui dicit. quis me liberabit de corpore mortis huius. Atque propter commissa praeterita. ut ea tantum ignoscantur quae fieri imperfecta non possunt. Dimitte hominem. clamet quod clamabat. Non enim tantum desiderat ut per indulgentiam sit de praeteritis inpunitus. sed etiam ut sit de cetero ad non peccandum fortis et ualidus. Condelectatur enim legi dei secundum interiorem hominem.

Uidet autem aliam legem in membris suis. repugnantem legi mentis suae. Uidet esse. non recolit fuisse. Praesentibus urguetur. non praeterita reminiscitur.

Nec tantum repugnantem uidet. uerum etiam captiuantem se in lege peccati quae est in membris eius. non quae fuit. Hinc est quod clamat. Infelix homo.

Ex libro de genesi ad litteram VIII.

quis me liberabit de corpore mortis huius. Ita erat tunc illorum hominum corpus animale constitutum in paradyso. non dum mortis lege dampnatum. ut non haberent appetitum carnalis uoluptatis. qualem nunc habent ista corpora quae iam ex mortis propagine ducta sunt.

Neque enim nihil est in eis factum. cum de ligno prohibito edissent.

Quandoquidem deus dixerat. non si ederitis morte moriemini. sed qua die ederitis morte moriemini. Ut hoc ipsum in eis illa faceret dies. quod apostolus gemit dicens. Condelectare legi dei. secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis. repugnantem legi mentis meae. et captiuantem me in lege peccati. quae est in membris meis.

Infelix ego homo. quis me liberabit de corpore mortis huius.

Gratia dei per iesum christum dominum nostrum. Non enim sufficeret ei si diceret. quis me liberabit de hoc mortali corpore. Sed de corpore inquit. mortis huius.

Sicut etiam illud. Corpus quidem inquit. mortuum est propter peccatum.

Nec dixit mortale sed mortuum. Quamuis utique mortale. quia moriturum. Non ita credendum est fuisse illa corpora. Sed licet animalia nondum spiritalia. non tamen mortua. id est quae necesse esset ut morerentur. Quod ea die factum est. qua lignum contra uetitum tetigerunt.

Ita illi homines. animalia quidem corpora gerentes. sed non moritura nisi peccassent. accepturi autem angelicam formam caelestemque caritatem. mox ubi praeceptum transgressi sunt. eorum membris

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uel ut aliqua egritudo letalis. mors ipsa concepta ē. Mutauitq;
illā qualitatē. qua corpori sic dn̄abantur ut in̄ dicerent. uideo
aliā legē in membris meis: repugnantē legi mentis meę. Quia & si nondū
spāle sed animale corpus: nondū erat mortis huius. de quā &
cū quā nati sumus. Quid enim aliud n̄ dicā nati sed omino concepti
nisi egritudinē quandā incoauim⁹. qua sumus necessario morituri.
Neque enī tā necesse ē eū ipso morbo mori. qui ydropis ut si in tectic?
ut elephantiosus factus fuerit. quā eū qui hoc corpus ~~sic corp~~
habere coeperit. in quo om̄s homines naturas filii irę. quia hoc
n̄ fecit nisi pena peccati. Si enī creator omip̄s ineffabilitq;
laudandus. qui & in minimis operib; magnus ē. apibus
donauit ut sic operentur gn̄rationē filior̄. quemadmodum
cerę speciem liquorēmq; mellis. quur incredibile uideatur.
primis hominibus talia fecisse corpora. ut si non peccassent
& morbū quendā quo morerentur continuo ē coepissent.
eo nutu imperarent membris quibus foetus exoritur.
quo pedib; cū ambulatur. Ut neq; cū ardore seminaretur.
neq; cū dolore pareretur. Nunc uero transgrediendo pręcep
tū. motū legis illius quę repugnat legi mentis in membris
conceptę mortis habere meruerunt. Quē nuptię ordinant.
continentia cohibet & refrenat. Ut quemadmodū peccato
factū ē supplicium. sic de supplitio fiat meritū. Quisquis — Ex lib. i. de s̄mōni dn̄i in mōte.
carnalē delectationē. aduersus rectā uoluntatē suā
rebellare sentit per consuetudinē peccatorum. cuius indomitę
uiolentię trahitur in captiuitatē recolat quantū potest
qualē pacē peccando amiserit. & exclamet. Infelix ego hōo
quis me liberabit de corpore mortis huius. Gratia di per ihm xpm — Gra
dn̄m nr̄m. Ita enī cū se infelicē exclamat. lugendo implorat
consolatoris auxiliū. Nec paruus ē ad beatitudinē accessus.
cognitio infelicitatis suę. & ideo beati etiā lugentes. q̄m ipsi
consolabuntur. Quid ē quod te iactas. quid ē quod de lege ide — breui epist. xx.
iustitia pręsumus. Non uides quid in tuis confligat. inte.
dete. aduersus te. Non audis pugnantē & confitentem.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

& uictoriu(m) in pugna desiderante(m). Non audis athleta d(omi)ni. ab
agone theatra petente(m) auxiliu(m) pugne sue. Non eni(m) sic te spectat
d(eu)s certante(m). quomodo te spectat editor si forte pugnes in amphy-
theatro. Ille tibi p(re)miu(m) dare potest. si uiceris. Adiuuare te
periclitante(m) non potest; Non sic spectat d(eu)s. Vide ergo. attende eu(m)
qui dicit. Condelector enim legi d(e)i. s(e)c(un)d(u)m interiorem hominem.
Video aute(m) alia(m) lege(m) in membris meis repugnante(m) legi mentis mee.
& captiuu(m) me ducente(m) in lege(m) peccati que e(st) in membris meis.
Miser ego ho(mo). quis me liberabit de corpore mortis huius.
Gratia d(e)i. p(er) ih(esu)m xp(istu)m d(omi)n(u)m n(ost)r(u)m. Quare gr(ati)a. Quia gratis datur.
Quare gratis datur. Quia merita tua non p(re)cesser(unt). sed beneficia d(e)i
te p(re)uenerunt. Illa ergo gr(ati)a qui nos liberat. Omnes eni(m) peccauer(unt).
& egent gl(ori)a d(e)i. Liberari e(st) a corpore mortis huius. omis anato
languore concupiscentie carnis. non ad poena(m) corpus recipe(re).
sed ad gl(ori)am. Igitur ego ipse mente seruio legi d(e)i. carne aute(m)
legi peccati. Indicitur eni(m) tibi que(dam) d(e)a noua uita. & cu(m) te n-
ouitatis gaudio suspenderis. uetustatis onere p(re)grauaris.
incipit tibi e(ss)e bellu(m) aduersus te. Sed ex qua parte displices tibi.
iungeris d(e)o. Et ex qua parte ia(m) iungeris d(e)o. idoneus eris
ad uincendu(m) te. quia ille tecu(m) e(st) qui o(mn)ia superat. Attende
quid dicit ap(osto)l(u)s. Mente seruio legi d(e)i. carne aute(m) legi pec-
cati. Vnde mente. quia displicet tibi uita tua mala. Vnde carne.
quia non desunt suggestiones & delectationes male. Sed ex eo
q(uo)d mente coniungeris d(e)o. uincis q(uo)d in te non uult sequi. Resi-
stit eni(m) ex parte & ex parte tardans. Trahe te ipsu(m). ad illu(m)
qui te sup(er) te tollit. Pondere q(uo)dam uetustatis deprimens.
clama & dic. Infelix ego homo. quis me liberabit de corpore
mortis huius. Quis me liberabit ab eo quo grauor. Corpus
q(uo)d corrumpitur aggrauat anima(m). Quis ergo liberabit. Gr(ati)a d(e)i.
p(er) ih(esu)m xp(istu)m d(omi)n(u)m n(ost)r(u)m. Quare aute(m) p(er)mittit ut diu contra te
litiges. donec absorbeantur o(mne)s cupiditates male.
Vt intellegas iuste poena(m) tua(m). In te ex te ipso e(st) flagellu(m) tuu(m).
Sit rixa tua tecu(m). Sicut indicatur in rebelle(m) aduersus d(omi)n(u)m.
Vt ip(s)e sibi sit bellu(m). qui pace(m) noluit habere cu(m) d(e)o. Q(uo)d dixerat.
Sine lege eni(m) peccatum mortuu(m) e(st). Non intellegamus. nisi ita qua(m)

Ex lib(ro) sententiaru(m) P(ro)sp(er)i

Ex tract(atu) ps(almi) lxx.v

Item de eade(m) lect(io)ne ex libr(o) ad bonifaciu(m) papa(m) urb(is) c(on)tra pelagiu(m)

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non si latet. non apparet. sed potentius ignoratur. Tanquam in nescio
quibus ignorantię tenebris sit sepultum. Et quod ait ego autem
uiuebam aliquando sine lege. quod ait nisi uiuere mihi uidebar.
Et quod ait ~~uixit~~ adueniente mandato peccatum reuixit.
quidem aliud quam eminuit. apparuit. Nec tamen uixit. sed
reuixit. Vixerat enim aliquando in paradyso. quando contra
datum satis apparebat admissum. Cum autem a nascentibus trahitur.
tanquam mortuum sit latet. Donec repugnans iustitię malum eius
prohibitione sentiatur. Tunc peccatum quodammodo inno
titia nati hominis reuiuescit. quod in notitia primi facti hominis.
aliquando iam uixerat. Sed quod sequitur. non ita expeditum est.
quomodo de paulo possit intellegi. Scimus enim inquit.
quia lex spiritalis est. Ego autem carnalis sum. Non ait fui.
sed sum. Numquid et apostolus. cum hec scriberet. carnalis fuit.
An secundum corpus hoc dicit. Adhuc enim erat in corpore
mortis huius. nondum facto quod alibi dicit. seminatur
corpus animale. surget corpus spiritale. Tunc enim est totus.
id est ex utraque parte qua constat. spiritalis homo erit. quando
spiritale etiam corpus erit. Neque enim absurdum est. ut sit in illa uita
etiam caro spiritalis. si potuit esse in hac uita. in his qui adhuc
carnalia sapiunt. etiam spiritus ipse carnalis. Sic ergo ideo dixit.
ego autem carnalis sum. quia nondum spiritale corpus habebat apostolus.
sicut posset dicere. ego autem mortalis sum. Quod utique non
nisi secundum corpus intellegeretur dixisse. quod nondum fuerat in
mortalitate uestitum. Item quod adiunxit uenundatus sub peccato.
ne quisquam eum nondum redemptum Christi sanguine. existimet.
etiam hoc secundum illud potest intellegi quod ait. Et nos primitias
habentes spiritus. et ipsi in nobismetipsis ingemescimus. Adoptionem
expectantes. redemptionem corporis nostri. Sic enim secundum hoc se dicit
uenum datum sub peccato. quod adhuc non est redemptum a corruptione
corpus eius. ut uenumdatum aliquando. in prima transgressione
precepti. ut haberet corpus corruptibile quod aggrauat animam.

Cum aliud iubetur atque probatur. aliud delectat atque dominatur.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quid phibet hic aptin de seipso dicere · Q dita dicit.
ut etiã in ipso posset intelligi · Et iam si in sua psona
ñ se solũ sed omẽs accepi uult. qui se nouer spali dilectione.
cũ carnis affectione. sine csensione c flugere · A n forte
metuimus ea que sequuntur · Q d enĩ operor. ignoro ·
N on enĩ qđ uolo hoc ago · sed qđ odi illud facio · N e forte ex
his uerbis. quisq; consentire carnis ccupiscentię ad opa
mala. sc̄m aptm suspiceretur · S ed csiderandũ ē
qđ adiungit · S i autẽ qđ nolo hoc facio. csentio legi
qm bona · M agis enĩ se dicit legi consentire. quã carnis
concupiscentię · H anc enĩ peccati nõe appellat · F acere q°
se dicit et opari. ñ affectu csentiendi et implendi. sed ipso
motu concupiscendi · H inc q° inquit. csentio legi qm bona ē ·
C onsentio quia nolo qđ ñ uult · D einde dicit · N unc autẽ
iam non ego operor illud. sed qđ in me habitat peccatũ ;
Q uid ẽ nunc autẽ ; N isi iã nunc sub grã. quę liberauit dẽ
lectatione uoluntatis, a consensione cupiditatis ; N on enĩ
melius intelligitur non ego operor. nisi quia non consentit
exhibere membra sua. arma iniquitatis peccato · N a si
et concupiscit. et sentit et agit. q°modo ñ ipse illud opat ;
E tiam si se operari doleat. et uinci grauit ingemescat ·
I ã illud qđ sequitur. nonne unde loqatur. aptissime
ostendit. ē · S cio enĩ. quia non habitat in me. hoc est
in carne mea bonũ · S i enim non exponeret adiungendo.
hoc ē in carne mea. alit fortasse acciperetur qđ dix in me ;
A cph· oc uersat hoc idem repetens et inculcans · V elle enĩ
adiacet mihi. pficere autẽ bonũ ñ inuenio · H oc ē enim
pficere bonũ · ut nec concupiscat hõõ · I mpfectũ ē autẽ
bonũ. quando concupiscit. etiã si concupiscentię non
consentit ad malum · N on enĩ qđ uolo facio bonũ inquit ·
sed qđ nolo malo hoc ago · S i autẽ qđ nolo ego hoc facio.
iã ñ ego operor illud. sed qđ habitat in me peccatum ·
I d repetiuit inculcans. tanquã tardissimos de sono

excitans· Inuenio g° legē inquit. uolenti m̄ facere bonū·
qm̄ m̄ malū adiacet· Illud g°· bonū ē uolentis facere;
A diacet autē malū ex concupiscentia. cui n̄ cōsentit q̄
dicit. iā n̄ ego operor illud· Aptius autē. qđ sequitur
utrūq; declarat· Condelector enī legi dī. secūdū interiorem
hominē· Video autē aliā legem in membris meis. repugnantē
legi mentis meę 7 captiuantē me ·/· post mouere·
simul si nulla consensio ē unde. ppt istā tria· duo scilicet. de quib;
iā disputauimus· Qđ ait; Ego autē carnalis sū. et
uenūdatus sub peccato· et hoc tantū captiuantē me in le
ge peccati. qđ ē in membris meis· potest uideri aptus·
eum describere qui sub lege adhuc uiuit. nondū sub grā·
S ed sicut illa dixo exposuimus. ppt carnē adhuc cor
ruptibilem dictā. sic 7 hoc potest intellegi· Vt captiuantē
dixerit carnem· Mentis motione. non consensione·
E t ideo captiuantē me. quia in ipsa carne. n̄ ē aliena natura
sed nr̄a· Sicut g° exposuit ipse quid dixerit. scio enim
quia n̄ habitat in me hoc ē in carne mea bonū. sic iam
ex illius expositione hunc locū debemus· accipere·
tanquā dixerit· Captiuantē me. hoc ē carnē meā
in lege peccati quę ē in membris meis· Deinde subiungit
ppt qđ dixerat· Miser ego hō. quis me liberabit de cor
pore mortis huius· Grā dī. p ihm xp̄m dnm̄ nr̄m· Atque
inde conclusit· Igitur ipse ego. mente seruio legi dī·
carne autē legi peccati· Carne scilicet legi peccati·
concupiscendo· Mente autē legi dī. eidem concupiscen
tię n̄ consentiendo· Nulla g° condēpnatio ē nunc. his q̄ s̄
in xp̄o ihū· Non enī dāpnatur nisi qui concupiscentię
carnis consentit ad malū; Lex enī spūs uitę in xp̄o ihū·
liberauit te a lege peccati 7 mortis· Hęc scilicet consen
sione tuam. concupiscentię ad sibi uindicet carnis· Et ea quę
sequuntur. eundem sensum magis magisque demonstrant;

·/· in lege peccati quę est in membris meis; Id ē qđ dix captiuantē me·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Sed adhibendus ē modus. Visū autē aliquando etiā
mihi fuerat hominē sub lege. isto apli sermone de
scribi. Sed uim̄ postea ista uerba fecerunt. qđ ait.
Nunc autē. iā non ego operor illud. Ad hoc enī ptinet.
qđ ait postea. Nulla ḡ ē dāpnatio ē nunc. his qui s̄
in xp̄o ihū. Et quia non uideo. quomodo diceret
hoō sub lege condelectari legi dī. scđm interiorem
hominem. Cum ipsa delectatio boni. quę etiā
non consentit ad malū. non timore poenę sed amore
iustitię. hoc ē enī condelectari. non nisi grā deputanda
sit. Nā illud ubi ait. quis me liberabit de corpore mortis
huius. omnia sa nato languore concupiscentię carnis. ñ ad poenā
corpus recipe. sed ad grām. Huic loco. illud satis consonat.
Etiam nos ipsi primicias habentes spē. et ipsi in nobis metipsis
ingemiscimus. Adobtionē expectantes. redēptionē cor
poris nr̄i. Nimirū enī. gemitu isto ingemiscimus in quo
dicimus ... miser ego hoō. quis me liberabit de corpore
mortis huius. Illud etiā in quo ait. qđ enī operor ignoro.
quid ē aliud. quā nolo. non approbo. non consentio. non
facio. Alioquin. contrariū ē his quę superius dixit. p legē
cognitio peccati. Et peccatū ñ cognoui. nisi p legē. Et peccatū O
Quomodo enī peccatū p legē cognouit. qđ ignorat.
Quomodo apparet peccatū. qđ ignoratur. Sic enim
dictū ē ignoro. ñ facio. quia nulla consensione id ego
ipse committo. quomodo dicturus ē dn̄s. impiis non noui
uos. quē pcul dubio latere nihil potest. Et sicut dictū ē.
eū qui non nouerat peccatū. qđ est non fecerat. Neq;
enim non nouerat. qđ arguebat. His atq; huiusmodi.
in ista scripturę aplicę circūstantiā diligent considera
tis. recte intelligitur apls. non quidem se solum in sua
psona. uerū alios etiā sub grā constitutos significasse.
Sed scđm nondum in illa constitutos pace pfecta aqua

O ut appareat peccatū. p bonū m operatū ē mortē.

qs negar aptm cū hęc diceret adhuc fuisse i corpore mortis huius. A quo u
tiq. impii ñ libantur quibus eadē corpora. ad tormēta ęterna reddunt.
Libari ergo est a corpore mortis huius.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

absorbebitur mors in victoria. De quo apostolus dicit. Si autem christus in vobis
corpus quidem mortuum est propter peccatum. spiritus autem vita est propter iustitiam.
Si ergo spiritus eius qui suscitavit ihesum ex mortuis habitat in vobis. qui sus
citavit ihesum christum ex mortuis. vivificabit et mortalia corpora vestra
per inhabitantem spiritum eius in vobis. Vivificatis igitur mortalibus corporibus
nostris. non solum ad peccandum consensio nulla erit. sed nec ipsa cui non consenti
atur. carnis concupiscentia remanebit. Quam spiritui resistentem non habere in
carne mortali ille tantum homo potuit. qui non per ipsam ad homines venit.
Et ideo apostolos. quia homines erant. et corpus quod corrumpitur et adgravat animam. in
huius vitae mortalitate portabant. absit ut dicam sic iste calumpniatur ii
semper inmoderata libidine fuisse pollutos. Sed dicimus a consensione pravarum
libidinum liberos. de concupiscentia tamen carnis quam moderando frenabant.
tanta humilitate. et pietate gemuisse. ut optarent eam non habere quam edo
mare. Nam quod impossibile erat legi. in quo infirmabatur per carnem. Segre (Ex titulo ps. lxvii.)
gavit itaque hanc pluviam voluntariam deus hereditati sue. quam legem dedit.
Et infirmata est. ut ipsa lex. ut ipsa hereditas. Lex infirmata sic acci
pi potest. eo quod non impleretur. Non quod ipsa infirmasset. sed quod infirmos haberet.
minando penam. nec adiuvando per gratiam. Nam et apostolus. ipso verbo usus est
ubi ait. Quod enim impossibile erat legis. in quo infirmabatur per carnem.
Significare volens. quia per spiritum impletur. Iam ipsa dicitur infirmari. cum ab in
firmis non possit impleri. Quod autem sequitur. tu vero perfecisti eam. ad legem ita
refertur. Quia secundum illud perfecta. id est impleta est. quod dominus in evangelio dicit.
Non veni legem solvere. sed implere. Unde et apostolus. qui dixerat legem in
firmatam esse per carnem. quia caro non implet. quod per spiritum impletur. id est per gratiam
spiritalem. ipse iterum dicit. Ut iustitia legis impleretur in nobis. qui non secundum car
nem ambulamus. sed secundum spiritum. Hoc est ergo. tu vero perfecisti eam. Quia pleni
tudo legis. caritas. Et karitas dei diffusa est in cordibus nostris. non per nos ipsos
sed per spiritum sanctum qui datus est nobis. Deus filium suum mittens in similitudine car
nis peccati. et de peccato dampnavit peccatum in carne. Dicet aliquis. (Ex lib. i de baptismo parvulorum.)
Si haec natura pura non est. sed vitiosa primordia. quia talis non creatus est adam.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cur xps longe excellentius & certe sine ullo peccato nat' ex uirgine.
in hac tam infirmitate. atq; etate pcreat' apparuit. Huic ppositio
ni respondemus. Adā pptea ītale creatum. quia nullius paren
tis pcedente peccato. nō ē creatus in carne peccati. Nos ideo tales. quia
illius pcedente peccato. nati sum' in carne peccati. Xps ideo talis. quia
ut de peccato cōdēnaret peccatū. natus est in similitudine carnis pec

Ex tract. pst. xxx.iiii.

cati. Ciliciū fortasse appellauit dns. carnis sue mortalitatē. Qua
re ciliciū? ppt similitudinē carnis peccati. Apls enī dic. Misit ds
filiū suū in similitudine carnis peccati. ut de peccato dānaret pecca
tū ī carne. Hoc ē filiū suū iduit cilitio. ut de cilitio dāpnaret hedos.
Nō quia peccatū erat. nō dico ūbo di. sed nec ipsa q̄ dē dico anima sca
& mente hominis. que sibi ad unitatē psone ūbū di & sapientia co
aptauerat. sed nec in ipso corpore peccatū erat ullū. Sed simili
tudo carnis peccati erat in dno. q̄a mors n̄ ē nisi de peccato. & utiq;
corpus illud mortale erat. Nā nisi mortale eēt. n̄ moreret. n̄ resur
geret. Si n̄ resurgeret. exēplū nob uite ēne n̄ demōstraret. Ergo
sic dicit' mors peccatū que facta ē peccato. quomodo dicit' lingua
greca. lingua latina. Nō ipsū mēbrū carnis. sed qd fit p mēbrū
carnis. Nā lingua ī mēbris nris. unū ē de cēteris. Sicut oculi. na
sus. aures. & cetera. Lingua aūt greca. ūba greca sunt. Nō q̄a ūba
lingua. sed quia ūba p linguā. Dicis de aliq. Agnoui faciem ipsi
us. De mēbro corporis loqueris. Dicis & aliā. Agnoui manū ipsius. &
absentis. Nō manū ī corpore. sed scripturā que facta ē p manū que erat
ī corpore. Sic ergo peccatū dni. qd factū ē de peccato. Quia inde carnem
assūpsit. de massa ipsa que mortē meruerat ex peccato. Etenī ut cele
rius dicā. maria ex adā. mortua ppt peccatū. & caro dni ex maria.

Ex sm de ūb euglii. xvii.

mortua ppt delenda peccata. Quid dicit pelagianista. Audite
qd dicit. Videt' cōfiteri xpm ī carne uenisse. sed discussus inuenit' nega
re. Xps enī ī carne uenit. que similitudo eēt carnis peccati. n̄ ē ē &
caro peccati. Apli ūba sunt. Misit ds filiū suū ī similitudine carnis pec

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cati. Non in similitudine carnis quasi caro non esset caro. sed in similitu
dine carnis peccati. Quia caro erat. sed peccati non erat. Iste autem pela
gius et ceteram carnem omnis infantis carni christi conatur aequare.
Non ita est bene mi. Non pro magno commendaretur in christo similitudo carnis pecca
ti nisi omnis cetera caro esset caro peccati. Quid ergo prodest quia dicas christum
in carne uenisse. et omnium infantium carnem ei conaris aequare. Et tibi hoc
dico quod donatistae. Non est ipse. Ecce et uideo ecclesiam matrem. testimoni
um reddentem ipsis uberibus suis. Accurrunt matres cum paruulis filiis.
Ingerunt saluatori saluandos. non pelagio dampnandos. Mater quaelibet et
mulier. pie et accurrens cum paruulo filio. dicit. Baptizetur. ut salue
tur. Pelagius contra. Quid saluetur? Non est quod in eo sanetur; Nichil
habet uitii. nichil extra duce dampnationis attraxit. Si aequalis est
christo. quare quaerit christum? Ecce dico tibi. Sponsus filius dei. qui uenit in
carne. saluator est et maiorum et minorum. saluator est et grandium et infan
tium. et ipse est christus. Tu autem dicis saluatorem christum maiorum non minorum.
Non est ipse; Si non est ipse negas et tu christum in carne uenisse. Magnum quod — [illegible] et resurrectione christi.
huc attulit mercator iste. De regione sua ueniens iste mercator
inuenit in regione nostra quod hic abundat. Quid hic abundat;
Nasci et mori. Plena est istis mercibus. nasci et mori. Natus est et mor
tuus est. Sed quam ita natus est; Ad istam regionem uenit. sed non ea uia qua
nos. De celo enim uenit a patre. Et tamen natus est mortalis. natus est de
spiritu sancto ex maria uirgine. Numquid nos sic? Nos de adam et eua illa.
per concupiscentiam carnis. Ille autem non per ipsam. Maria enim uirgo sine
uirili amplexu. sine concupiscentiae estu. Quam ne pateretur hunc
aestum. ideo ei dictum est; Spiritus sanctus superueniet in te. et uirtus altissimi obum
brabit te. Virgo ergo maria non concubuit et concepit. sed credidit et
concepit. Natus est enim mortalis mortalibus. Quare mortalis?
Quia in similitudine carnis peccati. Non in carne peccati. sed in si
militudine carnis peccati. Quid habet caro peccati? Mortem et
peccatum. Quid habuit similitudo carnis peccati? Mortem sine

(c) 2006 Ministerio de Cultura

peccato. Si haberet peccatum. caro esset peccati. Si mortem non haberet.
non esset similitudo carnis peccati. Talis uenit saluator. Venit. mor
tuus est. sed mortem occidit. Finiuit in se quam timebamus. Suscepit
illam. et occidit illam. Quomodo summus uenator. leonem suscepit. et
necauit. Nam prudentia carnis. mors est. Prudentia autem sps. ui

Retrete pst Lxxx iii.

ta et pax. Viuificabis nos. et nomen tuum inuocabimus. Tunc nobis dulcis
eris. Viuificabis nos. Nam primum amauimus terrena. non te. Sed mortificas
ti membra nostra. que sunt super terram. Illud enim uetus testamentum. habens pro
missa terrena. hoc uidetur suadere. ne gratis colatur deus. Sed quia dat
aliquid in terra. ideo diligatur. Quid amas. ut deum non ames. dic mihi. Amasi
potes. aliquid quod ille non fecit. Circumspice uniuersa creaturam. Vide
utrum alicubi cupiditatis uisco tenearis. et a dilig[en]do creatore
impediaris. nisi ea re que creauit ipse quem neglegis. Quare autem a
mas ista. nisi quia pulchra sunt. Possunt esse tam pulchra. quam ille a quo fac
ta sunt. Miraris haec. quia illum non uides. Sed per ea que miraris. a
ma quem non uides. Interroga creaturam. Si a se ipsa est. remane in illa.
Si autem ab illo est. non ob aliud perniciosa est amatori. nisi quia preponitur cre
atori. Quare hoc dixi. Propter uersum istum fratres. Mortui enim erant. qui
propterea deum colebant. ut eis secundum carnem bene esset. Sapere autem secundum carnem.
mors est. Et mortui sunt. qui non gratis deum colunt. Id est quia ipse bonus est. non
quia dat alia bona. que dat et non bonis. Pecuniam uis a deo. habet et
latro. Vxorem. fecunditatem filiorum. salutem corporis. dignitatem seculi.
Attende quam multi mali habent. Hoc est totum propter quod eum colis. Nuta
bunt pedes tui. Putabis te sine causa colere. quando in eis uides ista
que eum non colunt. Ergo ista omnia. dat etiam malis. Se solum seruat bonis.
Viuificabis nos. Nam mortui eramus. quando terrenis rebus inherebamus.
Mortui eramus. quando terreni hominis imaginem portabamus.
Viuificabis nos. Innouabis nos. uitam interioris hominis dabis nobis. Et no
men tuum inuocabimus. Id est. te diligemus. Tunc nobis dulcis eris remissor
peccatorum nostrorum. tu eris totum premium iustificatorum. Quam sapien

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tia carnis. inimicitia ē in dm̄. Legem di ñ subicit. nec enī potest.
Nec illud quisquā ꝑ impossibilitate nō peccandi obiecerit. qđ dictū ē. De lib. arb. natur. et gra.
Sapientia carnis. inimica ē idm̄. Legi enī di ñ ē subiecta. nec enī potest.
Qui autē i carne sūt. dō placere ñ possūt. Sapientiā quippe carnis dixit.
ñ sapientiā desursū descēdentē. Et in carne eē. ñ eos quīn dū de corpore
exier. sed eos qui sc̄dm carnē uiuūt. significatos eē manifestū ē. Sic Exposit. euglii s. iohann. tr. i.
autē mundū dix ñ posse accipe spm̄ scm̄. sicut et iā dictū ē. prudentia
carnis inimica ē indm̄. legi enī di ñ ē subiecta. nec enī potest. Vt tā
si dicam. iniusticia. iusticia eē ñ potest. Mundū quippe att. hoc lo
co significās dilectores mundi. Que dilectio. ñ ē a patre. Prudentia
carnis inimica indm̄. Legi enī di ñ ē subiecta. neq. enī potest.
Cū enī caritas legē impleat. prudentia ū carnis comoda tēporalia In exposit. ēpte ad galathas.
sectando. spali caritati adūsatur. q̄m potest legi di esse subiecta. id
est libent atq. obsequent implere iusticiā. eiq. ñ adūsari. Quando et iā
dū conat. uincat necesse ē. ubi inuenerit magis comodū tpale iniqta
te se posse adseq. quā si custodiat aeqtatē. Sicut enī ꝑ ima hoīs uita ē
ante legē. cū a nulla neqtia ut malitia phibet. neq. ulla ex parte pra
uis cupiditatib; resistit. q̄a ñ ē q prohibeat. sic sc̄da ē sub lege ante
grām. Quando phibetur qdem. et conat a peccato abstinere. sed
uincitur. Quandiū iusticiā. ppt dm̄ et ppt ipsā iusticiā diligit.
sed eā sibi uult ad coqrenda trena seruire. Itaq. ubi uiderit ex a
lia parte ipsā. ex alia comodū tpale. trahit pondere cupiditatis. et
relinquit iusticiā. Quā ppt ea tenere conabat. ut haberet illud.
qđ se nūc uidet amitte. si illam tenuerit. Tercia ē uita sub grā.
Quando nichil tpalis comodi. iusticiae ꝑponit. Qđ nisi carita
te spali. quā dns̄ exēplo suo docuit et grā. donauit fieri ñ potest.
In hac enī uita. et iā si exsistāt desideria carnis de mortalitate cor
poris. mēte tamē ad cōsensione peccati ñ sub iugat. Ita iam non
regnat peccatū in uro mortali corpore. quāuis nō possit nisi inhabi
tare in eo. quādiu mortale corpus est. Primo enī. nō regnat. cum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mte seruimus legi di. quia uis carne legi peccati. id est penali con
suetudini. Cum ex illa existunt desideria. quibus tamen non obedi
mus. Postea uero ex omni parte extinguitur. Quia si sps ihu xpi ha
bitat in uob. qui suscitauit xpm a mortuis. uiuificabit et mortalia
corpora ura. ppt spm qui habitat in uob. Nunc ergo implendus est gradus
sub gra. ut faciam qd uolum spu. et si carne n possumus. Id est non obe
diam desideriis peccati. ad prebenda illi mebra nra. arma iniqtatis.
etiam si non ualem efficere ut eadem desideria non existant. Ut quamuis n
du simus i pace illa aeterna. et ex omni hominis parte pfecta. ia
tam desinam ee sub lege ubi puaricationis rea mens teneat. dum
eam cocupiscentia carnis. i cosensione peccati captiua ducit. Simus aut
sub gra. ubi nulla e codepnatio his qui sunt i xpo ihu. Quia n certante.
sed uicto poena cosequitur. Qui aut in carne sunt. do placere n possunt.
Vos aut in carne n estis. sed in spu. Lex peccati. qd etia peccatu ap — Ex lib. ii. de baptismo paruulorum.
pellat apls cu dicit. Non g regnet peccatu in uro mortali corpore.
ad obediendu desideriis eius. non sic manet in mebris eorum qui ex aqua
et spu renati sunt. tamqua eius non sit facta remissio. ubi omnino ple
na et pfecta fit remissio peccatorum. omnib; inimicitiis interfectis qbus
separabamur a do. Sed manet in uetustate carnis. taqua supatu et
pemptu. si non inlicitis cosensionibus quoda modo reuiuiscat. et
in regnu ppu dnationeq. reuocet. Ab hac aut uetustate carnis.
i qua e lex ista peccati. ut peccatu ia remissum. usq adeo sps uita dis
cernit. i cuius nouitate baptizati p di gram renascuntur. ut parum fue
rit apto dicere. tales n esse i peccato. nisi etiam diceret. in ipsa carne
illos non ee. antequa ex hac mortali uita migraret. Qui aut in car
ne sunt inquit. do placere n possunt. Vos aut non estis in carne sed in
Ex tract. psalmi cxuiij. — spu. si tamen sps di habitat in uob. Et in carne sum. et i carne
non sumus. In carne enim sum. eo uinculo qd non du solutu est. Quo
dissolui et ee cu xpo. multo magis optimu. Non aut sum i carne
ex eo qd sps primitias dedimus do. Si tam possimus dicere. quia co

(c) 2006 Ministerio de Cultura

conuersatio nostra in celis est. Tamquam capite placeamus deo. pedibus autem tamquam
extremis animae partibus. adhuc lubricum sentiamus. Siquis autem
spiritum christi non habet. hic non est eius. Hoc dominus commendavit in manducatione (Ex textu euglii. § iohannem xxiiii)
carnis suae et potatione sanguinis sui. ut in illo maneamus et ipse in nobis.
M Manemus autem in illo. cum sumus membra eius. Manet autem ipse in nobis. cum sumus
templum eius. Ut autem simus membra eius. unitas nos compaginet. Ut compaginet
unitas. quae facit. nisi caritas. Et caritas dei unde. Apostolum interroga.
Caritas inquit dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Er-
go spiritus est qui vivificat. Spiritus enim facit viva membra. Nec viva mem-
bra spiritus facit. nisi quae in corpore quod vegetat ipse spiritus invenerit. Nam
spiritus qui est in te o homo. quo constas ut homo sis. numquid vivificat membrum quod
separatum invenerit in carne tua. Spiritum tuum dico. animam tuam. Anima
tua. non vivificat nisi membra quae sunt in carne tua. Unum si tollas.
iam ex anima tua non vivificatur. quia unitati corporis tui non copulatur.
Haec dicuntur. ut amemus unitatem et timeamus separationem. Nichil
enim sic debet formidare christianus. quam separari a corpore christi. Si
enim separatur a corpore christi. non est membrum eius. Si non est membrum eius.
non vegetatur spiritu eius. Quisquis autem inquit apostolus spiritum christi non habet. hic no-
n est eius. Si autem christus in vobis est. corpus quidem mortuum est propter peccatum.
spiritus vero vivit propter iustificationem. Anima iam pia quae fuit impia. (Ex lib. de trinitate. iiii)
propter iusticiam fidei dicitur ex morte revixisse. atque vivere. Corpus
autem. non tantum moriturum propter animae abscessum qui futurus est. sed
propter tantam infirmitatem carnis et sanguinis etiam mortuum dicitur. Loquen-
te apostolo. Corpus quidem inquit. mortuum est propter peccatum. spiritus autem vita
est propter iusticiam. Haec vita. ex fide facta est. quoniam iustus ex fide vivit.
Sed quid sequitur. Si autem spiritus eius qui suscitavit ihesum christum a mortuis habitat
in vobis. qui suscitavit ihesum christum a mortuis. vivificabit et mortalia
corpora vestra. propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Corpus enim mortu- (Ex textu epistole. lectio v.)
um esse ait apostolus propter peccatum. Non enim ait. corpus moriturum est. sed cor-
pus mortuum est. Adhuc habet vita utique corpus nostrum. Etiam co

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ex lib. i. de bap tism paruulorum

paratū corpori illi qđ futurū ē . qualia sūt angloꝝ corpora . inuenit
corpus hominis mortuū . quāuis adhuc habens anima . Ut euiden
tissime appareat . nō tantū sp̄s sed etiā corporis morte . ꝑpt peccatū
meruisse genꝰ humanū . Apłs dicit . Si aut xp̄s in uob est . corpus qui
dē mortuum ē ꝑpt peccatū . sp̄s aut uita ē ꝑpt iustiā . Si g̊ sp̄s eius
q̄ suscitauit ih̄m a mortuis habitat in uob . qui suscitauit xp̄m ih̄m a mor
tuis . uiuificabit et mortalia corpora uŕa . ꝑ inhabitantē sp̄m eius in uob .
Puto . qđ nō expositore sed tantū lectore opus habet . tā clara et apta
sententia . Corpus inquit mortuū ē . Non ꝑpt fragilitatē terrenā .
quia de terre puluere factū ē . sed ꝑpt peccatū . Quid querim amplius .
Et uigilantissime . n ait mortale sed mortuū . Nā q . ante quā immu
taretur in illā incorruptionē que in scoꝝ resurrectione ꝑmittit .
poterat esse mortale . quāuis n̄ moriturū . Sicut hoc nr̄m . potest
ut ita dicā esse aegrotabile . quāuis nō egrotaturū . Cuius eni ca
ro ē que nō aegrotare possit . et si aliq̊ casu . p̄ius quā aegrotet oc
cubat . Sic et illud corpus . iā erat mortale . Quā mortalitatē
fuerat obsuptura mutatio in eternā incorruptionē . si in homine sup
iusticia idest obediencia ꝑmaneret . Sed ipsū mortale . nō est
factū mortuū . nisi ꝑpt peccatū . Quia uero illa resurrectione
futura mutatio . nō solū nullā mortē que facta ē ꝑpt peccatū .
sed nec mortalitatē habitura ē quā corpus animale habuit ante
peccatū . nō ait . qui suscitauit xp̄m ih̄m a mortuis . uiuificabit et
mortua corpora uŕa . cū supra dixisset corpus mortuū ; sed uiui
ficabit inquit et mortalia corpora uŕa . Ut scilicet . iā nō so
lū n̄ sint mortua . sed nec mortalia . Cū animale resurget in
sp̄ale . et mortale hoc induet immortalitatē . et absorbebitur
mortale a uitā . Cū ēni p̄sentis t̄pis grām determinas . diceret
mortuū quidē esse corpus ꝑpt peccatū . quia in eo n̄dū ꝑ resurrec
tionē renouato . peccati meritū manet . hoc ē necessitas mortis .
Sp̄m aut uitā esse ꝑpt iustitiam . quia licet adhuc corpore mor

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tis huius honere tm̄ · iā sc̄dm interiorē hoiem · coepta renouatione
ī fide et iustitia respiram⁹ · tam humana ignorantia · de resurrecti
one corporis nichil sperare · Et iā ipsū quod ppt̄ meritū peccati
in presenti sc̄lo dixerat mortuū · in futuro ppter iustitię meritū
dicit uiuificandū · Hec sic · ut tantū ex mortuo uiuum fiat ·
Quam quā itaq· uereat · ne res manifesta exponendo potius obscu
ret · aplicę tam sententię lum̄ adtende · Si aut xp̄s inquid in uob̄ ·
corpus quidē mortuū ē ppt̄ peccatū · Sp̄s aut uitę ē propt̄ iustitia ·
Hoc dictum est · ne ido putarent homines ut nullū ut paruū se habe
beneficiū de gr̄a xp̄i · quia necessario morituri sūt corpore · atten
derit quippe debet · corpus quidē adhuc peccati meritū gerere ·
qd̄ conditioni mortis obstrictū ē · Sed iā sp̄m coepisse uiuere ppt̄
iustitiā fidi · qui et ipse in homine fuerat quadā morte infidelita
tis extinctus · Non igit̄ inquit paruū uob̄ muneris putetis ēē con
latū · p id qd̄ xp̄s in uob̄ est · qd̄ in corpore ppt̄ peccatū mortuo ·
iā propt̄ iustitiā uir sp̄s uiuit · Nec ido · de uita quoq· ipsius cor
poris desperetis · Si enī sp̄s eius qui suscitauit xp̄m a mortuis habitat
in uobis · qui suscitauit xp̄m a mortuis · uiuificabit et mortalia
corpora ur̄a · p inhabitantē sp̄m eius in uob̄ · Dicit et iā · quēadmo
dū fiat · ut uita in se mortē mortificando conuitat · Ergo inqd
frs̄ · Debitores sum̄ nō carni · ut sc̄dm carnē uiuam̄ · Si enī sc̄dm
carnē uixeritis · moriemini · Si aut sp̄u facta carnis mortifica
ueritis · uiuetis · Quid ē aliud quā hoc · Si enī sc̄dm mortem
uixeritis · totū morietur · Si aut sc̄dm uitā uiuendo mortē ui
uificaueritis · totū uiuet · Quod si sp̄s eī qui suscitauit ihm̄ a mor
tuis habitat in uob̄ · qui suscitauit ihm̄ xp̄m a mortuis · uiuifica
bit et mortalia corpora ur̄a · ppt̄ inhabitantē sp̄m eius in uobis ·
Distinguere aut̄ it̄ illā generationē et hāc processionē · nescio · Ex lib. [illegible] maximini [illegible]
nō ualeo · nō sufficio · Ex ppt̄ hoc · quia et illa et ista est ineffabilis ·
sicut ppħa de filio loquens ait · generationē eius quis ennarrabit ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ita de spiritu sancto uerissime dicitur, processionem eius quis enarrabit?
Satis sit ergo nobis, quia non est a se ipso filius, sed ab illo de quo natus est. Non
est a se ipso spiritus sanctus, sed ab illo de quo procedit. Et quia de utroque procedit,
sicut iam ostendimus, unde et spiritus patris dictus est ubi legitur: Sicut
spiritus eius qui suscitauit Christum a mortuis habitat in uobis. Et spiritus filii ubi
legitur: Qui autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Non enim duo sunt spiritus
sancti tanquam singulorum, unus patris et alter filii, sed unus potius patris
et filii. De quo uno spiritu scriptum est: Etenim in spiritu uno nos omnes in u-
num corpus baptizati sumus, siue iudei siue greci siue serui siue
liberi. Et omnes unum spiritum potauimus. Et alio loco: Unum corpus
et unus spiritus. Quid ergo haec trinitas nisi unius eiusdemque substan-
tiae est? Quandoquidem non de aliqua matheria aut de nichilo est
filius, sed de quo est genitus. Itemque spiritus sanctus non de aliqua matheria aut
de nichilo, sed inde est unde procedit. Uita quae fructu corporis de-
lectata neglegit deum, inclinatur ad nichilum, et ista est nequicia.

Ex lib. de uera religione.

Hoc pacto autem uita carnalis et terrena efficitur. Et ob hoc etiam caro
et terra nominatur, et quamdiu talis est regnum dei non possidebit. Si autem dum
in hoc studio uitae humanae anima degit, uincat eas quas aduersum
se nutriuit cupiditates fruendo mortalibus, et ad eas uincendas
gratia dei se adiuuari credat, mente illi seruiens et bona uoluntate,
sine dubitatione reparabitur, et a multis mutabilibus ad unum incomu-
tabile reuertetur. Reformata per sapientiam non formatam, sed per quam
formantur uniuersa, fruetur eoque deo per spiritum sanctum quod est donum dei. Ita
fit homo spiritalis, omnia iudicans ut ipse a nemine iudicetur. Dili-
gens dominum deum suum in toto corde et in tota anima et in tota mente. Et di-
ligens proximum suum non carnaliter sed tanquam se ipsum. Se autem spiritaliter
diligit qui ex toto quod in eo uiuit deum diligit. In his enim duobus
preceptis tota lex pendet et prophete. Inde iam erit consequens
ut post mortem corporalem quam debemus primo peccato, tempore atque or-
dine suo hoc corpus restituatur pristine stabilitati, quam non per se

(c) 2006 Ministerio de Cultura

habebit. sed p aiam stabilita in dō. Que rursus nō p se stabilitur.
sed p dm̄ quo fruit. ideoq; amplius quā corpus uigebit et ipsa. p inco
mutabilē ueritatē qui filius di unicus ē. Atq; ita et corpus p ipsū
filiū di uigebit. quia omia p ipsū. Dono etiā eius qd anime dat
id ē spū sco. nō solū aia induatur salua et pacata et scā fit. sed ip
sius etiā corpus uiuificabit. eritq; in natura sua mundissimū.
Ille eni dicit. Mundate que intus sunt. et que foris sunt munda
erunt. Dicit et apls. Viuificabit et mortalia corpora ura. ppt
spm manentē in uob. Ablato g peccato. auferetur pena peccati.
Et ubi est malū. Vbi est mors contentio tua. ubi ē mors aculeus tuus.
Vincit eni essentia nichilū. et sic absorbetur mors in uictoria tua.
Ergo frs. debitores sumus n carni. ut scdm carnē uiuam. Et cete
ra usq; heredes quidē di. coheredes aut xpi. Ergo frs. Accepto
adiutorio. porrecto nob desup diuino auxilio brachio dni. porrec
to nobis auxilio spū sco. debitores sum n carni. ut scdm carnē ambu
lem. Quia fides bene opari n potest. nisi p dilectione. Vt aut
habeam dilectionē. et ex ea possimus habe bona opationē. nuqd
eā nob nos dare possumus. Vt scriptū ē. caritas di diffusa ē in
cordibus nris. p spm scm qui datus ē nob. Si eni scdm carnē uixe
ritis. moriemini. Iā supra dixerat. prudentia carnis mors ē.
Nō quia caro malū ē. sed scdm carnē uiuere malū est. Si aut spū
actiones carnis mortificaueritis. uiuetis. Hoc ē opus nrm in hac
uita. Actiones carnis spū mortificare quotidie. Affli
gere. minuere. frenare. interimere. Quam multa enim p
ficientes iā nō delectant. que antea delectabat. Quando g
delectabat. et nō ei cōsentiebat. mortificabatur. Quia iā nō
delectat. mortificatū ē. Cū g dixisset apls. si aut spū actiones
carnis mortificaueritis uiuetis. id est illas cōcupiscentias carnis.
quibus n cōsentire magna laus est. quas nō habe pfectio ē. ta
hinc metuendū est. nequisq; rursus ad mortificandas actiones

Ex fin̄ de ubis apli.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

carnis . de spu suo presumeret . Ergo ne hic se extolleret
humanus sps . et ad hoc opus se idoneu firmuq; iactaret . subiecit
et ait . Quotquot enim spu di aguntur . hii filii sunt di . Non
secdm carne sua uiuunt . non qui carnis uoluntate ducuntur . non
qui spu suo aguntur . sed quotquot spu di aguntur . hii filii st
dei . Dicet michi aliquis . Ergo agimur . non agimus . Respon
deo . immo et agis et ageris . Et tunc bene agis . si a bono ageris .
Sps enim di qui te agit . agenti adiutor est tibi . Ipsu nom adiuto
ris prescribit tibi . quia et tu ipse aliquid agis . Quotquot e
nim spu di agunt . hii filii sut di . Non littera . sed spu . Non lege precipi
ente . minante . promittente . sed spu exortante . illuminante . ad
iuuante . Forte dicturi estis . Et lex sufficit nobis . Lex timorem
dedit . Uidete quid hic subiunxit apts . Quia enim qui spu di agun
tur caritate aguntur . caritas enim di diffusa est in cordibus nris . per
spm scm qui datus est nob . secutus adiunxit . Non enim accepistis spm
seruitutis iterum in timore . Quid est iterum . Quomodo trente mo
lestissimo pedagogo . Quid est iterum . Sicut in monte syna acce
pistis spm seruitutis . Dicet aliquis . Alius est sps seruitutis . alius
sps libertatis . Si alius esset . non diceret apts iterum . Idem ergo sps . Sed in ta
bulis lapideis in timore . in tabulis cordis in dilectione . Audistis .
quomodo longe posita plebe . uoces . [ignis] hinnis . fumus . in monte trebat .
Quomodo autem ueniens sps scs igneis linguis sup unumquemq; disciplorum
insederit . Ideo . non in timore sed in dilectione . ut non serui sed fi
lii simus . Qui enim adhuc ideo bene agit . quia poena timet et dnm
non amat . non dum est int filios . Utinam tamen . ut pena timeat . Timor
seruus est . caritas libera est . Fac ut timore poene . si non dum potes
amore iusticie . Ueniet et dna . et seruus abscedet . Quia consu
mata caritas . foras mittit timorem . Sed accepistis spm adoptionis
filiorum . in quo clamamus abba pat . Dns timetur . pat amatur .
Clamor iste cordis est . non faucium . non labiorum . Intus sonat . auribus

(c) 2006 Ministerio de Cultura

di. Clauso ore labiisq. immotis anna. ista uoce clamabat.
Cor clamat. pater noster qui es in celis. Quare non tantum pater. Quid sibi
uult abba pater. Si enim queras quid sit abba. respondetur tibi.
Pater. Abba enim hebraice. pater dicitur. Quare utrumq. uoluit apostolus
dicere. Quia uidebat lapidem angularem. quem reprobauerunt qui hedifi
cauerunt. et factus est in caput anguli. non sine causa angularem dictum.
Nisi quia osculum. recepit utrumq. parietem. de diuerso uenientem. Hinc cir
cumcisio. inde preputium. Inde abba. inde pater. Concordia parietum.
anguli gratia. Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro. quia sumus filii dei.
Non spiritus noster testimonium reddit spiritui nostro. quia sumus filii dei. Sed spiritus dei certa.
reddit testimonium per cartam que nobis promissa est. Si autem filii. et heredes.
Non enim inanes filii. Hec est merces. hereditas. Sed non quomodo est
hominis patris hereditas. Relinquit enim filiis suis. non possidet cum
filiis suis. Etiam magnus se facit. et gratias sibi agi desiderat. quia
uoluit dare. quod secum non possit auferre. Heredes dei sic sunt. ut
ipse deus sit. hereditas nostra. Cui dicit psalmus. dominus pars hereditatis
mee. Heredes quidem dei. Si parum uobis est. audite quod amplius gau
deatis. Coheredes autem christi. Item lectionis eiusdem expositio. Ex libro de gratia et libero arbitrio
Ergo fratres. Debitores sumus non carni. ut secundum carnem uiuamus.
Si enim secundum carnem uixeritis. moriemini. Si autem spiritu facta carnis.
mortificaueritis. uiuetis. Nec tamen ideo debetis in homine. hoc est
in uobis ipsis non in domino gloriari. quando non secundum carnem uiuitis. sed spiritu ac
tiones carnis mortificatis. Ut enim non se extollerent quibus ista dicebat.
existimantes se suo spiritu tanta hec bona opera facere posse non dei. propter
ea cum dixisset. si autem spiritu actiones carnis mortificaueritis uiuetis.
continuo subiecit. Quotquot enim spiritu dei aguntur. hii filii sunt dei.
Quando ergo spiritu actiones carnis mortificatis. ut uiuatis. Illum glo
rificate. illum laudate. illi gratias agite. cuius spiritu agimini ut ista
ualeatis. ut uos filios dei esse monstretis. Quotquot enim spiritu dei a
guntur. hii filii sunt dei. Quotquot ergo adiuncto solo adiutorio

(c) 2006 Ministerio de Cultura

legis sine adiutorio grę. cōfidentes in uirtute sua suo spū aguntur. nō sūt filii dī. Sicut spū facta carnis mortificatis. uiuetis.

Ex sermone de continentia.

Ut spū nr̄o opa carnis mortificemus. spū dī agimur. Qui dat cōtinentia. qua frenemus. domemus. uincamus cōcupiscentiam. In hoc tā magno p̄lio. in quo uiuit sub grā. & cū bene pugnat adiutus exultat in dn̄o cū tremore. non desunt tam strenuis bellatoribus & operū carnis quāuis inuictis mortificatoribus. aliqua uulnera peccatorū. ppt̄ quę sananda quottidie ueracit̄ dicat. dimitte nob̄ debita nr̄a. Contra eadē uitia. & cōtra diabolū p̄ncipē regēq. uitiorū. multo uigilantius & acrius ipsa oratione certantes. ne ualeant aliquid mortifere suggestiones. quibus instigat in sup peccatorē. ad sua excusanda potius quā accusanda peccata. Ac sic illa uulnera nō modo nō sanentur. uerū etiā & si mortifera nō erāt. grauit̄ & letalit̄ infigantur. Quicūq. enī spū dī aguntur. hii filii sūt dī.

AD BON.

Ex lib. de correpcione & grā.

Nō se itaq. fallat qui dicunt. ut quid nobis p̄dicatur. atq. p̄cipitur ut declinemus a malo & faciamus bonū. si hoc nos nō agimus. sed id uult & operari. ds̄ operatur in nob̄. Sed potius intellegat si filii dī sūt. spū dī se agi. ut qd̄ agendū ē agāt. & cū egerint illi a quo aguntur grās agāt. Aguntur enī ut agant. nō ut ipsi nichil agant. Et ad hoc eis ostendit̄ quid agere debeant. ut quando id agunt sicut agendū ē. id est cū dilectione & delectatione iustitię. suauitate quā dedit dn̄s ut terra eius daret fructū suū. accepisse se gaudeant. QUANDO aūt nō agunt. siue omino nō faciendo. siue nō ex caritate faciendo. orent ut qd̄ nō dū habent accipiant. Quid enī habebt̄. qd̄ nō accepturi sunt. aut quid habent. qd̄ nō acceperunt. Filii dī quādiu mortalit̄ uiuunt. cū morte cōfligunt. Et quāuis de illis sit ueracit̄ dictū. quotquot spū dī aguntur. hii filii sunt dei. sic tamē spū dī excitantur. & tamquā filii dī p̄ficiunt ad dm̄. ut etiam spū suo. maxime adgrauante corruptibili cor

Ex lib. enchiridion.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pore · tanquã filii hominis · inquibus dã humanis motibus ·
deficiant adseipsos · & ido peccent · Int est quidẽ quantũ · Neq.
enĩ quia peccatũ est om̃e crimen · ideo crim̃ est · &iã om̃e peccatũ ·
Itaq. scõx hominum uitã quãdiu inhac morte uiuitur · inueniri
posse dicimus sine crimine · Peccatũ aut̃ si dixerimus quia nõha
bemus · ait tantus apls · nos ipsos seducimus · & ueritas innob̃ nõ est ·
Sed neq. deipsis criminibus qualib& magnis · remittendis in scã ecclã ·
di misericordia desperanda ẽ · agentibus poenitentiã secdm̃ modũ
sui cuiusq. peccati · In actione aut̃ poenitentię · ubi tale com̃issũ
est ut is qui com̃isit ad xpi &iã corpore separet̃ur · nõ tã cõsideranda
ẽ m̃sura tp̃ris quã doloris · Cor enĩ cõtritũ · & humiliatũ · ds̃ non
spernit · Non enĩ quis p̃ sũo agunt · sed quotquot spũ di aguntur · hii Ex tract. ep̃e. cxvii.
filii sũt di · Nõ quia ipsi nichil agũt · Sed ne nichil boni agant · a
bono agunt ut agant · Nã tanto magis efficit̃ quisq. filius bonus ·
quanto largius ei dat̃ apatre sps bon̄ · Plus est p̃cul dubio agi · quã Ex lib. sententiarũ p̃sp̃i.
regi · Qui enĩ regitur · aliquid agit · & ido regitur · ut recte agat ·
Qui aut̃ agitur · agere ipse aliquid uix intellegitur · Et tamen
tantũ prestat uoluntatibus nr̃is grã diuina saluatoris · ut nõ du
bit& apls dicere · Quotquot spũ di agunt · hii filii di sũt · Nec
aliquid innob̃ libera uoluntas melius agere potest · quã ut illi se comen
d& · qui male agere nõ potest · Non enĩ accepistis spm̃ seruitutis Ex lib. q̃st exodi tit. lv.
iterum in timore · & cętera · Misisti spm̃ tuũ · cooperuit eos mare ·
Meminerimus aut̃ spm̃ di · nõ solũ adbeneficia · uerũ &iã adiun
dictã cõmemorari · Nã quid aliud &iam supra dix̃ · p spm̃ irę tuę
diuisa est aqua · Iste itaq. sps di · in ęgyptios nãq. sps irę eius ·
quibus nocuit aquarũ diuisio · ut intrantes poss& aquis redeunti
bus obrui · Filiis ũ isrl̃ quibus p̃fuit q̃d aqua diuisa ẽ · nõ fuit ille
sps irę di · Vnde significatur p̃pt diuersas op̃ationes & effectus ·
sps di dissimilit̃ apellari · cũ sit unus atq. idẽ · Ille dũtaxat ·
qui &iã sps scĩ in unitate trinitatis accipitur · Vnde nõ arbitror a

Liu

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quā eundē significari · ubi dicit apłs · Nō enī accepistis spm̄ seru
titis iterū in timore · sed accepistis spm̄ adobtionis · in q̄ clamamus
abba pat̄ · Quia eodē spū dī · id est digito dī · quo lex in tabulis la
pideis cōscripta est · timor incussus est · eis qui nōdū grām nōdū in
tellegebant · de sua infirmitate atq; peccatis p̄ lege cōuincerent̄ ·
Sed lex illis fier& pedagogus · quo p̄ducerent̄ ad grām quę ē ī fide ihū
xpi · De hoc aūt spū adoptionis & grē · id est de hoc ope sps dī · q̄ im
p̄titur grā & regeneratio in uitā ęternā · dicitur · sps aūt uiuificat ·
Cum supra dicer& · littera occidit · Id est lex cōscripta tātūmodo ·
(& de libro spū & littera) sine adiutorio grē · Et illi qui sub lege sunt · & timore poene ius
ticiā suā facere conant̄ · & ideo nō faciunt dī iusticiā · q̄a caritas eā
facit qua nō lib& nisi qd̄ lic& · cū aliud habeat ī uoluntate · quā
mall& si fieri poss& licere qd̄ nō lic& · & illi ḡ credunt dō · Nā si
omnino nō creder& · nec pęnā legis utiq; formidar& · Sed nō hanc
fidē cōmendat apls qui dicit · Nō enī accepistis spm̄ seruitutis
iterū in timore · sed accepistis spm̄ adoptionis filiorū · in quo
clamamus abba pat̄ · Timor ḡ ille · seruilis est · Et ideo in illo ·
quāuis dō credatur · nō tamen iusticia diligitur · sed dāpnatio ti
metur · Filii ū clamant · abba pat̄ · Quarū duarū uocū · una ē
ex circucisione · alta ex p̄putio · Iudei p̄mū & greci · Qm̄ unus ē
ds · qui iustificat circucisionē ex fide · & p̄putiū p fidē · Cū aūt
clamant · aliquid petunt · & quid petunt · nisi quod esuriunt &
sitiunt · & hoc quidē · nisi qd̄ de illis dictū ē · Bāti qui esuriunt
& sitiunt iusticiam · qm̄ ipsi saturabuntur · Huc ergo transeant
q̄ sub lege sunt · ut ex seruis · filij fiant · Nec sic tam̄ ut serui ēē
desistant · sed ut tanquā filii dno & patri liberalit̄ seruiant · quia
& hoc acceperunt · Dedit enī potestatē ille unicus filios dī fieri ·
credentibus in nomine eius · Eosq; admonuit petere · querere ·
pulsare · ut accipiant · & inueniant · & apperiatur eis · Ad eās
increpatione · & dicens · Si uos cū sitis mali · nostis bona data

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dare filiis uris. quanto magis pat ur qui est in celis dabit bona petentibus se. Haec e fides que p dilectione opatur. non p timore. Non formidando pena. sed amando iusticia. Unde ergo ista dilectio id est caritas. p qua fides opatur. nisi unde illa fides ipsa impetrauit.
Neq. eni esset in nob. quanta cuq. sit in nob. nisi diffunderetur in cordibus nris. per spm scm qui datus est nob. Caritas quippe di dicta e diffundi in cordibus nris non qua nos ipse diligit. sed qua nos facit dilectores suos. Sicut iusticia di. qua iusti eius munere efficim. Et dni salus. qua nos saluos facit. Et fides ihu xpi. qua nos fideles facit.
Haec e iusticia di. qua non solu docet p legis pceptu. uer etia dat per sps donu. Sicut eni duo sunt timores. qui faciunt duo genera timentiu. sic due sunt seruitutes. que faciunt duo gnra seruoru. Est timor. que pfecta caritas foras mittit. Et est alius timor castus permanens in sclm sch. Illu timore qui n e i caritate. attendebat apls cu dicebat. Non enim accepistis spm seruitutis iterum in timore.
Illu aut timore castu. attendebat cu dicebat. Noli altu sape. sed time. In illo timore que foras caritas mittit. est etia seruitus simul foras cu ipso timore mittenda. Utruq. eni iunxit apls. hoc est et seruitute et timore. dicendo. Non eni accepistis spm seruitutis itu in timore. Ad hanc seruitute seruu ptinente. intuebatur et dns dicens. Ia n dico uos seruos. quia seruus nescit quid faciat dns eius. Non ille utiq. seruus ad timore ptinens castu. cui dicitur.
Euge bone serue. intra i gaudiu dni tui. Sed ille seruus. ptinens ad timore foras a caritate mittendu. De quo alibi dicit. Seruus non manet in domo in eternu. filius aut manet in eternu. Qm itaq. dedit nob potestate filios di fieri. ut n serui sed filii simus. ut miro quoda et ineffabili sed tam u modo serui. non serui esse possim. serui scilicet timore casto. ad que ptinet seruus intras in gaudiu dni sui. Non serui aut. timore foras mittendo. ad que ptinet seruus n manens in domo in eternu. Ut aut tales serui. non serui sim.

Tract. euglii s iohnn. lxxxiii

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dnm facere scimus. Hoc seruus ille nescit. qui nescit quid faciat
dns eius. Et cu aliquid boni facit. sic extollitur. quasi hoc ipse
faciat no dns eius. Et gtatur in se. no in dno gtatur. Cu se ipse
decoepit. quia sic gtatur quasi no acceperit. Nemo inuitus be — Ex lib. sermon. / Ocaru & spi
ne facit. etia si bonum est qd facit. Quia nichil pdest sps timoris.
ubi n est sps caritatis. Plenitudo legis. caritas est. Quia per carita
te lex implet. n p timore. In tantu enim fiunt mandata iusticiae. in qua
tu adiuuat sps gre. Mandatu di si timore fit poene n amore iusticiae.
seruilit fit non liberaliter et ido n fit. Non eni bonus fructus est. q non
de caritatis radice pcedit. Sed accepistis spm adobtionis filioru. in quo
clamamus abba pater. Qualis res est. si pignus tale e. Nec pignus. sed — Ex sermo de / u(er)bis apti.
arra dicenda est. Pignus eni quando ponitur. cu fuerit res ipsa reddi
ta. pignus aufertur. Arra aut. de ipsa re datur. que dando p
mittitur. Ut res quando reddit. impleatur qd datu est. n mutetur.
Ex lib. de cosensu / euglistaru. III. — Qd aut marchus. n solu pat. sed abba pat dnm dixisse comemorat.
hoc e abba hebrayce. qd e latine pat. Et fortasse dns. ppt aliqd sacra
mtu utruq dixerit. Volens ostendere. illa se tristicia. in psona sui
corporis id e ecclae suscepisse. Cui factus est angularis lapis. ueni
enti ad eu partim ex hebreis. ad quos pertinet qd ait abba. partim ex g
tibus. ad quas ptinet qd ait pat. Etiam paulus apls no pter mittens
h sacramentu. in quo clamamus inquit abba pater. Et ru ait.
Misit ds spm filii sui in corda nra clamante abba pat. Oportuit eni
ut bonus magister et uerus saluator. infirmioribus copaciens. in se
ipso demonstraret. n debere suos martyres desperare. si qua forte cordi
bus eoru inrepserit sub tepus passionis ex humana fragilitate tristitia.
Cu ea uinceret. uoluntati suae pponendo uoluntate di. quia ille
scit quid expediat quibus cosulit. Hoc est eni pat. qd abba pater.
Sed ad sacramentu intimandu. planius est abba pat. Ipse e pax nra q fe — Ex ep(isto)l. / lxxviii.
cit utraq unu. Ut duos coderet in se in unu hoiem nouu. faciens
pace. et comutaret utrosq in uno corpore do. In q corpore sumus filii
di.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

clamantes abba pater. Abba . propter illorum linguam. Pater . propter nostram. Hoc est
nostrum abba . quod pater. Unde dominus qui dixit . non sum missus nisi ad oues que peri
erunt domus israel . ostendens illi genti redditam presentiae ipsius promissio
nem . attamen tam alio loco . Habeo alias oues . que non sunt de hoc ouili .
Oportet me ipsas adducere . ut sit unus grex et unus pastor . Quod autem utrum
que breuiter dictum est . in eo quod de propheta idem apostolus comemorat . Laetamini gen
tes cum plebe eius . Duo uerba posuit . ut posterius interpretaretur primum . Nam
hoc est abba . quod pater . Eleganter autem intelligitur . non frustra duarum lingua
rum . uerba posuisse . idem significantia . Propter uniuersum populum . qui de iude
is et gentibus in unitatem fidei uocatus est. Ut hebreum uerbum ad iudeos . grecum
ad gentes . Utriusque tamen uerbi eadem significatio . ad eiusdem fidei spiritusque
unitatem pertineret. Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filij dei .
Ecclesia accepit hoc donum . ut in ea in spiritu sancto fiat remissio peccatorum . Quam
remissionem cum trinitas faciat . proprie tamen ad spiritum sanctum intelligitur pertinere .
Ipse est enim spiritus adobtionis . in quo clamamus abba pater . Ut ei possimus dicere .
dimitte nobis debita nostra . Et in hoc cognoscimus sicut dicit apostolus iohannes .
quoniam xpistus manet in nobis . de spiritu quem dedit nobis . Ipse spiritus . testimonium red
dit spiritui nostro . quia sumus filii dei . Ad ipsum enim pertinet societas . qua effi
cimur unum corpus . unici filii dei . Unde scriptum est . Si qua igitur exhortatio
in xpisto . si quod solatium caritatis . si qua societas spiritus . Propter hanc societatem .
illi in quos primitus uenit . linguis omnium gentium sunt locuti . Quia per
linguas . consociatio est societas generis humani . Sic oportebat . per
linguas omnium gentium . significari istam societatem filiorum dei et membrorum xpisti .
futuram in omnibus gentibus . Ut quemadmodum tunc ille apparebat acce
pisse spiritum sanctum qui loquebatur linguis omnium gentium . ita nunc ille se agnos
cat accepisse spiritum sanctum qui tenetur uinculo pacis ecclesiae que diffunditur
in omnibus gentibus . Unde dicit apostolus apostolus . Studentes seruare unita
tem spiritus . in uinculo pacis . Quod autem ipse sit spiritus patris . ipse filius dicit de
patre procedit . Et alio loco . Non enim uos estis qui loquimini . sed spiritus pa
tris uestri qui loquitur in uobis . Quod uero ipse sit et spiritus filij . apostolus dicit . Mi

In expositione epistole ad galathas.

Ex sermone de blasphemia spiritus sancti

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sit d̄s spm filij sui · clamante abba pat · Hoc ē · clamare faciente ·
Hoc eni clamamus · sed in illo · Id ē · ipso diffundente caritate in cordib'
nris · Sine qua inanit clamat · quicu͂q; clamat · Unde ite dicit · Qui s
quis aut spm xp̄i non habet · hic non est eius · Ad que ergo in trinita
te ꝓpria ptinet & huius comunio societatis · nisi ad eum spm q̄ e
patri filioq; comunis · Si aut filij · & heredes · Heredes quide dei ·
coheredes aut xp̄i · Magna beniuolentia · magna misericordia · (Ite xiiii euglii S iohnn.)
Unicus natus est · & noluit remanere unus · Multi homines
cum filios n̄ habuerint pacta aetate · adoptant sibi · Et uoluntate
faciunt · q̄d natura n̄ potuer · Hoc faciunt hoīes · Si aut aliquis
habeat unicū filiū · gaudet ad illū magis · q̄a solus om̄ia possessu
rus est · & n̄ habebit qui cu eo diuidat haereditate · & pauperior re
maneat · Nō sic d̄s · Unicū eunde ipsū que genuerat · & p que cunc
ta creauerat · misit in hunc mundū · ut n̄ esset unus · sed fr̄s haberet ad
optatos · Non eni nos nati sumus de dō quomodo ille unigenitus · sed
adoptati p gr̄am ipsius · Ille eni uenit unigenitus · soluere peccata ·
Quibus peccatis implicabam̄ · ne adoptaret nos ppt impedimentū eoꝝ ·
Quos sibi facere fr̄s uolebat · ipse solū & fecit coheredes · Sic eni dicit
ap̄ls · Si aut filius · & haeredes p d̄m · Et iteru · haeredes quide di ·
sed coheredes xp̄i · Nō timuit ille habere coheredes · quia hereditas
eius non fit angusta si multi possederint · Illi ipsi certe · illo possiden
te fiunt hereditas ipsius · & ille uicissim fit hereditas ipsoꝝ · Audi
quomodo ipsi fiant hereditas ipsius · D̄ns dix ad me filius m̄s es tu ·
ego hodie genuite · Postula a me & dabo tibi gentes hereditate tuā ·
Ille quomodo fit ad hereditas eoꝝ · Dicit in psalmo · D̄ns pars hae
reditatis mee & calicis m̄i · Et nos illū possideamus · & ipse nos
possideat · Ille possideat sicut d̄ns · Nos possideamus sicut salute ·
nos possideamus sicut luce · Sicut ap̄ls ad hebreos dicit · testa
mtū testatoris morte firmatur · Propt ea morte ꝓ nob xp̄o · nūc
testamtū firmatū ēe asserit · Cuius similitudo u̇ etus testamen

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tu erat. in quo mors testatoris. p uictimā p̄figurabatur.
Si ergo queratur. quomodo simus sc̄dm uerba eius de ap̄ti coheredes
xp̄i. & filii atq; haeredes dī. cū & iā haereditas morte decessoris
firma teneatur. ne cullo alio modo haereditas possit itelligi. res
pondetur. ipso quidē mortuo factos nos eē haeredes. quoniam filij
& iā eius dicti sum. Nō eni ieiunāt inquit filii sponsi. quādiu
cū illis est sponsus. Heredes ergo dicimur. quia reliquit nob pa
cis ęcclasticę possessionē. p fidē dispensationis tēporalis quā in
hac uita possidemus. Qd testatus est dicens. pacē meā do uob.
pacē meā relinquo uob. Coheredes aūt eius efficiem. cū in fine
sc̄li absorbebitur mors in uictoria. Tunc eni similes ei erimus.
qm̄ uidebimus eū sicuti ē. Qua hereditatē. nō eius patris morte
adipiscamur qui mori non potest. quandoquidē ipse sit haeredi
tas nr̄a. Sc̄dm illud qd scriptū est. dn̄s pars hereditatis meę.
Sed qm̄ cū uocati sumus. adhuc paruuli. & ad spalia cōtēplanda
minus idonei. usq; ad uilissimas nr̄as cogitationes se miscēda diui
na porrexit. ut quomodocūq; cernere interim. qd nō euidenter
atq; pspicue cernebamus. id ipsū moritur qd in enigmate cer
nebamus. cū facie ad faciem cernere ceperimus. Conuenienter
g̊ dicit moriturū esse qd aufer&. Cū aūt uenerit qd perfectū ē.
auferetur qd ex parte est. Ita nob qdamodo moritur pat in e
nigmate. & idem ipse fit hereditas. cū facie ad faciem possid&ur.
Nō quia ipse moritur. Sed imperfecta in eū nr̄a uisio. pfecta uisio
ne pimitur. & tamē nisi illa prior nos nutrir&. ad aliā plenis
simam & euidentissimā nō efficeremur idonei. Qd si & iā de
dn̄o nr̄o ihu xp̄o pius intellectus admittat. ñ eni nos coheredes eē
eius possumus nisi & ipse haeres sit. in corpore suo intellegatur
haeres. id est in ecc̄la. Cuius coheredes sumus quāuis ex nobis cōs
t&. quemadmodū filii eius matris dicim. quāuis ex nob const&.
Sed rursū quaeri potest. cuius morte facti simus & iā nos heredi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tas di. Sc̄dm illud. dabo tibi gentes hereditatē tuā. Nisi forte
huius mundi. quo prius tamquā dn̄ante tenebamur. Post aūt cū
dicimus. mundus michi crucifixus ē & ego mundo. possideat
nos xp̄s. mortuo illo q nos possidebat. cui ei renuntiamus. morimq.

Ex s̄mo d̄ni sup ps. lxvii.

illi & ipse nob. Talis est enī uia uiuo͞r. talis ē uia sc̄o͞r. Tenen
tium dm̄ patrē. tenentiū ecc̄lam matrē. Nec illū parentē. nec is
tā offendentes. sed in amore utriusq. parentis uiuentes. & ad
haereditatē ęt̄nā pperantes. Nā leso patre. nō laesa matre. dat̄
unicuiq. hæreditas. Qa duo parentes nos genuerūt ad mortem.
duo parentes nos genuerunt ad uitā. Parentes qui nos genuerunt
ad mortē. adā est & eua. Parentes qui nos genuer̄ ad uitā. xp̄s est
& aecc̄la. Nati sumus certe. ut moriam̄. Precessores. genuer̄
sibi successores. Nūquid genuerūt sibi cū quibus hic semp uiuant.
Sed tāquā decessuri. qui illis succederēt genuerūt sibi. Ds aūt pa
t̄. & mat̄ ecc̄la. nō ad hoc generāt. Generant aūt ad uitā ęt̄nā.
qa & ipsi æt̄ni sunt. Et habemus haereditatē pmissā a xp̄o. uitā
ęt̄nā. Sc̄dm qd uerbū caro factū ē & habitauit in nob. nutritus
creuit. Passus. mortuus & resuscitatus. accepit hereditatē reg
nū caelo͞r. In ipso homine. accepit resurrectionē & uitā ęt̄nā.
In ipso hoīe. accepit. In ūbo aūt nō accepit. quia ῑcōmutabiliter
manet ab ęterno in ęternum. Quia ergo accepit resurrecti
onē & uitā ęt̄nā caro illa. qua resurrexit & uiuificata ascendit
in celū. hoc nob pmissū ē. Ipsā haereditatē expectamus uitā
ęt̄nā. Adhuc enī. in totū corpus accepit. Quia caput ῑ celo
ē. mēbra adhuc intra sunt. Nec caput solū accepturū ē haere
ditatē. & corpus relinquetur. Totus xp̄s accepturus ē heredi
tatē. Totus sc̄dm hominē. id est caput & corpus. Mēbra
ergo xp̄i sum̄. speremus haereditatē. Quia cuncta om̄ia tran
sierint. hoc bonū accepturi sumus qd nō transibit. & hoc

Ex lib sētenciarū psp̄i.

malū euasuri. qd nō transibit. Haereditas in qua quo heredes

(c) 2006 Ministerio de Cultura

o H

xpi sumus. non minuitur multitudine filiorum. Nec fit angustior
numerositate coheredum. Sed tanta est multis quanta paucis. tan
ta singulis. quanta omnibus. Si tamen conpatimur. ut glorificemur.
Existimo enim quod non sunt condigne passiones huius temporis. ad futuram
gloriam que reuelabitur in nobis. Que erit futura gloria. nisi equari
angelis. et uidere deum. Quantum prestat ceco. qui illi oculum sanauerit Secrete pst. xxxvi.
ut uideat hanc lucem. Cum sanus factus fuerit ille. nec inuenit quid
dignum rependat sanatori suo. Quantum libet enim ille det. quid da
bit tale quale ille prestitit. Ut plurimum det. aurum dabit. Ille lu
cem prestitit. Ut nouerit ille quia nichil dat. uideat in tenebris
quod dat. Quid ergo dabimus nos medico illi. oculos interiores nostros
sananti. ad uidendum quandam lucem eternam. quod est ipse. Quid illi
dabimus. Queramus. inueniamus si possumus. et in angustiis i
quisitionis nostre exclamemus. Quid retribuam domino. pro omnibus que
retribuit mihi. Ecce quod inueni. Calicem salutaris accipiam. et nomen
domini inuocabo. Ad tempus laboras inter iniquos o iuste. in eternum non Secundum tubus euglii.
laborabis. Breuis est molestia tua. eterna erit beatitudo tua.
Ad modicum dolebis. sine fine gaudebis. Sed inter molestias. incipis
labi. Proponitur et exemplum passionum xpi. Uide quid pro te pertulit.
qui quare perferret non habebat. Quanta cumque patiaris. non peruenies
ad illas insultationes. ad illa flagella. ad illam ignominiosam uestem.
ad illam spineam coronam. Ad illam postremo crucem peruenis. quia iam de
poena generis humani sublata est. Cum enim antiqui scelerati cruci
figerentur. modo nullus crucifigitur. Honorata est. et finita.
Finita est in pena. manet in gloria. A locis suppliciorum. fecit transi
tum ad frontes imperatorum. Qui tantum honorem dedit penis suis.
quid seruat fidelibus suis. His ergo rebus. his uerbis. his allo
cutionibus. hoc tali exemplo confirmat iustos deus. Seuiant quan
tum uoluerint. et quantum permissi fuerint peccatores. Confirmat ius
tos deus. Quicquid acciderit iusto. uoluntati diuine deputet.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

& non potestati inimici. Seuit ille potest. ferire si ille noluerit
nõ potest. Si ille uoluerit ut feriat. nouit suũ queadmodũ ex
cipiat. Quẽ enĩ diligit dñs corripit. flagellat autẽ omẽm filiũ
quẽ recipit. Quid sibi ergo plaudit iniquus. quia flagellum
sibi de illo fecit pat̃ mš. Illũ assũpsit ad ministerium. me erudit
ad patrimoniũ. Nec adtendere debemus. quantũ pmittat iniu
tis. sed quantũ seruet iustis. Vis scire quid seruet iustis. Audi
qđ de nobis dictũ ẽ. Dilectissimi filii di sumus. & nõdũ appar
it quid erimus. Scimus quia cũ apparuerit. similes ei erimus
qm̃ uidebimus eũ sicuti est. Seruatur ergo nob. nescio qđ dul
ce spectaculũ. Omino & si cogitari ex aliqua parte in enigmate
& p speculũ potest. dici tamen nullo modo potest pulchritudo
illius dulcedinis. quã seruat ds timentibus se. pficit aut̃ sperantib;
in se. Illuc parantur corda nr̃a. in omnibus uite huius laboribus
pararis. Ad magnũ aliquid pararis. Vnde uox eius dã iusti
cõfirmat. Nõ sunt cõdigne passiones huius tp̃ris. ad futuram
Ex smñ de nt̃ aplorũ. glãm que reuelabit̃ in nob. Videtis ergo kmi. que sint pposita i
hoc tp̃e seruis di. ppt̃ futurã gl̃am que reuelabitur in nobis.
Cõtra quã gl̃am. non expenditur quelibet. quantalibet tribu
latio tp̃alis. Indigne sũt passionis huius tp̃ris. ad futurã gl̃am
Ex smñ d aplo paulo. que reuelabitur in nobis. Ipse dicit qui patiebatur. & sciebat p quo
nomine paciebatur. & quo fructu paciebatur. Nõ sunt cõdig
ne passiones huius tp̃ris. ad futurã gl̃am que reuelabit̃ in nob.
Seuiat mundus. fremat mundus. Increpet linguis. coruscet
armis. Quicquid potest faciat. quid facit ad id qđ accepturi
sumus. Appendo qđ pacior. cõtra id qđ spero. Hoc sentio. illud
credo. Et tamen plus ualet qđ credo. quã qđ sentio. Quicquid ẽ
qđ seuit. p nomine xpi. si potest uiui. tolerabile est. Si nõ po
test uiui. migrare hinc facit. Nõ extinguit. sed accelerat.
Quid accelerat. Ipsũ pmiũ. ipsã dulcedinẽ. Que cũ uenerit.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(101)

Exbtgst. lxxiij.

sine fine erit. Opus cu fine. merces sine fine. Nam expectatio crea
ture. reuelationem filiorum dei expectat. Usque ad id ubi ait. spe e
nim salui facti sumus. Hoc capitulum obscurum est. quia non hic satis
apparet. quam nunc uocet creaturam. Dicitur autem secundum chatolicam
disciplinam creatura quicquid fecit et condidit deus pater per unigeni
tum filium. in unitate spiritus sancti. Ergo non solum corpora. sed etiam ani
mam ac spiritus. creature nomine continentur. Sicut autem dictum est.
ipsa creatura liberabitur a seruitute interitus in libertatem glorie fili
orum dei. quasi nos non simus creatura. sed filii dei. In quorum glorie
libertatem. liberabitur a seruitute creatura. Item dicit. Scimus
enim. quia omnis creatura congemiscit. et dolet usque adhuc. Non so
lum autem illa. sed et nos ipsi. Tamquam aliud simus nos. aliud omnis cre
atura. Totum ergo capitulum. particulatim considerandum est. Exis
timo enim inquit. quod indigne sint passiones huius temporis. ad futu
ram gloriam que reuelabitur in nobis. Hoc manifestum est. Dixerat
enim superius. Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis. uiuetis.
Quod fieri non potest sine molestia. cum pacientia necessaria est. Quo
pertinet. et quod paulo ante ait. Si tamen conpatimur. ut et conglorificemur.
Quod itaque ait. Nam expectatio creature. reuelationem filiorum dei ex
pectat. Hoc enim puto dicere. Nam et hoc ipsum quod in nobis do
let cum facta carnis mortificamus. id est cum esurimus. aut sitim.
per abstinentiam. dum frenamus delectationem concupiscentie per ca
ritatem. dum iniuriarum lacerationes et contumeliarum acculeos.
per pacientiam sustinemus. dum neglectis atque reiectis uoluptati
bus nostris. pro fructu matris ecclesie laboramus. quicquid in nobis
in hac atque huiusmodi attritione dolet. creatura est. Dolet enim
corpus et anima. que utique creatura est. Expectat reuelationem
filiorum dei. Id est. expectat quando appareat quod uocatum est. in ea
gloria ad quam uocatum est. Quia enim filius dei unigenitus. non potest a
pellari creatura. quandoquidem per ipsum facta sunt omnia quecumque.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ds fecit · distincte et iam nos uocam creatura · ante illam euidentiam glorie. et distincte uocemur filii di · quam uis hoc adoptione mereamur · Nam ille unigenitus · natura filius est · Ergo expectacio creature · id est expectatio nra · reuelatione filiorum di expectat · Id est · quando appareat qd pmissum e · Quando re ipsa manifestum sit · qd nunc spera mus · filii enim di sumus · et non dum apparuit quod erimus · Scimus quia cum apparuerit similes ei erimus · qm uidebimus eum sicuti est · Ipsa e reuelatio filiorum di · quam nunc expectat expectatio creature · Non qd creatura reuelatione expectat alterius nature que non sit creatura · Sed ipsa qualis nunc e · expectat quando sit · qualis futura e ·

Tanquam si diceretur operante pictore subiectis sibi coloribus et ad opus eius paratis · Expectacio colorum · manifestatione imaginis expectat · Non quia tunc alii erunt · aut non colores erunt · sed tantum qd aliam dignitatem habebunt · Uanitati enim · creatura inquid subiecta est · Hoc e illud · Vanitas uanitantium · et omnia uanitas · Que habundantia e homini · in omni labore suo que ipse laborat sub sole · Cui dictum e · in labore manducabis panem ·

Vanitati g creatura subiecta est · non sponte · Bene additum est · non sponte · Homo quippe sponte peccauit · sed non sponte dampnatus e ·

Peccatum itaq fuit spontaneum · contra preceptum facere ueritatis ·

Peccati aut pena · subici fallacie · Non enim sponte creatura uanitati subiecta e · sed ppt eum qui subiecit in spe · Id e ppt eius iusticiam atq clementiam · qui nec impunitum peccatum reliqd · neq insanabilem uoluit ee peccantem · Quia et ipsa creatura · Id est ipse homo · cum iam signaculo imaginis ppt peccatum amisso · remansit tantummodo creatura · Et ipsa itaq creatura · id e et ipsa que non dum uocatur filiorum forma pfecta · Sed tantum uocatur creatura · liberabitur a seruitute interitus · Quod itaq ait · et ipsa liberabitur · facit intelligi · et ipsa que ad modum nos · Id e · et de ipsis non e desperandum ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

qui nõdũ uocantur filii di · quia nõdũ crediderũ · sed tantũ creatu
ra · Quia & ipsi credituri sunt · & libabunt a seruitute interitus ·
Quemadmodũ nos qui iã filii di sum(us) · quãuis n(on)dũ apparuerit qđ erim(us) ·
Libabitur ergo a seruitute interitus · in libtatẽ glĩe filiorum di · Id est ·
erunt & ipsi ex seruis libi · & ex mortuis gl(ori)osi · in uita pfecta quã ha
bebunt filii di · Scimus enĩ qa omis creatura cõgemescit · & dolet us
q· adhuc · Omis creatura · in homine numeratur · Non qa in eo sint
omis angli · & supeminentes uirtutes ac potestates · aut celũ & tra &
mare & omia quę in eis sũt · sed qa omis creatura parti spalis est · par
tĩ animalis · parti corporalis · Quod ut ab inferioribus cõsideremus · cor
poralis creatura p loca tenditur · Animalis aũt uiuificat corporalẽ ·
Spiritalis · animalẽ regit · Et tũc bene regit · cũ ipsa regendã se subi
cit dõ · Cũ aũt trãsgredit pcepta eius · laboribus & erumnis · p ea de
ipsa quę regere poterat implicatur · Ita omis creatura · in homine est ·
Quia & intelligit spũ · & sentit anima · localit corpore mouetur ·
Omis itaq· creatura · in homine cõgemescit & dolet · Non enĩ tota · sed
omis dixit · Tãquã si quis dicat · qm solẽ omis homines uident qui sũt
incolumes · Sed nõ toti uident · quia tantũ oculis uident · Ita in homi
ne · omis creatura est · Quia & intelligit · & uidit · & corpus habet ·
Sed nõ tota creatura in ipso ẽ · Quia sunt pter ipsũ · & angli qui intelle
gãt & uiuant · Sunt & pecora · quę uiuãt & sint · Et corpora ·
quę tantũmodo sint · Cũ ipsũ uiuere · magis sit quã n(on) uiuere · Et ip
sũ intelligere · magis quã sine itellectu uiuere · Cũ g miser hõo cõ
gemescit & dolet · omis creatura cõgemescit & dolet usq· adhuc ·
Usq· adhuc aũt · recte dix · Quia & si sunt aliqui iã in sinu abrahę ·
& latro ille cũ dñõ in paradiso constitutus illo die qua credidit dolere
destiterit · tam usq· adhuc · omis creatura cõgemescit & dolet ·
Quia in his qui n(on)dũ libati sunt · omis est · pp(ter) spm & aiãm & corpus ;
NON SOLUM aũt · inquit · omis creatura cõgemescit & dolet · sed & nos ·
Id est · nõ solũ in homine · corpus & aĩa · & sps · simul dolet excdissi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cultatibus corporis. sed et nos ipsi exceptis corporibus. in nobis ip
sis congemescimus. Et benedixit. primitias habentes spiritus. Id est. quo
rum iam spiritus tamquam sacrificium oblati sunt deo. et diuino caritatis igne
comprehensi. Haec sunt primitiae hominis. quia ueritas. primum spiritum
nostrum optinet. ut per hunc cetera comprehendantur. Iam ergo habet primiti
as oblatas deo. qui dicit. Mente seruio legi dei. carne autem legi pec
cati. Et quid dicit. Deo. cui seruio in spiritu meo. Et de quo dicitur. Spiritus
quidem promptus. caro autem infirma. Sed quia adhuc dicit. infelix e
go homo. quis me liberabit de corpore mortis huius. et adhuc talibus
dicitur. uiuificabit et mortalia corpora uestra. propter spiritum manen
tem in uobis. nondum est holocaustum. Erit autem. cum absorbebitur mors
in uictoriam. Cum ei dicetur. ubi est mors contentio tua. ubi est mors
aculeus tuus. Nunc autem inquit. non solum omnis creatura. id est cum
corpore. sed etiam nos ipsi primitias habentes spiritus. id est nos animae quae
iam primitias mentes nostras obtulimus deo. In nobis ipsis congemescimus.
Id est. praeter corpus. Adoptionem expectantes. redemptionem corporis
nostri. Id est. ut et ipsum corpus accipiens beneficium adoptionis filiorum
qua uocati sumus. totos nos liberatos transactis omnibus molestiis.
ex omni parte dei filios esse manifestet. Spe enim salui facti sumus.
Spes autem quae uidetur. non est spes. Tunc ergo erit res. quae nunc spes est.
cum apparuerit quid erimus. Id est similes illi. quoniam uidebimus eum
sicuti est. Hoc capitulum. si hoc modo ut tractatum est aperiatur.
non incidimus in ullas molestias. quibus plerique homines dicere co
guntur. omnes angelos sublimesque uirtutes. in dolore et gemitibus
esse. antequam nos penitus liberemur. Quod in dictum est. omnis creatura co
gemiscit et dolet. Quamuis enim adiuuet nos per suas sublimitates.
dum obtemperant deo. qui pro nobis etiam unicum filium suum dignatus est
mittere. tam sine gemitu et doloribus id facere credendi sunt.
ne miseri existimentur. Feliciorque sit de numero nostro lazarus ille.
qui iam in abrahae sinu requiescit. praesertim quia dixit eandem creatu

ra

(c) 2006 Ministerio de Cultura

queque gemescat & doleat · uanitati esse subiectam · Quid de summis &
excellentibus uirtutum potestatumque creaturis · nefas est credere · Dein
de · liberandam eam dixit a seruitute interitus · quo illos cecidisse qui in
celis agunt uitam beatissimam · non possumus credere · Sed siue illa quam
executi sumus · siue alia aliqua huius capituli expositio preferatur ·
id tantum cauendum est · ne uiolet aut uulneret catholicam fidem ·

Scio enim uanos hereticos · de hoc capitulo · multa impia & inepta
iactasse · Item quedam ex eodem capitulo · Vanitati enim creatura sub
iecta est non uolens · sed propter eum qui subiecit in spe · Quid est · auerte o (Ex tract ps. cxviii.)
culos meos ne uideant uanitatem · Numquid quamdiu sumus in hoc
mundo · possumus non uidere uanitatem · Omnis enim creatura
uanitati subiecta est · que intelligitur esse in homine & omnia ua
nitas · Que habundantia hominis in omni labore suo · quo ipse la
borat sub sole · An iste fortassis hoc erat · ut non sit eius uita sub
sole ubi omnia uanitas · sed in illo sit · in quo se uiuificari poscit ·

Ille quippe ascendit · non super solem tantum · sed super omnes caelos ·
ut adimpleret omnia · Et in illo magis quam sub sole uiuunt · qui
non inaniter audiunt · quod dixit apostolus · Que sursum sunt querite ·
ubi xps est in dextera dei sedens · Que sursum sunt sapite · non que
super terram · Mortui enim estis · & uita uestra abscondita est cum xpo in deo ·
d ergo hoc · si uita nostra ibi est · ubi est ueritas · non est uita nostra sub sole u
bi uanitas · Sed hoc tam magnum bonum · magis habemus in spe ·
non tenemus in re · Et secundum spem nostram · beatus apostolus ista locutus est ·

Quia & illud cum dixisset · uanitati creatura subiecta est · adiecit
atque ait · Non sponte · sed propter eum qui subiecit in spe · Ergo in spe
qua speramus · nos adhesuros contemplande ueritati · subiecti
sumus interim uanitati · Creatura ista · spiritalis animalis corpora
lisque omnis in homine est · immo homo est · Sponte peccauit ·
& inimica facta est ueritati · Sed ut merito puniretur · non
sponte subiecta est uanitati · Denique post pauca · non solum aut

(c) 2006 Ministerio de Cultura

inquit· sed & nos ipsi p̄mitias sp̄s habentes· Idest· qui nōdũ quidē
ex toto qđ sumus· sed ex ea parte qua pecoribus meliores sumus·
dō nō uanitati subditi sumus· Hoc est· primitias sp̄s· Et ipsi
nobis met ipsis ingemescimus adoptionē filioꝝ expectantes· re
demptionē corporis nr̄i· Spe enĩ salui facti sumus· Spes aũt quę ui
detur· nō ē spes· Quod enĩ uidet quis· quid sperat· Si aũt quod nō ui
demus speramus· per pacientiā expectamus· Quādiu itaq· hic
secđm carnē sumus· cuius adoptionē & redemptionē per pacientiā spei
adhuc expectamus· tamdiu secđm id quod sub sole sumus· uanita
ti subiecti sum̄. Diligit ḡ homo sponte uanitatē· cũ deserta
soliditate ueritatis· opinabilia sequitur· idest mutabilia· Cũ
aũt inde meritas poenas luit· subicit̄ nō sponte uanitati· sicut
subiecta ē in homine peccante. Hinc enĩ ait apl̄s· Omīs creatu
ra· uanitati subiecta est nō sponte· Quę & in homine· omīs est·
Inest quippe homini· & inuisibile aliquid secđm animũ· & uisi
bile secđm corpus· Omīs enĩ creatura· partī est uisibilis· partī
inuisibilis· Nec tamē est omīs in peccore· cui mens intellectualis
nō inest· In spem sane subiectũ esse· ppt̄ misc̄dam liberantis· promis
sione peccatorũ & adoptionē grãe· Scimus enĩ quia omīs creatura
ingemescit· & parturit usq· adhuc· In unoquoq· homine· omīs cre
atura· nō uniuersalit̄ sicut est caelũ & t̄ra & omīa quę in eis sunt·
sed generali quodammodo intelligi potest· Quia rationalis in illo ē·
qua aũt pbantur angli habē ut credunt̄· Et ut ita dicā sensualis·
qua & bestiae nō carent· Utuntur enĩ sensibus & sensualibus mo
tibus· ad appetenda utilia· & uitanda cōtraria· Et uitalis pri
uata sensu· qualis aduerti in arboribus potest· Nā & in nobis·
sine sensu nr̄o fiunt corporis incremēta· Et capilli nec cũ p̄ciduntur
sentiunt· & tamē crescunt· Iā uero ipsa corporalis creatura· e
uidentius apparet in nob· Quę licet extra facta atq· formata sit·
insunt tamen illi ex omnibus huius corporei mundi elemētis quę

[Margin, beside line 10:] Ex lib contra secundinum·

[Margin, beside line 20:] Ex lib ad consulta orosii·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dā particulę · atq̄ periem ualitudinis · Nā & calore mēbra uege
tantur · qui est ab igne · cuius & iā lux p oculos emicat · Et aere ·
uenarū discursus quas arterias uocāt · atq; spiramīta pulmonis im
plentur · Et humor nisi eēt · nulla sputamenta cōfluerent · uitaq;
absumeret siccitas · Nā et ipse sanguis · humido lapsu alias uenas re
plens · quasi riuis et fluminibus p cuncta diffunditur · Ita nullū ē
creaturę genus · qđ nō in homine possit agnosci · Ac sic · omis creatu
ra mecū cōgemescit & dolet · reuelationē filiorū dī expectans · Quę
p corporis & iā resurrectionē · et si nō in omnibus hominibus · omis ta
m̄ a corruptionis seruitute liberabitur · quia et in singulis omis est ·
Sed et nos ipsi primitias sps habentes · et ipsi intra nos gemimus · ad
optionē filiorū expectantes redēptionē corporis nri · In nob met ipsis Extrūt prt xxvij
inquit ingemescimus · adoptionē expectantes · redēptionē corporis
nri · Quid enī · Nōdū redēptus es o paule · Nōdū p te p̄ciū psolu
tū est · Nōne sanguis ille iā fusus est · Nōne ipsū est p̄ciū omnium
nrm · Plane ipsū · Sed quid ait · Spe enī salui facti sumus · Spes
aūt quę uidetur · nō ē spes · Quod enī uidet quis · quid et sperat ·
Si aūt qđ nō uidemus speramus · p pacientiā expectamus · Quid aūt
expectat p pacientiā · Salutē · Cuius rei salutē · Ipsius corporis ·
Quia hoc dix · redēptionē corporis nri · Si salutē corporis expecta
bat · nō erat salus illa quā habebat · Esuries · sitis · interficit si sub
uentū nō erit · Medicamītū enī famis ē cibus · et medicamītū sitis
est potus · et medicamītū fatigationis · ē somnus · Detrahe ista me
dicamīta · uide si nō interficiunt illa quę existūt · Si sepositis istis
nō sūt morbi · est sanitas · Si aūt habes aliquid qđ te possit inter
ficere nisi manducaueris · noli gl̄ari de sanitate · sed gemens ex
pecta redēptionē corporis tui · Gaude te redēptū · sed nōdū re ·
Spe securus es · Et enī si nō gemueris in spe · nō puenies ad rem ·
Audi aplm · Spe enī salui facti sum̄ · Quid e · quia de ipsa salute Extrūt prtmi. L
corporis dicebat · In nob met ipsis inquit ingemescimus · adopti

(c) 2006 Ministerio de Cultura

one expectantes. redemptionem corporis nostri. Spe enim salui facti
sumus. Spes autem que uidetur non est spes. Quod enim uidet quis quid
et sperat. Si autem quod non uidemus speramus. per pacientiam expec
tamus. Qui perseuerauerit usque in finem. ipsa est illa pacientia
hic saluus erit. Ipsa est salus quam nondum habemus. sed habituri su
mus. Non dum est res. sed certa spes. Sine redemptor noster ille dicitur.
Partit ps cxxv. captiui tenebamur. Ubi ergo tenebamur. ut ille ueniret redi
mere captiuos. Ubi tenebamur. Forte apud barbaros. Peiores
barbaris. diabolus et angeli eius. Ipsi antea tenebant genus
humanum. Ab his redemit nos. qui non aurum nec argentum. sed san
guinem suum pro nobis dedit. Paulum apostolum intro gemus. Etenim ipse pre
cipue gemit in ista captiuitate. suspirans eterne iherusalem.
Et docuit nos gemere ex ipso spiritu. quo et ille impletus gemebat.
Hoc enim ait. Omnis creatura congemescit et dolet usque nunc.
Et ceterum. Vanitati enim creatura subiecta est ait. non sponte. sed
propter eum qui subiecit in spe. Omnem creaturam dixit. in hominibus
etiam nondum credentibus. sed tamen crediturus. Ingemescere creatu
ram. in laboribus. Numquid nam. in his tantum qui nondum crediderunt.
Iam uero in his qui crediderunt. non gemit nec parturit creatura.
Non solum autem inquit. sed et nos ipsi primitias spiritus habentes. Id est.
qui iam spiritu deo seruimus. Quia iam mente deo credimus. et in ipsa
fide primitias quas dam dedimus. ut primitias nostras sequamur.
Ergo et nos ipsi in nobis met ipsis ingemescamus. Adoptionem ex
pectantes. redemptionem corporis nostri. Gemebat ergo et ipse. et
gemunt omnes fideles. adoptionem expectantes. redemptionem corpo
ris sui. Ubi gemunt. In ista mortalitate. Quam redemptionem
expectant corporis sui. Que ei precessit in domino. qui resurrexit a
mortuis. et ascendit in celum. Hoc nobis ante quam reddatur. ne
cesse est gemamus. et iam fideles et iam sperantes. Ideo sequitur ibi.
quasi diceretur ei. Quid tibi ergo profuit Christus. si adhuc gemis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Et quomodo saluator · saluum te fecit · Qui ingemit · adhuc egro
tat · Subiunxit · et ait · Spe enim salui facti sumus · Spes
autem que uidetur · non est spes · Quod enim uidet quis · quid sperat ·
Si autem quod non uidemus speramus · per pacientiam expectamus · Ecce
quare gemimus · et quomodo gemimus · Quia quod speramus ·
iam quidem expectamus · sed nondum tenemus · Et donec teneam
in tempore · suspiramus · quia desideramus quod nondum tenemus ·
Quare · Quia spe salui facti sumus · Iam caro suscepta de nobis in domino
non spe · sed re salua facta est · Resurrexit enim · et ascendit in capi
te nostro · caro nostra salua · In membris · adhuc saluanda est · Secura
gaudeant membra · quia a capite suo non sunt deserta · In nobis — Ex tractatu psalmi cxlv ·
met ipsis ingemiscimus · adoptionem filiorum expectantes · redemp
tionem corporis nostri · Quamuis ergo bonum aliquid sit corpus nostrum ·
tamen quamdiu mortale propter peccatum · quamdiu indigens · quam
diu corruptibile · quamdiu tam mutabile · ut ne puncto quidem tem
poris consistat in se · procul dubio tale est · ut optemus redemptionem
illius · qua sit aliquando non tale · Sed quale erit aliquando ·
Quale idem · apostolus dicit alio loco · Oportet corruptibile hoc · in
duere incorruptionem · et mortale hoc · induere inmortalitatem ·
Corpus iam celeste et spiritale · Corpus angelicum · in societate an
gelorum · Spe enim salui facti sumus · et cetera · Quanto est quisque sanc — Ex libro de ciuitate dei xx ·
tior · et desiderii sancti plenior · tanto est eius in orando fletus uberior ·
An non est uox ciuis superne hierusalem · Facte sunt michi lacrime mee
panis die ac nocte · Et lauabo per singulas noctes lectum meum · lacri
mis meis stratum meum rigabo · Et gemitus meus non est absconditus a te ·
Et dolor meus renouatus est · Aut uero non eius filii sunt · qui ingemescunt
grauati · in quo nolunt spoliari sed superuestiri · ut absorbeatur mor
tale hoc a uita · Nonne ipsi sunt · qui primitias habentes spiritus · in
semet ipsis ingemiscunt · adoptionem expectantes · redemptionem cor
poris sui · Apostolus · saluos nos dicit factos · per lauacrum regenera — Ex tractatu euangelii sancti iohannis lxxxiii

a

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tionis. Qui tamen hoc loco. spe inquit salui facti sumus. Spes autem
que uidetur. non est spes. Quod enim uidet quis. quid sperat. Vn
Si autem quod non uidemus speramus. per patientiam expectamus. Vn
de etiam eius coapostolus petrus. In quem modo inquit. non uidentes cre
ditis. Quem cum uideritis. exultabitis in gaudio inennarrabili
et honorato. Percipientes mercedem fidei. salutem animarum ues
trarum. Si ergo nunc tempus est fidei. salus autem animarum merces est
fidei. quis dubitet in fide que per dilectionem operatur peragendum diem.
atque in fine diei recipiendam esse mercedem fidei. Non solum redemptio
nem corporis nostri. de qua dicit apostolus paulus. uerum etiam salutem anima
rum nostrarum. de qua dicit apostolus petrus. Vtriusque enim rei felicitas. isto
tempore. atque in ista mortalitate. in spe potius habetur. quam in re tenetur.
Verum hoc interest. Quod exterior homo noster. id est corpus. adhuc corru
pitur. Interior autem id est anima. iam renouatur de die in diem.
Itaque et inmortalitatem carnis. et salutem animarum. futura expec
tamus. quamuis iam pignore accepto. salui facti esse dicamur.

Ex tract. euglii s. iohnn. cxxi.

Meminerimus. in hoc corruptibili corpore quod aggrauat animam. ui
tam nos miseram uiuere. Sed qui iam redempti per mediatorem sumus. et spiritum
sanctum pignus accepimus. beatam uitam in spe habemus. et si re ipsa non
dum tenemus. Spes autem que uidetur. non est spes. Quod enim uidet quis.
quid sperat. Si autem quod non uidemus speramus. per pacientiam expec
tamus. In malis autem que quisque patitur. non in bonis quibus fruitur.
opus est pacientia. Hec itaque uita de qua scriptum est. numquid non temp
tatio est uita humana super terram. in qua cotidie clamamus ad dominum. libera
nos a malo. cogitur homo tolerare etiam remissis peccatis. Quamuis
ut in eam ueniret miseriam. primum fuerit causa peccati. Productior
est enim poena. quam culpa. Ne parua putaretur culpa. si cum illa
finiretur et pena. Ac per hoc. uel ad demonstrationem debite
miseriae. uel ad emendationem labilis uite. uel ad exercitationem ne
cessarie pacientiae. temporaliter hominem detinet pena. etiam que

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ia ad dãpnatione septimã reũ ñ retinet culpa. Haec est istor dí
erũ quos in hac mortalitate agimus malos. quã uis meis diliga
mus uidere dies bonos. flenda quidẽ. sed nõ rephendenda cõg
ditio. Venit enĩ de ira di iusta. De qua scriptura loquens. homo
inquit natus ex muliere. breuis uite. & plenus ire. Cũ ira di nõ
sit ut hoĩs. id est ꝑturbatio cõcitati animi. sed tranquilla iusti
supplitii constitucio. In hac ira sua. ds nõ cõtinens sicut scrip
tũ est miserationes suas. ꝑt alia solatia miseror que generi hu
mano prebere ñ cessat. in plenitudine tpris quo ipse sciebat
hoc ẽẽ faciendũ. misit filiũ suũ unigenitũ ꝑ quẽ creauit uniũsa.
Ut manens ds fieret hõo. ut esset mediator dei & hominũ. hõo
xps ihs. In quẽ credentes. p lauacrũ regenerationis soluto rea
tu omnĩu peccator. & originalis uidelicet qđ generatio trahit.
cõtra quã maxime regeneratio ẽ instituta. & ceteror que
male agdo cõtracta sunt. liberarentur a dãpnatione ꝑpetua.
& uiuerent in fide & spe & caritate. Peregrinantes in hoc sclo.
atq; in eius tẽptationibus laboriosis & periculosis. cõsolationi
bus aũt di & corporalibus & spalibus. ambularet ad cõspectũ
eius. uiã tenentes qđ eis factus ẽ xps. Et quia in ipso quoq; ambulan
tes. ñ sunt sine peccatis. que de huius uite infirmitate subrẽ
punt. dedit elemosinarũ remedia salutaria. Quibus eor
adiuuaretur oratio. ubi eos dicere docuit. dimitte nob debi
ta nr̃a. sicut & nos dimittimus debitoribus nr̃is. Hoc agit ecclã.
spe bĩta. in hac uita erũnosa. Saluos enĩ nos fecit. p laua
crũ regenerationis. Sed alio loco dicit. quẽ admodũ hoc factũ ẽ. Ex lib. II. de bapt. paruulorũ.
Nõ solũ inquit. sed & iã nos ipsi primitias habentes sps. & ipsi in
nobmet ipsis ingemescimus. adoptionẽ expectantes. redẽptio
nẽ corporis nr̃i. Spe enĩ salui facti sumus. Adoptio ergo plena
filior. in redẽptione fiet & iã corporis nr̃i. Primitias itaq;
sps nũc habem. unde iã filii di re ipsa facti sumus. In ceteris

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uero. spe sicut salui. sicut innouati. ita & filii di. Re aut
ipsa. quia ndu salui. ideo ndu plene innouati. ndu & ia filii
di sed filii sedi. Proficimus g in renouatione iustaq. uita. p
qd filii di sumus. Consumitur ergo qd filii carnis & sedi sumus.
& pficitur qd filii di & spu renouati sumus. Unde ide iohs.
Dilectissimi inquit. filii di sumus. & ndu apparuit qd erim.
Quid est hoc. sumus & erimus. Nisi quia sumus in spe. erim
in re. Na sequitur & dicit. Scimus quia cu apparuerit. si
miles ei erimus. qm uidebimus eu sicuti e. Nunc ergo & si
miles ei ee ia cepimus primitias habentes sps. & adhuc dis
similes sumus. p reliquias uetustatis. Proinde. inquantum
similes. intantu regenerante spu filii di. Inquantu aut
dissimiles. intantu filii carnis & sedi. Donec totu transeat
in adoptione. & no sit peccator. & queres locu eius & n inue
(Ex fin dub apli) nias. Spe salui facti sumus. Spes aut inquit que uidetur.
no e spes. Qd eni uidet quis. quid sperat. Si aut qd n uide
mus speramus. p pacientia expectamus. Hic uob exor
tatorium & consolatoriu prebere sermone. ammonet nos ipse
dns ds nr. cui dicitur in psalmo. Spes mia es tu. portio in tra
uiuentiu. Ipse in qua q spes mea e in tra uiuentiu. iubet ut loqa
mur in hac tra morientiu. ut no respiciatis que uident. sed
que n uidentur. Que eni uident. tpalia sunt. Que aut no
uidentur. aeterna. Quia ergo qd no uidem speramus. & p pa
tientia expectam. merito nob in psalmo dicit. Sustine dnm.
uiriliter age. & confortetur cor tuu & sustine dnm. Mundi eni
pmissa. sep fallunt. Di u pmissa. nuqua fallunt. Sed quia mundus
qd pollicetur. hic uidetur daturus. id est in hac tra morien
tium in qua nunc sumus. ds aut qd pollicetur. in tra uiuentiu
nob daturus est. multi fatigant expectare uerace. & no erubes
cunt amare fallace. De talibus dic scriptura. Vae his q pdider

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sustinentiam. et diuertisti in uias prauas. Cum etiam uiriliter agen
tibus et corde confortato dominum sustinentibus. filii semper iniquitatis ne mo
tus insultare non cessant. Iactantes suas delicias temporales.
que ad tempus ob dulcedinem fauces eorum. postea uero amariores felle in
ueniet eas. Dicunt enim nobis. Vbi est quod uobis promittitur
post hanc uitam? Quis huc inde reuersus est. et indicauit ue
ra esse que creditis. Ecce nos. in nostrarum uoluptatum sacietate
letamur. quia quod uidemus speramus. Vos autem. in laboribus
continencie cruciamini. credendo quod non uidetis. Deinde
subiungunt. quod commemorauit apostolus. Manducemus et biba
mus cras enim moriemur. Sed uide. quid ipse cauendum monuerit.
Corrumpunt inquid mores bonos. conloquia mala. Sobrii esto
te iusti. et nolite peccare. Cauete ergo fratres. ne talibus colloquiis
mores uestri corrumpantur. Et euertatur spes. et eneruetur pa
tientia. et diuertatis in uias prauas. Immo uero mites atque man
sueti. tenete uias rectas. quas uos dominus docet. De quibus dominus dicit.
Diriget mites in iudicio. docebit mansuetos uias suas. Pacien
tiam quippe in laboribus huius uitae. sine qua non potest
custodire spem future uite. nemo potest perpetuo retinere.
nisi mitis atque mansuetus. Qui non resistit uoluntati dei.
cuius iugum lene est. et sarcina leuis. Ita quippe mites atque
mansueti. non solum consolaciones eius amabitis. sed etiam
flagella eius. tamquam boni filii tolerabitis. Vt quoniam quod
non uidetis speratis. per pacienciam expectatis. Sic agite. sic am
bulate. In christo enim ambulatis qui dixit. ego sum uia. Quo
modo in illo ambulandum sit. discite non solum ex eius uer
bo. sed etiam et exemplo. Hunc enim proprio filio non pepercit pa
ter. sed pro nobis omnibus tradidit illum. Non utique nolentem. neque
recusantem. sed pariter uolentem. Quia una est. uoluntas patris
et filii. secundum aequalitatem. forme dei. In qua cum esset. non rapi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

pinā arbitratus est esse equalis deo; Et singularū obedientē.
secdm quod semetipsū exinaniuit. formā serui accipiens. Nā
ipse dilexit nos. & tradidit semetipsū p nob. oblacionē & os
tiā deo. in odorē suauitatis. Sic g° pat̄ p prio filio nō peper
cit. sed p nobis omib; tradidit illū. Vt & ipse filius traderet
sem& ipsū p nobis. Traditus g° ille excelsus. p quē facta sunt omia.
Traditus propt formā serui. in obprobriū hominū & abieccionem
plebis. In contumelias. in flagella in mortē crucis. Docuit nos exe
plo sue passionis. cū quanta paciencia in illo ambulem'. Et firma
uit nos exemplo sue resurreccionis. quid ab illo paciēt sperare de
beamus. Sicut quod nō uidemus speram'. p paciētiā expecta
mus. Quod nō uidem' quidē speram'. Sed corp' sum' illi capitis.
in quo iā pfectū ē. quod speramus. De illo enī dictū ē. qd sit capud
corporis xpi eccle. p̄mo genit' ipse primatū tenēs. Et de nobis dic
tū est. uos aūt estis corp xpi & membra. Si aūt quod nō uidemus
speram'. p pacientiā expectam' securi. Cū in quo resurrex. ca
pud nr̄m ē. seruat seruat spē nostram. Et qm priusquā resurgeret.
flagellatū est capud nr̄m. firmauit pacientiā nrām. Scrip
tū est enī. Quē diligit ds corripit. flagellat aūt omnē filiū quē
recipit. Nō itaque in flagello deficiamus. ut in resurreccione
gaudeam'. Ita enī uerū est qd flagellat omnē filiū quē recipit.
nec p prio filio pepercit. sed p nobis omibus tradiderit eū. Intue
tes g° eū qui sine peccato. merito flagellatus est. qui mortuus
ē. propt delicta nrā. & resurrexit ppt iustificacionē nrām.
non timeamus ne abiciamur flagellati ~~se~~ sed potius con
fidamus quia recipiem' iustificati. Quamuis enī nondum
uenit nr̄i gaudii plenitudo. nec modo tam sine gaudio
relicti sumus. quia spe salui facti sumus. Ideo & ipse apls
quiat. si qd non uidemus. speramus. p paciencia expecta
mus. Dicit alio loco. Spe gaudentes. in tribulacione pa

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tientes. Habentes ergo talem spem. multa fiducia utamur;
In sermone nostro in gratia sit conditus sale. ut sciamus quemadmodum
oporteat unicuique respondere. Dicendum est eis. qui cum perdidis enim
sent uel numquam susceperint et sustinentiam. nobis sustinentibus
dominum quia quod non uidemus speramus per patientiam. et iam in
sultare audent cum inuitari deberent. Nos irridentes.
Quid speramus aeterna. quae cum uenerint non transibunt: quia
nec ipsa ueniunt sed semper manent. Nos autem ad illa ueniemus.
cum peruenerimus dominica ista quae transeunt transierimus. A uobis sunt tem
poralia. nec sperari aliquando desinunt et tamen crebro sperata uos
fallunt. Necesse est uos inflammare futura. corrumpere uenientia.
torquere transeuntia. Nonne ipsa sunt. quae concupita mades
cunt. adepta uilescunt. amissa uanescunt. Utimur et nos
secundum peregrinationis nostrae necessitatem. Sed non in eis gaudia nostra fi
gimus: ne illis labentibus subruamur. Utimur enim hoc mundo.
tamquam non utentes. Ut ueniamus ad eum qui fecit hunc mundum. et in eo
maneamus eius aeternitate perfruentes. Quid est autem quod dicitis. quis
huc inde uenit. et quid apud inferos geratur. quis hominibus indi
cauit? Et hinc ubi os clausit. qui mortuum die quarto resuscitauit.
et ultra non moritur die tertia resurrexit. Et antequam moreretur. qua
lis sit uita morientes excipiat. tamquam ille quem in illa terra. et in pau
pere quiescente. et in diuite ardente narrauit. Non extinguetur
in nocte lucerna eius. Lucerna ecclesiae. spes eius. Ad illam operatur
omnis homo. quicquid boni ad spem facit. Et in nocte ardet lucerna
ista. Quod enim non uidemus speramus. Ideo nox est. Si autem et non uidemus
et non speramus. et nox est et lucerna non ardet. Quid infelicius. tali
bus tenebris. Ut autem non deficiamus in tenebris. et per patientiam expec
temus quod non uisu speramus. tota nocte ardeat lucerna nostra. Qui enim nobis
quotidie loquuntur uerbum. tamquam oleum infundunt ne lucerna extingua
tur. Similiter autem et spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Nam quid orem

Ex sermone in libro salomonis. et muliere forti.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mus sic oportet nescimus. sed ipse sps postulat pro nobis gemitibus inen
narrabilibus. Qui autem scrutatur corda. scit quid desideret sps.
Excepta ad sixtum prbm
quia secundum deum postulat pro scis. Oracio quicquid impetrat. eui
denter ostendit donum dei esse. ne homo existimet a se ipso esse. Quod
si in potestate haberet. non utique posceret. Verumtamen ne saltem
orationis putarentur precedere merita. quibus non gratuita daretur
gratia. sed iam nec gratia esset quia debita redderetur. et ipsa ora
cio inter gratie munera reperit. Quid enim oremus ait doctor gentium.
sic oportet nescimus. Sed ipse sps interpellat gemitibus inenarra
bilibus. Quid est autem interpellat. nisi interpellare nos facit. Indi
gentis enim certissimum indicium est. interpellare gemitibus. Nul
lius autem rei esse indigentem. fas est credere spm scm. Sed ita dictum
est interpellat. quia interpellare nos efficit. nobisque interpellandi
et gemendi inspirat affectum. sicut illud in euangelio. Non enim uos es
tis qui loquimini sed sps patris uestri qui loquitur in uobis. Neque enim et hoc ita
tamquam nichil facientibus nobis
fit de nobis. Adiutor iungitur sps scs. sic expressum est. Vt ipse facere dice
retur. quod ut faciamus facit. Nam non esse intellegendum spm
nostrum de quo dictum est. interpellat gemitibus inenarrabilibus. sed spm scm
quo nostra infirmitas adiuuatur. satis ipse demonstrat apostolus. Inde enim
cepit. Sps inquid. adiuuat infirmitatem nostram. Deinde ista sub
iunxit. Quid enim oremus. sic oportet nescimus. et cetera. De hoc quippe
spu apertius alibi dicit. Non enim accepistis spm seruitutis iterum
in timore. sed accepistis spm adopcionis filiorum. in quo clamamus
abba pater. Ecce hic non dixit. quod ipse sps clamet orando. Sed in quo
clamamus inquid. abba pater. Alio tamen loco ait. Quoniam filii estis.
misit deus spm filii sui in corda nostra. clamantem abba pater. Non hic
ait in quo clamamus. Sed ipsum spm clamantem dicere maluit. quo
efficit ut clamemus. Sicut est illa. Ipse sps interpellat gemitibus
inenarrabilibus. Et sps patris uestri est qui loquitur in uobis. Sic ergo ne
mo recte sapit. recte intellegit recto consilio ac fortitu

[illegible]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dne peruallet. nemo sciens prius est uel presciens. nemo timore casto
dominum timet nisi acceperit spiritum sapiencie et intellectus. consilii
et fortitudinis. sciencie et pietatis. et timoris dei. nec habet quisquis
quis uirtutem ueram. caritatem sinceram. continentiam religiosam. nisi
sit spiritum uirtutis et caritatis et chontinentie. ita sine spiritu fidei.
non est recte quispiam crediturus. Nec sine spiritu orationis. salubri
ter oraturus. Non quia tot sint spiritus. sed omnia hec operatur unus atque idem
spiritus. diuidens propria unicuique prout uult. Quia spiritus ubi uult
spirat. Sed quid fatendum est. aliter adiuuat nondum inhabitans. ali
ter inhabitans. Nam nondum inhabitans. adiuuat ut sint fideles. In
habitans. adiuuat iam fideles. Quid enim oremus. sicut oportet nes — Ex tractatu in epistolam Iohannis .vi.
cimus. Sed ipse spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quomodo
ipse interpellat pro sanctis. Quid est. ipse spiritus interpellat pro sanctis. nisi ipsa
caritas que in te per spiritum facta est. Ideo enim dicit idem apostolus. Caritas
dei diffusa est in cordibus nostris. per spiritum sanctum qui datus est nobis. Cari
tas ipsa gemit. caritas ipsa orat. Contra hanc. aures claude
re non nouit qui illam dedit. Securus esto. Caritas roget. et ibi
sunt aures dei. Quid enim aliud significat. quod dicitur dominus requie — De lib. contra manicheos .i.
uit se ab omnibus operibus suis que fecit bona ualde. nisi requiem iam
quam nobis datur est ab omnibus operibus nostris. si et nos bona opera fece
rimus. Secundum ipsam figuram locutionis dicit apostolus. Quid enim ore
mus sicut oportet nescimus. Sed ipse spiritus postulat gemitibus
inenarrabilibus. Non enim spiritus sanctus gemit. quasi indigeat aut an
gustias patiatur. qui secundum deum interpellat pro sanctis. Sed quia ipse nos mo
uet ad orandum cum gemitibus quod ipso mouente nos facimus ipse fa
l dicit — cere dic...tus est. Sic dicitur etiam illud. Temptat uos dominus deus uester. ut
sciat si diligitis eum. Non enim ut sciat ipse quem nihil latet. sed ut
scire nos faciat quantum in eius dilectione profecerimus. temptari nos
permittit. Secundum ipsam locutionem dicit et dominus noster. nescire se diem et
horam de fine seculi. Quid enim potest esse. quod ipse nesciret. Sed quia

(c) 2006 Ministerio de Cultura

hoc utili discipulis occultabat. nescientem se esse dixit. qui illos nescientes
occultando faciebat. Secundum hanc figuram. et tantum patrem solum scire dixit ipsum
Ex lib. contra maximinum I.
diem qui eundem filium scire faceret. Sicut enim dictum est gemitibus interpellat.
ut intellegeremus gemitibus interpellare nos facit. Adest enim nobis. Et
infundendo caritatem nobis. facit nos interpellare gemitibus. Denique alio lo
co. eundem dicit apostolus clamantem abba pater. Alio loco dicit. in quo clamamus abba
pater. Exposuit quid sit clamantem abba pater. dicendo in quo clamamus.
Hac propter hoc. quid est clamantem. nisi clamare facientem. Do exempla locucio
nis huius. Non enim omnium deus est prescius futurorum. Cuius hoc negabit insa
nus. Iam ait apostolus. Nunc autem cognoscentes deum. immo cogniti a deo.
Si nunc eos cognovit deus. non eos noverat. ne elegerat. non predestinaverat
ante mundi constitutionem. Sed sic dixit. Nunc autem cognoscentes
deum. immo cogniti a deo. ut intellegerent deum fecisse in eis cog
nicionem suam. Cognoscentes deum. Quid est cognoscentes deum. Nolite
vobis arrogare. nolite superbire. cogniti estis a deo. Quid est cogni
ti estis a deo. Cognitores suos deus vos fecit. Deus vobis dedit. ut
cognosceretis. Quomodo est. et illud. Nunc cognovi quia times
deum. quando obtulit filium suum ad holocaustum abraham dicit ei deus.
Nunc cognovi. Ipsa est tota dei presentia. Nunc cognovit. quando
dixit. nunc cognovi. Sed quid est nunc cognovi. nunc te feci cog
noscere. Si ergo has locuciones sic libris divinis eruditus agnosceres.
de gemitibus illis quibus dictum est gemitibus interpellare spiritum sanctum.
non eum facere res miserum. Quid enim est aliud semper gemens. quam semper mi
ser. Ideo nos gemimus. quia miseri sumus. Et gemitus spiritus sancti. quia
caritate et eius nos facit nos gemere. propter quod dictum est gemere.
Faciat nos clamare. propter quod dictum est clamans. Facit nos agnoscere
deum. propter quod dictum est. immo cogniti a deo. Facit abraham deus
Ex lib. contra maximinum II.
cognoscentem. propter quod ei dixit nunc modo cognovi. Iam ante respon
deram. secundum morem scripturarum qua locutione sit dictum. et ipse
spiritus interpellat gemitibus inenarrabilibus. ne credamus spiritum sanctum numquam

(c) 2006 Ministerio de Cultura

esse sine gemitibus posse? Quomodo nullus dies nulla hora. nullum momen
tum temporis inuenitur. quo non a sanctis orationes deo ubicumque fundantur.
Ab aliis hic. ab aliis alibi. Cum tamen ab orationibus sanctorum. nullum sit tem
pus immune. Quandoquidem diebus et noctibus. cum alii cibo accep
to reficiuntur. alii quodlibet aliud agunt. alii dormiunt. non
utique desunt quos desiderium sanctum orare compellat. Ita fit. ut spiritus sanctus qui
ubique omnibus adest. aliquantulum cessare a gemitibus non sinatur.
quod est extreme miserie. cum per quoscumque orantibus congemere. Nisi
gemitibus inenarrabilibus interpellare. sic intellegatur ut dixi.
Id est. quia gemitibus sanctorum desideriorum interpellare sanctos facit. quibus
affectum pium gratia spiritalis infundit. Sed cum similes locutionum mo
dos. quando per efficientem significat id quod efficitur. sic frigus pi
grum dicimus quod pigros facit. et diem tristem uel laetum qui tristes uel
laetos facit. et iam de scripturis sanctis commemorauerim ubi deus dicit ad A
braham nunc cognoui. Quod nihil est aliud. quam nunc ut cognosceres
feci. Non enim tunc deus dicendus est cognouisse. quod antequam fie
ret numquam potuit ignorare. Beata uita querenda est. haec a domino nostro deo — Ex libro ad Probam de orando deo
petenda. Quid sit beatum esse. a multis multa sunt disputata. Sed
nos. ad multos et ad multa ut quid imus. Breuiter in scriptura dei.
ueraciterque dictum est. Beatus populus. cuius est dominus deus ipsius. In ipso populo ut
simus. atque ad eum contemplandum. et cum eo sine fine uiuendum
peruenire possimus. finis praecepti est charitas de corde puro et consciencia
bona. et fide non ficta. In eisdem tribus. pro conscientia bona. spes posita est.
Fides ergo et spes et caritas. ad dominum perducunt orantem. Hoc est credentem spe
rantem. desiderantem. et quae petat a domino in dominica oratione consideran
tem. Adhuc est fortasse. quod queras. cur apostolus dixerit. quid enim ore
mus sicut oportet nescimus. Neque enim ullo modo credendum est. uel
ipsum. uel quibus ista dicebat. dominicam nescisse orationem. Cum ergo
putamus hoc eum dixisse. quod nec temere potuit nec mendaciter dicere.
Nisi quia molestiae tribulacionesque temporales. plerumque prosunt uel ad

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sanandum tumorē superbie · uel ad probandū exercendamq; pa
cientiā · cuius probata & exercitata clarior merces superiorq; ser
uit · uel ad quecūq; flagellanda & abdenda peccata. Ia
m nos nescientes quid ista prosint · ab omni optam' tribula
cione liberari. Ab hac ignorantia · nec se ipsū apls ostēdit alie
nū. Nisi forte quid oraret · sic oporteret sciebat · quādo mag
nitudine reuelationē ne extolleretur · datus est illi stimulū
carnis angls satane. qui eum colafizaret. Ipse quod ter dnm ro
gauit ut eū auferret ab eo · utiq; sicut oporteret nesciens
quid oraret. Denique diuinū responsū · cur nō fieret quod tant'
orabat · & quare fieri nō expediret audiuit. Sufficit tibi
gra mea. nā uirt' in infirmitate pficit. In his ergo tribulatio
nib; que possunt prodesse & nocere · quid orem' sic oporteret nes
cim'. Et tam quia dura · q̄ molesta · quia contra sensum nrae
infirmitatis sunt · uniuersali humana uoluntate ut a nobis
hec auferantur oram'. Sed hoc deuocionis debemus dno do
nro · ut si ea nō abstulerit nō ideo nos ab eo neglegi existime
mus. Sed potius pia paciēcia maloꝝ · bona speremus.
ampliora. Sic enim uirtus in infirmitate pficitur. Nonnulli
quippe inpatientib; · dns deus quod petebant cōcessit.
iratus. sic contra aplo negauit ppicius. Nā legimus
israhelite quid et quomodo rogauerint & hi acceperint.
Sed expleta concupiscētia · inpaciētia est grauit castigata
Dedit eis regē petentibus sedm cor eoꝝ · sic scriptū est. nō se
cundū cor suū. Dedit etiā quod diabolus postulauit · ut
pbādus eius famulus temptaretur. Exaudiuit rogantes & in
mundos sps · ut in multos sues legio demonū mitteret.
Haec scripta sunt ne forte se quis quam magni pendat si fue
rit exauditus · cū aliquid inpatient petit · q̄d nō
inpetrare plus prosit. Aut se abiciat · & de diuina erga

se miseratione dei peteret si non exauditur. cum forte aliquid
peterit quod accipiendo affligatur atrocius. vel ex pros
peritate corruptus penitus everteretur. In talibus ergo quid oremus
sic oportet nescimus. Unde si aliquid contra quam oramus
acciderit. pacienter ferendo. et in omnibus gratias agendo hoc po
cius oportuisse quod dei non quod nostra voluntas habuit mi
nime dubitare debemus. Nam et huiusmodi exemplum praebuit
nobis ille mediator. Qui cum dixisset. pater si fieri potest
transeat a me calix iste humanam in se voluntatem
ex hominis susceptione transformans. continuo subiecit.
Verum non quod ego volo. sed quod tu vis pater. Unde merito per unius
obedientiam iusti constituuntur multi. Quisquis autem unam illam
petit a domino et hanc requirit. certus et securus petit. Nec timet
ne forte obsit cum acceperit. sine qua nihil prodest quicquid
aliud sic oportet acceperit. Ipsa est enim una vera et sola beata
vita. ut contemplemur domini delectationem in aeternum immor
tales atque incorruptibiles corpore et spiritu. Veruntamen quia
ipsa est pax quae praecellit omnem intellectum. et in ipsa ora
tione poscendo. quid oremus sic oportet nescimus. Quod
enim sicuti est cogitare non possumus. utique nescimus. Sed
quicquid cogitantibus occurrit. abicimus respuimus improba
mus. Non hoc esse quod quaerimus novimus. quamvis illud nondum
quale sit noverimus. Est ergo in nobis quaedam ut ita dicam.
docta ignorantia. Sed docta spiritu dei qui adiuvat nostram in
firmitatem nostram. Nam cum dixisset apostolus. Si enim quod non
videmus speramus per patientiam expectamus. ibi subiecit.
Similiter et spiritus adiuvat infirmitatem nostram. Quid enim oremus sic
sic oportet nescimus. sed ipse spiritus interpellat pro nobis gemiti
bus inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda. scit quid sa
piat spiritus. quia secundum deum interpellat pro sanctis. Quod non sic est. in

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tellegendum. ut existimemus spiritum sanctum dei qui in trinitate incommu
tabilis deus est. et cum patre et filio unus deus. tamquam aliquem qui
non sit quod deus est deum interpellare pro sanctis. Hinc dictum est quippe interpel
lat pro sanctis. quia interpellare sanctos facit. Sic dictum est. temptat
uos dominus deus uester. ut sciat si diligitis eum. hoc est. ut scire uos faciat.
Interpellare itaque sanctos facit gemitibus inenarrabilibus. inspirans
eis desiderium. et iam adhuc incognite tante rei. quam per patien
tiam expectamus. Quomodo enim narratur. quando desideratur quod
ignoratur. Nam utique si omnimodo igno
raretur. non desideraretur. Et rursus si uideretur. non desidera
retur nec gemitibus quereretur. Qua ergo in christo nos amamus.

In christo nos re amate. Et amor noster. pro inuicem gemat ad deum.
Ipse enim gemitus columbe est. quod omnes. Si ergo gemitus columbe est. quod
omnes nouimus. gemit autem columba in amore. audite quid
dicat apostolus. Et nolite mirari. quia columbe specie uoluit demons
trari spiritus sanctus. Quid enim oremus sicut oportet inquid. nescimus. Sed ip
se spiritus interpellat. gemitibus inenarrabilibus. Quid ergo fratres mei. hoc
dicturi sumus quia spiritus gemit. ubi perfecta et eterna beatitu
do est ei cum patre et filio. Spiritus sanctus enim deus. sicut dei filius deus et pater deus.
Ter dixi deus. sed non dixi tres deos. Magis enim deus ter. quam dii tres.
Quia et pater et filius et spiritus sanctus. unus deus. Hoc optime nostis. Non ergo spiritus
sanctus in semetipso. apud semetipsum. in illa trinitate. in illa bea
titudine. in illa eternitate substantie gemit. Sed in nobis ge
mit. quia gemere nos facit. Nec parua res est. quod nos do
cet spiritus sanctus gemere. Insinuat enim nobis quia peregrinamur.
et docet nos in patriam suspirare. et ipso desiderio gemimus.
Cui bene est in hoc seculo. immo qui putat quod ei bene sit. qui le
titia rerum carnalium. et abundancia temporalium. et uana felicita
te exultat. habet uocem corui. Vox enim corui clamosa est.
non gemebunda. Cuius autem nouit in pressura se esse mortalitatis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

binus. peregrinari se a dno. nondum tenere illam ppetuam que
nobis pmissa est illam beatitudinem. sed habere illam in spe. habi
turus in re. cum dns uenerit in manifestatione pclarus. qui
prius in humilitate uenit occultus. qui hec nouit gemit. Et
quam diu ppter hoc gemit bene gemit. Sps illum docuit gemere.
A columba didicit gemere. Multi enim gemunt in infelicitate
terrena. Vel quassati damnis. uel egritudine corporis pgrauati.
uel carceribus inclusi. uel catenis colligati. uel fluctibus maris iac
tati. uel aliquibus inimicorum insidiis circumsepti. Gemunt. sed non
columbe gemitu ~~gemitu gemitu~~ gemunt. Non amore di gemunt.
non spu gemunt. A deo tales. cum ab ipsis pssuris fuerint libera
ti. exultant in grandibus uocibus. Ubi apparet. quia corui sunt.
non columbe. Merito de archa missus est coruus. et non est reuer
sus. Missa est columba. et reuersa est. Illas duas aues misit
noe. Habebat ibi coruum. habebat ibi columbam. Utrumque hoc
genus. archa illa continebat. Et si archa illa figurabat ec
clesiam. uidetis utique quia necesse est. ut in isto diluuio seculi.
utrumque genus contineat eccla. et coruum et columbam. Qui sunt
corui. qui sua querunt. Qui columbe. qui ea que xpi sunt (Delib dator preuerantie)
querunt. Quid oremus sicut oportet nescimus. Sed ipse sps. in
pellat gemitibus inenarrabilibus. Quid est ipse sps interpellat.
nisi interpellare facit? Gemitibus inenarrabilibus sed ueracibus. quoniam
ueritas est sps. Ipse est enim de quo alio loco dicit. Misit ds spm filii
sui in corda nra. clamantem abba pater. Et hic quid est clamantem.
nisi clamare facientem. Tropo illo quo dicimus letum diem qui letos facit.
Quod alibi manifestat. ubi dicit. Non enim accepistis spm seruitutis. iterum
in timore. sed accepistis spm adoptionis filiorum. in quo clamamus abba
pater. Ibi dixit clamantem. hic uero in quo clamamus. Aperiens uideli
cet. quomodo dixerit clamantem. Id est. sic iam exposui clama
re facientem. Ubi intelligimus. et hoc ipsum esse donum dei.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in ueraci corde et spiritali clamemus ad dominum. Attendant ergo
quomodo falluntur qui putant esse a nobis non dari nobis ut pe-
tamus quaeramus pulsemus. Et hoc esse dicunt quod gratia praeceditur
merito nostro ut sequatur illa cum accipimus petentes et inuenimus quae-
rentes aperiturque pulsantibus. Nec uolunt intellegere etiam
hoc diuini esse muneris ut oremus. Hoc est petamus quaeramus
atque pulsemus. Accepimus enim spiritum adoptionis filiorum
Ex ead. epist. LIII. in quo clamamus abba pater. In his ergo temporalibus fratres admonemus
uos et exortamur in domino ut non petatis aliquid quasi fixum
sed quod uobis deus expedire scit. Quid enim nobis expediat om-
nino non scitis. Aliquando quod putatis prodesse obest. Et quod pu-
tatis obesse hoc prodest. Aegroti estis. Nolite medico dictare
quae nobis medicamenta uelit aponere. Si doctor gentium
paulus dicit. quid oremus sicut oportet nescimus. quanto ma-
gis nos. Qui tamen sibi uideretur etiam ipse prudenter orare
ut ab eo auferretur stimulus carnis angelus satanae qui eum
colafizaret ne in magnitudine reuelationum extolleretur.
qui audiuit a domino. Numquid factum est quod uolebat. non. Ut fie-
ret quod expediebat. Quid ergo audiuit a domino. Ter inquid
dominum rogaui ut auferret eum a me. Et dixit mihi. Sufficit tibi
gratia mea. Nam uirtus in infirmitate perficitur. Ego medicamen-
tum ad uulnus posui. quando quod offerendum sit noui. Non
recedat egrotus a manibus medici. non det consilium medico. Ita
sunt omnia ista temporalia. Tribulationes sunt. si bene colis dominum
nouerit qui a nouit quid tibi expediat. Prosperitates sunt. magis
caue ne ipse corrumpant animam tuam ut ab eo qui haec de-
dit recedat. Scimus autem quoniam diligentibus deum omnia co-
operantur in bonum his qui secundum propositum uocati sunt. Apostolus
Ex libro de correptione et gratia. cum dixisset. scimus quoniam diligentibus deum omnia cooperantur
in bonum. sciens non nullos diligere deum et in eo bono usque

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in finem non permanere . mox addidit . His qui secundum propositum vocati sunt . Hi enim . in eo quod diligunt deum permanent usque in finem . Et qui ad tempus inde deviant . revertuntur . ut usque in finem perducant . quod in bono esse ceperunt . Ostendens autem . quod sit secundum propositum vocari . mox addidit . Quoniam quos ante praescivit . et praedestinavit conformes imaginis filii sui . ut sit ipse primogenitus in multis fratribus . Quos autem praedestinavit . illos et vocavit . Scilicet secundum propositum . Quos autem vocavit . ipsos et iustificavit . Quos autem iustificavit . ipsos et glorificavit . Illa omnia iam facta sunt . praescivit . praedestinavit . vocavit . iustificavit . Quoniam et omnes iam praesciti ac praedestinati sunt . et multi iam vocati . atque iustificati . Quod autem posuit in fine . illos et glorificavit . si quidem illa gloria est hic intelligenda . de qua idem dicit . cum christus apparuerit vita vestra . tunc et vos cum illo apparebitis in gloria . nondum factum est . Quamvis et illa duo . id est vocavit et iustificavit . non in omnibus facta sint . de quibus dicta sunt . Adhuc enim usque in finem saeculi . multi vocandi . et iustificandi sunt . Et tamen verba praeteriti temporis posuit . de rebus etiam futuris . Tamquam iam fecerit deus . quae iam ut fierent ex aeternitate disposuit . Ideo de illo dicit et propheta esaias . Qui fecit quae futura sunt . Quicumque ergo in dei providentissima dispositione . praesciti . praedestinati . vocati . iustificati . glorificati sunt . non dico etiam nondum renati . sed etiam nondum nati . iam filii dei sunt . et omnino perire non possunt . Talibus deus diligentibus eum . omnia cooperatur in bonum . Usque adeo prorsus omnia . ut etiam si qui eorum deviant . et exorbitant . et iam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum . quia humiliores redeunt atque doctiores . Discunt enim in ipsa via cum tremore se exultare debere . Non sibi arroga-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dum tam de sua uirtute fiducia permanendi. nec dicendo in abundantia sua. non mouebor in eternum. Propter quod et eis dicit. Seruite domino in timore. et exultate ei cum tremore. Nequando irascatur dominus. et pereatis de uia iusta. Neque enim ait. ut ueniatis ad uiam iustam. sed pereatis [?] de uia iusta. Quid ostendens. nisi eos esse commonitos qui iam ambulant in uia iusta. ut in timore deo seruiant. Id est non alta sapiant. sed timeant. Quod significat. non superbiant. sed humiles sint. Unde alibi dicit. Non alta sapientes. sed humilibus consentientes. Exultent deo. sed cum tremore.

In nullo gloriantes. quando nostrum nihil sit. Ut qui gloriatur. in domino glorietur. Ne pereant de uia iusta in qua iam ambulare ceperunt. dum sibi hoc ipsum assignant quod in ea sunt. His uerbis usus est apostolus. ubi ait. Cum timore. et tremore. uestram ipsorum salutem operamini. Et ostendens quare cum timore. et tremore. deus est enim qui operatur in uobis. et uelle et operari pro bona uoluntate.

Ex lib. de trinitate XIII.

Quamuis enim et ipsa mors carnis. de peccato primi hominis originaliter uenerit. tam bonus eius usus gloriosissimos martyres fecit. Et ideo non solum ipsa. sed omnia seculi huius mala. labores doloresque hominum. quamquam de peccatorum. et maxime de peccati originalis meritis ueniant. unde facta est et ipsa uita uinculo mortis obstricta. tamen et remissis peccatis. remanere debuerunt. cum quibus homo pro ueritate certaret et unde exerceretur uirtus fidelium. Ut nouus homo per testamentum nouum. inter mala huius seculi. nouo seculo prepararetur.

Miseriam quam meruit uita ista damnata sapienter tolerans. et quia finitur prudenter gratulans. beatitudinem uero que uita futura sine fine habitura est. fideliter atque patienter expectans.

Diabolus uero a dominatu et cordibus fidelium foras missus. in quorum damnatione atque infidelitate licet damnatus et ipse [?] regnabat. tamen pro conditione mortalitatis huius ad

uersari sinitur. quantum eius expedire nouit deus. sacrae litte
re sonat post apostoli. Fidelis dominus qui non permittit uos temptari. sup
id quod potestis. Sed faciet cum temptatione et iam exitum. ut possitis sus
tinere. Prosunt autem ista mala que fideles perpessi sunt. uel ad emendanda
peccata. uel ad exercendam probandamque iustitiam. uel ad demons
trandam uitae huius miseriam. Ut illa ubi erit beatitudo uera atque
perpetua. et desideretur ardentius. et instantius inquiratur. Sed
circa eos ista seruantur. de quibus apostolus dicit. Scimus quoniam diligen
tibus deum omnia cooperantur in bonum. his qui secundum propositum
uocati sunt sancti. Horum predestinatorum. nemo cum diabolo periit
nemo usque ad mortem sub diaboli potestate manebit. Habent
aliam causam boni quare temporalibus affligantur malis. qualem ha
buit iob. Ut sibi ipse humanus animus sit probatus et cognitus. quanta
uirtute pietatis gratis deum diligat. Quibus recte consideratis
atque perspectis. adtende utrum aliquid mali acciderit fidelibus
et piis. quod eis non in bonum uerteretur. Nisi forte putandum est
apostolicam illam uacare sententiam ubi ait. Scimus quia diligen
tibus deum omnia cooperantur in bonum. Amiserunt omnia que habe
bant. Numquid fidem. numquid pietatem. numquid interioris homi
nis bona que est ante deum diues. Hae sunt opes christianorum.
quibus opulentus dicebat apostolus. Est autem questus magnus pietas
cum sufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundum. sed nec
auferre aliquid possumus. Habentes autem uictum et tegumen
tum. his contenti simus. Nam qui uolunt diuites fieri. incidunt
in temptationem. et laqueum diaboli. et desideria multa
inutilia et noxia que mergunt homines in interitum.
et perditionem. Radix enim est omnium malorum auaritia. Quam
quidam appetentes a fide. perrauerunt et inseruerunt se doloribus
multis. Nam cum dixit. qui uolunt diuites fieri incidunt in
temptationem et cetera. profecto in diuitiis cupiditatem reprehen

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dit non facultate; De qua apl's pcipit alibi dicens; Precipe diuiti
b; huius sc'li. nō sup be sapere. neque sperare in incerto diuitia
rū. sed in deo uiuo q' p'stat nob' omnia habundant ad fruen
dū. Bene faciant diuites sint in operib' bonis. Facile tribu
ant. comunicent. tesaurizent sibi fundamentū bonū in futu
rū. ut aprehendant ueram uitā. Cum uoluntate dei secuntur (Ex ... ps. cxx. iiij.)
nō uoluntatem suā set d'ni uolunt. illus faciunt pcedentē
et se sequentes. Nō aūt se pcedentes. et illū sequentē. Et in o
nib' eū bonū inueniunt. Siue emdantē. siue cosolantē
siue exercentē. Siue coronantē. siue pugnantē. siue illu
minantē. Sic apl's ait. sciuim' q' diligentib' d'm omnia co
operant' in bonū. Omnia inquid. Anima xp'i ana ... recte (Ex cepta ad ...)
facit. mala huius mundi tolerabilia sperituri ducere. Sic
enim usu q'd a bono. conuertuntur in bonū. D'ni nō auget
nostrā concupiscenciā. sed exercet pacientiā. De qua
re. apl's ait. Scim' q'm diligentib' d'm omnia cooperant'
in bonū. Omnia inquid. Non solū illa que appetuntur
ut suauia. uerū etiā illa que molesta uitantur. Cuando
alia sic sumimus ne capiamur. alia sic ferim'. ne fran
gamur. Et s'c'd'm pcepta diuina. in omnib' g'ras agim'
ei. de q' dicim'. Benedicā d'm in omni tempr. semp laus ei'
in ore meo. Et bonū est mih q'm humiliasti me. ut dis
cā iustificaciones tuas. Neq; enim reuera. si fallacis pspe
ritatis se ptinc tranquillitas arriderat. anima humana po
tuit illū uere certeq; securitatis apperet. Sine d'no (Ex libro de gra et libero arbitrio)
uel operante ut uelimus uel cooperante cū uolum'. ad bo
na pietatis opera nihil ualemus; De operante illo ut ueli
mus. dictum est. Deus ē. enim qui operat' in nob' et uelle.
nob'. De cooperante illo cum iā uolum' et uolēdo agimus.
scim' enim inquid q'm diligentib' d'm. omnia cooperantur.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in bonum. Quid est omnia. nisi ipsas terribiles seuasque passiones.
Sarcina quippe quae in te firmitati grauis est. leuis effi-
citur caritati. Talibus enim dominus dixit esse suam sarcinam leuem. qua-
lis petrus fuit cum passus est pro christo. non qualis fuit quando nega-
uit christum. Haec et hereticorum quoque inquietudine ut scripturas — Ex epistula ad sixtum presbiterum.
uigilantius perscrutemur. unde ne ouili christi noceat reis possit
occurri. tamquam de somno ignauiae nostra excitatur industria. Ita
que per multiplicem gratiam saluatoris. etiam quod inimici in perniciem
machinantur. deus conuertit in adiutorium. Cum diligentibus deum
omnia cooperantur in bonum. Nam quos praesciuit et praedestinauit confor-
mes fieri imaginis filii sui. Inimici ecclesiae quolibet errore caecen- — Ex libro sentenciarum prosperi.
tur uel malicia deprauentur. si accipiunt potestatem corpora-
liter affligendi exercent eius patienciam. Si tantummodo male
senciendo aduersantur. exercent eius sapientiam. Ut autem etiam in-
imici diligantur exercent eius beniuolentiam. Quia dicitur his qui di-
ligunt eum. omnia cooperantur in bonum. Certus est ergo dei praescientiae — Ex libro ad paulinum nolanum episcopum.
definitus numerus et multitudo sanctorum. Quibus diligentibus deum
quod eis donauit per diffusum in cordibus eorum spiritum sanctum. omnia quoque ope-
rantur in bonum. His qui secundum propositum uocati sunt. Quoniam quos ante
praesciuit et praedestinauit conformes fieri imaginis filii sui. ut
sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem praedestinauit illos
et uocauit. Hic subaudire debemus. secundum propositum. Sunt enim
et alii uocati sed non electi. Ac per hoc non secundum propositum uocati.
Quos autem uocauit. hoc est secundum propositum. illos et iustificauit. Quos
autem iustificauit. illos et glorificauit. Hi sunt filii promissionis.
Hi sunt electi. qui per electionem gratiae salui fiunt. Haec sunt uasa misericordiae.
in quibus dicitur etiam per uasa irae. notas facere diuitias gloriae suae. Nam
quos praesciuit et praedestinauit conformes fieri imaginis filii
sui. ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Praedestinatio est. — Ex libro praedestinatione sanctorum.
gratiae praeparatio. quae sine praescientia non potest esse. Potest autem

(c) 2006 Ministerio de Cultura

De praedestinatione et praescientia

esse. sine praedestinatione praescientia. Praedestinatione quippe deus ea
praescivit quae fuerat ipse facturus. Unde dictum est. Fecit quae futura
sunt. Praescire autem potens est etiam quae ipse non facit sicut quaecumque peccata.
Quia etsi sunt quaedam quae ita peccata sunt ut poenae sint etiam peccatorum. unde
dictum est. Tradidit illos deus in reprobam mentem. ut faciant quae non con
veniunt. non ibi peccatum dei est sed iudicium. Quocirca praedestina
tio dei quae in bono est. gratiae est ut dixi praeparatio. Gratia vero est. ipsius
Ex lib. de dono perseverantiae. praedestinationis effectus. Haec est praedestinatio sanctorum. nihil aliud.
Praescientia scilicet et praeparatio beneficiorum dei. quibus certis
sime liberantur quicumque liberantur. Ceteri autem ubi. nisi in massa
Ex lib. de civitate dei. perditionis iusto divino iudicio relinquuntur. Quod ergo ait praedestina
tos. conformes fieri imaginis filii dei. potest secundum interiorem
hominem intellegi. Unde nobis alio loco dicit. Nolite conforma
ri huic saeculo. sed reformamini in novitate mentis vestrae. Ubi
ergo reformamur. ne conformemur huic saeculo. ibi conformamur
dei filio. Potest et sic accipi. ut quemadmodum nobis ille mortalita
te. ita nos illi efficiamur immortalitate conformes. Quod quidem
Ex lib. de trinitate XIIII. et ad ipsam resurrectionem corporum pertinet. Quos ante inquit prae
scivit et praedestinavit. conformes imaginis filii. ut sit ipse primo
genitus in multis fratribus. Primogenitus utique a mortuis. secundum eundem apostolum
Qua morte seminata est caro in contumelia. resurrexit in gloria.
Secundum hanc imaginem filii sui. cui per inmortalitatem conformamur
in corpore. et in illud agimus quod item dicit idem apostolus. Sicut porta CR I
vimus imaginem terreni portemus et imaginem eius qui de caelo est
Ut scilicet. qui secundum adam mortales fuimus. secundum christum im
mortales nos futuros. fide vera et spe certa firmaque teneamus.
Sic enim nunc eandem imaginem portare possumus. Nondum in visione
sed in fide. nondum in re sed in spe. De corporis quippe resurrec
Ex fine de simbolo. tione. tunc loquebatur apostolus. cum haec diceret. Secundum id quod
unigenitus est. non habet fratres. secundum id autem quod primogenitus est

(c) 2006 Ministerio de Cultura

fratres vocare. vocare dignare est omnis qui per eius imperium primatum indignam
in renascuntur. per adoptionem filiorum sic apostolica disciplina commendat.
Ista gratiae sua dona quibuscumque deus donat. procul dubio se donaturum esse — Ex lib. de dono perseverantiae
praescivit in sua praescientia praeparavit. Quos ergo praedestinavit. ipsos et
vocavit. Vocatione illa de qua dictum est. Sine paenitentia sunt. do
na et vocatio dei. Namque in sua quae falli mutarique non potest praescientia.
opera sua futura disponere. id omnino nec aliud quicquam est praedesti
nare. Quos autem praedestinavit. hos et vocavit. Et quos vocavit. hos
Ex tertio pri. v. — et iustificavit. Ista sanctificatio conceditur iustis. Sed ut iustificentur. prae — de vocatione
cedit vocatio. Quae non est meritorum. sed gratiae dei. Omnes enim peccave
runt. et egent gloria dei. Quos enim vocavit. hos et iustificavit. Quos
autem iustificavit. hos et glorificavit. Quia ergo vocatio. non meri
torum nostrorum sed benivolentiae et misericordiae dei est. ostendit psalmista dicens.
Domine ut scuto. bonae voluntatis tuae. coronabis nos. Bona etenim volun
tas dei praecedit bonam voluntatem nostram. ut peccatores vocet in
paenitentiam. Et ipsa sunt arma quibus expugnatur inimicus. contra quem
dicitur. Quis accusabit. adversus electos dei. Deus qui iustificat. Si deus pro nobis quis con
tra nos. Qui unigenito filio suo non pepercit. sed pro nobis omnibus.
tradidit illum. Si enim cum adhuc inimici essemus. Christus pro nobis mortuus
est. multo magis reconciliati salvi erimus a vita ipsius. Hoc est in
victissimum scutum. quo repellitur inimicus desperationem salutis
suggerens. multitudine tribulationum et temptationum. Sic enim — Ex tertio pri. c. L.
ad aeternam beatamque tendimus vitam. primitus nostra peccata dam
nando deinde bene vivendo. Ut post vitam condempnatam malam
gestam bonam. mereamur aeternam. Secundum propositum enim oc
cultissimae iustitiae. bonitatisque suae. deus quos praedestinavit. illos et vo
cavit. Et quos vocavit. ipsos iustificavit. Quos autem iustifi
cavit. ipsos et glorificavit. Praedestinatio nostra. non in nobis
facta est. sed in occulto apud ipsum. in eius praescientia. Tria
vero reliqua. in nobis fiunt. Vocatio. iustificatio. glorifica

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tio. Vocamur ~~praedestinatione~~ [v(el) dicacione] penitentię. Sic enim cepit dominus euan
gelizare. Agite penitentiam. appropinquabit enim regnum cae
lorum. Justificamur in uocatione medicę. et timore iudicii;
Hinc est quod dicitur. Deus in nomine tuo saluum me fac. in
uirtute tua iudica me. Non timet iudicari. qui impetra
uerit ante saluari. Vocati renuntiamus diabolo per penitentiam.
ne sub iugo eius remaneamus. Justificati. sanamur per medicina
ne iudicium timeamus. Glorificati. transimus in uitam aeter
nam. Ad hoc pertinere arbitror. quod dixit. Ecce eicio de
monia et sanitates perficio. hodie et cras. et tercia consumor.
Quod etiam in triduo suę passionis. et dormitionis. et uigilationis
ostendit; Crucifixus est enim. et sepultus est. et resurrexit. In cru
ce de principibus. et potestatibus triumphauit. In sepulcro requie
uit. In resurrectione exaltauit. Sententia cruciat. iustitia
tranquillat. et uita aeterna glorificat. Intellegamus ergo. uo
catione. qua fiunt electi; Non qui eliguntur quia credide
runt. sed qui eliguntur ut credant. Hanc enim et dominus ipse satis ap
perit ubi dicit. Non uos me elegistis. sed ego elegi uos. Nam
si propterea electi erant quia crediderant. ipsi eum ipsi eum prius utique
elegerant credendo in eum. ut eligi mererentur. Aufert
hoc omnino qui ait. non uos me elegistis sed ego uos elegi. Et
ipsi quidem. procul dubio elegerunt eum quando crediderunt
in eum. Unde non ob aliud dicit. non uos me elegistis. sed
ego uos elegi. nisi quia non elegerunt eum ut eligeret eos. sed ut eli
gerent eum elegit eos. Quia misericordia eius preuenit eos secundum
gratiam. non secundum debitum. Haec est immobilis ueritas. predes
tinationis gratiae. Nam quid est quod ait apostolus. sic elegit nos
in ipso ante mundi constitutionem. Quod profecto si propte
rea dictum est. quia praesciuit deus credituros. non quia fac
turus fuerat ipse credentes. contra istam prescientiam loquitur

Ex lib. de praedestinatione sanctorum.

tur filius dicens. Non uos me elegistis. sed ego uos elegi. Cum hoc
potius praescierit deus. quod ipsi eum fuerant electuri. ut ab illo
eligi mererentur. Electi sunt itaque ante mundi consti
tutionem. ea praedestinatione. in qua deus sua futura fac
ta praesciuit. Electi sunt autem de mundo ea uocatione
qua deus id quod praedestinauit impleuit. Quos enim praedestina
uit. ipsos et uocauit. Illa scilicet uocatione. secundum proposi
tum. Non ergo alios. sed quos praedestinauit ipsos et uoca
uit. Nec alios. sed quos ita uocauit. ipsos et iustificauit. Nec alios.
sed quos praedestinauit. uocauit. iustificauit. ipsos et glorifi
cauit. Illo utique fine. qui non habet finem. Nouit dominus — Exitit euglii secundum iohannem xl.ii.
qui sunt eius. Nouit praescitos. nouit praedestinatos. De illo quippe
perdicitur. Quos autem praesciuit et praedestinauit conformes ima
ginis filii sui. ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem — Ro. ii.
praedestinauit ipsos et uocauit. Et quos uocauit. ipsos iustifica
uit. Quos autem iustificauit. ipsos et glorificauit.
Si deus pro nobis quis contra nos? Qui filio proprio non peper — Deo de adhuc.
cit sed pro nobis omnibus tradidit eum. quomodo non et iam cum
illo omnia nobis donauit. Sed quibus nobis. praescitis. praedestina
tis. iustificatis. glorificatis. De quibus sequitur. Quis accusa
bit aduersus electos dei. Nouit ergo dominus qui sunt eius. Ipse
sunt oues. Aliquando se ipse nesciunt. sed pastor no
uit eas. Secundum istam praedestinationem. secundum istam dei praescie
tiam. secundum electionem ouium ante constitutionem mundi. Na
et hoc dicit apostolus. Sic elegit nos in ipso ante constitutionem
mundi. Secundum istam ergo praescientiam dei et praedestinationem.
quam multe oues foris. quam multi lupi intus. Et quam
multe oues intus. et multi lupi foris. Quid ergo dicemus ad
haec? Si deus pro nobis. quis contra nos? Omnium quidem — Explicit nte mrm.
bonorum fidelium christianorum. maxime tamen gloriosissimorum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

marium uox est. Si deus pro nobis quis contra nos. Fremebat mundus aduersus eos. populi meditabantur inania. principes conueniebant in unum. Excogitabant noui cruciatus et poenas incredibiles inueniebat ingeniosa crudelitas. Obruebantur obprobriis falsis arguebantur criminibus custodiis intollerabilibus includebantur. Ungulis arabantur. ferro perimebantur. bestiis subrigebantur. ignibus cremabantur. Et dicebant. si deus pro nobis quis contra nos. Totus mundus contra nos. et dicitis quis contra nos. Responderent id est. Et quis est totus mundus. quando pro eo morimur per quem factus est mundus. Possunt corpus nostrum solum perimere. sed etiam dilaniare. Et quid faciant. Ecce enim deus auxiliator mihi id est dominus susceptor animae meae. Et quid mihi obest. cum sit dominus susceptor animae meae. Et mundus interfectorem corporis mei. Quando susceptor animae meae erit restitutor corporis mei. Unde probas beate gloriose martir. unde mihi probas quod dicis. si deus pro nobis quis contra nos. Continuo attulit grande documentum. Continuo introduxit martyrem martyrum. testem testium. Illum scilicet. cui proprio filio pater non pepercit. sed pro nobis omnibus tradidit eum. Hinc probabant uerum se dixisse. si deus pro nobis quis contra nos. Filio proprio non pepercit. sed pro nobis omnibus tradidit eum. Quomodo etiam non cum illo omnia nobis donauit. quando cum illo nobis omnia donauit. ipsum nobis donauit. Terrae tremuit mundi. cui donatus est artifex mundi. Christum nobis donatum esse gaudeamus. et nullos inimicos Christi in hoc saeculo timeamus. Apostolum beatum audiuimus exhortantem et confirmantem nos cum diceret nobis. Si deus pro nobis quis contra nos. In quibus autem sit deus superius ostendit ubi ait. Quos autem praedestinauit illos et uocauit. Quos autem uocauit. illos et iustificauit. Et quos autem iustificauit illos et glorificauit. Et dg

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dicemus ad hec. Si deus pro nobis quis contra nos. Deus pro nobis ut predestina
ret nos. Deus pro nobis ut uocaret nos. Deus pro nobis ut iustificaret nos. Deus
pro nobis ut glorificaret nos. Si deus pro nobis quis contra nos. Pre
destinauit. ante quam essemus. Vocauit cum auersi esse
mus. Iustificauit. cum peccatores essemus. Glorificauit. cum mor
tales essemus. Si deus pro nobis quis contra nos. Predestinatus a deo.
uocatus. iustificatus. glorificatus. qui uult aduersari. paret
se si potest bellare aduersus deum. Ubi enim audimus. si deus pro nobis
quis contra nos. nisi qui deum uincit. non ledit nos. Et quis est
qui uincit omnipotentem. Quicumque reluctari uoluerit. sibi nocet. H
oc est. quod et paulo antea huic saulo. de celo xpc clamauit.
Non tibi expedit. contra stimulum calcitrare. Seuiat seuiat.
quantum potest. Qui calces aduersus stimulum mittit. non ne in
se ipsum seuit. In his autem quatuor rebus quas commendauit. a
postolus insignes. in quibus pertinet ad deum, per quod est dictum. id est predesti
natione. uocatione. iustificatione. glorificatione. In his
ergo quatuor rebus. considerare debemus. quid iam habeamus
et quid adhuc expectemus. In his enim quod iam habemus. laudemus deum
largitorem. In his que nondum habemus. teneamus debitorem. Debitor
enim factus est. non aliquid a nobis accipiendo. sed quod ei placuit pro
mittendo. Predestinati enim iam sumus. ante quam essemus. Vocati
sumus. quando xpiani facti sumus. Iam ergo et hoc habemus. Iustifica
ti. quicquid est iustificati audemus dicere. et hoc tenuit habe
re nos. et erit quisque nostrum. qui audeat dicere iustus sum.
Quid est peccator non sum. Si audes hoc dicere. occurrit tibi
iohannes. Si dixerimus quia peccatum non habemus. nos ipsos se
ducimus et ueritas in nobis non est. Quid ergo nihil habemus de iusti
tia. An habemus sed non totum habemus. Si enim iustitie nihil
habemus. nec fidem habemus. Si fidem non habemus. xpiani non
sumus. Si autem habemus fidem. iam aliquid habemus iusticiae.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ipsum aliquid. uis nosse quantum sit. Iustus ex fide uiuit. Ius
tus inquam ex fide uiuit. quia credit quod non uidet. Gratisi
mus ex eo quod habemus. ut addatur quod non habemus. impenda
mus quod habemus. Ergo in hoc tempore cum iam agitur in nobis. Iustifi
cati sumus. sed ipsa iusticia cum proficimus crescit. Qui etiam filio
suo proprio non pepercit. sed pro nobis omnibus tradidit illum. Quid
dabit eis quos predestinauit ad uitam. si tam a deo dictum etiam
eis quos predestinauit ad mortem. Quae bona in illa beata
uita facit eos sumere. pro quibus in hac miseria unigenitum
suum filium uoluit usque ad mortem mala tanta perferre. Vn
de apostolus de ipsis in illud regnum predestinatis loquens. qui pro
prio inquid filio non pepercit. sed pro nobis omnibus tradidit
eum. quomodo non et cum illo omnia nobis donauit. Cum haec promis
sio complebitur. quid erimus. quales erimus. Quae bona
in illo regno accepturi sumus. quando quidem christo moriente
pro nobis tale iam pignus accepimus. Qualis erit spiritus hominis.
nullum omnino habens uitium. Nec sub quo iaceat. nec cui ce
dat. nec contra quod saltim laudabiliter dimicet. pac
catissima uirtute perfectus. Rerum ibi omnium. quanta
quam speciosa. quam certa scientia. sine errore aliquo uel
labore. Vbi dei sapientia de ipso suo fonte potabitur. Cum
summa felicitate. sine difficultate. Quale erit corpus.
quod omnino spiritui subditum. et eo sufficienter uiuificatum.
nullis alimoniis indigebit. Non animale. sed spiritale. e
rit. habens quidem carnis. sed sine ulla carnis corruptio
ne substantiam. Quod autem a patre sibi dicit. da tu calicem
passionis. profecto illud est. quod ait apostolus. Si deus pro nobis quis con
tra nos. qui filio proprio non pepercit. sed pro nobis omnibus tradidit
eum. Verum auctor calicis huius est etiam ipse qui bibit.
Vnde idem apostolus item dicit. Christus dilexit nos. et tradidit

Ex libro de ciuitate dei xx. ii

Ex tractatu in iohannem cviii

(c) 2006 Ministerio de Cultura

se ipsum pro nobis oblationem et hostiam deo in odorem suavitatis; Dictum
est enim ab apostolo; Qui me dilexit et tradidit semet ipsum pro
me; Dictum est de patre; Qui filio proprio non pepercit. sed pro nobis
omnibus tradidit illum; Si ergo pater filium tradidit. et filius se
ipsum tradidit. iudas quid fecit. Pater tradendo filium ad
mortem pro nobis. fecit bene; Christus tradendo se ipsum pro nobis.
fecit bene; Tradendo iudas magistrum pro avaritia. fecit male;
Non enim quod nobis prestitum est de passione christi. malitie iude de-
putabitur; Habebit ille mercedem malitie. christus laudem
gratie;. Quomodo non etiam cum illo. omnia nobis donavit. Quid
sibi vult. quod cum pater diceret. tu mecum es semper. addidit et
omnia mea tua sunt;. Quamquam primo cavendum est. ne intellegas ita
dictum. omnia mea tua sunt. quasi non sint et ipsius; Ut tamquam
in terrena hereditate patiatur angustiam. quomodo possint esse omnia
maioris. si habet ibi iunior etiam partem suam;. Dicit enim apostolus
sed et in purgatis ac iam inmortalibus filiis habentibus omnia. ut
sint et omnium singula. et omnia singulorum;. Ut enim cupiditas
nichil sine angustia. ita nichil cum angustia. caritas tenet; Sed
quomodo omnia; Numquid et angelos aut aliquas virtutes sublimes ac
potestates. atque universa celestia dei ministeria. deus in posses-
sionem tali filio putandus est subiecisse. Si possessionem sic ac-
cipiam. ut eius possessor ipse sit dominus. non utique omnia. Non enim
domini erunt sed consortes potius angelorum. de quibus dictum est; Equales dei
angelis; Sin vero possessio sic intellegitur. quo modo recte dicimus
possidere animam veritatem. non invenio cur non vere ac proprie pos
simus accipere omnia. que dicta sunt omnia;. Non enim illud ita lo
quimur. ut dominam veritati animam dicamus. quam ab eis di
camus possideri; Aut si nomen possessionis. ab hoc sensu impedimur.
id quoque auferat; Non enim ait pater. omnia in possessionem tibi dabo.
sive omnia mea possidebis. vel possidebis. sed omnia mea tua sunt;

Exiit pst lxv

Exlib gst euglm ii

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et tamen ita sint ei. ut ipsius dei; Quod enim nummi pecunia. potest
familiis nostris vel alimentum esse. vel ornamentum. vel aliquid huiusmodi; Et
certe cum ipsum patrem recte ille possit suum dicere. non video que ipse
recte sua vocare non possit; Diversis dictum tamen modis; Cum enim be-
atitudinem illam optinuerimus. nostra erunt ad videndum equalia. nostra
erunt ad dominandum inferiora; Quis accusabit adversus electos dei;

nostra erunt ad videndum superiora.

Deus qui iustificat. Quis est qui condempnet. Et cetera; Quecumque autem
de ambiguis distinctionibus diximus. eadem observanda sunt. in ambiguis
pronuntiationibus; Nam et ipse nisi lectoris nimia vicientur incuria. aut regu-
lis fidei corriguntur. aut precedenti vel consequenti conexione sermonis.
aut si neutrum horum adhibetur ad correptionem. nichilominus dubie remane-
bunt. Ut quolibet modo lector pronuntiaverit. non sit in culpa; Nisi enim
fides revocet. qua credimus deum. non accusaturum adversus electos suos. et
christum condempnaturum electos suos. potest illud sic pronuntiari; Quis accusa-
bit adversus electos dei. Ut hanc interrogationem. quasi responsio consequatur.
Deus qui iustificat; Et iterum interrogetur. quis est qui condempnet. Et responde-
atur. christus ihesus qui mortuus est; Quod credere quia dementissimum est. ita pro-
nuntiabitur. ut precedat percontatio. sequatur interrogatio; Inter percontationem autem
interrogationem. hoc veteres interesse dixerunt; Quod ad percontationem multa
responderi possunt; Ad interrogationem vero aut non. aut etiam; Pronuntia-
bitur ergo ita. Ut post percontationem qua dicimus. quis accusabit adversus electos
dei. illud quod sequitur. sono interrogantis enuntietur; Deus qui iustificat. Ut
tacite respondeatur. non; Et item percontemur; Quis est qui condempnet. Rursus
que interrogemus; Christus ihesus qui mortuus est. magis autem qui resurrexit. qui est
in dextera dei. qui et interpellat pro nobis. Ut ubique tacite respondeatur.
non; At vero illo in loco ubi ait. quid ergo dicemus. Quia gentes que non
sectabantur iusticiam. apprehenderunt iusticiam; Nisi post percontationem qua
dictum est. quid ergo dicemus. responsio subinferatur. quia gentes que non secta-
bant iusticiam. apprehenderunt iusticiam. textus consequens non coherebit;
Quolibet autem voce pronuntietur illud quod nathanael dixit. a nazareth

Ex libro de doctrina christiana III.

Qualiter demus percontare ambiguas interrogationes.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

potest aliquid esse bonum. sive affirmanti ut illud solum ad interrogationem
pertineat quod ait; a nazareth; Sive totum cum dubitacione interrogantis.
non video quomodo discernatur; Utrumque autem sensus fidem non impedit; Est etiam
ambiguitas in sono dubio sillabarum. et hec utique ad pronuntiationem pertinet
nam quod scriptum est. non est absconditum os meum a te quod fecisti in abscondito.
non elucet legenti. utrum correpta o. litteram pronuntiet an productam; Si
enim corripiat ab eo quod sunt ossa; Si autem producat. ab eo quod sunt ora intelligitur nu-
meri singularis; Sed talia lingue precedentis inspectione diiudicantur;
nam in greco non osthoma. sed osteon positum est; Unde plerumque loquendi consuetudo
vulgaris. utilior est significandis rebus quam integritas litterata; Mallem quippe
cum barbarismo dici. non est absconditum a te ossum meum. quam ut ideo esset
minus apertum quia magis latinum est; Sed aliquando dubius sillabe sonus etiam
vicino verbo. ad eandem sentenciam pertinenti iudicatur; Sicuti est illud apostoli.
que predico vobis sicut et predixi. quoniam qui talia agunt. regnum dei non possidebunt;
Si tantummodo dixisset que predico vobis. neque subiunxisset sicut predixi. non nisi ad co-
dicem precedentis lingue recurrendum esset. Ut cognosceremus utrum in hoc quod
dixit predico. producenda an corripienda esset sillaba media. Nunc autem
manifestum est producendam esse. Non enim ait sicut predicavi sed sicut predixi. Non solum autem
iste sed etiam ille ambiguitates. que non ad distinctionem vel ad pronuntiationem per-
tinent. similiter considerande sunt; Qualis illa est ad thessalonicenses; Prop-
terea consolati sumus fratres in vobis; Dubium est enim utrum o fratres an hos fratres; Neutrum
autem horum est contra fidem; Sed greca lingua hos casus pares non habet; Et
ideo illa inspecta renuntiatur vocativus. id est o fratres; Quod si voluisset in-
terpres dicere. propterea consolationem habuimus fratres in vobis. minus servitum esset
verbis. sed minus de sentencia dubitaretur; Aut certe adderetur nostri; Nemo enim fere
ambigeret vocativum casum esse. cum audiret propterea consolati sumus fratres nostri
in vobis; Sed iam hoc periculosius permittitur; Ita factum est in illa ad corinthios
cum ait apostolus; Quotidie morior per vestram gloriam fratres. quam habeo in christo
ihesu; Ait enim quidam interpres; Quotidie morior per vestram iuro gloriam; Quia
in greco vox iurantis manifesta est. sine ambiguo sono; Rarissime igitur

125

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

et difficillime inueniri potest ambiguitas in propriis uerbis. quantum ad libros
diuinarum scripturarum spectat. quam non aut circumstantia ipsa sermo-
nis qua cognoscitur scriptorum intentio. aut interpretum conlatio. aut precedentis
lingue soluat inspectio; Qui est ad dexteram dei qui etiam interpellat pro
Ex tract ps lxxx v. nobis; Caput nostrum. ad dexteram patris interpellat pro nobis; Alia membra recipit
alia flagellat. alia mundat. alia consolatur; Alia creat. alia uocat.
alia reuocat. Alia corrigit. alia redintegrat. Certe recte admonet
membra sua ut sursum cor habeant; Audiant ergo et faciant; Leuent
ad illum. quod male est in terra; Ibi non putrescit cor si leuetur ad dominum;
F rumentum si haberes in inferioribus. ne putresceret leuares ad superiora
F rumento tuo mutare quereris locum. et cor permittis in terra putrescere.
F rumentum leuares in superiora. cor leua in celum; Et unde inquis possim;
I ter tuum ad dominum. uoluntas tua est. Amando accedis. neglegendo dis-
cedis; Stans in terra in celo es. si diligis dominum; Non enim sic leuatur cor.
quomodo leuatur corpus; Corpus ut leuetur. locum mutat; Cor ut leuetur. uolunta-
tem mutat; Quis nos separabit a caritate Christi. Tribulatio. an angustia. an persecutio.
An fames. an nuditas. an gladius; Spes ergo hec est. ad iustificationem pertinens Ex sermone de uerbis apostoli
peregrinationis nostre; Ipsum apostolum audi; Adoptionem inquit expectantes.
in nobis met ipsis ingemiscimus; Adhuc ubi est gemitus. iam potest dici illa fe-
licitas de qua scriptura dicit. transiit labor et gemitus; Ergo adhuc in-
quit. in nobis met ipsis ingemescimus. adoptionem expectantes redemptionem
corporis nostri; Adhuc ingemescimus; Quare? Spe. nam spe salui facti sumus;
S pes autem que uidetur non est spes. Si autem uidet quis. quid sperat; Si autem
que non uidemus speramus. per patientiam expectamus; In hac ergo
patientia. martyres coronantur; Desiderabant que non uidebant. con-
temnebant que ferebant; In hac spe dicebant; Quis nos separabit a cari-
tate Christi; Tribulatio. an angustia. an persecutio. an fames. an nuditas.
an gladius; Quia propter te; Et ubi est propter quem; Quia propter te inquit.
mortificamur tota die. Propter te. Et ubi est; Beati qui non uiderunt et
crediderunt; Ecce ubi est. Intus est quia in fide ipsa intus ipse est;
A n fallit nos apostolus qui dicit. habitare Christum per fidem in cordibus nostris; Modo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

p fidē. tunc p speciem; Modo p fidē quā diu in uia, q̄diu in peregrinatione;
Quā diu .n. sumus in corpore. peregrinamur a dn̄o; P fidem enī ambulam̄
nō p speciē; Si hoc ē fidē. quid erit speciē; Audi quid erit; Ut sit ds̄ omīa
in omīb; Quid ē omīa; Quicquid hic querebas. quicquid hic p magno habe-
bas. ipse tibi erit; Iam .n. exaltabit caput meū; Amabā manducare &
bibere; Ipse t̄ erit cib. ipse pot. [liberti] Uolebas sanitatē corporis fragilē. transe-
untē; Ipse tibi immortalitas erit; Querebā diuitias; Auaritia quid enī
tibi sufficit. Sꝫ; quid amabas; Gloriam. honores; Ds̄ erit tibi gloria. cui
& modo dr̄ gloria mea. exaltans caput meū; Caput meū xp̄s ē. Sꝫ; quid
miraris; Qua caput. & cetera mbra; Tunc erit ds̄ omīa in omīb; Hoc em̄
credim̄. hoc modo speramus; Cū uenerimus. tenebimus; Et iā uisio
erit non fides; Caritas quid; Nunquid & ipsa modo ē. & tunc non erit;
Si amamus credendo & non uidendo. quo m̄ amabim̄ uidendo & tenendo;
Ergo caritas non tantū erit. sꝫ pfecta erit; Dicit aūt aplꝰ; Fides. spes. cari-
tas. tria hec; Maior aūt hor caritas; Hanc habentes. & in nobis nutrientē.
securi illo adiuuante pseuerantes in eo dicamus; Quis nos separabit a carita-
te di donec ipse misereat; Tribulatio. an angustia. an fames. an nuditas.
an periculū. an gladius; Qm̄ ppt̄ te mortificam̄ tota die. deputati sumus
ut oues occisionis; Et quis supportat. quis omīa tolerat; Sꝫ; in his omīb
superamus; Pr̄ eum qui dilexit nos; Ergo si ds̄ p nob. quis contra nos;
Sicut scriptū ē. qꝛ ppt̄ te mortificam̄ tota die. estimati sum̄ sic oues occisi-
onis; Psalm iste filiis chore dicit sicut ei titulus pfert; Interptat aūt cho-
re. caluitium uel ca[luaria]; Et inuenimus in euangelio dnm̄ ihm̄ xpm̄
crucifixum; Ergo clarū est. quod filiis passionis eius cantet hic psalmus;
Habem aūt hinc euidentissimū testimoniū & firmissimū apli pauli; Quia
cū in persecutione gentiliū laboraret eccla. hinc sumpsit uersum. quem in-
poneret ad exortacionē. & consolationē patientie; Hinc .n. dictū est.
quod ille in epla sua posuit; Propt̄ te mortificam̄ tota die deputati sum̄
ut oues occisionis; Vocē ḡ martyrū audiam̄ in psalmo; Et uox martyrum
uidete quā bonā causam habeat. cū dicit in psalmo ppt̄ te; Nā & dn̄s
ideo addidit ppt̄ iusticiam. cū diceret. beati qui psecutionē patiunt

[Margin: Erit ds̄ erit oīa ī oīb;]
[Margin: Cū uenerim̄. tenebim̄. Et iā uisio erit. nō fides.]
[Margin: Titulꝰ psl. xliii.]
[Margin: In loco caluarie]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ppt iusticia; ł Nequis q͂ psecutione͂ patiens. ex ipsa pena querat glam;
Q͂ bona͂ habens causa͂; Et hinc exortatus suos ait; Beati eritis. cu͂ uob illa et
illa fecerint. homines ppt nom͂ meum; Ipse nouit occulta cordis; Quod est
nouit occulta; Qm͂ ppt te mortificam͂ tota die deputati sum͂ uelut oues
occisionis; Potes en͂ uidere mortificari homine͂; Quare mortificet͂ nes
cis; Ds hoc nouit, res in oculto est; S; dicet m͂ aliquis; Ecce pnomine
xpi detinet͂ur. nom͂. xpi. cofitet͂; Nonne ꝫ heretici nom͂ xpi confitentur. S;
non tam͂ ppt ipsu͂ moriunt͂; Prorsus in ipsa eccla dicam catholica; Putatis
defuisse. aut de ee. posse. qui causa uane gle paterent͂. S; si non essent
huius modi homine͂. non diceret apls; Si dedero corpus mm͂ ut ardeam.
caritate͂ aut͂ non habeam. nichil m͂ pdest; Sciebat g͂. posse ee. quosda͂
qui hoc iac tacione facerent non dilectione; Ideo obscurum est; Ds hoc
solus uidet. nos non possum͂; Ipse solus potest iudicare. qui nouit occulta
cordis; Quesierunt martyres xpm͂. cofitendo; Tenuerunt moriendo; Mag
no lucro. pdiderunt animas suas. Locu͂ pdente͂. corona uincentes; Corona
inqua͂ uincentes. eterna sine fine regnantes; Fit denuq; immo fac tu͂
est in eis. quod dns subsequent͂ adiunxit; Et qui pdiderit anima͂ suam
ppt me. inueniet eam; Qui pdiderit inquid ppt me; Tota causa ibi est;
Qui pdiderit no͂ quom͂ cu͂q; no͂ qualibet causa. s; ppt me; Illi. ꝫ ia͂ in
pphetia dixerunt martyres. ppt te mortificam͂ tota die; Ppterea marty
re͂ no͂ facit pena. s; causa; Quado dns passus est. tres cruces causa discreuit
Int͂ duos latrone͂ crucifixus erat; Hinc ꝫ inde facinorosi co͂fixi. in medio
ipse; Et tanq. illud lignu͂ tribunal eet. insultante͂ damnauit. co͂fiten
te͂ saluauit; Quid faciet iudicaturus. si hoc potuit iudicatus. Ia͂ g͂
discernebat cruces; Ia͂ si pena int͂rogaret. similis erat xps latronib; S;
int͂roget quis crucem; Xps quare co͂fixus est. Respondet nob ppt uos; Dicant
illi et martyres. qm͂ ppt te; Ipse ppt nos. ꝫ nos ppt illum; S; ipse ppt no.
ut co͂ferret nob beneficium; ł Nos ppt illum. no͂ ad impciendu͂ illi benefici
um; Proinde in utroq; nobis co͂sultu͂ est; Et quod manat ex illo. uenit
ad no; Et quod fit ppt illum. redit ad nos; Ipse ÷ en͂ de quo dicit. aia que
letat͂ in dno; ~~Dixit dns~~ dno ~~meo~~ ds meus es tu. qm͂ bonoꝝ meoꝝ non eges;

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Quid est bonorum et meorum nisi a te datorum? Et quo modo egit aliquando bono, a quo omne bonum datur. Quid est miramini fratres si amatores dei martyres tanta pertulerunt ut acquirerent deum. Amatores auri uidete quanta patiantur; hiemalibus asperitatibus se nauigando committunt. Sic feruet auaritia ut nulla formidet frigora; iactantur uentis, suspenduntur, deprimuntur fluctibus, innumerabilibus periculis usque ad mortem agitantur. Dicant ipsi auro: Propter te mortificamur tota die. Dicant martyres christo: propter te mortificamur tota die. Uox similis, sed causa dissimilis. Ecce utrique dicunt: isti christo, illi auro: propter te mortificamur tota die. Respondeat martyribus christus: Si amaueris inuenies me. Respondeat aurum auaris: Si naufragaueris perdes et me et te. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Preter hec autem mala huius uite bonis malisque communia, habent in ea iusti etiam proprios quosdam labores suos, quibus aduersus uitia militant, et in talium preliorum temptationibus periculisque uersantur. Aliquando enim concitatius, aliquando remissius, non tamen desinit caro concupiscere aduersus spiritum et spiritus aduersus carnem. Ut non ea que uolumus faciamus, omnem malam concupiscentiam consumendo, sed eam nobis quantum diuinitus adiuti possumus non ei consentiendo subdamus; uigiliis continuis excubantes, ne regnet peccatum in nostro mortali corpore ad obediendum desideriis eius. Ne membra nostra exhibeantur iniquitatis arma peccato; ne oculus sequatur concupiscentiam; ne in hoc bello laborum periculorumque plenissimo, uel de uiribus nostris speretur facienda uictoria, uel uiribus nostris facta tribuatur, sed eius gratie de quo ait apostolus: Gratias autem deo qui dat nobis uictoriam per dominum nostrum ihesum christum. Qui et alio loco: In his inquit omnibus superuincimus per eum qui dilexit nos. Sciamus tamen quantalibet uirtute preliandi uitiis repugnemus, uel etiam uitia superemus et subiugemus, quamdiu sumus in hoc corpore, nobis deesse non posse unde dicamus deo: dimitte nobis debita nostra. In illo autem regno ubi semper cum corporibus immortalibus erimus, nec prelia nobis erunt ulla nec debita; que nusquam et nunquam essent, si natura nostra sicut recta creata est permansisset. Ac per hoc etiam nostrum istud

[Margin:] Nota contra mortem ad dilectores mundi.

[Margin:] Dicat auarus auro: propter te mortificamur tota die.

[Margin:] Ex lib. de ciuitate dei xxii.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

constitutus in quo periclitamur . et de quo nos uictoria nouissima . cupimus
liberari . ad uitę huius mala pertinet . quam tot tantorumque testimonio ma-
lorum . probamus esse . dampnatam ; Certus enim sum quod neque mors . neque uita . neque
angeli . neque principatus . neque instantia . neque futura . neque fortitudines . neque
altitudo . neque profundum . neque creatura alia . poterit nos separare a ca-
ritate dei . quę est in Christo Ihesu domino nostro ; Audiamus ergo quę sine bonorum nobis — Ex libro de moribus ecclesię chatolicę
Christe prescribas . quo nos summo amore tendere iubes ; Diliges inquit dominum
deum tuum ex toto corde tuo . et ex tota anima tua . et ex tota mente tua ; Quid
ius amplius ; Et paulus . diligentibus inquid deum . omnia procedunt in bonum
et etiam ipsius dilectionis modum ; Quis ergo nos separabit a caritate
Christi . et cetera ; Et post pauca ; Certus sum enim . quia neque mors . neque
uita . et reliqua ; Si ergo nulla res ab eius caritate nos separat . quid
esse . non solum melius . sed etiam certius hoc bono potest ; Nemo nos sepa-
rat inde . minando mortem ; Id ipsum enim quod diligimus deum . mori non
potest ; Nisi dum non diligit deum . cui mors ipsa est non diligere deum ; Quod
nichil est aliud . quam ei quicquam in diligendo . atque sequendo preponere ; Ne-
mo inde separat . pollicendo uitam ; Nemo . enim ab ipso fonte separat . aquam
pollicendo ; Non separat angelus . Non enim est angelus cui inheremus deo . mente potentior
tentior ; Non separat uirtus ; Si illa uirtus hic nominata est . quę aliquam
potestatem in hoc mundo tenet . toto mundo est omnino sublimior . mens in-
herens deo ; Sin illa uirtus dicta est . quę ipsius animi nostri rectissima
affectio est . si in alio est . fauet ut coniungamur deo ; Si in nobis est ipsa con-
iungit ; Non separant instantem molestię ; Hoc enim leuiore eas sentimus . quo
ei a quo non separare moliuntur . artius inheremus ; Non separat promissio futu-
rorum . Nam et quicquid boni futurum est . certius promittit deus . Et nichil est
ipso deo melius . qui iam profecto bene sibi inherentibus presens est ; Veritatem
dico in Christo non mentior . contestantem mihi conscientia mea in spiritu sancto quia
tristicia est mihi magna . et continuus dolor cordi meo ; Optabam enim
ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis . cognatis secundum carnem . qui sunt
israhelitę ; Quorum est adoptio . et gloria . et testamenta . et legis constitucio . et
obsequium . et promissiones . Quorum patres . et ex quibus Christus secundum carnem .

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ex libris cōtra faustū manicheū.

quę ē sup omīa ds̄ benedictus in sęcla; Quid potest habundantius dici, quid ex
p̄sius declarari. quid sane tutius cōmendari. Quę ē enī adoptio israhelitarū. nisi p
filium dī; Unde ad galathas dicit; Cū aut̄ uenit plenitudo temporis. misit
ds̄ filium suum factum ex muliere. factū sub lege. ut eos qui sub lege erant
redimeret. ut adoptionē filiorū reciperemus; Et quę gl̄a eorū, nisi p̄cipue illa
de qua idē apl̄s ad eosdē romanos dicit; Quid aut̄ amplius ē iudeo. aut
quę utilitas circūcisionis. Multū p omnē modū. p̄mū quidē. quia credita
sunt illis eloquia dī; Iam u testamenta cur dicit ad israhelitas p̄cipue pti
nere. nisi quia et uetus testamentū ē illis datū. et nouum in uetere figu
ratū. Et legis constitutionē, et pmissiones; De quo pmissiones, nisi de xp̄o.
Quod breuiter alio loco determinat. cū de xp̄o loquitur dicens; Quot quot enī sr̄
pmissiones dī. in illo etiam; Dicit in pp̄li israhelitarū ēē. legis constitutionē.
Dicit etiā finis enī legis xp̄s. ad iusticiam omī credenti; Dicit etiam de
xp̄o loquens; Quot quot enī sunt pmissiones dī. in illo etiā; Et tu m̄ dicis.
israhelitas de xp̄o nichil p̄dixisse pphetas. Quid g̊ restat. nisi ut eligam utrū
manicheo credā. fabulā uanā et longam cōtra paulū narranti. an paulo
p̄monenti, si quis uob̄. euangelizauerit p̄t quā qd̄ euangelizauimus uob̄.

Ex tract psl. lxxvii.

anathema sit; Dic g̊ pepercit illi genti. ut non accenderet omnē iram suam.
ad eam penitus eradicandam. atq; finiendam; Quod in ub̄. eius. et intercessione
pro peccatis illorū moysi serui eius. euidenter apparet; Ubi dicit ds̄;
Delam eos et faciam te in gentē magnā; Ille intercedit paratior deleri

Ex tract psl. cv.

pro illis. quam ipsos; Sciens apud misericordē se id agere; Ut eum nullo
modo deleret ipsum. etiam illis parceret ppt ipsum; Si non moyses
electus eius. stetisset in cōfractione in conspectu eius; Non ita dicit
stetisse in cōfractione ~~in cōspectu eius~~ quasi ut frangeret iram dī; Sed;
in cōfractione. idē. in plaga. qua erat illi feriendi obiecerit semet ipsū
pro eis dicens; Si dimittis illis peccatū. dimitte; Sin aut̄ dele me. de li
bro tuo; Ubi demonstratū ē intercessio scōrū quantū ualeat apud deum;
Securus enī moyses de iusticia dī. qua eum delere non posset. impetrauit
misericordiam. ne illos quos iuste posset deleret; Ita stetit in cōfractione in

Ex tract psl. lxi.

conspectu eius. ut auerteret iram eius ne disperderet eos; Ille g̊ rex eius qui

g̊ pro ista oro ... (marginal note)

pro illis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

eam fundauit altissimus ipse in ea homo factus est humillimus; De xpo enim
dictu e. cu laudaret excellentia ppli primi. et deleretur fracti nimi natu
rale; Quorum patres. ex quib. xps secdm carnem. q e sup omia ds benedictus
in secla; Ex quib. xps secdm carne; Tamqua ex ipsor q homo factus e. in ea.
ut sup omia ds benedictus in secla. quia ipse fundauit eam altissimus; Ex
quib. xps secdm carne. filius dd. Qui e. sup omia ds benedictus in secla. dns
dd. Quamuis nec sic quide dignu erit. inquit. exitum credere dni. et dni — Ex libris ctra faustu manicheu cap. VII.
xpianor; Quasi nos ipsa / diuina natura ex femina itum exitisse credam,
on ne modo comemoraui. apli testimonium. ubi ait de iudeis. Quorum pa
tres. et ex quib. xps secdm carne. qui e. ds benedictus in secla sup omia; Xps g.
dns et saluator nr. filius di uer secdm diuinitate. et filius hominis uerus.
secdm carne. non ex eo quod est sup omia ds benedictus in secla. ex femina na
tus est. s; ex illa infirmitate. qua suscepit ex nob. ut in ea moreret p nobis.
et eam sanaret in nob. Non ex forma di in qua cu eet non rapina arbitrat
est esse se equalem do natus ex femina est; S; ex forma serui. qua accipi
endo semet ipsum exinaniuit; Neq; eni ob aliud exinanisse se dictus e.
nisi accipiendo forma serui. non amittendo formam di; Illa eni natura
qua in forma di equalis est patri. incomutabilit pmanente. suscepit mu
tabilitate nram. p qua de uirgine nasceret; Non dix quod exciderit
ubum di; Non eni omes qui ex israel. hi sunt israelite. neq; quia sem sunt
abrahe. omes filii sunt; S; in isaac uocabit tibi sem; Id est, non qui filii
carnis. hi filii di. s; qui filii sunt pmissionis estimant in semine; Pro
missionis eni ubum. hoc est; Secdm hoc temp ueniam et erit sarre filius; — sarae
Dicat abrahe ds. cu de ancilla. et filio eius foras eiciendi. uoluntatem — Ex libro de ciuitate dei. x VI.
coiugis nollet implere; In isaac uocabit tibi sem; Et certe ibi sequit
et dicit; Et filium aut ancille huius. in magna gente faciam illum. q
sem tuum est; Quomodo g dictu est. in isaac uocabit tibi sem. cum
et hismaelem ds sem eius uocauerit; Exponens aut apostolus. quid sit.
in isaac uocabit tibi sem id est inquit. no qui filii carnis hi filii di. s;
filii pmissionis. deputant in semine; Ut p hoc. filii pmissionis ut sint

(c) 2006 Ministerio de Cultura

semi̅ habrahe. in isaac uocabit̅; Hoc est in xp̅m uocantur gr̅a congregant̅;
Uolens igitur beatus paulus. ostende. quod ea que p̅misit ds̅ potens est. i
facere. ibi maxime gr̅a commendat̅ cuius est. inimici; Neq; eni̅ in potesta-
te hominu̅ e̅. ut ds̅ impleat que p̅misit; et non in ipsius qui p̅misit.
Uolens & id ostendere. non potest in quo excidere u̅bum di̅; Non
eni̅ omes qui ex isrhael. hi sunt israhelite; Neq; quia sunt semi̅ a-
brahe omes filii; S; in isa ac uocabit̅ tibi semi̅; hoc e̅. non qui filii
carnis. hi filii di̅ s; filii p̅missionis deputant̅ in semi̅. Promissionis eni̅
u̅bu̅ hoc e̅. Ad hoc tempus ueniam. & erit sarre. filius; Tene mite filios
p̅missionis; Qui̅ qui p̅misit potens est. i facere; Cotra dm̅ eni̅ loquimi-
ni dicendo. nos facimus. quod ille facturum se ee̅. p̅misit; In isaac
quippe qui abrahe p̅missus e̅. filius. hi p̅figurati sunt. non qui se ip
sos iustos s; quos ds̅ fecerat ipse factur̅; Unde uniuse p̅phetam dicit
ecclesie; Ego eni̅ sum dn̅s qui facio; Propt̅ quod & filii p̅missionis uo-
cant̅; Neq; eni̅ nesciebat quid loqueret̅. tantus apl̅s. qui duo
testam̅ta in ancilla. libera. allegorica significatione distincta. ee̅.
dicebat; Uetera. filios carnis; Noua. filios p̅missionis attribuens.
Non qui filii carnis. inquit. hi filii dei. S; filii p̅missionis. deputant̅
in semi̅; Filii & carnis. p̅tinent ad t̅rena̅ iherusalem. que seruit cu̅
filiis suis; Filii aut̅ p̅missionis. ad eam que sursum est liberam.
matre̅ nr̅am. & etnam in celis; Unde p̅spicit̅. qui ad regnu̅ t̅renum
& qui p̅tineant ad regnu̅ celor̅; Istam distinctione̅. qui etiam illo
t̅p̅r p̅ di gr̅am intellegentes. filii p̅missionis effecti sunt. noui testa-
menti. heredes in occulto di̅ co̅silio deputati sunt. etiam siue tus testa
mentu̅ p̅ tempor̅ distributione̅; Non solu̅ aut̅ s; & rebecha ex uno
co̅cubitu habens isaac patre̅ nr̅m; Cu̅ eni̅ no̅ du̅ nati fuissent. aut
aliquid egissent boni. aut mali. ut secdm electionem p̅positum dei
maneret; Non ex operib; s; ex uocante dictum e̅. quia maior ser
uiet minori; Sicut scriptu̅ est. iacob dilexi. esau aut̅ odio ha
bui; Quando eni̅ dictum e̅. in isaac uocabit̅ tibi semi̅. p̅tinens utiq;

Ex libro contra iu lianu̅ .i.

Ex libro de gestis pe lagii

o diuinitus datu̅ p plo ueteri co̅gruenter mi nistrauerunt.

Ex lib de ciuitate dei .xvi.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

semen ad ciuitatem dei; Separatum est inde aliud semen abrahe. quod erat
in ancille filio. et quod futurum erat in filiis ceture; Sed adhuc erat ambi
guum de uteri geminis filiis isaac. ad utrumque an ad unum eorum illa benedic
tio perueniret; Et si ad unum quisnam esset illorum. Quod tunc declaratum
est. cum prophetice a patre benedicitur iacob; Non utique misericordie gratuite — Exempla ad sertum [illegible]
dei pertinacissima aduersentur insania; Que uenit filium hominis in qualibet — d operibus [illegible]
etate querere. et saluum facere quod perierat; Nec de inscrutabi
libus iudiciis eius audeant iudicare. cur in una eademque causa. super
alium ueniat misericordia eius. super alium maneat ira eius; Tu enim qui sunt isti
qui respondeant deo. Quando quidem illi rebecce habenti geminos.
ex uno concubitu. isaac patris nostri. cum illi nondum nati nichil egissent
boni uel mali. ut secundum electionem scilicet gratie non debiti. electionem. qua
eligendos facit. ipse non inuenit. Non ex operibus sed ex uocatione dictum est.
minori seruiturum esse maiorem; In quam sententiam beatus apostolus. etiam
testimonium prophete longe posterioris assumpsit; Iacob dilexi. esau
autem odio habui; Ut intellegeretur. hoc aptum postea per prophetam. quod
antequam illi nascerentur. erat in dei predestinatione per gratiam; Quid enim di
ligebat. in iacob. antequam natus non fecisset aliquid boni. nisi gratuite — de electione sup. iacob. esau
misericordie sue donum. Et quid oderat in esau. antequam natus non
fecisset aliquid mali. nisi originale peccatum. Nam nec in illo dili
geret iustitiam quam nullam ille fecerat. Neque in isto odisset naturam
quam bonam ipse fecerat; Cum enim rem stupendam proposuisset. quo modo
de nondum natis; Nec aliquid agentibus boni aut mali. recte dici po
tuerit. quod unum deus dilexerit. alterum odio habuerit. ipse sibi obiec
ta questione motum exprimens auditoris. quid ergo dicemus inquit; Num
quid iniquitas est apud deum. Absit; Hic ergo erat locus. ut diceret quod
isti sentiunt; Futura enim dominus opera preuidebat. quando minori maiorem
seruiturum esse. dicebat; Non autem hoc apostolus dicit; Sed potius nequisquam
de suorum operum meritis audeat gloriari. ad dei gratiam. et gloriam commen
dandam. uoluit ualere quod dicit; Cum enim dixisset absit ut sit iniqui
tas apud deum. tanquam ei diceretur. unde hoc ostendis. cum asseris

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non ex operibus sed ex vocante dictum est ei: maior serviet minori. Moyses enim dicit, inquit: Miserebor cui misertus ero, et misericordiam prestabo cui misericors fuero. Igitur non volentis neque currentis, sed miserentis est dei. Ubi non merita, ubi opera vel preterita vel futura tamquam liberi arbitrii viribus adimpleta sive adimplenda. Hanc ne ad aptam protulit apostolus de gratuita gratia, hoc est vere gratia commendatione sententiam. Hanc ne stultam fecit deus hereticorum sapientiam. Quod autem agebatur ut hoc apostolus diceret, ut eorum geminorum commemoraret exemplum, quid persuadere moliebatur, quid inculcare cupiebat? Nempe hoc quod ipsorum oppugnat amentia; quod superbi non capiunt; quod sapere nolunt qui ignorantes dei iustitiam et suam volentes constituere iustitie dei non sunt subiecti. De ipsa quippe gratia satis agebat apostolus, et ideo promissionis filios commemorabat. Quod enim promittit deus non facit nisi facit nisi deus. Commendans ergo filios promissionis, hoc prius significatum ostendit per isaac filium abrahe. Evidentius namque apparet opus dei in eo quem non genuit usitatus ordo nature de sterilibus visceribus et senectute confectis. Ut in filiis dei qui futuri prenuntiabantur, hoc esset divinum opus non humanum. In isaac, inquit, vocabitur tibi semen; hoc est non qui filii carnis hi filii dei, sed filii promissionis deputantur in semen. Promissionis enim verbum hoc est: Ad hoc tempus veniam et erit sare filius. Non solum autem, inquit, sed et rebecca ex uno concubitu habens isaac patris nostri. Quo pertinuit ut adderet: ex uno concubitu? Nisi ut non solum de suis neque de parentum meritis aliorum, sed nec de ipsius quidem unius patris mutata forte in melius voluntate glorietur iacob dicens: Ideo me creator dilexit, quia pater ei quando eum seminavit melioribus laudabilior moribus fuit. Ex uno, inquit, concubitu. Unum tunc ad eos seminandos meritum patris, unum ad concipiendos meritum matris. Que et si mater eos donec pareret visceribus portavit inclusos, et forte voluntates affectionesque variavit, non uni sed ambobus utique variavit quos pariter ventre portavit. Intentio igitur intuenda est apostoli, quo in proposito gratiam commendandam nolit eum de quo dictum est: iacob dilexi, nisi in domino gloriari. Cum eum ex eodem patre, eadem matre, uno concubitu, antequam aliquid egissent boni aut

(c) 2006 Ministerio de Cultura

mali. alterum deus diligit. alterum odit. intellegat iacob. ex illa massa
originalis peccati. ubi fratrem cum quo habuit commune causam. uidet per
iusticiam meruisse dampnari. non nisi per gratiam se potuisse discerni. Non
dum enim nascentibus inquit. nec aliquid agentibus boni aut mali. ut secundum
electionem propositum dei maneret. non ex operibus. sed ex uocante dictum. est ei
maior seruiet minori; Electionem autem gratie. nullis fieri operum. preceden
tibus meritis. Alio loco. aptissime idem apostolus; Sic ergo inquit. et in hoc tempore
reliquie per electionem gratie salue facte sunt; Si autem gratia. iam non ex operibus.
Alioquin gratia. iam non est gratia; Secundum hanc ergo gratiam. etiam propheticum tes
timonium. consequenter assumens. sicut scriptum est. inquit; Iacob dilexi. esau
autem odio habui; Et continuo; Quid ergo dicemus inquit. Numquid iniquitas
est apud deum. Absit; Sed quare absit; An propter opera que futura preuide
bat. amborum. Et hoc absit; Moyses enim dicit; Miserebor cui mi
sertus ero. et misericordiam prestabo cui misericors fuero; Igitur non uolentis
neque currentis. sed miserentis est dei; Atque ut uasis que perfecta sunt
ad perditionem. que dampnatio debita est masse. agnoscant uasa ex eadem
massa in honorem esse facta. quid eis misericordia diuina largita sit; Dicit
enim scriptura ad pharaonem; Quia ad hoc te excitaui. ut ostendam
in te potentiam meam. et ut glorificetur nomen meum in uniuersa terra; Denique
ad utrumque concludit; Ergo cuius uult miseretur. et quem uult obdurat.
Hoc facit apud quem non est iniquitas; Miseretur itaque gratuito dono. ob
durat autem iustissimo merito; Sed dicat adhuc superbi et infidelis elatio.
uel puniti. dampnabilis excusatio; Quid adhuc conqueritur; Nam uolun
tati eius quis resistit. Dicat. et audiat quod conuenit homini; O homo
tu quis es. qui respondeas deo; Audiat hec et non contemnat; Quod
si contempserit. etiam ut contemneret. se inueniat obduratum; Si autem non
contempserit. etiam ut non contemneret. se credat adiutum; Sed obdu
ratum debite. adiutum gratis; Quonam se isti excusabunt modo;
Nempe illo. quem breuiter tamquam ex eorum uoce. sibi obiecit apostolus. ut di
cant; Quid adhuc conqueritur; Nam uoluntati eius quis resistit; Hoc
est. enim dicere; Quid de nobis sit querela. quod deum offendamus male

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uiuendo. Cum illius uoluntati nemo possit resistere. qui nos obdurauit
misericordiam non praestando; Si ergo illos non pudet hac excusatione
non nobis sed apostolo contra dicere. cur nos pigeat eis quod dixit apostolus
hoc idem atque identidem dicere; O homo tu quis es qui respondeas
deo. Numquid dicit figmentum ei qui se finxit. quare sic me fecisti;
An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa itaque meri
to iuste damnata facere aliud uas in honorem indebitum propter
misericordiae gratiam. aliud in contumeliam debitum propter iram iustitiae.
Et ut notas faceret diuitias gloriae suae in uasa misericordiae. Sic
ostendens quid eis largiatur; Cum id supplicium recipiant uasa irae.
quod pariter omnibus debebatur; Satis sit interim christiano. ex fide adhuc
uiuenti. et nondum cernenti quod nondum perfectum est. sed ex parte
scienti. nosse uel credere. quod neminem deus liberet. nisi gratui
ta misericordia per dominum nostrum iesum christum; Et neminem damnet. nisi ae
quissima ueritate per eundem dominum nostrum iesum christum; Cur autem
illum potius quam illum liberet. aut non liberet. scrutetur qui potest.
iudiciorum eius tam magnum profundum; Verumtamen caueat praecipitium; Num
quid enim iniquitas apud deum. Absit. Sed inscrutabilia sunt iudicia eius
et inuestigabiles uiae eius; Hic isti iterum liberi arbitrii defensores.
immo deceptores. quia inflatores. et inflatores quia praesumptores. non
aduersum nos sed aduersus euangelium locuntur. quid aliud dicentes
quam id quod apostolus sibi quasi a talibus diceretur obiecit; Dicis itaque
mihi; Quid adhuc conqueritur. Nam uoluntati eius quis resistit.
Hanc contradictionem sibi met ipsi tamquam ab altero opposuit.
uelut ex eorum uoce qui nolunt accipere quod superius dixerat. ergo
cuius uult miseretur. et quem uult obdurat; Talibus itaque cum apostolo
dicamus; Non enim melius illo inuenire possumus. quid dicamus
O homo tu quis es qui respondeas deo. Quaerimus meritum obdura
tionis. et inuenimus; Merito namque peccati uniuersa massa damna
ta est; Nec obdurat deus impertiendo malitiam. sed non impertiendo mi
sericordiam; Quibus enim non impertitur. nec digni sunt nec merentur;

Absit.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ne potius ut non imputatur. hoc digni sunt. hoc merentur; Querimus autem misericordie
meritum. nec invenimus. quia nullum est; Ne gratia evacuetur. si non
gratis donatur sed meritis redditur; Si enim dixerimus. fidem precessisse in qua
esset meritum gratie. quid meriti habebat homo ante fidem. ut acciperet fidem
Quid enim habet quod non accepit; Si autem accepit quid gloriatur quasi
non acceperit. Sicut enim non haberet homo sapientiam. intel
lectum. consilium. fortitudinem. scientiam. pietatem. timorem dei. nisi
secundum propheticum eloquium. accepisset spiritum sapientie et intellectus.
consilii et fortitudinis. scientie. et pietatis. et timoris dei. sic non haberet virtutem
et caritatem. continentiam. nisi accepto spiritu. de quo dicit apostolus. non
enim accepimus spiritum timoris sed virtutis. et caritatis. et continentie. ita non
haberet fidem nisi accepisset spiritum fidei. de quo idem ipse dicit; Haben
tes autem eundem spiritum fidei. secundum quod scriptum est. credidi propter quod
et locutus sum. et nos credimus propter quod loquimur; Non autem merito
accepi. sed misericordia eius qui cuius vult miseretur. manifestissime osten
dit. ubi de se ipso ait; Misericordiam consecutus sum. ut fidelis essem.
Item lectionis eiusdem. explanatio; Non solum autem sed et rebecca. ex
uno concubitu. habens isaac patris nostri; Non solum inquit ysaac promissus Ex lib. ad simplicianum epm.
est. cum dictum est. ad hoc tempus veniam. et erit sarre filius. qui utique
nullis operibus promeruerat dominum. ut nasciturus promitteretur. ut in ysaac vo
caretur semen abrahe; Id est illi pertinerent ad sortem sanctorum que in christo est.
qui se intelligerent. filios promissionis; Non superbientes. de me
ritis suis. sed gratie vocationis deputantes quod coheredes essent christi; Cum
enim promissum est ut essent. nichil utique meruerunt. qui nondum erant
Sed et rebecca ex uno concubitu. habens isaac patris nostri; Vigilantissime ait.
ex uno concubitu; Gemini enim concepti erant; Ne vel paternis meritis tribu
eretur. siquis quam forte diceret; Ideo talis natus est filius. quia pater
ita erat affectus. illo in tempore cum seminaret in utero matris; Aut ita erat ma
ter affecta. cum eum concepit; Simul enim ambo sunt uno tempore concepti.
Quod autem dictum est. maior serviet minori. nemo fere nostrorum Ex libro de civitate dei. xvi.
aliter intellexit. quam maiorem populum iudeorum minori christiano populo

seruiturum; Et re uera. quã uis ingentẽ iudeorum que nata est de maiore
cui duo nomina erant. nam & esau uocabatur. & edom. unde ydumei
hoc uideri possit impletum. quod postea superanda erat. a ppl'o qui ortus est
ex minore. id est israhelitico. cuiq; fuerat futura subiecta. tamẽ in aliquid
maius intentum fuisse istam ppheciam qua dictum est. ppl's pplm supera
bit. & maior seruiet minori. cõuenientius creditur; Et quid est hoc;
Nisi quod in iudeis & xpianis. cernitur impleri; Et continuo; Quid ergo
dicemus inquit; Numquid iniquitas apud dm̃. Absit; Sed quare absit;
Num ppt opera que futura puidebat amborum; Immo & hoc absit; Mo
ysi enim dicit; Miserebor cui misereor. & misericordiam prestabo. cui miseri
cors fuero; Igitur non uolentis. neq; currentis. sed miserentis est di; Hoc si
attenderes. non extolleres. contra gratiam. merita uoluntatis. ubi audis.
Neq; uolentis. neq; currentis. s; miserentis. est di; Non ergo ideo
misertus est ds. quia uoluit. & cucurrit iacob. s; ideo uoluit. & cu
currit iacob. quia misertus est ds. Paratur enim uoluntas. a dno;
Et a dño gressus hominis dirigetur. & uiam eius uolet; Deinde. quia
ppt iacob. dicta est ista sentencia generalis. non uolenti. neq; curren
tis. s; miserentis est di. datur etiam exemplum de pharaone. ppt id
quod dictum est. esau autem odio habui; Et subiectur; Dicit enim
scriptura. pharaoni; Quia ad hoc te excitaui. ut ostendam in te uir
tutem meam. ut annuntietur nomen meum in uniuersa terra;
Post hec ad utrumq; cõcludit; Ergo cuius uult miseretur. et quem uult
obdurat; Sed miseretur utiq; secdm gratiam que gratis datur. Non meritis
redditur; Obdurat autem. secdm iudicium quod meritis redditur; De massa
quippe damnata. facere uas in honorem. manifesta est gratia; Facere autem mele
uas in contumeliam. iustum iudicium est; Neq; enim quo modo dic
tum est non uolentis. neq; currentis. s; miserentis. est dei. ita etiam
dictum e nõ uolenti. neq; currentis s; obdurantis est dei; Unde datur
intellegi. quod infra utrumq; posuit ergo cuius uult miseretur. & quem
uult obdurat. ita sentencie superiori posse cõgruere; Ut obduratio
di sit. nolle misereri; Ut non ab illo inrogetur aliquid quo sit homo

Ex libro cõtra iulianũ .I.

Ex libro ad simplicianũ epm.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

deterior e[ss]e constantiū quo sit melior non erogetur; Quod si fit. nulla dis

tinctione meritorum. quis non erumpat in illam uocem. quam sibi ipse

obiecit apls; Dicis itaq; michi. Quid adhuc cōqueritur; Nam uoluntati

eius quis resistit. Conqueritur enī ds sepe de hominib; sicut p innumera

biles apparet scripturarum locos. quod nolunt. credere. & recte uiuere; Vn

et fideles. & facientes. uoluntatē eius. cōseruari dicuntur. sine querella

qđ de illis non queratur scriptura; Sed quid cōqueritur ait; Nā uolū

tati eius quis resistit. quando cuius uult miseretur. & quē uult obdurat;

h Huius inpudentiam. questionis. ita retundit apls. O hō tu quis es qui

respondeas dō. Sic enī respondet dō cui displicet. quod de peccatorib;

conqueritur ds. quasi quemquam ds peccare cogat; Cum ipse nemini cē

peccare cogat. sed tantūmodo quib;dam peccantib; misericordiam iustifica

tionis sue nō largiatur; Et ob hoc dicatur obdurare peccantes quosdam.

quia eor non miseretur. non quia impellit ut peccent; Eor

autē non miseretur. quib; misericordiam non ēē. p̄bendam. equitate e

occultissima. & ab humanis sensib; remotissima iudicat. Et si hoc mouet.

quod uoluntati eius nullus resistit. quia cui uult subuenit. & quē

uult deserit. cum et ille cui subuenit. & ille quem deserit. ex eadem

massa sint peccatorum. & quamuis debeat utriq; supplicium. ab uno ta

mē exigatur. alteri donetur; Si hoc ergo mouet. o homo tu quis es

qui respondeas deo; Arbitror enim. sub eadem significatione

positum quod dictum est. ó homo. sub qua illud dicitur; Nonne

ne homines estis. & secundum hominem ambulatis. Numquid dicit

figmentum ei qui se finxit. quare sic me fecisti; Aut non habet

potestatē. figulus luti. ex eadem massa aliud quidem uas facere in

honorem. aliud in cōtumeliam; Cum uniuersa massa ista merito — Excepta ad sixtū prbm

dampnata est cōtumeliam debitam reddit iusticia. honorem donat

indebitum grā; Non meritorum p̄rogatiua. non fatali necessitate. nō

temeritate fortune. sed altitudine diuitiarum sapientie. & scientie di.

quam nō aperit. sꝫ clausam miratur apls. clamans

o O altitudo diuitiarum. sapientie. & scientie di. quam inscrutabilia sunt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ex lib. ad bonifaciu ppm urbis ctra pelagianos

iudicia eius. investigabiles vie eius. Quod responsum. sunt apto ... Qui cu istos geminos ad documentu gratuite gre comemorandos videret. non du natis inquit. nec aliquid agentib; boni aut mali. ut secdm elec tionem. ppositum di maneret. non ex operib; sed ex vocante dic tum est quia maior serviet minori; Deinde adiungens testimoni um pphe longe post quide ista dicentis. sed tam de hac re antiquum di co silium declarantis. sicut scriptu est inquit iacob dilexi. esau aut odio habui; Hic ergo doctor gentium. in fide et veritate. istos gemi nos nondum natos. nichil boni aut mali egisse testatur. ut gra comer idet. Ut quod dictum est maior serviet minori. non ex operib; sed ex vo cante dictum intellegatur; Ut secdm electione ~~dictum intellega~~ ppositum di maneret. non meritum homi nis ante iret; Non enim dicit electione voluntatis humane. sive nature. cum par ee& in utroq; mortis. damnation is q. co dicio. Sed electionem pcul dubio gre. que non invenit eligendos sed facit; Videt utiq; quid his auditis. humana posset infirmitas. vl ignorantia cogitare; Et eande questionem. sibi ipse pponens. quid g dicemus inquit; Numquid iniquitas est apud dm. Continuo respondit absit; Rationem q. cur absit. id est cur non sit iniquitas apud dm. non ait. merita enim vl opera iudicat etia parvulorum. etiam si adhuc sint in matrno utero cons tituti. Quo m enim hoc diceret. quia iam dixerat de nondum natis et de his qui nichil adhuc egerunt boni aut mali. quod non ex operib; sed ex vocante dictum sit. maior serviet minori; Sed cum vellet ostendere. cur in his non sit iniquitas apud dm. moysi enim inquit; miserebor cui misertus ero. et misedia prestabo cui misericors fuero; Quid nos hic docuit; Nisi ex illa massa pmi homi nis cui merito mors debetur. non ad merita homi num. sed ad di misediam ptinere quod quisq; liberatur; Atq; ita non ee. iniqui tatem apud dm; Quia neq; remittendo. neq; exigendo quod debe tur. iniustus est; Ibi enim gratia est indulgentia. ubi iusta po sset ee. vindicta; Ut hoc evidentius appareret. aperta debita

q
r
r
R

xviii

(c) 2006 Ministerio de Cultura

liberato. et gratis iustificato. quantum beneficii conferatur. quod alter equaliter
reus. sine punientis iniquitate punitur; Denique sub iungit. et dicit; Igitur non uo
lentis neque currentis. sed miserentis est dei; Hoc propter eos dictum est qui per gratiam
liberati iustificantur; Propter eos autem super quos ira dei manet. quia et ipsis
deus bene utitur. ad docendos alios. quos liberare dignatur. sub iungit
atque ait; Dicit enim scriptura pharaoni; Quia adhoc te excitaui. ut osten
dam inte potentiam meam. et ut adnuntietur. nomen meum in uniuersa terra;
Deinde adutrumque concludens. Ergo inquit cuius uult miseretur. et quem uult
obdurat; Profecto neutrum aliqua iniquitate. sed utrumque misericordia et
ueritate; Et adhuc tam audax mouetur infirmitas; Eorum scilicet. qui
secundum coniecturas cordis humani. inscrutabilem altitudinem iudi
tiorum dei cogitare conantur; Hanc sibi ex diuerso opponens apostolus ait;
Dicis itaque michi; Quid adhuc conqueritur; Nam uoluntati eius
quis resistit; Nobis hoc dictum putemus; Quid ergo aliud quam talia
quod respondit apostolus. respondere debemus; Aut si et nos talia mouent.
quia et nos homines sumus. simul oportet omnes audiamus dicentem;
O homo tu quis es qui respondeas deo; Numquid dicit figmentum
ei qui se finxit. quare me fecisti sic; An non habet figulus
luti potestatem. ex eadem massa facere. aliud uas in honorem. aliud
in contumeliam; Hec massa si esset itaque media. ut quemadmodum nichil
boni ita nichil nec mali aliquid mereretur. Non frustra uideretur
iniquitas. ut ex ea fierent uasa in contumeliam; Cum uero per liberum
arbitrium primi hominis. in condempnationem uniuersa defluxerit
procul dubio quod ex ea fiunt uasa in honorem. non ipsius iusticie que
gratiam nulla precessit. sed dei misericordie; Quod uero in contumeliam
non iniquitati dei. que absit ut sit apud deum. sed iudicio deputan
dum est; Hoc quisquis cum ecclesia catholica sapit. Non contra gratiam
pro meritis disputat. sed misericordiam et iudicium domino cantat; Ut nec mi
sericordiam recuset ingratus. nec iudicium accuset iniustus; Item
de eadem lectione; Cum enim nondum nati fuissent. aut aliquid
egissent bonum aut malum; Cum isaac deum rogaret ut pareret

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uxori eius que sterilis fuerat. concessisset dominus quod petebat. atque haberet
illa conceptum. gestiebant gemini adhuc in utero eius inclusi; Qua moles
tia cum agitaretur. dominum interrogavit. accepit que responsum; Due gentes in
utero tuo sunt. et duo populi de ventre tuo separabuntur; Et populus populum
superabit. et maior serviet minori; Quod apostolus magnum vult intellegi
gratie documentum; Quia nondum illis natis. nec aliquid agentibus boni
seu mali. sine ullis meritis eligitur minor maiore reprobato; Quando
procul dubio. quantum attinet ad originale peccatum. ambo pares | Ex lib. i. de bapt.
erant; Quantum autem ad proprium. ullius eorum nullum erat; An forte | parvulorum.
illud iam explosum repudiatumque sentiendum est. quod anime prius | Contra i. de
in celesti habitacione peccantes. gradatim. atque paulatim. ad suorum
meritorum corpora veniant. ac pro ante gesta vita. magis minusve
corporeis pestibus affligantur; Cui opinioni quamvis sancta scrip
tura apertissime contra dicat. que cum gratiam commendaret. non
dum natis inquit neque qui aliquid egerunt boni aut mali. ut secundum
electionem propositum dei maneret. non ex operibus. sed ex vocante
dictum est quod maior serviet minori. nec ipsi tamen qui hoc sen
tiunt. evadunt huius questionis angustias. Sed in eis coar
tati. herentes. similiter o altitudo exclamaturi cogantur; Unde enim
fit. ut homo ab ineunte pueritia. modestior. ingeniosior. tempe
rantior. et magna parte libidinum victor. qui oderit avaritiam.
luxuriam detestetur. atque ad virtutes ceteras provectior aptiorque
consurgat. ibi tamen eo loco sit. ubi gratia ei predicari christiana non
possit; Quo modo enim invocabunt in quem non crediderunt; Aut quo
modo credent quem non audierunt; Quo modo autem audient.
sine predicante; Alius autem tardus ingenio. libidinosus. deditus flagi
tiis. et facinoribus. coopertus. ita gubernetur. ut audiat. credat. baptize
tur. rapiatur; Aut si detentus hic fuerit. laudabiliter hic vivat. Ubi
duo isti. tam diversa merita contraxerunt; Non dico ut iste credat.
ille non credat. quod est proprie voluntatis; Sed ut iste audiat
quod credat. ille non audiat; Hoc enim non est in homi nis

(c) 2006 Ministerio de Cultura

De opinione ...

potestate; Ubi inquam. hec tam diuersa merita contraxerunt; Si in celo egerunt aliquam uitam. ut pro suis actibus propellerentur uel laberentur in terras. congruisque sue ante actę uitę corporeis receptaculis tenerentur. ille utique melius ante hoc mortale corpus uixisse credendus est quem non multum meruit pregrauari; Qui et bonum haberet ingenium. et concupiscentiis eius mitioribus urgeretur. quas posset facile superare; Et tamen eam sibi gratiam predicari non meruit. qua sola posset a secundę mortis perditione liberari; Ille autem pro meritis deterioribus sicut putant. grauiori corpori implicatus. et ob hoc cordis obtunsi. cum carnis inlecebris. ardentissima cupidine uinceretur. et per nequissimam uitam. peccatis pristinis quibus ad hoc uenire meruerunt adderet peiora terrena. aut in cruce tamen audiuit. hodie mecum eris in paradiso; Aut alicui cohesit apostolo. cuius predicatione mutatus. et per lauacrum regenerationis saluus effectus est ut ubi abundauit peccatum. superhabundaret gratia; Quid hinc respondeant. omnino non uideo; Qui uolentes humanis coniecturis iustitiam dei defendere. et ignorantes altitudinem gratię fabulas improbabiles texuerunt; Tales ergo predestinari et citari arbitror. ut qui possunt intellegant. dei gratiam et spiritum qui ubi uult spirat. ob hoc omne ingenii genus in filiis misericordię non preterisse. itemque omne ingenii genus in gehennę filiis preterire. ut qui gloriatur in domino glorietur; Credamus igitur. et consentiamus diuinę auctoritati sanctę scripturę. que nescit falli. nec fallere; Et sicut nondum natos. ad discernenda merita eorum. aliquid boni. uel mali egisse non credimus. ita omnes sub peccato esse. quod per unum hominem intrauit in mundum. et per omnes homines pertransiit. a quo non liberat nisi gratia dei per dominum iesum christum minime dubitemus; Neque enim habet ullam contradictionem apostolica illa sententia. de geminis in Rebeccę utero. nondum agentibus. aliquid boni. aut mali; Nec tamen frustra scriptum est. nec infantem mundum esse a peccato. cuius est unius diei uita super terram; Et illud in psalmo; Ego in iniquitatibus conceptus sum. et in peccatis mater mea me in utero aluit; Et quod in adam omnes moriuntur. in quo omnes peccauerunt; Hunc autem liquido teneamus.

De libro de genesi ad litteram VI.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quelibet parentum merita traiciantur in plam. quecumq; grā dī
antequā nascatur quemq; reficeret; Haec iniquitate ēē. apud deum.
nec boni mali ue. agere quemquam qđ ad ppam psonam ptineat. ante
quam natus est; Istam quippe sententiam quam nō nulli putant. alibi
peccasse magis minusq; animas. ī pduasor meritis peccatorum. indi
uersa corpora ēē. detrusas. aplice non cōuenire sententie; Cū aptissi
me dictum sit. nichil egisse nondū natos seu boni siue mali; Quis
porro tam impie desipiat. ut dicat dn̄s malas hominum uoluntates
quas uoluerit. quando uoluerit. ubi uoluerit in bonum non posse cō
uertere; Sed cū facit. p misericordiam facit; Cū aūt non facit. p iudiciū
non facit; Qm̄ cui uult miseretur. et quē uult obdurat; Quod ut diceret
apls. grām cōmendabat; Ad eius cō mendationē. de illis in utero rebecce
geminis. fuerat iam locutus; Quibus nondū natis. nec aliquid agentibus
boni. seu mali. ut secdm electionē ppositum dī maneret. non
ex operibus. sed ex uocante dictum est quia maior seruiet minori; Propter
quod adhibuit alterum ppheticum testimonium. ubi scriptum est;
Iacob dilexi. esau autem odio habui; Sentiens aūt. quē admodum posset hoc
quod dictum est. p mouere eos qui penetrare intellegendo non possunt
hanc altitudinem grē. quid ergo dicemus ait; Numquid iniquitas
apud dm̄; Iniquum enim uidetur. ut sine ullis bonorum uel malorum
operum meritis. unū ds̄ diligat. oderit alterum; Qua in re si
futura opa. uel bona huius. uel mala illius. que ds̄ utiq; psciebat
uellet intellegi. nequaquam diceret. non ex operibus. sed diceret.
ex futuris operibus; Eoq; m̄ istam solueret questionem. immo nullā
quam solui opus eēt faceret questionē; Nunc uero cum respondisset
absit. id est. absit ut sit iniquitas apud dm̄. mox ut pbaret
nulla hoc iniquitate dī fieri. moyses enim dicit; Miserebor cui
misertus ero. et misericordiam prestabo cui misericors fuero; Quis enim
nisi insipiens. dm̄ iniquum putet. siue iudicium penale ingerat
digno. siue misericordiam prestet indigno; Deinde concludit et infert;
Igitur non uolentis. neq; currentis. sed miserentis est dei; Ambo itaq;

(c) 2006 Ministerio de Cultura

gemini natura filii uterum nascebantur. Nullis quidem operibus propriis
sed originaliter ex adam uinculo damnationis obstricti. Sed quid dicit
miserebor cui misertus ero. Iacob dilexi per misericordiam gratuitam. Esau
autem odio habui per iudicium debitum. Quod cum deberetur ambobus
in altero alter agnouit non de suis distantibus meritis sibi esse gloriandum
quod in eadem causa idem supplicium non incurrit. sed de
diuine gratie largitate. Quia non uolentis neque currentis sed mise-
rentis est dei. Altissimo quippe ac saluberrimo sacramento uniuersa
facies atque ut ita dixerim uultus sanctarum scripturarum bene in-
tuentes id admonere inuenitur ut qui gloriatur in domino glorietur.
Cum autem dei misericordiam commendasset in eo quod ait igitur non uolentis
neque currentis sed miserentis est dei. deinde ut etiam iudicium
commendaret. quia in quo non fit misericordia non iniquitas fit sed iudicium Non est enim iniqu-
itas apud deum; Continuo subiunxit atque ait; Dicit enim scriptura pharaoni;
Quia ad hoc excitaui te ut ostendam in te fortitudinem meam
et ut annuntietur nomen meum in uniuersa terra; Quibus dictis ad
utrumque concludens. id est et ad misericordiam et ad iudicium. ergo inquit
cuius uult miseretur et quem uult obdurat; Miseretur scilicet
magna bonitate. obdurat nulla iniquitate; Ut nec liberatus
de suis meritis glorietur. nec damnatus nisi de suis meritis conque-
ratur; Sola enim gratia redemptos discernit a perditis. quos in unam
perditionis concreauerat massa ab origine ducta causa communis.
Hoc autem qui eo modo audit ut dicat. quid adhuc conqueritur. nam
uoluntati eius quis resistit. tanquam propterea malus non
uideatur esse culpandus. quia deus cuius uult miseretur et quem
uult obdurat; Absit ut pudeat nos hoc respondisse. quod respon-
disse uidemus apostolum; O homo tu quis es qui respondeas deo. Num-
quid dicit figmentum ei qui se finxit. quare sic me fecisti. An non
habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud qui-
dem uas in honorem. aliud uero in contumeliam. Hoc loco enim quidam
stulti putant apostolum in responsione defecisse et inopia red-

(c) 2006 Ministerio de Cultura

reddende rationis reperisse se esse. cum tamen dicturus audaciam; Sed mag
num habet pondus quod dictum est: o homo tu quis es; Ex talibus
questionibus ad sue capacitatis considerationem revocare hominem.
verbo quidem brevi. sed re ipsa magna est redditio rationis; Si
enim hec non capit, quis est qui respondeat? Si autem capit magis
non invenit qui respondeat; Videt enim si capit universum genus
humanum tam iusto iudicio divino in apostatica radice dampnatum.
ut etiam si nullus inde liberaretur. nemo recte posset dei vituperare
iusticiam; Et qui liberantur. sic oportuisse liberari. ut ex pluribus
non liberatis. atque in dampnatione iustissima derelictis. ostenderetur
quid commeruisset universa conspersio; Et quo etiam istos debitum
iudicium dei duceret. nisi indebita eius misericordia subvenisset; Ut vo

De profundo verbis apostoli

lentium de suis meritis gloriari. omne os obstruatur; Et qui gloriatur
in domino glorietur; Multi de isto profundo querentes reddere rationem.
in fabulas vanitatis abierunt; Aliqui dicentes. quia anime sursum

Diversi errores

in celo peccant. et secundum sua ~~merita~~ peccata ad corpora pro meritis
diriguntur. et digna ibi quasi carceribus includuntur. Ierunt post
cogitationes suas; Volentes disputare de dei profundo. mersi sunt
in profundum; Occurrit enim eis apostolus volens gratiam commendare. et
elegit illos geminos in utero Rebecce. et dicit; Nondum enim na
ti. nec qui aliquid egerunt boni aut mali. Vide quemadmodum
tulit vanis hominibus fantasias conversationis animarum ante corpus
in celo; Dicunt iam ibi conversati sunt. iam aliquid boni egerunt
vel mali et pro meritis suis ad terrena corpora detrusi sunt; Displacet.
contra dicamus apostolo qui dicit; Nondum nati. nec qui aliquid
egerunt boni aut mali; Hoc autem quia propter apostoli evidentem sente
ciam. respuit catholica fides. quod anime in celis prius vivant
et conversentur. et illic recipiendorum corporum merita assumant. modo
isti novelli non audent dicere. Sed quid dicunt? Aliqui sicut
audivimus ipsorum. ita disputant; Prorsus inquiunt pro meritis suis
omnes homines moriuntur. quia peccant; Non enim est mors. nisi

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ueniens de peccato; Optime quidem et uerum dictum est; Non
esset mors. nisi ueniens de peccato; Sed ego cum hoc audio. ideo
laudo. quia illam primam mortem intueor. et illius primi hominis pec
catum; Audio enim apostolum; Sicut in adam omnes moriuntur. sic et
in xpo omnes uiuificabuntur; Per unum hominem peccatum intrauit
in mundum. et per peccatum mors. et ita in omnes homines pertransiit
in quo omnes peccauerunt; Omnes enim unus fuerunt; Sic audio
dicentem. mortem hominis de peccato esse; Non inquit; Et quid
dicis; Omnem hominem. deus modo inmortalem creat; Mirabilis noui
tas; Quid dicis. Prorsus inquit omnem hominem deus inmortalem creat
Quare ergo moriuntur paruuli infantes; Nam si dicam quare mori
untur grandes homines. dicturus es michi quia peccauerunt;
Ergo de maiorum etate non disputabo; Paruulorum infantium. contra
te testem citabo; Non locuntur. et quod dico probant; Ecce infantes
in suis interim; operibus innocentes sunt; Nichil secum. nisi quod de primo
homine traxerunt habentes; Quibus propterea est gratia xpi necessaria.
ut in xpo uiuificentur. qui in adam mortui sunt; Ut qui a in
quinati sunt generatione. purgentur regeneratione; Ipsos ergo
testes citabo; Responde mihi quare moriuntur. si omnes homines inmorta
les nascuntur. et quoniam peccant. ideo moriuntur; Quid putas dicere po
tuisse; Que aures ferunt; Peccarunt. et ipsi. Ubi peccarunt rogo te;
Quando peccarunt. quo modo peccauerunt; Bonum. et malum. quod
sit nesciunt; Peccatum accipiunt. qui preceptum non capiunt; Sed
aliud dico; Isti qui nati sunt. ut arbitraris peccarunt; Nam si non
peccarent inquis. non morerentur; Quid de illis dicis qui in utero mori
untur angustia; Et ipsi inquid peccauerunt. ideo moriuntur matri
ris; an falleris. Contra dicit apostolus; Nondum natis. nec aliquid agen
tibus boni. aut mali; Magis apostolum audio quam te; Magis apostolo credo
quam tibi. Nondum natis nec aliquid agentibus boni aut mali; Si autem
hoc testimonium refellis. uade tibi potius ad illas uagationes
et dic quae in celo peccauerunt. et unde in corpora. precipitati sunt;

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Non dico inquit; Quare non dicis; Quia dicit apls nondum natis.
neq; aliquid agentib; boni aut mali dixit non eos accusas in celo. quare
accusas in utero; Ad utrumq; respondet apls; Et eis respondet qui dicunt.
in celo peccauerunt. Et eis respondet qui dicunt. in utero peccauerunt
Quia ad utrumq; ualent uba illa que dicunt. antequam nascerent.
nichil egisse uel boni. uel mali; Ut secdm electione ppositum di ma
neret. non ex operib; set ex uocante dictum est. quia maior seruiet
Ex lib questionarii gen tit lxxii — minori; In eo quod dns respondit rebecce. due gentes in utero tuo
sunt. et duo ppli de uentre tuo separabunt. et ppls pplm superabit.
et maior seruiet minori. spuali intellegentia carnales in pplo dei
significantur p maiorem filium. spuales p minorem; Quia sicut dic
apls. non prius quod spale. sed qd animale postea spale; Solet
et sic intelligi hoc quod dictum est; Ut in esau figuratus sit maior
ppls dei. hoc est israeliticus. secdm carnem; Per iacob aut. figuratus
sit ipse iacob secdm spalem pgeniem; Sed etiam istorica pprietate.
hoc responsum inuenit ee. completum; Ubi ppls israel. hoc est iacob
minor filius. superauit idumeos. hoc est gentem quam ppagauit
esau. eosq; fecerunt tributarios. p dd. Quod diu fuerunt. usq; ad
regem sub quo idumei rebellauerunt. iugum israelitarum a ceruice
sua deposuerunt; Dicit scriptum est; Iacob dilexi. esau aut odio
Ex tract evg. s. iohannis xci — habui; Habes apte scripturam dicentem dei uoce; Iacob dilexi. esau
aut odio habui. Istos duos genuit rebecca. iacob et esau; Unus inde
eligitur. alius improbat; Unus succedit hereditatem. alt exheredatur
Non facit pplm suum ds de esau. sed facit de iacob. Sed enim unum diuisi
qui concepti sunt; Uterus unus. diuisi qui nati sunt; Numquid Non
libera peperit iacob. que libera peperit esau; Luctabantur in uentre ma
tris sue. et dictum est rebecce. cum ibi luctarentur; Duo ppli sunt
in utero tuo; Duo homines. duo ppli; Bonus ppls. malus ppls. set
tam in uno uentre luctantur; Quanti mali sunt in ecclesia; Et unus ute
rus portat. donec in fine discernant; Et boni aduersus malos clamant
et mali aduersus bonos reclamant. in unis uisceribus utriq; luctantur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Numquid semp simul erunt. In isne exitur ad lucem; Declaratur
natiuitas. que hic in sacramento signabatur; Et nunc aparebit.
iacob dilexi. esau aut odio habui. Quid ergo dicemus? Numquid
iniquitas apud deum? Absit; Moysi enim dicitur; Miserebor cui
misereor. et misericordiam pstabo. cui miserebor; Ille intelligitur
loqui et dicere. transibo ante te. de quo dicit euangelium; Cum
uenisset hora. ut transiret ihs de hoc mundo ad patrem; Cui transitus. etiam pascha interpretari phibetur; Hec itaq; magna omnino pphecia e; Ipse enim ante omnes scos transiit ad patrem. de hoc sclo. parare illis mansiones. regni celor. quas dabit eis in resurrectione mortuor; Ipse transiturus ante omnes. primo genitus amortuis factus est; Gratiam uero suam. in eo ipso ualde commendat cum dicit; Et uocabo nomine domini in conspectu tuo; Tamq in conspectu ppli israhel. cuius moyses cum hec audiret. typum gerebat; In conspectu enim gentis ipsius. ubiq; dispse. uocatur dns xps in omib. gentib; Vocabo aut dixit. non uocabor. ac tuum ubum ppassiuo pones. genere locutionis inusitato; In quo nimirum magnus sensus latet; Dic enim fortasse significare uoluit seipsum hoc facere. id est gra sua fieri. ut uocetur dns in omib. gentib. Quod uero addidit et miserebor cui misertus ero. et misedia pstabo. cui misediam pstitero. ibi plane expssius. ostendit uocationem qua nos uocauit in suum regnum. et gloriam. non p meritis nris sed p misedia sua; Ipse enim se gentes introducturum pollicebat dicens. uocabo nomine dni in conspectu tuo. comendauit hoc se misericordie facere. sicut apls dicit; Dico enim xpm ministrum fuisse circumcisionis. ppt ueritatem dei. ad confirmandas pmissiones patrum; Gentes aut sup misediam glorificare dm; Hoc ergo pdictu est. miserebor cui misertus ero. et misericordia pstabo. cui misediam prestitero; Quib. uerbis. phibuit hominem uelut de pparum uirtutum meritis gloriari. ut qui gloriatur in dno glorietur; Non enim ait. miserebor talib. et talibus. set cui misericors fuero; Ut neminem pcedentem bonis opib. suis.

Exodi est ex libro tertio c. xvi.

misericordiam tante uocationis meruisse demonstret; Et cum xps pro impiis mortuus est; Sed utrum hoc idem repetere uoluerit. cum addidit. misericordiam prestabo. cui misericordiam prestitero. ut sicut alii interpretati sunt. cui misericors fuero. an aliquid intersit nescio; Et tamen fortius ille ipse ibi sensus est; Quod autem ipsius misericordie sue firmitatem. deus ista repeticione sua monstrauit. sicut amen. amen. sicut fiat. fiat. sicut repetitio somnii pharaonis. plura que similia. aut utriusque populis. id est gentibus et hebreis. hoc modo deus pronuntiauit misericordiam se esse facturum; Quod apostolus ita dicit; Sicut enim uos aliquando non credidistis deo. nunc autem misericordiam consecuti estis illorum incredulitate. sic isti nunc non crediderunt. in uestra misericordia. ut et ipsi misericordiam consequantur; Conclusit enim deus omnes in incredulitate. ut omnium misereatur; Ex prima enim transgressione primi hominis. uniuersum genus humanum natum cum obligatione peccati. uictor diabolus possidebat; Si enim sub captiuitate non teneremur. redeptore non indigeremus; Uenit ad captiuos. non captus; Uenit ad captiuos redimendos. nichil in se captiuitatis. hoc est iniquitatis habens; Sed carne mortali peccatum nostrum portauit; Si enim carnem mortalem non haberet. unde in ligno sanguis quem pro captiuis funderet; Ille autem. qui ad captiuitatem nostram uenit cum similitudine carnis peccati. non cum carne peccati; Similitudo enim erat illa caro peccati; Uera caro. sed similis carnis peccati; Uera caro. sed non peccati caro; Si ergo uniuersus mundus. sub captiuitate tenebatur. bene dictum est; Miserebor cui misertus fuero. et misericordiam prestabo cui misericors fuero; Si enim totus mundus sub captiuitate. totus mundus in peccato. totus mundus iustissime supplitio destinatus. sed ex parte per misericordiam liberatus; Quis dicat deo. quare damnas mundum; Quo modo accusatur iudex deus. quando damnatur mundus reus; Reus est. Siquid debeas considerest pena uocatur; Hec cum a te debitum exigitur. exactor iuste reprehendatur; Reprehendatur exactor. si indebitum

Ex sententiis apostoli

alia uerba

exigit; Cum u[ero] debitum exigit. quis reprehendat exactorem. quamuis expectet donatorem; Cuius uult miseretur. et quem uult obdurat

Dicis itaque michi; Quid adhuc conqueritur; Nam uoluntati eius quis resistit; O homo tu quis es. qui respondeas deo. Qui sit ille attende. qui sis tu attende. Ille deus est. tu homo; Sed iusticiam loqui uideris tu. Et fons ille iusticie. siccatus est. Si iustum loqueris unde tibi; Aut iniustum loqueris. et debes tacere. aut iustum loqueris. et non habes nisi de fonte iusticie; Fons autem iusticie. quis est nisi deus. Primum ergo fundamentum fidei pone; Numquid iniquitas apud deum. Latere aequitas potest. esse ibi iniquitas non potest.

Expectas a me fortasse ut dicam tibi. quare cui uult miseretur et quem uult obdurat; Expectas a me homo; Si et tu homo et ego homo. ambo audiuimus; O homo tu quis es qui respondeas deo. Melior est ergo fidelis ignorantia. quam temeraria scientia;

Dominus m[eus] dicit. per apostolum xpistus loquitur. o homo tu quis es qui respondeas deo. et ego indignor quia non noui iusticiam dei. si homo sum non indignor; Excedam hominem si possum. et fontem attingam; Sed et si attigero. homini non dicam; Excedat ipse. et attingat mecum; Et quis est aliquis. qui hominem excedat. Ergo non quibusdam exprobrat apostolus. et dicit; Cum enim dicitis ego pauli. Ego apollo. nonne homines estis. Quid eos facere uolebat. quibus exprobrat quod homines erant; Homo es ad adam pertines; Pertines ad filium hominis. et forte dicit tibi. iam non uos dicam seruos. sed amicos. quoniam que audiui a patre meo. nota uobis feci; Igitur non uolentis. neque currentis. sed miserentis est dei; Si gratiam uel misericordiam uolumus. impetrare cum dicimus. fiat uoluntas tua. sicut in celo et in terra; Vel ne nos inferas in temptacionem. sed libera nos a malo; Ut quid enim ista [oratio] tanto gemitu petimus. si uolentis hominis. et currentis. non miserentis est dei; Non quia hoc sine uoluntate nostra agitur; Sed quia uoluntas non implet. quod agit. nisi diuinitus adiuuetur; Hec est fidei sanitas. que nos facit orare; Querere ut inueniamus. petere ut

R

R

Ex lib. de perfect. iusticie hominis

... e uoluntate

(c) 2006 Ministerio de Cultura

accipiamus. pulsare. ut aperiatur nob; Contra istam qui disputat
contra se ipsum claudit ostium misedię di; Nolo plura dicere de
re tanta. Quia melius eam committo fidelium gemitib. quam
sermonib meis; Ut indm credamus. & pie uiuamus. non uolentis.
neq; currentis. s; miserentis est dei; Non quia uelle non debemus
& currere. sed quia uelle ipse in nob. operatur. & currere; Unde
ipse dns ihs credentes a non credentib. id est ab irę uasis. uasa
misedię discernens. nemo inquit uenit ad me. nisi fuerit ei da
tum a patre meo; Nec quisquam si non de operib. de ipso glat
libero arbitrio uoluntatis. tamq. ab ipso incipiat meritum. cui
tanquam debitum reddatur pmium. bene operandi ipsa libtas.
audiat eundem grę pconem dicentem; Ds est enim qui operatur
in uob. & uelle. & opari. pbona uoluntate; Et alio loco. Igitur
non uolentis. neq; currentis. s; miserentis est dei; Cum pcul du
bio si homo huius etatis est ut ratione iam utat. non possit
credere. sperare. diligere. nisi uelit; Nec peruenire ad palmā
supnę uocationis di. nisi uoluntate cucurrerit; Quo modo g
non uolentis. neq; currentis. nisi quia & ipsa uoluntas sicut scrip
tum est. a domino pparat; Alioquin si ppterea dictum est
non uolentis. neq; currentis. sed miserentis est dei. quia ex utroq; fit.
id est & uoluntate hominis. & misedia dei. ut sic dictum acci
piamus. non uolentis. neq; currentis. s; miserentis est di. tanquā
diceretur. non sufficit sola uoluntas hominis. si non sit etiam.
misedia di. non g sufficit. & sola misedia di. si non sit etiā
uoluntas hominis; Ac p hoc si recte dictum est non uolentis
hominis. sed miserentis est di. quia id uoluntas hominis sola nō
implet. cur non e contrario recte dicitur. non miserentis est
di. sed uolentis est hominis. quia id misedia di sola non implet; Porro si nullus xpianus dicere audebit. non miserenti
est di sed uolentis est hominis. ne aplo apertissime. contradicat.
restat ut ppterea recte dictum intellegatur. non uolentis.

Excepta ad ualentem.

Ex lib enchiridion.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

neq; currentis. s; miserentis est di. ut totum detur dō. qui hominis uo
luntatem bonam. & pparat adiuuandam. & adiuuat pparatam
Precedit eni bona uoluntas hominis. multa dei bona. s; non omīa;
Que aut non pcedit ipsa. in eis est. & ipsa; Nam utrumq; legitur
in scis eloquiis; Et mia eius pueniet me. & mia eius subse
quet me; Nolentē. puenit ut uelit; Volentem subsequitur ne
frustra uelit; Nisi dns edificauerit domum. in uanum laborauer Ex lib ad paulinū nolanū epm.
runt edificantes eam; Quomodo g quod ds iubet. sine adiutorio ip
sius ul difficile impletur. cum si dns non edificet. in uanū edificans
laborasse dicatur; Neq; scriptum sit. est quidē uolentis. atq; curren
tis. facilius aut miserentis di; Sed scriptum sit. non uolentis neq;
currentis. sed miserentis est di; Non quia nulla hominis est uo
luntas. atq; cursus. sed quia nichil potest. nisi ille misereatur; Nec
apls dixerit. et ego. sed dixerit. non ego aut. sed gra di mecum; Nō
quia nichil boni ipse agebat. sed quia nichil ageret. si illa non ad
iuuaret; Dicit eni scriptura pharaoni. quia in hoc ipsum excitaui
te. ut ostendam inte uirtutem meam. & cetera; Et ppt hoc ipsum Ex lib qst exhodi tit. xxviiii.
conseruatus es. ut ostendam inte uirtutem meam. et ut annuntiet
nomen meum in uniuersa terra; Hec scripture uba. & apls posuit.
cum in eodem loco pdifficili uersaretur; Ibi aut & hoc ait; Si aut
uolens ds ostendere iram. et demostrare potenciam suam. attulit in
multa patientia uasa ire; Parcendo utiq; his quos malos futuros
ee. pscierat. que uasa dicit pfecta in pditione; Et ut nota
inquit faceret diuitias glorie sue in uasa mie; Unde uasorum
mie uox est in psalmis; Ds meus. mia eius pueniet me; Ds mi
demonstrauit michi in inimicis meis; Nouit g ds bene uti malis.
ut quib tam humanam naturam non ad malitiam creat; Sed
pfert eos patient. quo usq; scit oportere. non inaniter. sed utens
eis ad ammonitionem uel exercitacione bonorum; Ecce et [illegible] um
ut annuntiaretur nomen dei in uniusa terra. uasis mie
utiq; pdest; Ad eorum itaq; utilitatem pharao seruatus est.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ex lib. sententiarum prosperi

sicut in scriptura testatur. et ueritas docet; Nullum deus uel angelorum. uel
hominum crearet. quem malum futurum esse praescisset. nisi pariter nosset
quibus eos bonorum usibus commodaret; Atque ita ordinem saeculorum. quasi pulcer
rimum. carmen etiam ex quibusdam antithetis honestaret; Ergo cuius uult

Ex lib. de praedestinatione sanctorum

miseretur. et quem uult obdurat; Quando ergo pater intus auditur
et docet ut ueniatur ad filium. aufert cor lapideum. et dat cor carneum
sicut propheta praedicante promisit; Sic quippe facit filios promissionis. et uasa
misericordiae quae praeparauit in gloriam; Cur ergo non omnes docet. ut ueniant
ad xpm; Nisi quia omnes quos docet. misericordia docet; Quos autem non do
cet. iudicio non docet; Quoniam cuius uult miseretur. et quem uult obdurat;
Sed miseretur bona tribuens. obdurat digna retribuens; O homo tu quis

Ex lib. de dono perseuerantiae

es qui respondeas deo. et cetera; Quantum ad iusticiam spectat igitur.
potest et de eo qui liberatur. recte dici. et de eo qui damnatur.
tolle quod tuum est et uade; Huic autem uolo quod non debetur do
nare; An non licet michi quod uolo; Aut occulus tuus nequam est.
quia ego bonus sum; Hic ille si dicat. cur non et michi. merito au
diet; O homo tu quis es qui respondeas deo; Quem certe in uno istorum
benignissimum largitorem. in altero uero iustissimum exactorem in nul
lo tamen cernis iniustum; Cum enim iustus esset. etiam si utrumque
puniret. qui liberatur. habet unde gratias agat; Qui damnatur non
habet quod reprehendat. Sed si iam inquit hoc oportebat. ut damna
tis non omnibus. quid omnibus deberetur ostenderet. atque ita gratius suam
gratiam uasis misericordiae commendaret. cur in eadem causa. me quam illum
potius puniet. aut illum potius quam me liberabit; Hoc non
dico. si queris quare. quia fateor me non inuenire; Sed dicam;
Si ad hoc queris quare. quia in hac re sicut iusta est ira eius. sicut
magna est misericordia eius. ita inscrutabilia iudicia eius; Non in — Ex lib. quaest. lxxxiii.
hoc loco apostolus. scientes prohibuit a querendo; Sed eos qui nondum sunt
in caritate radicati. et fundati ut possint conprehendere cum omnibus sanctis
latitudinem. longitudinem. altitudinem. et profundum. et cetera
que in eodem loco exequitur; Non ergo prohibuit a querendo de

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quib. dicit; Spiritalis aut̃ omnia iudicat. ipse aut̃ a nemine iudicatur
Et illud p̃cipue; Nos aut̃ non spm̃ huius mundi accepimus. sed spm̃ qui
ex deo est. ut sciamus que a d̃o donata sunt nobis; Quos ḡ phibuit. nisi
luteos atq; t̃renos; Qui nondum intrinsecus regeniti. atq; nutriti. imaginem illius hominis portant. qui p̃mus fac tus de t̃ra terrenus; Et quia
ei a quo factus est noluit optemperare. in id lapsus est unde factus;
Meruitq; post peccatum audire. terra es. & in terram ibis; Talib. igitur hominib. dicit apl̃s; O homo tu quis es qui respondeas d̃o; Numquid figmentum ei
dicit qui se finxit. quare sic me fecisti. Quam diu ergo figmentum es. nondum p̃fectus filius. quia nondum accepisti plenissimam gr̃am. qua nob.
data est potestas. filios dĩ fieri. quo possis audire. iam non uos dicam seruos. sed amicos. tu quis es qui respondeas d̃o. & uelis dei
nosse consilium; quasi hominis tibi equalis nosse uoluisses. impudenter
faceres. nisi prius in amicitiam reciperis; Dicit ḡ portauimus imaginẽ
t̃reni. portemus & imaginem celestis; Exuentes nos ueterem hominem
induentes nouum; Ut non dicatur nob. quasi luteo figmento. numquid
dicit figmentũ ei qui se finxit. quare me sic fecisti. Nam ut manifestum sit. non sc̃ificato spũ s̃; carnali luto ista dicit. unde quid sequit̃;
An non habet potestatem figulus luti. ex eadem consparsione facere. aliud
quidem uas in honorem. aliud in contumeliam. Ex quo ergo in paradiso natura nr̃a peccauit. ab eadem diuina prudentia. non sc̃dm celum. sed sc̃dm
terram. id est non sc̃dm spm̃. sed sc̃dm carnem. mortali generatione formamur; Et omẽs una massa luti fac ti sumus. quod est massa peccati;
Cum ḡ meritum peccando amiserimus. & misericordia dĩ remota. nichil
aliud peccantib. nisi ęt̃na damnatio debeatur. quid sibi uult homo
de hac massa. ut d̃eo respondeat. & dicat. quare sic me fecisti. Si
uis ista cognoscere. noli ẽẽ lutum; Sed effice filius dei. p̃ illius
misericordiam. qui dedit potestatem filios dei fieri. credentib. in nomine eius; Non aut̃ quod tu cupis. antequam credant. diuino
nosse cupientib. Merces eni cognitionis. meritis redditur; Credendo aut̃. meritum comparatur; Ipsa aut̃ gr̃a que dat̃ p̃ fidem.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nullis nisi meritis precedentibus data est; Quod est enim meritum pec
catoris & impii; Christus autem qui pro impiis & peccatoribus mortuus est;
Vt ad credendum non merito sed gratia uocaremur; Credendo autem
etiam merito collocaremus; Peccatores autem credere iubentur ut
a peccatis credendo purgentur; Nesciunt enim quod recte uiuendo uisu
ri sunt; Quapropter cum uidere non possint nisi recte uiuant. nec
recte uiuere ualeant nisi credant. manifestum est a fide incipiendum
Vt precepta quibus credentes a seculo hoc auertuntur. cor mundum faciant
ubi uideri deus possit; Beati enim mundo corde. quoniam ipsi deum uidebunt;
Et per propheticum canitur; In simplicitate cordis querite illum; Qua
propter. recte dicitur hominibus in uetustate uite manentibus. & propterea
tenebrosum occulum animi gerentibus. o homo tu quis es qui respondeas
deo; Numquid dicit figmentum ei qui se finxit. quare sic me fecisti.
An non habet potestatem figulus luti. ex eadem conspersione facere.
aliud quidem uas in honorem. aliud in contumeliam. Expurgate
uetus fermentum. ut sitis noua conspersio. Et in ea ipsa nondum
adhuc paruulus in christo ut lacte potandus sis. Sed pueri ad ui
rum perfectum. ut sis inter illos de quibus dicitur. sapientiam loquimur
inter perfectos; Tunc demum recte & non prepostere audies. siqua sunt
de animarum occultissimis meritis. & de gratia. uel iusticia. secreta
omnipotentis dei; Iam de pharaone facile respondetur. prioribus meritis
quibus afflixit in regno suo peregrinos. dignum effectum cui obdura
retur cor. ut nec manifestissimis signis iubentis dei crederet; Ex
eadem ergo massa id est peccatorum. & uasa misericordie protulit quibus sub
ueniret. cum eum deprecarentur filii israhel; Et uasa ire quorum su
plicio illos erudiret. id est pharaonem. & populum eius; Quia quam
uis essent utrique peccatores. et propterea ad unam massam pertinerent.
alteri tamen tractandi erant qui uni deo ingemuerant. ut eis
subueniret. alteri illi quorum in iustis oneribus ingemuerant; Per
tulit autem in multa patientia uasa ire. que perfecta sunt in per
ditionem; Et eo ipso quod ait in multa patientia. satis signifi
cauit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

posita eorū esse peccata · in quib; eos ptulit ; Et oportune tunc uindicauit ·
quando de illo4 uindicta subueniendum erat his qui liberaban
tur ; Et ut notas faceret diuitias glorię suę in uasa misericordię
quę pparauit in glām ; Numquid enī latebat pharaonem · quā
tum bonum cōsecuti fuerint illę terę parentum ioseph · Illius
ergo rei gestę cognitio · eius uocatio fuit · ut ppłm isrł misericordi
tractaret · non eēt ingratus ; Quod autē huic uocationi optempera
re noluit · exercuit crudelitatem in eis quib; humanitas · & mi
sericordia debebatur · meruit poenam ut induraretur illi cor ; Et tan
tam cecitatem mentis pateretur · ut tot · & tantis · tamq; manifestis di
signis non crederet ; Quo posset eius supplicio · siue obdurationis · siue
ultimę uisibilis sūmersionis erudiri populus ; Cuius afflictione ille
& occultę optunsionis · & manifestę sūmersionis meritum cōparauer
Hęc autē uocatio · quę siue insingulis hominib; siue in pplis · atq; in ip
so genere humano · p tempo4 oportunitates operatur · alte & ipsius dę
ordinationis est ; Nec comphendi potest · nisi forte ab eis qui diligunt
dm̄ ex toto corde · & ex tota anima · & ex tota mente sua · & diligunt
pximos tanquam se ipsos ; Tanta enim caritate fundati · possunt
iam fortasse cum scīs comphendere · longitudinem · latitudinem ·
altitudinem · & pfundum ; Illud tam̄ constantissima fide retinē
dum · neq; quicq̄m dm̄ iniuste facere · neq; ullam eē · naturā
que non dō debeat id quod est ; Annon habet figulus luti · po Ad rom̄ parte · ccIII ·
testatem · ex eadem massa facere · aliud quidem uas in honorē
aliud ū in contumeliam ; Figulus est cum fingeres · infirmos · &
terrenos facit ; Audi aplm̄ dicentem Habemus tesaurum istū
in uasis fictilib; Sed forte alius nob · fecit hec uasa ; Ipsum
audi dicentē ; O hō tu quis es qui respondeas dō ; Numquid
dicit figmentum ei qui se finxit · quare sic me fecisti · Annō
habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere · aliud uas
in honorem · aliud in contumeliam ; Vide & ipsum dominum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tium. quia ostendit se figulum; Non quia de limo hominem fece
Ex lib. enchiridio — rat. de limo in utero. cui minus in utero oculos fecerat; Sic ergo fac
tus est homo rectus. ut et manere in ea rectitudine posset. non sine
divino adiutorio. et suo fieri perversus arbitrio; Utrum libet horum ele
gisset. dei voluntas fieret; Aut etiam ab illo. aut certe de illo;
Proinde quia suam maluit facere quam dei. de illo facta est
voluntas dei; Qui ex eadem massa perditionis. que de illius stir
pe profluxit. facit aliud in honorem vas. aliud in contumeliam
In honorem per misericordiam; In contumeliam. per iudicium; Ut ne glo
Ex tract. eug. s. iohann. lxxxvii — rietur in homine. ac per hoc nec in se. Si de mundo inquit essetis.
mundus quod suum erat diligeret; Universe utique hoc dicit
ecclesie; Quam plerumque; utique ipse etiam ipsam. mundi nomine
appellat; Sicut utique illud est; Deus erat in christo mundum re
concilians sibi; Itemque illud; Non enim venit filius hominis
ut iudicet mundum. sed ut salvetur mundus per ipsum; Et
in epistola sua iohannes ait; Advocatum habemus ad patrem ihesum
christum iustum. et ipse est propitiator peccatorum nostrorum. Non
tantum nostrorum. sed et totius mundi; Totus ergo mundus ecclesia
est. et totus mundus odit ecclesiam; Mundus igitur odit mundum
Inimicus reconciliatum. damnatus salvatum. inquinatus munda
tum; Sed iste mundus quem deus in christo reconciliat sibi. et qui per
christum salvatur. et cui per christum peccatum omne donatur. de mundo elec
tus est inimico. dampnato. contaminato; Ex eadem quippe mas
sa que tota in adam periit. fiunt vasa misericordie in quibus est
mundus pertinens ad reconciliationem; Quem mundus odit ex ea
dem massa pertinens ad vasa ire. que perfecta sunt in perditionem
Denique cum dixisset. si de mundo essetis mundus quod suum erat
diligeret. continuo subiecit; Quia vero de mundo non estis. sed ego
elegi vos de mundo. propterea odit vos mundus; Ergo et ipsi inde
erant; Unde ut non essent. electi sunt inde; Non meritis suis.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quorum nulla bona precesserant opera; Non natura que tota fuerat per li-
berum arbitrium in ipsa radice uiciata; Sed gratuita hec est uera
gratia; Qui enim de mundo mundum elegit. fecit quod eligeret non in-
uenit; Quia reliquie per electionem gratie salue facte sunt; Si autem
gratia inquit. iam non ex operibus. Alioquin gratia iam non est gratia; Si qua
igitur in xpo noua creatura; Lapsa est uetus. facta est noua; Una Ex sermonibus apostoli.
erat massa perditionis ex adam. cui non nisi supplicium debebatur; Fac-
ta sunt uasa inde in honorem. ex eadem massa; Qua massa. certe + Habet enim potestatem figulus luti. ex eadem massa.
iam perierat; Certe iam illi masse. iusta dampnatio debebatur; Gratula-
re quia euasisti; Mortem quippe debitam euasisti. & uitam non
repperisti; Habet potestatem figulus luti. ex eadem massa facere
aliud quidem uas in honorem. aliud in contumeliam; Sed dicis; Me quare
fecit in honorem. & alium in contumeliam; Quid responsurus sum; Au-
diturus es augustinum. qui non audisti apostolum dicentem; O homo tu quis
es qui respondeas deo; Duo paruuli nati sunt; Si respondeas debitum Alia uero [illegible]
queris. ambos tenet massa perditionis; Sed cur alium mater por- tat
ad gratiam. alium mater dormiens suffocat; Dicturus es michi;
Quid ille meruit qui portatur ad gratiam. quid ille meruit quem mater
dormiendo suffocat; Ambo nichil mali meruerunt; Sed habet figulus
luti potestatem. ex eadem massa facere aliud uas in honorem. aliud in
contumeliam; Sed mouet me inquis. quod ille perit. ille baptizatur
Mouet me. mouet tanquam hominem; Si uerum uis audire. & me
mouet quia homo sum; Sed si et tu homo. & ego homo. ambo audi-
amus dicentem o homo; Utique si ideo mouemur. quia homin- es
sumus. ipsam naturam humanam. infirmam ac debilem alloquitur
apostolus dicens; O homo tu quis es qui respondeas deo; Numquid dicit
figmentum ei qui se finxit cur me sic fecisti. Si posset loqui pecus
& diceret deo. quare istum hominem fecisti. & me pecudem. non-
iuste succenderes & diceres. O pecus. tu quis es qui respondeas deo. Et
tu homo es. sed ad deum pecus es; Et utinam si pecus eius. & ouis pascue

DE TARRA[illegible]

(c) 2006 Ministerio de Cultura

eius; Agnosce beneficia pastoris. & non sequeris lupos errores; Lupi eramus fuimus & nos. natura filii ire sicut & ceteri; Sed mortuus ouis. fecit nos oues; Ecce agnus dei. ecce qui tollit peccatum; Non

De lib senten ciarii prspi.

huius dixit illius. sed mundi; Non ad merita hominum. sed ad dei misericordiam pertinet. cum ex illa massa primi hominis. cui merito mors debetur. quisque liberatur; Non est enim iniquitas apud deum; Quia neque remittendo. neque exigendo quod debetur. iniustus est; Et ibi gratuita est indulgentia. ubi iusta posset esse. uindicta; Quod si uolens deus ostendere iram. & notam facere potentiam suam. sustinuit in multa patientia uasa ire apta in interitum. ut ostenderet diuitias glorie sue in uasa misericordie que preparauit in gloriam

Excepta ab op tatu epin.

C ir & etiam aliquos creator uoluit ad dampnationem non ad gratiam pertinere beatus apostolus tanto succinctiore breuitate. quanto maiore auctoritate commemorat; Deum enim dicit uolentem ostendere iram & ostendere potentiam suam. attulisse in multa patientia uasa ire que perfecta sunt in perditionem; Et ut notas faceret diuitias glorie sue. in uasa misericordie; Quem superius dixerat. tamquam figulum luti. ex eadem massa facere. aliud uas in honorem. aliud in contumeliam; Merito autem uidetur iniustum. quod fiunt uasa ire ad perditionem. si non essent ipsa uniuersa ex eadem massa dampnata; Quod ergo fiunt inde nascendo uasa ire pertinet ad debitam poenam; Quod autem fiunt renascendo uasa misericordie. pertinet ad indebitam gratiam; Ostendit ergo deus iram suam; Non utique animi perturbationem. sicut est que ira hominis nuncupatur. sed iustam fixam que uindictam; Quod de stirpe inobedientie. ducitur propago peccati. atque supplicii; Et homo natus ex muliere. sicut in libro iob scriptum est. breuis est uite. & plenus iracundie; Cuius enim ire uas est. qui a plenus est; Unde ire uasa dicuntur; Ostendit et potentiam suam. qua bene utitur etiam malis; Multa illis naturalia & temporalia bona largiens. eorum que malitiam ad exercendo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

& cōparatione ammonendos bonos accomodans; Ut in eis discant
agere grās dō· qđ ab eis non suis meritis· que in eadem massa paria
fuerunt· sed illius miseratione discreti sunt; Quod maxime apparet
in paruulis; De quib; cum p xpi grām renascuntur· & istam uitam
in illa tenera etate finientes· in ęṫnam transiciunt· beatam· dici
non potest quod libero discernuntur arbitrio· ab aliis infantib;
qui sine hac grā in ipsius masse dānatione moriunt; Si aūt hi
soli crearentur ex adam· qui essent p grām recreandi· ꝑter illos
qui in dei filios adoptant· nulli alii homines nascerentur· lateret
beneficium qđ donaret indignis; Quia nullis ex eadem dānabili stir
pe uenientib; debitum supplicium redderet; Cum ū adtulit in
multa patientia uasa irę· que pfecta sunt in pditionem· non
solum ostendit irā· & demonstrauit potentiam suam redhibendo
uindictam· & bene utendo malis· sed etiam notas fecit diuitias glo
rię suę in uasa misericordię; Ita enī quid sibi prestet discit gratis iusti
ficatus· dū nō suo merito· sed glā largissime dī misericordię discernit
a damnato· cum quo eadem iusticia· fuerat ipse dānandus; Tam
multos aūt creando nasci uoluit· quos ad suam grām non ptinere
p sciuit; Ut multitudine inconparabili plures sint· quam quos in
sui regni gloriam· filios p missionis· p destinare dignatus· ē· Ut etiā
ipsa rei tot multitudine ostenderetur· quam nullius momenti
sit apud dm̄ iustum· quantalibet numerositas iustissime dānatorū
Atq; ut hinc quoq; intellegant· qui ex ipsa damnatione redimunt·
hoc fuisse debitum massę illi uniūsę· qđ tā magne parti eius red
ditum cernerent; Non solum in eis qui originali peccato· multa
addunt male uoluntatis arbitrio· uerum etiam in tā multis par
uulis; Qui tantum modo uinculo peccati originalis obstricti· sine
grā mediatoris· ex hac luce rapiunt; Tota quippe ista massa· iuste
dānationis reciperet debitum· nisi ex ea faceret non solum iustus
sed etiam misericors figulus· alia uasa in honorem· secdm grām non

(c) 2006 Ministerio de Cultura

secdm debitum; Dum i parvulis subvenit quorum nulla merita dici possunt. i maiores pvenit. ut habere aliqua merita possint; Ds meus demonstravit michi inimicis meis; Quid ait; Quantā circa me exibuerit misericordiam. inimicis meis michi demonstravit; Delictus cōparet. se collectus. & repulsis electus; Comparet se vasis ire. vas misericordie et videat. quia ex una massa fecit ds. aliud vas in honorē. aliud in cōtumeliam; Quid est. demonstravit michi inimicis meis; Si enī volens ds ostendere iram. i demonstrare potenciam suam. attulit in multa patientia vasa ire que pfecta sunt in pditionē; Et ppt quid hoc; Et ut notas faceret divitias suas. in vasa misericordie; Si g vasa ire attulit. in quib. notas faceret divitias suas ~~misericordie~~ in vasa misericordie. rectissime dictum est misericordie ius pveniet me

Ds ms demonstravit michi. inimicis meis; Id est. quantā circa me habuit misericordiam. in illis michi demonstravit. circa quos non ~~non~~ habuit; Nisi enim debitor suspendatur. minus agit grās cui debitum relaxatur; Apud illum potestas. apud illum misericordia;

Hunc humiliat. i hunc exaltat; Hunc humiliat potestate. illum exaltat misericordia; Si enim ds volens ostendere iram. & demonstrare potentiam suam. attulit in multa patientia vasa ire que pfecta sunt in pditionē; Audisti potestatem. quere misericordiam; Et notas ut faceret in quid divitias suas. in vasa misericordie; Pertinet g ad eius potestatem. dānare iniquos; Et quis illi dicat. quid fecisti; Tu enī homo. quis es qui respondeas deo; Time ergo. i treme eius potestatem. sed spera misericordiā eius; Debita redditur poena dānato. indebita grā liberato; Ut nec ille se indignum queratur. nec dignum se iste glorietur. ubi una eademq; massa dānationis. & offensionis. involvit; Ut liberatus de non liberato discat. quod etiam sibi supplicium. cōveniret. nisi grā subveniret;

Si aut grā. utiq; nullis meritis reddita. sed gratuita bonitate donata; Sed iustum est inquiunt. in una eademq; massa causa. hunc liberari illū puniri; Nempe g. iustum est utrūq. pu-

Sermo pri. l viii.

[illegible]

Sermo pri. lxi.

Excepta ad sermonē prim

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nri; Quis hoc negauerit; Agamus ḡ gratias saluatori · dum
nob. non redditum cernimus · quod in ḍamnatione similium
etiam nob. debitum fuisse cognoscimus; Si enim utriq; liberarent.
lateret quid peccato p iusticiam deberetur; Si nemo quid grā
largiretur. Ut ḡ in hac difficillima questione uerbis potius qui n. est liber
utamur apli · uolens ds ostendere iram · et demonstrare pote
tiam suam · attulit in multa patientia uasa ire que pfecta
sunt in pditionem; Et ut notas faceret diuitias glē sue in uasa
misedie; Cui non potest figmentum dicere quare sic me fecisti;
Cum habeat potestate · ex eadem massa facere aliud uas in hono
rem · aliud in cōtumeliam; Si aut uolens ds ostendere iram · et de — Ex lib ad simplicianū epm ·
monstrare potenciam suam attulit uasa ire apta in pditionem ·
sub auditur · tu quis es homo qui respondeas dō; Ut recurrente sen in multa paciēcia ·
tencia ad ūba superiora · iste sit sensus; Si uolens ds ostendere irā
suam attulit uasa ire · tu quis es qui respondeas dō; Non aut so
lum uolens · ostendere potenciam suam · sed etiam quod sequitur ·
ut notas faciat diuitias glē sue in uasa misedie que pparauit
in glām; Quid enī pdest uasis pfectis in pditionē · qd ea patient ds
sustinet · ut ordinate dispdat · utaturq; illis ad instrumentum salutis ꝯ audiunt
salutis eorum quorum miseretur; Sed illis utiq; pdest ad quorum salutem sic
illis utitur; Sicut scriptum est; Iustus manus suas lauet in sanguine
peccatoris; Id est · mundetur ab opib. malis · p timorem dī · cum uidet
supplicia peccatorum; Dat quib. uult · qm misericors est · quod si non — Ex lib de dono pseuerantie
det iustus est; et non dat quib. non uult · ut notas faciat diuitiā
glē sue in uasa misericordie; Dando enī quib.dam quod non
merentur · pfecto gratuitam · et p hoc uerum suam grām ēē · uoluit;
Non omib. dādo · quid omēs mererentur ostendit; Bonus in beneficio
certorum · iustus in supplicio certorum; Et bonus in omib. · qm bonum est
cum debitum redditur; Et iustus in omib; qm iustum est cum debi
tum sine cuiusq fraude donatur; Et enim etiam illud dici potest — Ex lib ad bonifaciū papā urbis ·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Cur omnino creati sunt . quos deus ita peccaturos esse . ut eterno essent
igne damnandi . sine dubitatione esse presciuit; Quam uis enim
peccata non fecerit . naturas tamen ipsas que per se ipse sine du-
bio bone sunt . quibus tamen ex arbitrio uoluntatis futura essent
uitia peccatorum . et in multis talia quibus esset eterna pena redden-
da . quis nisi deus creauit; Quare . nisi quia uoluit; Quare autem
uoluerit . o homo tu quis es qui respondeas deo; Numquid dicit
figmentum ei qui se finxit . quare sic me fecisti; An non habet pote-
statem figulus luti . ex eadem conspersione facere . aliud quidem
uas in honorem . aliud autem in contumeliam; Atque utinam dica-
mus quod sequitur; Si autem uolens ostendere iram . et demonstra-
re potenciam suam . sustinuit in multa patientia uasa
ire que perfecta sunt in perditionem . ut notas faceret diuitias
glorie sue in uasa misericordie; Ecce etiam ratio reddita est homi-
ni . quanta debuit homini; Si tamen uel ista capit . qui per sui
arbitrii libertate uitante in firmitatis seruitute contendit; Ecce
dicte sunt cause; Tu ergo quis es qui respondeas deo . si uolens
deus ostendere iram . et demonstrare potenciam suam . qui et ma-
lis bene uti optimus possit; Malis dum tractat . non condicione
diuina . sed uitiata uoluntatis iniquitate natura . que a deo con-
ditore condita est bona; Attulit in multa patientia . uasa ire .
aptata in interitum; Non quod illi essent . necessaria . siue
angelica . siue humana peccata . cum nec iusticia creature
cuiusquam est necessaria; Sed ut notas faceret diuitias glorie
sue . in uasa misericordie; Ne se in bonis operibus tanquam de propri-
is extollerent uiribus; sed humiliter intellegerent . nisi dei gratia
non debita . sed gratuita . subuenirent . id fuisse reddendum red-
dendum meritis suis . quod aliis in eadem massa . redditum
cernerent; Ceteri autem homines . ad istam societatem non pertinentes
quorum tamen et animam . et corpus . dei bonitas operata est . et que

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quid habet ipsa natura · ut unum quod eidem inflexit superbi
entis uoluntatis audacia · propter hoc adeo presciente creati sunt · in his
ostenderet liberum desertoris arbitrium · sine sua gratia quid
ualeret; Et in eorum iustis & debitis penis. uasa misericordię quę
non suorum operum meritis · sed gratuita dei gratia sunt · ab illa
con erectione discreta · quę sibi conlatum esset addiscerent; Ut
omne os obstruatur · et qui gloriatur in domino glorietur; Quod & uo
cauit nos non solum ex iudeis · sed etiam ex gentibus · sicut in
osee dicit; Uocaui non plebem meam · plebem meam · et non
misericordiam consecutam · misericordiam consecutam; Una est enim ex — Ex lib. ad simplicianum epm
adam · massa peccatorum · et impiorum; In qua & iudei et gentes
remota gratia dei · ad unam pertinent conspersionem; Et erit in lo
co ubi dictum est eis · non plebs mea uos · ibi uocabuntur filii
dei uiui; Hoc testimonium propheticum · de uocatione populi genti — Ex lib. de ciuitate dei xviii
um · qui prius non pertinebat ad deum · apostoli intellexerunt; Et quia
ipse quoque populus gentium · spiritaliter est in filiis abrahę ac per hoc
recte dicitur · israel · propterea sequitur et dicit; Et congregabuntur filii
iudeae · et filii israel in id ipsum · et ponent sibi principatum unum · & as
cendent a terra; Hoc si adhuc uelimus exponere · eloquii prophetici
optundetur sapor; Recolatur tamen lapis ille angularis · & duo
parietes · unus ex iudeis · alter ex gentibus · ille nomine filiorum iuda ·
iste nomine filiorum israel · eidem uni principatu · suo in id ipsum
innitentes · & ascendentes agnoscantur a terra; Esayas autem cla
mat pro israel; Si fuerit numerus filiorum israel · tamquam arena maris ·
reliquię salue fient; Uerbum enim consumans · et breuians in equi
tate · quia uerbum breuiatum faciet dominus super terram; Neque enim — Ex lib. aduersus iudeos
quia fracti sunt infideles · & superbi · ac per hoc insitus est humili
ut insereretur oleaster gentium · ideo periit potuit radix patri
archarum · et prophetarum · quia & si fuerit inquid esaias · nume
rus filiorum israel sicut arena maris · reliquię saluę fient; Ad mi — Ex lib. contra iulianum ·

sericordiam quippe gratuitam non debitam pertinet. de massa dam
nationis. uasa in gloriam preparat; Non solum ex iudeis sicut
dixit. sed etiam ex gentibus; Propter quod ponit testimonium de
osee propheta; Vocaui non plebem meam. plebem meam; Et de ysa

Ex lib. ad simplicianum epm.

ia propheta. isrl reliquie salue fient; Verbum enim inquit consummans
et breuians. faciet dominus super terram; Id est ut compendio fidei. per gratiam
saluos faciat credentes. non per innumerabiles obseruationes. quibus
illa multitudo seruiliter onerata. premebatur; Per gratiam quippe uer
bum consummans dicit; Iugum meum lene est. et sarcina mea leuis
est; Ut autem essent. istę reliquię. gratia dei factum esse. testimonio
sequenti docet; Et sicut predixit esayas inquit. nisi dominus saba
oth. reliquisset nobis semen. sicut sodoma facti essemus. et sicut

Ex lib. contra iulianum II.

gomorra similes fuissemus; Deinde ostendit. gentes ex fide appre
hendisse iustitiam. Isrl autem ideo non apprehendisse. quia non
ex fide. sed tanquam ex operibus; Fides enim habet quod aliquanto
post dicit; Omnis qui inuocauerit. nomen domini saluus erit;
Ad quam salutem pertinet. ut opera nulla sint. iusticia nobis
ex deo sit non ex nobis; Propter quod de illis qui non ex fide. sed tan
quam ex operibus offenderunt; In lapidem offensionis. sequitur et dicit
Fratres bona uoluntas quidem cordis mei. et deprecatio ad deum fit pro
illis in salutem; Testimonium enim perhibeo illis. quia zelum

Ex tract. psl. CIIII

domini habent. sed non secundum scientiam. et reliqua; Ex persona enim
eorum. qui inde crediderunt. dicitur; Nisi dominus sabaoth reliquis
set nobis semen. sicut sodoma facti essemus. et sicut gomorra
similes fuissemus; Sed ideo semen. quia sparsum per terras multi
plicatum est; Accesserunt enim. et etiam de lapidibus suscitati
filii abraham; Accesserunt oues quę non erant de hoc ouili.
ut fieret unus grex. et unus pastor; Accessit fides omnium gen
tium; Et creuit numerus. non solum sapientium antistitum
sed etiam obedientium populorum; Quid ergo dicemus? Quod gentes quę

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non sectabantur iusticiam · apprehenderunt iusticiam; Iusticiam
autem que ex fide est; Israel uero sectando ~~fidem~~ iusticie legem · in le
gem iusticie non peruenit; Quare? Quia non ex fide · sed quasi ex ope
ribus; Gentes que non sectabantur iusticiam · apprehenderunt iusticiam — Exiit de spiritu et littera.
Iusticiam autem que ex fide est; Inpetrando eam ex deo · non ex se ip
sis presumendo; Israel uero persequens legem iusticie · in legem iusticie non
peruenit; Quare? Quia non ex fide sed quasi ex operibus; Id est eam
tanquam per semet ipsos · operantes · non in se credentes operari deum
Deus est enim qui operatur in uobis; et uelle · et operari · pro bona uoluntate;
Ad hoc · offenderunt in lapidem ~~offenderunt in lapidem~~ offensionis; Hanc
quid dixerit · quia non ex fide sed tanquam ex operibus; aptissime exposu
it dicens; Ignorantes enim dei iusticiam · et suam uolentes consti
tuere · iusticie dei non sunt subiecti; Finis enim legis christus · ad iustici
am omni credenti; Quia ipsum non concupisces · et cetera huiusmodi
mandata · sancta et bona · sibi tribuebant; Que ut possit homo fa
cere · deus operatur in homine per fidem ihesu christi qui finis est ad iusti
ciam omni credenti; Id est · cui per spiritum incorporatus factusque membrum
eius · potest quisque illo ~~intus~~ incrementum intrinsecus dante · opera
ri iusticiam; De cuius operibus etiam ipse dixit · quia sine me ni
chil potestis facere; Ideo quippe proposuit iusticia legis · quod qui
fecerit eam uiuet · in illa ut quisque cum infirmitatem suam cog
nouerit · non per suas uires · neque per litteram ipsius legis quod fieri non
potest · sed per fidem concilians iustificatorem · perueniat · et faciat · et
uiuat in ea; Opus enim quod qui fecerit · uiuet in eo · non fit nisi a iu
stificato; Iustificatio autem ex fide · inpetratur de qua scriptum
est; Ne dixeris in corde tuo · quis ascendit in celum; Hoc est christum
deducere; Aut quis descendit in abyssum; Hoc est christum a mortuis re
ducere; Sed quid dicit; Prope est uerbum in ore tuo · et in corde tuo
Hoc est inquit uerbum fidei quod predicamus; Quia si confessus fueris in ore
tuo quia dominus est ihesus · et credideris in corde tuo · quia deus suscitauit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

illum amortuis. saluus eris. in tantum iustus. inquantum saluus; Per
hanc enim fidem credimus. quod etiam nos ds̄ amortuis excitet; Inte-
terim spū. ut innouitate eius grē. temperanter. iuste. et pie uiuam
in hoc sclō; Post etiam carne nr̄a. ad inmortalitatem resurrecturi;
Consepulti enim sumus xp̄o p baptismum. in mortem, ut que ad modū
xp̄s resurrexit amortuis p glam patris. ita et nos innouitate
uite ambulemus; Fide igitur ihu xp̄i. impetrimus salutem; Et
quantum nobis inchoatur in re. et quantum pficienda expectatur
in spe; Omnis enī qui inuocauerit nomen dnī saluus erit; Gentes
que non sectabantur iusticiam. apphenderunt iusticiam; Sed
quam. Iusticiam que ex fide est; Gentes que non sectabantur ius-
ticiam que in lege est. quasi ppriam suam. que fit de amore pene
non de amore iusticie; Quia non sectabantur iusticiam. apphen-
derunt iusticiam; Iusticiam aut. que ex fide est; Isrl aut inquid.
psequens legem iusticie. in lege non puenit; Quare. Quia non ex fi
de; Quid est. quia non ex fide; Non sperauit in dm̄. non illam pe
tiuit a dō. non credidit in eum qui iustificat impium; Ergo pse
quens legem iusticie. in legem non puenit; Quare. Quia non ex fide.
sed quasi ex operib; offenderunt in lapidem offensionis; Xp̄s humi-
lis in terra iacebat; In celis quidem. ipse erat. leuata illuc car-
ne sua. amortuis resuscitata; Sed nisi et in terra xp̄s iaceret. non
saulo clamaret. quid me psequeris; Ergo ille iacebat. quia humi
litate pferebat; Ille offendebat. quia non uidebat; Et totum hoc
non uideret. unde erat; De tumore supbie; Illi aut qui offenderunt
in lapidem. offensionis. quid de illis dicit ipse apls; Quia non
inquid ex fide. sed tanquam ex operib; Quasi ipsi. quasi sua iusti-
cia. offenderunt in lapidem offensionis; Sicut scriptum est; Ecce
pono in syon lapidem offensionis. et petram scandali. et qui credi-
derit in eum non confundetur; Qui enī crediderit in eum. non
habebit suam iusticiam. que ex lege est. quam iussit bona lex;

Sermo de uerbis apli

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Sed implebit ipsam legem· non sua iusticia· sed data ex deo; Ita enim
non confundetur; Caritas enim· legis plenitudo; Et unde ista karitas
diffusa est in cordibus nostris; Non utique a nobis· sed per spiritum sanctum qui datus
est nobis; Offenderunt ergo illi in lapidem offensionis· et petram scan-
dali; Et ait de illis; Fratres· bona uoluntas quidem cordis mei· et depreca
tio ad dominum· pro ipsis in salutem; Deprecatur apostolus· pro non credentibus ut credant
pro aduersis ut conuertantur; Videns quia nec ipsa conuersio sine dei
adiutorio· Deprecatio inquit ad dominum pro illis in salutem; Testimo
nium enim perhibeo· quia zelum dei habent; Sic habebat et ipse
Zelum dei habebant· sed non secundum sci[enci]am; Quid est hoc· non secundum
scientiam; Ignorantes enim dei iusticiam· et suam uolentes con
stituere; Unde iste conuersus non habens meam iusticiam; Illi suam
uolunt constituere; Ego non habeo meam iusticiam· sed eam que
est per fidem christi· iusticiam ex deo; Iusticiam inquam ex deo· qui
iustificat impium; Tolle te; Tolle inquam te· a te· impedis te; Si
tu te edificas· ruinam edificas; Nisi dominus edificauerit domum·
in uanum laborauerunt qui edificant eam; Noli ergo uelle habere
tuam iusticiam; Ignorantes enim dei iusticiam· et suam uolentes
constituere· iusticie dei non sunt subiecti; Noli putare quia christi-
anus uocaris· ideo te non posse offendere· in lapidem offensionis
Cuius gratiam denegas· in ipsum te offendis; Minus offendere in christum
est pendentem· quam in celo sedentem; Iusticia sit· sed ergo sit; A deo
tibi sit· tua non sit; Sacerdotes tui inquit induantur iusticiam
Vestis accipitur non cum capillis nascitur; Hanc predicat apostolus paulus; A deo
tibi sit; Geme· ut impetres· plora ut impetres· crede ut impetres;
Qui inuocauerit nomen domini saluus erit; Quasi a febre· aut
a peste· aut a podagra· aut aliquo corporis dolore; Non sic· Sed sal
uus erit in tus erit; Quia non est opus sanis medico sed male haben
tibus; Exposuit· cum diceret· non ueni uocare iustos sed peccatores; Fidem
christi est· credere in eum qui iustificat impium; Credere in mediatorem·

De libro sententiarum prosperi.

sine quo nullus reconciliatur deo; Credere in saluatorem. qui uenit quere-
re. et saluare quod perierat. Credere in eum qui dixit. sine me nichil
potestis facere; Sed hanc fidem non apprehendit. qui ignorans dei iusti
ciam. qua iustificatur impius. suam uult constituere. qua conuinca-
tur superbus; Talia enim sentientes. sua elatione obducuntur. et exce-
Ex lib. contra iulianum I. — cantur. qua negando dei gratiam. non adiuuantur; Ignorantes dei
iusticiam. id est quam deus dat. qui iustificat impium; Et suam uolentes
constituere. tanquam sue uoluntatis uiribus factam; Iusticie dei non sunt
subiecti; Quod omnino uos facitis; Iusticiam uestram quippe uultis cons
tituere. cui deus secundum merita retribuat gratiam; Nec uultis gratiam dei percipe-
re que uos faciat habere iusticiam; Item lectionis eiusdem expositio;
Offenderunt in lapidem offensionis. et cetera. Quia xpistus sperabatur uenturus
Ex fin. in epla iohis. II. — a populo iudeorum; Et quia humilis uenit. non est agnitus; Quia lapis par
uus erat. offenderunt in illum. et fracti sunt; Et creuit lapis. et fac
tus est mons magnus; Et quid ait scriptura; Quicumque offenderit in
lapidem istum. conquassabitur; Et super quem uenerit lapis iste. con
teret eum; Discernenda sunt uerba; Offendentem dixit conquassari;
Super quem autem uenerit. conteri; Primo quia humilis. offenderunt
in illum homines; Quia excelsus uenturus est ad iudicium. super quem
uenerit conteret eum; Sed illum non conteret uenturus. quem non quassa
uit cum uenit; Qui in humilem non offendit. non formidabit excelsum;
Omnibus enim malis. lapis offensionis est xpistus; Aliud quid enim dicit xpistus. a
marum est illis; Et omnis qui credit in eum. non confundetur; Omnes in- — Ex fin. de uerbis apostoli.
quit peccauerunt. et egent gloria dei; Et qui crediderit in eum non
confundantur; Sicut et psalmus dicit; Accedite ad eum et illuminami
ni. et uultus uestri non confundentur; Qui ergo in se gloriatur. confundetur;
Non enim sine peccato inuenitur; Ille tantummodo itaque non confundetur.
Ex fin. in epla iohis IIII. — qui in domino gloriatur; Quicumque illum fide expectant. cum uenerit
gaudebunt; Qui sine fide sunt. cum uenerit quod nunc non uident. eru-
bescent. Et confusio illa. non erit unius diei. et transiet; Quo modo solent

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cõfundi qui inueniuntur in aliqua causa culpa. & eis insultatur ab —
hominibus; Confusio illa traducet confusos ad sinistram; Vt audi
ant ite in ignẽ ęternum qui paratus est diabolo. & angelis eius. Maneam⁹. ẽ in ũbei.
ne confundantur cũ uenerit; Frs̃. uoluntas cordis mei. & obsecra —
tio quidẽ ad dm̃ fit p illis in salutem; Quid ẽ oramus p nolentib' cre — Ex lib. de p̃destinacione scõrũ
dere. nisi ut ds̃ in illis operetur & uelle; De iudeis certe apls̃ ait; Frs̃
bona uoluntas quidem cordis mei. & depcatio ad dm̃. p illis in salutem;
ait p non credentib'; Quid nisi ut credant; Aliter enĩ non consecuntur Alia sp̃arato
salutem; Si ergo fides orantium dei p̃uenit gratiã. numquid eorũ fides
p quib' oratur ut credant. di p̃uenit gratiã; Quando quidem hoc p eis — Ex lib. ad paulinũ nolanũ epm̃.
oratur. ut non credentib'. id est ad fidem non habentib'. fides ipsa do
netur; Voluntas ut ad uera credenda. moueatur. non
sibi sufficit. nisi p gratiã ds̃ opituletur; Dicente ipso domino. cũ de non cre
dentib' loqueretur; Nemo uenit ad me nisi ei datum fuerit a patre;
Propt hoc & apls̃. quamuis eis instanter euangelium p̃dicaret. parum tam
ẽẽ credebat. nisi p illis etiam oraret ut crederent; Ait enim; Frs̃ bona
uoluntas quidem cordis mei. & depcatio p illis ad dm̃ in salutem; Testi —
Ex sermõ de uerbis eug̃ xxiv monium phibeo illis qđ emulationem dei habent. sed non secdm̃ scientiã
zelum inquit di habent; Noui. Scio. apud illos fui. talis fui; Zelum
di habent; Sed non secdm̃ scientiam; Quid est hoc apl'e. non secdm̃
scientiam; Expone nob'; quam cõmendes scientiam. quã doleas
in illis non ẽẽ. & in nobis uelis. ẽẽ; Secutus adiunxit. & quod
clausum posuerat aperuit; Quid est zelum dei habent. sed non
secdm̃ scientiam; Ignorantes enim dei iusticiam. & suam uolentes
constituere. iusticię di non sunt subiecti; Aplm̃ audiuimus can — Ex tract. psl. Lxx.
dem gratiã maxime cõmendantem; Decimus cõmendatione. habe
bat iudeos inimicos. uelut de legis littera p̃sumentes. & tanquã
iusticiam suam diligentes. atq; iactantes; De quib' dicit; Testi —
monium phibeo illis. quia zelum dei habent. sed non secdm̃ sci —
entiam; Et tanquam ei diceretur. quid est enim habere zelum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

di non secundum scientiam. subiecit continuo; Ignorantes enim dei
iusticiam. et suam uolentes constituere. iusticie dei non sunt subiec-
ti; Gloriantes inquit tanquam de operibus; excludunt a se gratiam; Et
tanquam de sanitate sua falsa presumentes. respuunt medicinam;
Contra tales enim et dominus dicebat; Non ueni uocare iustos sed
peccatores in penitentiam. Non est opus sanis medico. sed male
habentibus. Hec est quod tota scientia magna hominis; Scire quia
per se ipse nichil est. et quoniam quicquid est. ex deo est et propter deum est;
Quid enim habes inquit quod non accepisti. Si enim accepisti
quid gloriaris. quasi non acceperis. Iusticia dei est. quam ut habe-
as. deus dedit; Non qui uoluerunt de sua iusticia gloriari. quid
de illis dicit apostolus; Testimonium inquit eis perhibeo. quia zelum
dei habent; De iudeis loquens. zelum inquit dei habent. sed non
secundum scientiam. Quid est. non secundum scientiam. Quam enim tu
commendas. utilem scientiam. Numquid illam que cum sola fuerit
inflat. Que nisi comitata fuerit caritate. non edificat; Non
utique ipsam; Sed illam scientiam. comitem caritatis. magistram
humilitatis. Vide si ipsa est; Zelum inquit dei habent. sed non
secundum scientiam; Exponat quam dicat ~~scientiam~~ scientiam; Igno-
rantes enim dei iusticiam. et suam uolentes constituere. iusticie
dei non sunt subiecti; Dicitur spiritus helie qui spiritus dei. cuius par-
ticeps factus helias. illa potuit; Sic dicitur et dei iusticia. que
nostra est. sed donata a deo; De qua loquens apostolus iudeos arguens
dicit; Ignorantes dei iusticiam. et suam iusticiam uolentes consti-
tuere. id est tanquam a se sibi paratam; Contra quales dicit.
Quid enim habes quod non accepisti; Ignorantes dei iusticiam. et
suam uolentes constituere. iusticie dei non sunt subiecti; De
iudeis hoc dicit; Qui de se presumentes. gratiam repellebant. et in
christum propterea non credebant; Suam uero iusticiam dicit eos
uolentes constituere. que iusticia est ex lege; Non quia lex

De lib. est. et adi... tr. lib. iiij.

De lib. et gra. et lib. arbitrio.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ab ipsis est constituta. sed in lege que ex deo est. suam iusticiam constitue
rant. quando eandem legem suis uiribus se implere posse credebant. Ignorantem
dei iusticiam; Non qua iustus deus iustus est. sed que iusticia est homini ex
deo; Ignorantes enim iusticiam dei. et suam uolentes constituere. iusticie
dei non sunt subiecti; Que sit autem iusticia dei. de qua hic loquitur. — Ex lib de natura et gratia
consequenter aperit. ad iungens; Finis enim legis xpistus ad iusticiam omni credenti;
Hanc itaque iusticiam dei. non in precepto legis. quo timor incutitur. sed
in ad iutorio gratie xpisti. ad quam solam utiliter legis. uelut pedagogi timor
ducit. constitutam esse qui intellegit. ipse intellegit quare sit xpistianus
Nam si per legem iusticia. ergo xpistus gratis mortuus est; Si autem non gratis mor
tuus est. in illo solo iustificatur impius. cui credenti in eum qui iusti
ficat impium. deputatur fides eius ad iusticiam; Omnes enim peccauerunt.
et egent gloria dei. iustificati gratis per sanguinem ipsius; Et non est opus
sanis medicus. sed egrotantibus; Unde non uenit ille uocare iustos. sed pec
catores; Ac per hoc. natura humana generis. ex illius unius preuaricato
ris carne procreata. si potest sibi sufficere ad implendam legem. perfici
endamque iusticiam. de premio debet esse secura. hoc est. de uita eterna.
etiam si in aliqua gente. aut aliquo superiore tempore fides eam latuit
sanguinis xpisti; Non enim iniustus deus. qui iustos fraudet. mercede ius
ticie. si eis non est annuntiatum. sacramentum diuinitatis. et humanitatis
xpisti. quod manifestatum est in carne; Quo modo enim crederent. quod non audierunt;
Aut quo modo audirent sine predicante; Fides enim ex auditu. sicut scrip
tum est; Auditus autem per uerbum xpisti; Sed dico inquit; Numquid non audi
erunt. In omnem terram exiuit sonus eorum. et in fines orbis terre uerba eorum.
Sed antequam hoc inciperet fieri. antequam denique usque ad fines totius
orbis terre predicatio ipsa perueniat. quoniam non desunt adhuc ultime gentes
licet ut perhibetur paucissime quibus hoc nondum fuerit predicatum. quid
faciat humana natura uel quid fecit. que eleuante non audierat
hoc futurum uel adhuc non comperit factum; Nisi credendo in deum qui

(c) 2006 Ministerio de Cultura

fecit celū ⁊ trā. a quo ⁊ se factū naturalit̄ sentit. ⁊ recte uiuendo. eius im
pleat uoluntatē. nulla fide passionis xpi. ⁊ resurrectionis imbuta; Quod
si fieri potuit. aut potest. hoc ⁊ ego dico quod de lege dixit apls. ergo xps
gratis. mortuus ē; Si enī hoc ille dixit de lege. quā accepit gens una in
deoȝ. quāto iustius dicit̄ de lege naturę. quā accepit uniuersū genus
humanū; Si p naturā iusticia. ergo xps mortuus est; Si aut̄ xps non gratis
mortuus ē. ergo omīs humana natura. iustificari ⁊ redimi. ab ira di
iustissima. hoc ē. a uindicta nullo mō potest. nisi p fidē ⁊ sacramentum
Ex lib. de ciuitate di. xvii sanguinis xpi; Carnales israhelitę. terrenę hierusalem ciues terrigenę. qui
ut dicit apls. ignorantes. di iusticiā. id est quā dat homini ds. qui solus
ē. iustus. atq; iustificans. ⁊ suā uolentes constituere. id ē. uelut a se sibi
partā non ab illo impertitā. iusticię dei non sunt subiecti; Utiq; quia sup
bi; De suo putantes non de dō posse placere se dō; Beati qui esuriunt. ⁊
sitiunt iustitiā. qm ipsi saturabunt̄; Iusticiā ū nob. ee xpm paulus apls dic
A it hoc. qui esurit hunc panē esuriat iusticiā; Sed iusticiā quę de celo des Ex tractatu g... in ... xxiii
cendit; Iusticiā quā dat ds. non quā sibi facit hō; Si enī nullā hō face
ret sibi iusticiā. nō diceret idē apls de iudeis; Ignorantes enī di iustici
am. ⁊ suā uolentes constituere. iusticię di non sunt subiecti; Inde erant
isti. qui panē de celo descendentē non intellegebant; Quia sua iusticia
saturati. iusticiā di non esuriebant; Quid ē. hoc; Iusticia di. ⁊ iusticia
hominis; Iusticia di hic dicit̄. non qua iustus ē. ds. s; quā dat homini ds.
ut iust sit hō p dm; Quę aut̄ erat illoȝ iusticia. Qua de suis uirib psu
psumebant. ⁊ quasi impletorē legis se ipsos ex sua uirtute dicebant; Ne
mo aut̄ implet legē. nisi quē adiuuerit grā; Id ē. panis qui de celo des
cendit; Legis enī plenitudo. copendio. ut ait apls karitas est; Karitas non
nummi. sed di; Karitas non celi. nō trę. sed eius qui fecit celū ⁊ trā; Unde
ista karitas homini; Ipsū audiam; Karitas inquit di. diffusa est in
Ex epist. xx cordib nris. p spm scm qui datus ē. nobis; Est enī in iusticia di. quę
nrā fit. cum donatur nobis; Ideo aut̄ di iusticia dr. ne hō se putet

(c) 2006 Ministerio de Cultura

a se ipso habere iusticiā; Dic enī dicit apls paulus; Credenti in eum qui
iustificat impiū; Quid ē. qui iustificat impium; Qui ex impio facit
iustū; Deputatur fides eius ad iusticiā; Iudei ū. qⁱ suis uirib. sepu
tabant. implere posse iusticiā. offenderunt in lapidē offensionis. &
grām xpi nō agnouerunt; Acceperunt .ū. legē. qua fierent rei. non
qua liberarent a reatu. Denique quid de illis apls dicit; Testimoniū
illis phibeo. quia zelū dī habent; sed non secdm scientiam; Quid est
quod dicit. zelū dī habent iudei. sed non secdm scientiā; Audi quid sit
non secdm scienciā; Ignorantes enī dī iusticiā. & suam uolentes cons
tituere. iusticie dī nō sunt subiecti; Si ḡ ideo non secdm scientiam
zelū dī habent. quia ignorant dī iusticiā. & uolunt suā constituere.
quia se ex se ipsis iustificant. ideo grām non cognouerunt. quia grati — qs saluat gratis
saluari noluer; Quis ē. qui saluat gratis; In quo non inuenit salua
tor. qđ coronet. sed quid dāmnet; Non inuenit merita honorū. sed in
uenit merita suppliciorū; Hoc ait apls; Omēs enī peccauerunt. & egent
gloria dī; Quid ē. egent gloria dī Ut ipse liberet. nō tū; Si tu liberare
te non potes. indiges liberatore; Finis enī legis xps. ad iusticiam
[Exposit. eug. s. Iohnn. xxiiii] omī credenti; Discernit quidē ab operib. fides. sicut apls dic. Ius
tificari hominē p fidē. sine operib. legis; Et sunt opera que uident — Iustificat opera
bona. sine fide xpi; Et non sunt bona. quia nō referuntur ad eum
finē. ex quo sunt bona; Finis enī legis xps ad iusticiā omī credenti;
Ideo noluit discernere ab opere fidē. sed ipsā fidē dixit ēē opus; Ip
sa enī fides. que p dilectionē operat; Hoc dix hoc ē. op urm. sed hoc
est op dī. ut credatis in eum quē misit ille; Ut qui gloriat in — quo sit finis legis
[Sermo in epla Iohnis x.] dño glorietur; Finis enī legis ē. xps. ad iustiā omī credenti; Et quid
ē. finis. xps; Quia xps ds; Et finis pcepti karitas. & ds karitas. Quia
& pat. & filius. & sps scs unū sunt; Ibi tibi finis ē. alia ubi uia est; Noli
li herere. in uia. & non peruenire ad finē; Ad quecumque aliud ueneris
transi. usque quo peruenias ad finē; Quis est finis; Michi aut adherere

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Ex titulo psł. xiiij. dō bonū est; Adhesisti dō. finisti uiam. pmanebi inpatria; Finis enī legi
xp̄s. ad iusticiam omī credenti. sicut ap̄ls dicit. illi credimus quādo
incipimus uiā bonā ingredi. ipsū uidebim̄ cū puenerimus. uideo ipse
Ex titulo psł. xlv. finis; Finis enī legis xp̄s. ad iusticiā omī credenti; Finis aut̄ dicitur.
non quia cōsumit. sed q̄r pficit; Nā finitū cibum dicimus. qui man
ducabatur; Et finitā tunicam que texebatur; Illud ad cōsuptio
nē. hoc ad pfectionē; Quia & quo tendamus non habemus. cū ad xp̄m
Ex titū psł. liiii. puenerimus. ipse cursus nr̄i finis dicit̄; Finis aut̄ legis xp̄s ē. ad ius
ticiā omī credenti; Intencio enim. dirigit̄ infinē. dirigitur in xp̄m.
L uare finis dicit̄. Qm̄ quicquid agimus. ad illū referimus; Et cum
ad eum puenerim̄. ultra quod queram̄. non habebimus; Dicit̄ enī
finis qui consumit. & dicit̄ finis qui pficit; Alit̄ quippe intelligim̄.
cū audimus. finitus est cib̄. qui manducabat̄; Et alit̄ intelligim̄.
cū audimus finita ē uestis. que texabat̄; Utrumq; audim̄ finitū
ē; S; cib̄ ut iā non eēt uestis ut pfecta eēt; Finis ergo nr̄. pfec
cio nr̄a debet eē. Pfectio nr̄a xp̄s; In illo enī pficimur. q̄r ipsius
capitis mbra sum̄; Et dic tus finis legis. q̄r sine illo nemo pfic̄ le
Ex titū psł. lxvii gē; Initiū ē uetus testamtū. finis nouum; Timor enī pualet in
lege; Et initium sapientie timor dn̄i; Finis aut̄ legis xp̄s. ad iusticiā
omī credenti; Quo donante diffunditur caritas incordib̄ nr̄is. p
spm̄ scm̄ qui datus ē nob̄; Et cōsumata caritas foras mittit timo
De lib senteciar̄ psp̄r. rē; Finis legis xp̄s ē. inquo lex iusticie non consumit̄. sed imple
tur; Omīs pfectio enī in ipso ē. ultra quē non ē. quo se spes fidei.
a uit caritatis. extendat; Finis fidelium xp̄s est; Ad quē cū puene
rit currentis intencio. non habet quō possit amplius inuenire.
sed habet inquo debeat pmanere; Moyses enī scripsit. qm̄ iusti
ciā que ex lege ē. qui fecerit hōs uiuet inea; Lex aut̄ non est
In expositiōe ep̄le Ad galathas. ex fide; Sed qui fecerit ea. uiuet in illis; Non ait qui fecerit eam.
uiuet in illa; Ut intellegas. legem hoc loco. pipsis operib̄ positā

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Qui aut̄ uiuebant in his operib'. timebant utiq; ne si non ea fecissent.
lapidatione ul' crucem. ul' aliquid huius modi paterent; Ergo qui fece
rit ea inquit uiuet in illis; Id ē habebit p̄miū. ne ista morte pu
niatur; hō g° apud dm̄; Viuus ex fide si quis in hac uita uixerit.
cum hinc excesserit, tunc eum magis habebit p̄sentissimum. p̄mium
Non itaq; ex fide uiuit. quisq's p̄senta que uident. ul' cupit uel timet
Ciua fides dei. ad inuisibilia p̄tinet. que post dabuntur; Itā ē. &
ista quedā in operib' iusticia legis quando sine suo p̄mio reddita
relicta non est; Vt qui fecerit ea uiuet in eis; Unde id dic̄; Si n
abraham ex operib' iustificatus est. habet gloriam sed non ad dm̄;
Aliud g° ē. non iustificari apud dm̄. aliud iustificari; Qui omino nō
iustificat'. nec illa seruat que temporale habet p̄mium. nec illa
que aeternū; Qui aut̄ in operib' legis iustificat'. non apud dm̄ iustificat'. quia
temporalem inde expectat. uisibileq; mercedē; Sed tam̄ ē. & ea
ista ut dixi quedā ut sidicā terrena carnalisq; iusticia; Nā & ipse
apl's eam iusticiam uocat. cū alibi dicit; Sc̄dm iusticiam que in lege ē.
qui fuerit sine querela; Prope ē ūbum in ore tuo. & in corde tuo; Hoc ē.
ūbū fidei quod p̄dicamus; Iam uos mundi estis p̄p̄ ūbum qd locut'
sum uob'. Quare non ait. mūdi estis p̄p̄ baptismū. qd abluti estis;
Sed ait p̄p̄ ūbū qd locutus sum uob'; Nisi quia in aqua uerbū mū
dat; Detrahe ūbū. & quid est aqua nisi aqua; Accedit ūbū ad elem
ntū. & fit sacramtū; Etiā ipsū inuisibile tanquā uisibile ūbum
Nā de hoc utiq; dixerat. quando pedes discipulis lauit; Qui lotus ē nō
indiget n̄ ut pedes lauet. sed ē mundus totus; Vn̄ ista tanta uirtus
aque. ut corpus tangat. & cor abluat. nisi faciente ūbo; Nō quia
dicit'. sed quia credit'; Nā & in ipso ūbo. aliud ē. sonus transiens.
aliud uirtus manens; Hoc ē. ūbū fidei qd p̄dicamus dic apl's;
Quia si cōfessus fueris in ore tuo quia dn̄s ē ih̄s. & credideris in corde

D iusticia abraa...

Sermo eug's iohīm. lxx vii.

de ūbo

DE TARRA...

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tuo. quia ds illu suscitauit a mortuis. saluus eris; Corde creditur ad iusti
ciam. ore aut confessio fit ad salute. Unde et in actib' aplor legitur
Fide mundans corda eor; Et in epla sua beatus beatus petrus; Sic et
uos inquit baptisma saluos facit; Non carnis depositio sordium. sed
conscientie bone interrogatio; Hoc e. ubu fidei qd pdicamus; Quo sine
dubio ut mundare possit. consecratur et baptismus; Xps quippe.
nob' cu uitis. cu patre agricola. dilex ecclam. et semet ipsum tradidit
p ea; Lege aplm. et uide quid adiungat; Ut ea scificaret inquit. mu
dans ea lauacro aque in ubo; Mundatio igitur nequaqua fluxu
et labili. tribueretur elemto. nisi adderet in ubo; Hoc ubum fidei.
tantum ualet in ecclia di. ut p ipsum credente. offerente. benedicen
te. tingente. etiam tantillu mudet infante; Quauis nondu ualente
corde credere ad iusticia. et ore cofiteri. ad salutem; Quia si cofitearis
in ore tuo. dnm ihm. et corde tuo credideris. qd dns illum excitauit
Excerpt pst. c ii. ex mortuis. saluus eris; Non enim laus fidei xpianor e. quia credunt
mortuum xpm. sed quia credunt resurrexisse xpm; Na mortuum. et
paganus credit; Hoc tibi p crimine obicit. quia in mortuu credidisti;
Que igitur laus tua; Credere resurrexisse xpm. et sperare resurrec
tione p xpm; Hec est laus fidei; Si eni credideris. in corde tuo. qr dns e.
ihs. et cofessus fueris. in ore tuo quia eum ds suscitauit a mortuis.
saluus. eris; Non aut. si cofessus fueris quia ds eum tradidit occidendu.
Sed quia ds eum suscitauit a mortuis. si cofessus fueris. tunc saluus eris.
Corde eni creditur ad iusticia. ore aut cofessio fit ad salute; Quare aut
credimus. in mortuum? Quia credere eum resurrexisse no possumus.
nisi prius mortuum fuisse credamus; Quis eni resurgit. nisi mortuus
fuerit? Quis expgiscitur. nisi prius dormierit? Sed numquid qui dormit
non adiciet ut resurgat? Hec fides xpianor; Hoc e. ubum fidei qd Excerpt pst. c xviii
pdicamus; Quia si credideris inquit. in corde tuo. quia dns e. ihs

(c) 2006 Ministerio de Cultura

& cōfessus fueris in ore tuo· quia d̄s illum suscitauit a mortuis· saluus
eris; Corde enī creditur ad iustitiā· ore aut̄ confessio fit ad salutē; Parū
ē ergo in corde habere xp̄m· & nolle cōfiteri· dū timet opprobrium; Sed ex
probrantib; respondendū est uerbum; Ut aut̄ hoc martyres possent· pmissū
ē eis & dictum; Non enī uos estis qui loquimini· sed sp̄s patris uri qui
loquitur in uobis; Sed dum peregrinam̄ a dn̄o· & p fidem ambulamus — Ex lib. de trinitate · II ·
non p speciem· posteriora xp̄i hoc est eius carnē· p ipsā fidem uidere de
bemus; Id est· in solido fidei fundamento· stantes qđ significat petra·
& eam de tali tutissima specula intuentes; In catholica scilicet
eccl̄a· de qua dictum ē· Et sup hanc petram· aedificabo ecclam meam
Tanto enī certius diligimus· quā uidere faciem xp̄i desideramus· quan
to in posteriorib; eius agnoscimus· quantū nos prior dilexit xp̄s;
Sed in ipsa carne· fides resur rectionis eius saluos
facit· atq; iustificat; Si enī credideris inquit in
corde tuo quia d̄s illum sus citauit a mortuis· saluus eris;
Et iterum; Qui traditus est inquit ppt delicta nr̄a· & resurrexit
ppt iustificationē nr̄am; Ideoq; meritum fidei nr̄e· resurrectio
corporis dn̄i est; Nam mortuā eē carnē illam in cruce pas
sionis· etiā inimici eius credunt· sed resurrexisse non credunt;
Quod firmissime nos credentes· tanquā de petre soliditate contuemur
Unde certi spe· adoptionē expectamus· redemptionē corporis nr̄i· Et
hoc in membris xp̄i speramus· que nos ipsi sumus· qđ pfectum eē in
ipso· tanquā in capite nr̄o· fidei sanitate cognoscim̄; Corde enī
creditur ad iustitiam· ore aut̄ cōfessio fit ad salutē; Intrare qs — Ex tract. eug̃ s. iohannis · xxvi ·
quā ecclam potest nolens; accedere ad altare potest nolens; ac
cipere sacramtū potest nolens; Credere non potest nisi uolens; Si
corpore crederetur· fieret in nolentib; Sed non corpore creditur;
Apostolum audi; Corde creditur ad iustitiā; Et quid sequitur· Ore aut̄
cōfessio fit ad salutē; De radice cordis· surgit ista cōfessio; Aliquādo

(c) 2006 Ministerio de Cultura

audis cõfitentem. & nescis credentem; Sed nec debes uocare confitentẽ.
quẽ iudicas non credentẽ; Hoc ẽ enĩ confiteri. dicere qd habes incorde
Si autẽ aliud habes incorde. aliud dicis. loqueris. non confiteris; [illegible]
cũq; me audis. uiuere quo modo xpianus. & uide si non obiciatur tibi
& a xpianus; Sed nomine. non uita. non moribꝰ; Nemo sentit nisi qui
expertus ẽ; Ergo intende. intuere qd audis; Uis uidere ut xpianus.
uis sequi uestigia dñi tui; Obiicit tibi; Erubescis. & erubescendo dimit
tis. Uideris tibi corde credidisse ad iusticiam. sed pdidisti ore confessio
ne ad salutẽ; Si autẽ uis ambulare uiam dei. & eam in conspectu
hominũ spera in dño; Id ẽ. noli te erubescere de spe tua; Quo m̃
uiuit incorde tuo. sic habitet in ore tuo; Quia non sine causa. signũ
suum xps nobis in fronte figi uoluit; Tanquam in sede pudoris.
ne xpi oppbria. xpianus [illegible] erubescat; Cum dictum ẽ
corde creditur ad iustici[illegible]am. non incassũ ẽ. dictum.
ore autẽ confessio fit ad salutẽ; Nonne pene omnes qui
xpm coram psecutoribꝰ negauerunt. qd de illo credebant. corde tenu
erunt. Et tamẽ ore ad salutẽ non cõfitendo perierunt. nisi qui peni
tencia reuixerunt; Quis ita nesciat. ut existimet aplm petrum.
hoc habuisse se in corde. qd in ore. quando xpm negauit; Nempe
in illa negatione. intus ueritatẽ tenebat. & foris mendatium
pferebat; Cur ergo lacrimis diluit qd ore negauerat. si saluti sufficie
bat qd corde tenebat. cur loquens in corde suo ueritatẽ. tã amaro
fletu puniuit mdatium qd ore depromsit. Nisi quia magnam
uidit esse pniciem. qd corde quidem credidit ad iusticiam. sed ore nõ
confessus ẽ. ad salutẽ; Quapp. illud quod scriptũ ẽ. qui loqui
t ueritatẽ in corde suo. non sic accipiendum est. quasi retenta
in corde ueritate. loquendũ sit in ore mdatium; Sed ideo dic
tum ẽ. quia fieri potest. ut loquat quisq; ore ueritatẽ. que ni
chil ei psit. si eam in corde non teneat; Id est si qd loquit ipse

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non credat; Sicut heretici faciunt. cu catholicam ueritate. non quidem credunt sed tam loqunt ut mi ee credant; Locuntur g ueritatem. in ore suo. non in corde suo; Propterea distinguendi erant ab illo. de quo dictum est. qui loquit ueritatem in corde suo; Hanc aut ueritate. catholicus sicut in corde loquit. quia ita credit. ita 7 in ore debet. ut ita pdicet; Contra ista u. nec in ore. nec in corde habeat falsitate; Ut & corde credat ad iusticiam. & ore cofessionem faciat ad salutem; Na in illo psalmo cum dictum ee. qui loquit ueritate. in corde suo. mox etiam hoc additu est qui non egit dolu in lingua sua. Corde creditur ad iusticiam. ore cofessio st ad salutem; Multi credunt corde. & erubescunt cofiteri ore; Sciatis frs. ppe iam nemine ee paganor. qui non ad pud semet ipsum miretur. & sentiat. impleri pphetias de xpo; Exaltaui sup celos. quia uident sup omem tram gloriam ei; Sed cum se inuicem timent. sibimet inuicem erubescunt. faciunt a se longe salutem; Quid pdest corde credisse ad iusticiam. si os dubitat pferre. qd corde conceptum est; Intus fide di uidet sed parum e.

Ne cofitearis humilem times supbos; Et ei pponis supbos. qui pter displicuit supb; humile times cofiteri filium di; Magnu di ubum di uirtute di. sapientiam di. non erubescis cofiteri; Natum. crucifixum mortuum. erubescis confiteri; Altus. excelsus. aequalis patri. p que facta sunt omia. p que factus es & tu. factus est qd tu; Et ppt te hoo. Propt te natus. ppt te mortuus est; Ergo q quomodo sanaberis. qui de medicamento tuo erubescis; Elige tempus; Nunc est temp; Postea cotemptus ille ueniet ammirandus; Iudicatus ille. ueniet iudicaturus; Occisus ille ueniet excitaturus; Exhonoratus ille ueniet honoraturus; Modo & postea; Modo in fide res est postea in manifestacione erit; Elige hoc tempore. qua parte teneas in futuro; De xpi nomine erubescis. habes erubesca; Modo hominib ereo quod erubescis. habes erubesci.

Ex. firmde capto paulo

Decimus q̄ [illegible] x̄.

cū uenerit in gloria sua; Redditurus q̄d p̄misit bonis. q̄d mina
tus ē malis; Ubi eris tu. quid facies. sic attendat illa excelsus. &
dicat tibi; Erubuisti de humilitate mea; ~~Dicebat~~ g̊ non eris in clari
tate mea; Discedat g̊ mala uerecundia. accedat salubris inpudē
tia. si inpudentia dicenda ē; Sed tam̄ fr̄s. et tunc si michi ut hoc dicerē
nec timerē prorsus. Nolo enī enī erubescamus de xp̄i nomine; Ita
sultatur nobis. quia credidimus in crucifixum. in occisum; Plane in
occisū; Sed de quo sanguis nisi manaret. chirographum peccatorum
nostrorum adhuc maneret; Prorsus in occisum credidi; Sed hoc in
Ex fine de simbolo. illo occisū ē. q̄d suscepit de me. non unde fecit me; Scriptū ē. & apl̄ice
discipline robustissima auctoritate firmatum. quia iustus ex fide
uiuit; Itaq; fidei deuotio. officium a nobis exigit. & cordis & lingue;
Ait enī apl̄s; Corde creditur ad iusticiam. ore aut̄ confessio fit ad
salutē; Oportet g̊ nos eē. & iusticie memores. & salutis; Quando
quidē in sempiternā iusticiam regnaturi. a p̄senti sc̄lo maligno salui
fieri nō possumus. nisi & nos ad salutē proximorum nitentes. etiam ore
Ex lib. sententiarum prosperi. p̄fiteamur quā corde gestamus; Querens a dō pacem. fit sibi ipse paca
tus; Nec aliud in p̄fessione oris. aliud sit in cordis archano; Nichil
enī p̄dest. hoc eē in corde q̄d uerū ē. si hoc dicitur uoce q̄d falsum
est; Una ueritas & credenda ē. & loquenda; Omnis enī qui inuocaue
Ex lib. enchiridio. rit nomē dn̄i saluus erit; Quia de peccato grauimiseria p̄mebatur
genus humanū. & diuina indigebat misericordia. gr̄e dī tempus p̄pha
p̄dicens ait; Erit omnis quicumq; inuocauerit nom̄ dn̄i saluus erit;
Propter hoc oratio; Sed apl̄s cum ad ipsam gratiā cōmendandam. hoc p̄
pheticum cōmemorasset testimonium. cōtinuo subiecit; Quo modo
aut̄ inuocabunt. in quē non crediderunt; Propter hoc simbolum; In
his duobus intuere tria illa; Fides credit. spes & caritas orant. sed sine
fide eē non possunt; Ac per hoc. fides orat; Propterea quippe dictum est.
Ex lib. contra inimicum legis et prophetarum .I. quo modo g̊ inuocabunt. in quē. non crediderunt; De gentibus namq;

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dixit· non de iudeis sicut hic somniat; Eos eni uolebat refellere uole
bat doctor gentium; qui putabant genti tantu modo iudeor· non etia
incircumcisis gentib· euangelium pdicandum; Et uolens ostendere· non ad
iudeos tantum· sed ad omes gentes ptinere· prius proposuit testimoniu
de pphi· erit omis qui inuocauerit nom dni saluus erit; ac deinde cu
dixisset quo m aut inuocabunt· in que non crediderunt· aut quo m credent
ei que no audierunt· continuo subiunxit; Quo modo aut audient sine
pdicante; Aut quo modo pdicabunt nisi mittantur; Ita refutans
eos· qui negabant ad incircumcisas gentes· pdicatores xpi ee mittendos;
Sed non omes obediunt euangelio; Isayas eni dicit; Dne quis credidit
auditui nro; Quida inter se musitant· et ubi possunt aliquando pcla (Exit eug. s. iohann. L.)
mant· et turbulenta disceptacione contendunt dicentes; Quid fecerunt
iudei· ul que culpa eor fuit· si necesse erat ut sermo esaye pphete
impleret que dixit; Dne quis credidit auditui nro· et brachium dni
cui reuelatu e; Quib· respondemus; Dnm pccum futuror pphetam pdi
xisse infidelitate iudeor; Predixisse tam· non fecisse; Non enim
ppterea quenqua ds ad peccandum cogit· quia futura hominum peccata
iam nouit; Ipsor eni pscuit peccata· non sua; Non cuiusquam al
terius· sed ipsor; qua ppt· si ea que ille psciuit ipsor· non sunt ipsor
non uera ille psciuit; Sed quia illius pscientia falli non potest·
sine dubio non alius sed ipsi peccant quos ds peccaturos ee psciuit
Fecerunt g peccatum iudei; Quos eos facere non copulit cui peccata no
placent· sed facturos ee pdixit· que nichil latet; Et ideo si no malu·
sed bonu facere uoluissent· non phiberentur; Et hoc facturi puideren
tur· ab eo qui nouit quid sit quisq; facturus· et quid ei sit p eius ope
re redditurus; Sed ea que secuntur euangelii i uba· plus urgent· et psun
diore faciunt questione; Adiungit eni et dicit; Propterea non poterant
credere· quia iterum dixit esayas; Excecauit oculos eor· et indurauit

(c) 2006 Ministerio de Cultura

cor eorum · ut non videant oculis · et intelligant corde · et convertantur · et
sanem illos; Dicitur enim nobis; si non potuerunt credere · quod peccatum est ho
minis · non facientis · quod non potest facere; Si autem non credendo pecca
verunt · potuerunt ergo credere · et non fecerunt; Si igitur potuerunt · quo
modo dicit evangelium · propterea non poterant credere · quia iterum dixit
esayas; Excecavit oculos eorum · et induravit eorum cor; Non enim hoc
saltem de diabolo dictum · sed de deo · quod ipsa prophetica scriptura testa
tur; Nam si arbitremur · hoc dictum de diabolo · quod excecavit oc
culos eorum · et cor induravit; laborandum est quomodo illorum culpam
quia non crediderunt possimus ostendere · de quibus dicitur non poterant
credere; Deinde quid respondebimus · de alio prophete ipsius testimonio
quod posuit apostolus paulus dicens; Quod querebat israel · hoc non est consecutus
E lectio autem consecuta est · ceteri vero excecati sunt; Sicut scriptum est;
D edit illi deus spiritum compunctionis; oculos ut non videant · et aures ut non
audiant usque in hodiernum diem; Audistis fratres propositam questionem
N empe quam profunda sit cernitis; Sed respondemus ut possumus; Non
poterant credere quia hoc propheta esayas predixit · quia hoc futurum
esse prescivit; Quare autem non poterant · si a me queratur · cito
respondeo · quia nolebant; Malam quippe eorum voluntatem pre
vidit deus · et per prophetam prenuntiavit · ille cui abscondi futura
non possunt; Et quod est gravius ad dominum refertur causa qua non cre
diderunt; Quando quidem ipse excecavit oculos eorum · et indu
ravit eorum cor; Sed aliam causam inquis dicit propheta · non vo
luntatis illorum; Quia dedit illis deus spiritum compunctionis · oculos ut
non videant · et aures ut non audiant; Excecavit oculos eorum · et
induravit eorum cor; Etiam hoc eorum voluntatem meruisse respondeo; Sic
enim excecat · sic obdurat deus · deserendo et non adiuvando; Quod occul
to iudicio facere potest · iniquo non potest; Hoc omnino pietas religiosorum

quare non credebat

illi r̄o

(c) 2006 Ministerio de Cultura

in cõcussũ debet · inuiolatũ q̃ seruare; Sicut apl's cũ eandẽ ipsam
tractaret difficillimã · questionẽ · quid ẽ dicamus inquit; Numquid
iniquitas apud dm̃ · absit; Dig̃ absit ut sit iniquitas apud dm̃ ·
siue quando adiuuat · misericordit̃ facit; Siue quando non
adiuuat · iuste facit; Qua omĩa non temeritate · sed iuditio fac̃;
Porro si iuditia scõr iusta sunt · quãto magis sanctificãtis · & iustifican
tis dĩ; Iusta ẽ sunt · sed occulta; Ideo cũ questiones · huius modi
in medium uenerint · quare alius sic · alius aut̃ sic; Quare ille a dõ
deserente · excecetur · ille a dõ adiuuante inluminet̃; Nõ nob̃ iu
ditium · de iuditio tanti iudicis · usurpemus · sed cũ tremiscentes
exclamemus cũ aplõ; O altitudo diuitiarum sapientię · & scientię
dĩ quã inscrutabilia sunt iudicia eius · & inuestigabiles uię eius;
Unde dictum est & in psalmo; Iudicia tua sicut multa abyssus
Non ẽ me frs̃ · ad hanc penetrandã altitudinẽ · ad hanc abyssum dĩ
cutiendam · ad inscrutabilia scrutanda · expectatio urã caritati
impingat; agnosci · modulũ mm̃ · sentire m̃ uideor & iam modu
lum urm̃; Altius est hoc incrementis meis · & fortius uirib; meis;
Puto quod & uiris; Simul ẽ audiamus · ammonentẽ scripturã atq; di
centẽ; Altiora te ne quesieris · & fortiora te ne scrutatus fueris; phil
Non quia ista negata sunt nob̃ · cũ ds̃ magist̃ dicat; Nichil est occul
tũ quod non reuelabitur; Sed si inquit puenimus · in eo ambulemus
sicut dic̃ apl's · non solum quod nescimus · tacere debemus · sed & aliã
siquid alit̃ sapimus · id quoq; nob̃ ds̃ reuelabit; Peruenimus aut̃
in uia fidei; Hanc pseuerantissime teneamus; Ipsa pducit ad cubicu
lum regis · in quo sunt omẽs thesauri sapientię · & scientię abscon
diti; Non enĩ dñs ipse ihs xps · suis illis magnis & precipuis · electisq;
discipulis inuidebat · quando dicebat; Multa uob̃ habeo dicere ·
sed non potestis illa portare modo; Ambulandum ẽ · pficiendũ ẽ ·
crescendũ ẽ · ut sint corda urã capacia earum rerũ · quas capere n̄

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non possumus; Quod nos stultamus dies nos pficientes inuenerit. ibi dis
cimus. qđ hic non potuimus; Siquis aūt istam questionē. liquidius
cū tanta melius nouit. posse ⁊ cōfidit exponere. absit ut non sim paratior
discere quā docere; Tantum ne audeat quisquā. liberū arbitrium
sic defendere ut nob͛. orationē quā dicimus. ne nos inferas in temp
Conclusio. tationē. conetur auferre; Rursus nequisquā neget uoluntatis
arbitrium. ⁊ audeat excusare peccatum; Sed audiamus dnm. ⁊
pcipientem. ⁊ opitulantē. ⁊ iubentē. qđ facere debeamus. ⁊ ad
iuuantē ut implere possimus; Nā ⁊ quosdā. nimia sue uolun
tatis fiducia. extulit in supbiam; Et quosdam. nimia sue uolun
tatis diffidentia. deiecit in neglegentiam; Illi dicunt. ut quid
rogamus dnm ne uincamur teptacione. qđ in nrā est potestate;
I sti dicunt ut quid conamur bene uiuere. qđ in dī est potestate;
O dnē. o pat͛. qui es in celis. ne nos inferas. in qualibet istarum teptaci
onē. sed libera nos a malo; Audiamus dnm dicentē; Rogaui pro te
petre ne deficiat fides tua; Ne sic existimemus. fidē nrām ēē in
libero arbitrio. ut diuino non egeat adiutorio; Audiamus ⁊ e
uangelistam dicentē; Dedit eis potestatē filios dei fieri; Ne omi
no existimemus. in nrā potestate. non ēē qđ credimus. uerumtamē
in utroq; illius beneficia cognoscamus; Nam ⁊ agende sunt grē.
quia data est potestas; Et orandū ne succumbat infirmitas; Ipsa ē
fides que p dilectionē operatur. sicut unicuiq; dns eius mensurā
partitus est; Ut qui gloriatur. non in se ipso. sed in dno glorietur. Non
itaq; mirum ē. quia non poterant credere. quorum uoluntas sic sup
ba erat. ut ignorantes dī iusticiam. ⁊ suam uolentes constituere.
sicut de illis dicit apls iusticie dei non essent subiecti; Qua cū
non ex fide. sed tanquā ex operib͛. tumuerunt. ipso suo tumore ce
cati; offenderunt in lapidē offensionis; Sic aūt dictum est nō
poterant. ubi intellegendū ē. quia nolebant. quēadmodū dictum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ē de dn̄o deo nr̄o. si nō credimus ille fidelis ꝑmanet. negare se ipsum non potest; De omnipotente dictū est. nō potest; Sicut ḡ qđ dn̄s se ipsum negare nō potest. laus est uoluntatis diuine. ita qđ illi nō poterant credere. culpa ē. uoluntatis humane; Ecce dico et ego; Quotquot tam sup̄be sapiunt. ut sue uoluntatis uirib; tantum existimēt eē tribuendum. ut negent sibi eē necessarium diuinū adiutorium ad bene uiuendū. nō possunt credere in xp̄m; Nō quia mutari homines in melius non possunt. sed quā diu talia sapiunt. nō possunt credere; Hinc excecant̄. et indurant̄. quia negando diuinum adiutorium. nō adiuuantur; Hoc de iudeis qui excecati et indurati sunt. dn̄s sp̄cauit atq; in eius sp̄u ꝑ ꝓpha ꝓdixit; Quod ū addidit. et cōuertant̄. i sanē eos. utrum subaudiendum sit nō. id ē. non cōuertant̄ contra desup̄ sententia. ubi dictū ē. ut non uideant oculis. et intellegant corde. quia ibi utiq; dictum est ut non intellegant; Et ipsa enī cōuersio de illius grā est cui dicit̄. dn̄s uirtutum cōuerte nos

An forte et hoc desup̄ne medicine misedia factum. intellegendum ē. Ut qm̄ p̄usi. et sup̄bi uoluntatis erant. et suam iusticiam constituere uolebant. ad hoc deserērentur. ut excecarent̄; ad hoc excecarentur. ut offenderent in lapidē offensionis; Et impleretur facies eorū ignominia. atq; ita humiliati. quererent non dn̄m; Et non suam qua inflatur sup̄b̄. sed iusticiā dī qua iustificatur impius; Hoc enī multis eorū ꝓficit in bonum. qui de suo scelere compuncti. in xp̄m postea crediderunt;

Pro quib. et ipse orauerat dicens; Pat̄ ignosce illis. quia nesciunt quid faciunt; De qua eorū ignorantia. et ap̄ls dic̄; Testimonium illis ꝑhibeo. quia zelū dī habent. sed non scd̄m scientiam; Tunc enī et hoc subiunxit. atq; ait; Ignorantes enī dī iusticiam. et suam uolentē constituere. iusticie dī non sunt subiecti; Ergo fides ex auditu. auditus aūt ꝑ ūbum dī; Quamuis enī doceat intrinsecus. tamē fides ex auditu ē; Et quo modo audient sine ꝑdicante; Neq; enī

In ecclesiastico. dn̄s nō potest ... (margin note)

Feria ... p̄st. cxviii.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quia ds̄ dat incrementum· ideo non est plantandum· neq; irigandum

De lib. de trinitate xiii. F idés quā qui habent fideles uocant̄· & qui non habent fideles· sicut

hi qui uenientē in ppā di filium· non receperunt· quāuis ex auditu·

in nob. facta sit· nō tam̄ ad eum sensum corporis ptinet· qui appellat̄

auditus· qm̄ nō est sonus; Nec ad oculos huius carnis· qm̄ non

ē· color· aut corporis forma; Nec ad eum qui dicitur tactus·

qm̄ corpulentię nichil habet; Nec ad ullū omino sensum corporis·

qm̄ cordis ē· res· ista non corporis; Nec foris ē· a nob. sed intimis no

b. Nec eam quisquā hominū uidet in alio· sed unus quisq; in semet

ipso; Deniq; potest & simulatione cōfingi· & putari ēē in quo

non est; Suam quisq; igitur fidem· apud semet ipsum uidet; In

altero aut̄· credit eam ēē non uidet; Et tanto firmius credit·

quanto fructus eius magis nouit quos operari solet fides p dilec

tionē; Sed dico; Numquid non audierunt; Et quidē in omnem

Excepta ad hesichiū epm̄. t̄ra exiit sonus eoꝝ· & in fines orbis t̄ꝶ ūba eoꝝ; Quo pacto· ab

aplis est pdicatio ista cōpleta; Quando adhuc usq; sunt gentes·

qd certissimū est nob.· in quib. m̄ cepit· & in quib. nondū cepit im

pleri; Nō itaq; sic dictū est aplis· eritis michi testes in hierusalem·

& in tota iudea· & samaria· & usq; ad extremū t̄ꝶ· tamquam

ipsi soli· quib. tunc loquebat̄· totū munus fuerint impleturi

S ed sicut eis solis uidet̄ dixisse qd dixit· ecce uob.cum sum usq; ad

cōsummationē sc̄li; quod tam̄ eum uniūsę ęcclę pmisisse· quę ali

is morientib.· aliis nascentib. hic usq; in sc̄li cōsummationē futura

ē· quis non intellegat; Sicut eis & illud ait· qd ad eos omino

nō ptineat; Et tam̄ sic dictum ē· tamq; ad solos & iam ptinere

De die iudicii. C um uideritis hec omia· scitote quia prope est in ianuis; Ad quos

nisi ad eos. eni hoc ptinet· qui in carne tunc erunt· cū omia complebunt̄;

T anto magis illud qd ex magna parte p eos agendum fuit· quā

uis & posteris eoꝝ eadē ac tio seruaret̄; Quod aut̄ dixit apls·

(c) 2006 Ministerio de Cultura

non quid nō audierunt. In omnem terrā exiuit sonus eorum. & in fines
orbis terrę uerba eorum; Quamuis locutus sit preteriti temporis uerbis. tamen quod
futurum fuerat dixit. non quod iam factum. atque completum; Sicut
et ipse propheta. quo usus est teste. non ait in omnem terrā exiturus
est. sed exiit inquit sonus eorum; Quod utique nondū erat factum;
Quale est etiam illud; Foderunt manus meas. & pedes. quod tā
longe postea factum nouimus; Sed ne istas propheticas tantū
locutiones. non & apostolicas fuisse credamus; Nonne idem ipse
apostolus ait. Quę est ecclesia dei uiui. columna & firmamentū ueritatis;
Sine dubio magnū est pietatis sacramentum; Quod manifestatū est
in carne. iustificatū est in spiritu. apparuit angelis. predicatum
est in gentibus. creditū est in mūdo. assūptum est in gloria; Nempe ma
nifestū est. hoc quod in extremo posuit. etiā nunc esse nondum cōple
tum; Quanto magis tunc. quando ista dicebat; Ecclesia quippe.
tunc assumetur in gloria. quando dicetur; Uenite benedicti patris
mei percipite regnum; Et tamen tamquā factū fuisset est dictum. quod
certo sciebatur futurum; Multo minus mirandum est. quod etiam uerbis
presentis temporis usus est. in eo quod illum identidem dixisse manifes
tauit; Propter spem quę reposita est uobis. quā ante audistis in uerbo conts.
ueritatis euangelii quod aduenit in uos. sicut & in omni mundo est.
fructificans. et crescens; Quamuis euangelium. nondū mūdū tenebat
uniuersum; Sed fructificare illud in uniuerso mundo dixit & crescere.
ut ita significaret. quo usque fuisset fructicando. & crescendo
uenturum; Ad istud autem dicit; Tota die expandi manus meas ad
populum non credentē. & cōtradicentē; Si in eo quod ait. extendi ma lxx vii
nus meas. crucis patibulum. intellexerimus. quo modo intellec
turi sumus. tota die; Numquid tota die pependit in ligno. cum
& nox ad totum diem pertineat. Si autem hoc loco. diem uoluit
intellegi. qui preter noctem dies appellari solet. etiam talis diei

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quando crucifixus est iam pars prima. et non parua transierat

Si autem diem pro tempore uolumus accipere. maxime quia hoc nomen genere feminino posuit. quod in latino eloquio non nisi tempus significare solet. artius questio colligabitur; Quo modo enim toto tempore siue saltem in toto die. manus extendit in cruce; Nisi si totum pro parte accipiendum esse dicamus. quia isto genere locutionis. uti etiam sancta scriptura consueuit. non tamen occurrit exemplum. totum pro parte etiam tunc posse accipi. quando ipsum uerbum additur. et dicitur totum; Nam et in eo quod dicit dominus in euangelio. sic erit et filius hominis in corde terre tribus diebus et tribus noctibus; Ideo totum pro parte. non insolenter accipitur. quia non ait. totis tribus diebus et totis tribus noctibus; Unus quippe medius fuit totus dies; Duorum autem partes; Primi ultima. ultimi prima; Proinde conuenient. perextentas manus tota die continuationem bonorum operum intelligere possumus. a quorum numquam intentione cessauit; Nam sicut hic ait. tota die expandi manus meas ad te quia omnia opera non nisi ad uoluntatem referat patris. sepissime contestans. ideo se uenisse. ut uoluntatem patris impleret. ita quia eadem opera etiam infidelis populus uidit. alius propheta dicit; Tota die expandi manus meas. ad populum non credentem. et contradicentem; Dico ergo; Numquid repulit deus populum suum. Absit; Nam et ego israhelita sum. et cetera;

Ex illo enim populo israhel quicumque in christo crediderunt. quibus facta est christi presentacio. et quodam modo promissi redditio salutaris atque fructuosa. de quibus et ipse dominus dicit. non sum missus nisi ad oues que perierunt domus israhel. ipsi ex illis sunt filii promissionis; Ipsi deputantur in semen. ipsi pertinent ad hereditatem dei; Hinc sunt ioseph. homo iustus. et uirgo maria que peperit christum; Hinc iohannes baptista. amicus sponsi. et parentes eius zacarias. et elisabeth. Hinc simeon senex. et anna uidua. qui

(c) 2006 Ministerio de Cultura

christum non loquentem sensu corporis audierunt. sed non loquentem adhuc
infantem spiritu cognoverunt; Hinc beati apostoli; hinc nathanahel. in quo
dolus non erat; hinc alius ioseph. qui et expectabat etiam ipse regnum
dei; hinc tanta illa multitudo. quae praecedebat et quae sequebatur
iumentum eius dicens; Benedictus qui venit in nomine domini; Inde erat con
gregatio puerorum. in quibus dictum impletum. ex ore infantium et lactan
tium deus perfecisti laudem; hinc etiam illi post eius resurrectionem quorum
die uno tria. et alio quinque milia baptizati sunt. in animam unam et
cor unum caritatis igne conflati; quorum nemo dicebat aliquid proprium. sed
erant illis omnia communia; hinc sancti diaconi. quorum stephanus. ante apostolos
martyrio coronatus; hinc tot ecclesiae iudaeae quae in christo erant; quibus erat
facie paulus ignotus. notus autem sententia famosissima. sed notior christi
misericordissima gratia; hinc et ipse secundum promissam de se propheticam.
lupus rapax; Mane rapiens. et ad vesperum dividens escas; Id est prius
rapiens persecutor ad mortem. postea pascens praedicator ad vitam; Ibi erant
ex illo populo hereditas dei. unde ait et ipse minimus apostolorum doctor gen
tium; Dico ergo; Numquid repulit deus plebem suam? Absit; Nam et ego
israhelita sum. ex semine israel. tribu beniamin; Non repulit deus ple
bem suam. quam praescivit; haec plebs. quae ex illa gente christi corpori accessit.
hereditas dei est; Nam quod ait apostolus. non repulit deus plebem suam quam
praescivit. illi psalmo utique respondet ubi scriptum est. quoniam non repellet dominus
plebem suam; Ibi autem sequitur. et hereditatem suam non derelinquet; Ubi evi
denter apparet. talem plebem esse hereditatem dei; Ut enim hoc diceret apostolus. supra
commemoraverat. propheticum testimonium. de praenuntiata futura incredu
litate populi israhel; Tota die expandi manus meas. ad populum non credentem
et contradicentem; hic ergo nequisquam male intellegens. universum illum populum
crimine incredulitatis et contradictionis arbitraretur esse damnatum.
continuo subiecit; Dico ergo; Numquid repulit deus plebem suam? Absit; Nam
et ego israhelita sum. ex genere israhel. tribu beniamin; hic ostendit.
quod plebem diceret. utique populi prioris; Quam si totam deus reprobasset. atque damn

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nasset. non utique esset ipse xpi apostolus israhelita. ex semine habraham
tribu beniamin; Adiubet autem ualde necessarium testimonium dicens
An nescitis in helia quid dicit scriptura. quemadmodum interpellat dominum
aduersus israhel; Domine prophetas tuos occiderunt. altaria tua suffode
runt. et ego derelictus sum solus. et querunt animam meam; Sed
quid dicit illi diuinum responsum; Reliqui mihi septem milia uirorum. qui non
curuauerunt genua ante baal; Sic ergo et in hoc tempore. reliquie
per electionem salue facte sunt; Iste reliquie sunt ex illa gente hereditas
dei; Non illi de quibus paulo post dicit. ceteri uero excecati sunt; Sic enim
ait; Quid ergo; Quod querebat israhel. hoc non est consecutus; Electio autem
consecuta est. ceteri uero excecati sunt; Non repulit deus plebem suam quam
presciuit; Aliquando predestinatio significatur. etiam nomine prescien
tie; Dicit autem apostolus; Non reppulit deus plebem suam quam presciuit.

Ex lib. de dono perseuerancie

Hic quod ait presciuit. non recte intelligitur. nisi predestinauit; Quod cir
cumstancia ipsius lectionis ostendit; Loquebatur enim de reliquiis
iudeorum. que salue facte sunt. pereuntibus ceteris; Nam superius dixe
rat. ad israhel dixisse prophetam; Tota die expandi manus meas. ad populum
non credentem; Et tamquam responderetur; Ubi sunt ergo. facte promissio
nes dei ad israhel; Continuo subiunxit; Dico ergo; Numquid reppulit
deus plebem suam. Absit; Nam et ego israhelita sum ex semine abra
ham tribu beniamin; Tamquam diceret; Nam et ego. ex ipsa plebe sum
Deinde addidit unde nunc agimus; Non reppulit deus plebem suam
quam presciuit; Atque ut ostenderet dei gratia fuisse reliquias relictas. non
meritis operum eorum. secutus adiunxit; An nescitis in helia. quid
dicit scriptura. quemadmodum interpellat dominum aduersus israhel. et
cetera; Sed quid dicit illi responsum diuinum; Reliqui mihi septem milia
uirorum qui non curuauerunt genu ante baal; Non enim ait. relic
ta sunt mihi. aut reliquerunt se mihi. sed reliqui michi; Sic ergo
inquit et in hoc tempore. reliquie per electionem gratie salue facte
sunt; Si autem gratia. iam non ex operibus; Alioquin gratia iam non est

(c) 2006 Ministerio de Cultura

grã; Peccauerit tenes illa que iam sup̃ int̃ posui. quid g̃? Et huic
introgationi respondens. qđ querebat inquid isrl̃. hoc nõ ẽ cõ
secutus; Electio autẽ cõsecuta ẽ. ceteri ũ excecati sunt; In hac g̃
electione. & in his reliquiis que p electionẽ grẽ facte sunt. uo
luit intellegi plebem. quã ppterea dš nõ repulit. quia pscivit; Hec
est illa electio. que eos uoluit eligi in xp̃o. ante mundi constitu
tionẽ. ut essent sci. & inmaculati. in conspectu eius in caritate.
p destinans eos in adoptionẽ filiorum; Nullus igitur qui hec intelle
git. negare. uel dubitare pmittitur. ubi ait aplš nõ reppulit
dš plebem suam. quã pscivit. p destinationẽ significare uoluis
se; Presciuit enĩ reliquias. quas secdm electionẽ grẽ. fuerat ipse
facturus; hoc est g̃ p destinauit; Sine dubio enĩ pscivit. si p de
stinauit; Sed p destinasse est. hoc pscisse. qđ fuerit ipse facturus;
Textus psl. cxiiii. Quia nõ repellet dñs plebẽ suam; Laus illi. iubilatio illi; Quam
plebẽ nõ repellet. hic nob aliquid interptari non licet; Prescriptũ
habemus ab aplõ; Exposuit hoc aplš. unde sit dictum; Erat enĩ
plebs iudeorum. plebs ubi fuerunt pphete; Plebs ubi fuerunt patri
arche; Plebs etiam secdm carnem ppagata. de semine abrahe; Plebs
in qua pcesserunt omĩa sacramta saluatoris nrĩ pmittencia
Plebs. ubi institutum est templum. unctio. sacerdos. ad significandum. Ut
cum omes ipse umbre pterirent. ipsa lux adueniret; Erat g̃ ista
plebs di; Ad eam pphete missi; In illa nati. qui missi; Et tradita
& credita eloquia di; Quid g̃? Totum illud dampnatum est. arbor oliue
Absit; Arbor oliue. ipsa dicta est ab aplõ; Cepit enĩ ista arbor a
patriarchis; Sed fuerunt ibi rami aridi. quia nimis alti psupbia;
Precisi g̃ ppt sterilitatẽ. insertus est oleast ppt humilitatẽ; Ue
runtamẽ carissimi. ne supbiret oleast insertus. quid ait aplš;
Si tu ex naturali incisus oleastro. & cõtra naturam. insertus es
in bonã oliuam. quãto magis qui secdm naturam sunt. inserent
sue oliue; Et quo modo tu nõ pmanens. in infidelitate meruisti in

(c) 2006 Ministerio de Cultura

sed in oliua cum esset oleast(er). sic isti excepti facilius sue oli
ue naturae inseruntur; Hoc de illis apls; Ergo ipsa est arbor;
Et si aliqui ex ramis fracti sunt non omnes; Nam si rami omnes fra
gerentur. unde petrus. unde iohs. unde alii apli; Unde ipse
paulus apls. loquebatur. et suo fructu oliuam testabatur
Nonne omnes isti inde. Unde etiam quingenti illi frs. quib(us)
dns post resurrectionem apparuit; Unde tot milia ad uocem
petri. quando spu sco repleti apli. omnium gentium linguis
locuti sunt tanta auiditate di laudis. et sue d(e)usacionis
conuersa sunt; Ut qui primo sanguinem dni fuderunt seuientes
bibere discerent iam credentes; Sic aut omnia illa conuersa sunt
milia hominum. ut res suas uenderent. et pretia rerum suarum
ante pedes aplorum ponerent; Quod diues unus non fecit. quan
do hoc ore dni audiuit. et a dno tristis recessit. hoc fecerunt
subito tot milia eorum hominum. in quorum manibus fuerat (xps) crucifixus
Quanto maius uulnus erat in corde ipsorum. tanto auidius medicum
quesierunt; Cum ergo inde illi omnes fuerint. de ipsis dicit modo
psalmus. qm non repellet dns plebem suam; Nam hoc testimo
nio psalmi. cum hinc loqueretur. usus est apls. et dicit; Quid ergo
repulit — dicemus frs; Numquid ds plebem suam quam prescivit. Absit; Nam
et ego israhelita sum. ex semine abraham de tribu beniamin;
Non reppulit ds plebem suam quam prescivit; Usque si repelleret
dns plebem suam. non esset. unde ipse esset apls; Unde aut ipse.
inde. et alii; Inde plebs dni; Non in omnibus. sed quemadmodum
scriptum est. reliquie salue fient (erunt); Non in omnibus; Sed area
uentilata. massa intro missa palea iacet; Totum quicquid
uides iudeorum reproborum. paleam uides; Unde uides istam
paleam. iam inde exiit massa. iam in orreo recondita est;
Etenim dubis apli x. (eug) — Uerba apli; Attendite inquid. quid dicit helias; Dne prophetas tu
os occiderunt. altaria tua euerterunt. et ego relictus sum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

solus. & querunt animam meam; Sed quid illi dicit responsū diuinū.
Reliqui m̄ septem milia uiroꝝ. qui non curuauerunt genua ā te baal
Solum te putas esse seruum bene laborantem. Sunt & alii me timētes. &
non pauci; Nā septē milia ibi habeo; Et adiunxit; Sic ḡ & in hoc
tēpore; Crediderunt aliqui iudei. & multi fuerunt rep̄bati. sicut
& ille qui uulpium foueas gestabat in animo; Sic ḡ inquid & in hoc
tēpore. reliquię p̄ electionē grę̄ saluę factę sunt; Id ē xp̄s ē. qui
tunc & modo; Cui & illi tunc helię dixit. reliqui michi; Quid est
reliqui m̄. Ego illos elegi; Quia uidi mentes eoꝝ de me p̄sumentes. nō
de se. nec de baal; Nō sunt mutati; Sic sunt ut ame facti sunt;
Et tu qui loqueris nisi de me p̄sumeres. ubi esses. Nisi grā mea ple
nus esses. non ne ante baal etiam ipse genu flecteres. Grā aut̄ Wedbiche explanatoe
mea plenus es. quia nichil de tua uirtute. sed totum de mea grā
p̄sumpsisti; Noli ḡ in hoc gloriari. ut putes te uiseruitio tuo non ha
bere cōseruos; Sunt quos elegi. sicut dixi. de me scilicet p̄sumentes
Sic ait ap̄ls. & nunc reliquię p̄ electionem grę̄ saluę factę sunt;
Caue ō xp̄iane. caue sup̄biam; Licet eni imitator scōꝝ sis. totum
semp̄ grę̄ reputa; Quia ut ēēt aliquid relicuum. grā intē dī nō
tuum meritum fecit; De ipsis denique reliquiis. dixerat p̄pha esa
yas. cōmemorans; Sic ḡ inquit. & in hoc tempore. reliquię p̄ elec
tionē grę̄ saluę factę sunt; Si aut̄ grā inquit. iam non ex ope
rib; Id ē. iam non de tuo merito extollaris; Alioquin grā. iam non
est grā; Si eni in tua opera p̄sumis. ergo merces tibi redditur.
non grā cō donatur; Si aut grā ē. gratis datur; Sic ḡ & in hoc
tēpore reliquię scd̄m electionē grę̄ saluę factę sunt; Nō uos me Extrait eug. Iohannis LXXXIIII
elegistis ~~sed ego~~ inquit. sed ego elegi uos; Hec est illa in effabilis
grā. Quid eni eramus quando xp̄m nōdum elegeramus. & ideo
non diligebamus; Nam qui non eum eligit. quomodo diligit; Nu
quid iam in nob̄ erat quod in psalmo cantatur. elegi abiectus ēē
in domo dī. magis quam habitare in tabnaculis peccatoꝝ. Non

(c) 2006 Ministerio de Cultura

utique; Quid ergo eramus. nisi iniqui. et perditi; Neque enim iam credide
ramus in eum. ut eligeret nos; Nam si iam credentes elegit.
electos elegit; Cur ergo diceret. non uos me elegistis. nisi quia mi
sericordia eius preuenit nos; Hic certe uacat. uana illorum ratio
cinatio. qui prescientiam dei. defendunt contra gratiam dei; Et ideo
nos dicunt electos ante mundi constitucionem. quia presciuit deus
futuros nos bonos. non se ipsum nos facturum deus bonos; Non hoc dicit.
qui dicit non uos me elegistis; Nam si propterea nos elegisset. quia bo
nos futuros esse presciebat. simul etiam presciset. quod eum nos fuisse
mus. prius electuri; Non enim aliter esse possemus boni; Nisi forte di
cendus est bonus. qui non elegit bonum; Quid ergo elegit in non bonis
Non ergo electi sunt quia boni fuerunt. qui boni non essent. nisi elec
ti essent; Alioquin. gratia iam non est gratia. si precessisse contendimus
merita; Hec quippe electio. gratia est. de qua dicit apostolus; Sic
ergo. in hoc tempore reliquie per electionem gratie salue facte sunt
Unde subiungit; Si autem gratia iam non ex operibus. alioquin. gratia
iam non est gratia; Audi ingrate; Non uos me elegistis. sed ego
elegi uos; Non est ut dicas. ideo electus sum. quia iam crede
bam; Si enim credebas in eum. iam elegeras eum; Sed audi. non
uos me elegistis; Non est ut dicas. antequam crederem iam bona
operabar. ideo electus sum; Quid enim est boni operis ante fidem.
cum dicat apostolus. Omne quod non est ex fide. peccatum est; Quid ergo
dicturi sumus. audiendo non uos me elegistis; Nisi quia mali era
mus. et electi sumus. ut boni per gratiam nos eligentis essemus; Non est
enim gratia. si precesserunt merita; Est autem gratia; Hec igitur non inuenit
sed efficit merita; Reliquie per electionem gratie. salue facte sunt;
Quia propheta predixerat. et si fuerit numerus filiorum israel. sicut arena
maris. reliquie salue fient; Ad hoc enim occisus est christus a iudeis.
et traditus gentibus. tanquam ioseph egyptiis a fratribus. ut et re
liquie israel salue fierent; Unde dicit apostolus; Nam et ego israhe

Relub' est q̄nis. tr̄ cxlviii.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

lita sum; Et ut plenitudo gentium intraret. & sic omis israhel saluus fieret. Id est
& reliquiis (ut) secdm carnē. & plenitudine gentium. que in fide xpi. secdm spm
sunt israhel; Aut si & genti illi israhelitice. restat fidei plenitudo
ex qua erant reliquie. in quib; reliquiis. & apli salui facti sunt.
hoc significatur ea plenitudine liberationis israhel qua p moysē
ex egipto liberati sunt; Si aut grā. non ex operib; Alioquin grā. iam
nō est grā; Ad usus illos qui in operib; legis gloriabantur. apls lo- Ex lib. qst ex hodi tit. xl vii.
quit. & multum agit; Ut fidem operib; sic uult ante poni. ut
ex illa pendeant opera bona. atq; ab ea perueniant. non ut ipsa ue
lut meritis bonorum operum tribui uideat; Illa enim ad grām p
tinet; Si aut grā. iam nō ex operib; Alioquin grā. iam nō est
grā. Iudeos de operib; suo gloriantes. sic arguit. quidem apls. Ex tit. pst. xl viii.
ut eos diceret ad grām nō ptinere. qui meritis & operib; suis mer
cedem deberi arbitrantur; Qui g ad grām se sciunt ptinere. qd
ē. xps. & qd ē xpi. norunt qua indigent grā; Si grā uocatur.
gratis datur; Si gratis datur. nulla tua merita pcesserunt; Si
pcesserunt merita tua. merces nō imputatur secdm grām. sed
secdm debitum; Si g dicis pcessisse merita tua. te uis laudare
nō dnm; Ideo nō agnoscis xpm. quia uenit cum grā di; Conuerte g
te ad merita tua; Uide illa mala fuisse. ut nō tibi deberetur nisi
supplicium; Et cum uideris. quid tibi p meritum debeatur. agnos
cis quid p grām donetur. & sacrificio laudis glorificas dnm; Ibi eni
ē uia. in qua noueris xpm salutare di; Grā. pluuia uoluntaria; Ex tit. pst. lxvii.
Quia nullis pcedentib; operis meritis gratis datur; Si enim grā.
non ex operib; Alioquin grā. iam non ē grā; Non eni dignus sum
inquit uocari apls. quia psecutus sum ecclam di; Grā di sum. id qd
sum; Hec est pluuia uoluntaria. Inde alibi dicitur. Scuto bone Voluntarie qppe genuit nos. uerbo ueritatis. hec pluuia uoluntaria.
uoluntatis tue coronasti nos; Quid g; Quod querebat israhel
hoc non est consecutus; Electio aut consecuta est; ceteri uero
excecati sunt; Sicut scriptum est; Dedit illis ds spm conpunc

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tionis oculos ut non uideant. & aures ut non audiant. usq; in ho
diernum diem. Et dauid dicit; Fiat mensa eorum in laqueum. & in retribu
tionem. & in scandalum illis; Obscurentur oculi eorum ne uideant. & dor
sum illorum semper incurua; Ecce misericordia & iudicium; Misericordia. in elec
tionem. que consecuta est. iusticiam dei; Iudicium uero. in ceteros qui ex
cecati sunt; Et tamen illi. quia uoluerunt crediderunt; Illi quia nolu
erunt. non crediderunt; Misericordia igitur & iudicium. in ipsis
uoluntatibus. facta sunt; Electio quippe ista gratie est. non utiq;
meritorum; Superius enim dixerat; Sic ergo & in hoc tempore reliquie
per electionem gratie salue facte sunt; Si autem gratia iam non ex operi
bus; Alioquin gratia. iam non est gratia; Gratis ergo consecuta est. quod
consecuta est. electio; Non precessit eorum aliquid. quod priores darent
& retribueretur illis; Pro nihilo saluos fecit eos; Ceteris autem
qui excecati sunt sicut ibi non tacitum est. in retributione factum
est; Vniuerse uie domini. misericordia. ueritas; Inuestigabiles sunt
autem uie eius; Inuestigabiles igitur sunt. & misericordia qua gra
tis liberat. ueritas qua iuste iudicat; Ad lucem domini uocat nos
propheta cum dicit; Et nunc tu domus iacob. uenite ambulemus in luce
domini; Tu domus iacob quam uocauit & elegit. non tu quam dimi
sit; Dimisit enim plebem suam. domum israel; Quicumq; inde uenire
uultis. ad hanc pertinebitis quam uocauit. illa carebitis. quam di
misit; Lux quippe domini in qua ambulant gentes. illa est. de qua
idem propheta dicit; Dedi te in lucem gentium. ut sis salus mea usq;
ad fines terre; Cui dictum est nisi christo; De quo impletum est nisi de
christo; Non est ista lux in uobis. de quibus identidem dictum est; Dedit
illis deus spiritum compunctionis. oculos ut non uideant. & aures ut
non audiant. usq; in hodiernum diem; Non est inquam in uobis.
hec lux; Ideo nimia cecitate lapidem reprobatis. qui factus est
in caput anguli; Ergo accedite ad eum. & illuminamini; Quid
est accedite. nisi credite; Scitiebam. & acceptum accepi; Id est

Ex lib. de predestinatione sanctorum

Ex lib. ad diuersum deos

Breuic. pri. LXVIII.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

fidem illorum desideravi. et iniquitatem inveni; Fiat mensa eorum coram
ipsis in muscipulam; Qualem muscipulam mihi exhibuerunt. dando mihi
talem potum. talis muscipula illis sit; Quare ergo coram ipsis; Sufficere
ret. fiat mensa eorum in muscipulam; Sunt tales. qui iniquitatem suam
noverunt. et in ea pertinacissime ~~pertinacissime~~ perseverant; Coram
ipsis sit muscipula eorum; Sed tantum valet animi persuasio. ut
coram ipsis muscipula sit. et incidant ~~ut~~ in eam; Obscurentur oc
culi eorum ne videant; Sequitur hoc; Ut qui sine causa viderunt.
fiat illis et non videre; Fiat ergo coram ipsis mensa eorum in mus
cipulam. Coram ipsis fiat in muscipulam. non optantis est. sed
prophetantis; Non ut fiat. sed quia fiet; Fiat ergo; Non potest aliter. nisi ut talibus ista veniant; Et quomodo videmus per spiritum di
dici talia eventura malis. ad hoc in illis haec intellegamus.
ut nos talia devitemus; Hoc enim ~~illis~~ nobis prodest intellegere.
et ex inimicis proficere; Fiat illis et in retributionem. et in scanda
lum; Sed numquid iniustum est hoc. Iustum est; Quare. Quia in
retributionem; Fiet in scandalum quia ipsis sibi sunt scandalum.
Obscurentur oculi eorum ne videant. et dorsum illorum semper incur
va; hoc consequens est; Nam quorum fuerint oculi obscurati ne vi
deant. sequitur ut et dorsum illorum incurvetur; Unde hoc.
Quia cessaverint superna cognoscere. necesse est de inferioribus
cogitent; Qui bene audiunt sursum cor. curvum dorsum non
habent; Erecta quippe statura est; Expectat spem repositam
sibi in caelo; Maxime si praemittat thesaurum suum. quo sequa
tur cor eius; At vero qui sitantur ~~velut~~ spem non intellegun~~t~~
tur iam excaecati de inferioribus cogitant; Et hoc est habere dorsum cur
vum; A quo morbo dominus mulierem illam liberavit; Alligavit eam
satanas. annis decem et octo. et eam curvatam erexit; Sed illorum
delicto. salus gentibus. ut illos aemulentur; Iudaei qui eum occi
derunt. et in eum credere noluerunt. quia oportebat eum

Non enim aliquid illis accidit quod non habeant in retributionem.

Ex lib. de civitate dei. xviii.

mori et resurgere. uastati infelicius a romanis. funditusque a suo reg
no. ubi iam eis alienigenę dominabantur eradicati. dispersique per
terras. quando quidem ubique non desunt. per scripturas suas testimo
nio nobis sunt. prophetias nos non finxisse de christo; Quas plurimi eorum
cōsiderantes. et ante passionē. et maxime post eius resurrectio
nē. crediderunt in eum; De quibus prędictum est; Si fuerit nume
rus filiorum israel sicut arena maris reliquię salue fient; Ceteri
uero. excęcati sunt; De quibus prędictum est; Fiat mensa eorum in
laqueum. et in retributionēs. et in scandalum; Obscurentur
oculi eorum ne uideant. et dorsum illorum semper incurua. Proinde
cum scripturis nostris non credunt. complentur in eis suę quas cę
ci legunt; Quos agnoscimus propter hoc testimonium. quod nobis inui
ti perhibent. eosdem codices habendo. atque seruando. per omnes gentes
etiam ipsos esse dispersos qua qua uersum christi ęcclesia dilatatur;
Nam prophetia in psalmis quos legunt. etiam de hac re premissa est
ubi scriptum est. Deus meus misericordia eius preueniet me. Deus meus demons
trauit mihi in inimicis meis. Ne occideris eos. ne quando obliuiscā
tur legem tuam; Disperge illos in uirtute tua; Demonstrauit
ergo deus ęcclesię in eius inimicis iudęis gratiam misericordię suę; Quoniam
sicut dicit apostolus. delictum eorum. salus gentibus; Et ideo
non eos occidit; Id est non in eis perdidit quod sunt iudei
quamuis a romanis fuerint deuicti. et oppressi. ne obliti legem
dei. ad hoc de quo agimus testimonium nil ualerent; Ideo
parum fuit ut diceret. ne occideris eos. ne quando obliuis
cantur legem tuam. nisi adderet etiam disperge eos; Quoniam
si cum isto testimonio scripturarum. in sua tantum modo terra
non ubique essent. profecto ęcclesia que ubique est. eos prophetia
rum que de christo premisse sunt. testes in omnibus gentibus habe
re non posset; Si quo modo ad emulandum prouocē carnē
Factūt pst. lxxvii. meam. et saluos faciam aliquos ex illis; Dicit apostolus;

(c) 2006 Ministerio de Cultura

Si quo m̄ æmulari potero carnē meam . & saluos faciam
aliquos ex illis; Sed scia tales medici . quā uis non de suo
curent . quia nec medici corporis curant de suo . tam̄ quan
tum liber p fidele ministerium opitulent̄ saluti . uiuentes
curare possunt . non mortuos excitare . de quib; dic tum est
Nunquid mortuis facies mirabilia ; Huius enim occulta di
gr̄a est . qua hominum mentes quodā modo reuiuescunt . ut
possint a quib; liber eius ministris . pcepta sanitatis . audire
De quā gr̄am comendat . in euangelio dicens ; Nemo potest ue
nire ad me . nisi pat̄ qui misit me traxerit eum ; Quantū
libet ḡ excellentes ubi pdicatores . & ueritatis etiam p mi
racula suasores . tanquam magni medici . agant cum homi
nib; si mortui sunt . et uia gr̄a non reuixerunt . nunquid mor
tuis facies mirabilia . Aut medici suscitabunt . & hi quos ex
suscitabunt cōfitebuntur tibi . Hec enī cōfessio . indicat ui
uos ; Nam sicut alibi scriptum ē . a mortuo uelut qui non
sit cōfessio . perit ; Et si radix scā . et rami ; Frangantur supbi
rami . humilis inseratur oleast; Maneat tam̄ radix . illis
p cisis . istis receptis ; Ubi manet radix . In patriarchis ; Et
enī patria xp̄i . ppl̄s isrt̄ . quia ex eis uenit sedm̄ carnē
Sed huius arboris radix . abraham . ysaac . iacob . patriarchę
sci ; Et ubi isti . In requię apud dnm̄ . in honore magno ; Ut in
abrahę sinum ad uitus ille paup post corporis exitum leuare
tur . & in abrahę sinu . de longinquo . a supbo diuite uide
retur ; Ergo radix manet . radix laudatur ; Sed rami .
supbi . & pcidi . & arescere meruerunt ; Oleast . aut humilis .
illorum pcisione . inuenit locum ; Audi ḡ . quem admodum p
cidantur rami naturales . quē admodum inserantur oleast ;
Ex ipso centurione . quē cōmemorandum putaui ; Amen inquid
dico uob; non inueni tantam fidem in isrl̄ ; Ppterea dico

[Left margin:] It̄ lectio euḡ secdm iohann XVI

[Right margin, faint later hand:] [illegible]

uobis· quã multi ab oriente· & occidente· Quam late etiam
occupauerat oleaster; Amara silua· mundus hic fuit; Sed propter humilitatem
ppt̃ non sum dignus qui sub tectum meum intres· multi ab oriente· & oc
cidente uenient; Et puta quia uenient· quid de illis fiet; Si
enim uenient· iam precisi sunt de silua; Ubi inserendi sunt ne arescant
Et recumbent· inquid cum abraham· isaac & iacob; In quo conu
iuio; Ne forte non inuites. ad semper uiuendum· sed ad multum bi
bendum; Recumbent cum abraham· & isaac· & iacob; Ubi; In
regno inquit celorum; Et quid erit de illis· qui uenerunt de stirpe
abrahe· quid fit de ramis· quibus arbor plena erat; Quid· nisi
quia precidentur· ut isti inserantur; Doce quia precidentur; Filii
autem regni· ibunt in tenebras exteriores; Quod si aliqui ex ra
mis fracti sunt· tu autem cum oleaster esses insertus es in illis· &
socius radicis· & pinguedinis· olee factus es· & cetera; Apostolus enim Benedict. cxxxiiii
gentibus loquebatur· quibus dicebat; Si ergo uos Christi ergo abrahe semen
estis secundum promissionem heredes; Benedicemur ergo omnes· unde abra
ham· & isaac· & iacob· arborem quidem benedixit quandam·
eamque oliuam creauit; Sicut dicit apostolus· ipsos patriarchas·
sanctos· unde & floruit populus dei; Sed hec arbor oliue putata est·
non amputata; Et unde superbi rami fracti sunt; Ipse est blasphe
mus· & impius populus iudeorum; Manserunt tamen rami boni· &
utiles; Nam unde apostoli; Et cum ibi rami utiles relicti essent·
per dei misericordiam insertum est· & oleaster gentium· cui dicit apostolus;
Tu autem cum esses oleaster· insertus es in illis· & particeps pinguedi
nis olee factus es; Noli gloriari aduersus ramos; Quod si glori
aris· non tu radicem portas· sed radix te· Hec una arbor
est pertinens ad abraham· isaac· & iacob, Et quod plus est·
magis ad abraham· & isaac· & iacob· oleaster insertus· quam
rami confracti; Illi enim per fermentum· iam non ibi sunt; Oleaster
non ibi erat· & ibi est; Illi per superbiam frangi meruerunt· iste

(c) 2006 Ministerio de Cultura

p humilitatem . inseri meruit ; Illi amiserunt radicem . ille tenuit
eam ; Gentes ita aut credentes in xpm . et quasi superbire cupientes . — Extra pst. berii
contra iudeos qui crucifixerunt xpm . cum et de ipsis uenirent . ali
us paries occurrens in angulo . id est in ipso xpo . de diuerso parie
te . pputii . id est gentium ; Cum g erigerent se gentes . sic illas re
primit ; Si enim tu inquit . ex naturali incisus oleastro . insertus es in
illis . noli gloriari . aduersus ramos ; ~~glor~~ ; Nam si gloriaris . non tu
radicem portas . sed radix te ; Ergo de radice patriarcharum . dicit
fractos quosdam ramos . ppt infidelitatem . et insertum ibi oleastrum
ut esset particeps pinguedinis oliue ; Id est . ecclam ex gentib . ueni
entem ; Et quis inserit oleastrum in oliua ; Oliua . solet in oleastro .
oleastrum . in oliua numquam uidimus ; Nam quisquis fecerit .
non inueniet bacas nisi oleastri ; Quod enim inseritur hoc crescit . et
eius rei fructus ; Non radicis fructus . sed surculi ; Hoc ostendens
apls omnipotencia sua dnm fecisse . ut oleast in radice oliue insere
tur . et non bacas siluestres . sed oliuam daret . ad omnipotenciam
di reuocans ait ; Si tu ex naturali incisus es oleastro . et contra na
turam insertus es in oliuam . noli gloriari aduersus ramos ; Sed
dicis ait ; Fracti sunt rami ut ego inserar ; Bene ; Propt incredu
litatem fracti sunt . tu aut fide stas ; Noli aut sapere ~~sapere~~ . sed
time ; Quid est enim noli altum sapere ; Noli superbire quia insertus
es . sed time . ne si anguaris . p infidelitatem . sicut illi fracti sunt
Fractos ramos dicit . qui ex ipso pplo . in xpm . credere noluerunt — Ex lib. contra faustu
Et in ipsa olee radice . id est origine scorum hebreorum . tamquam .
oleastrum gentes insertas ut fierent participes pinguedinis olee
Quo se redditum gaudet apls . qui int fractos ramos p incredulita
tem fuit ; Inde se quippe libentius dicit . a iudaismo . ad xpm ;
transisse letatur ; Quia xps semp . in illa radice atque in illa ~~radice~~
arbore . pdicatus est . Itaque uenientem qui non crediderunt

(c) 2006 Ministerio de Cultura

fracti sunt inde. Et qui crediderunt. inserti sunt ibi; Quibus ne superbi
ant dicitur; Noli altum sapere sed time; Nam si deus naturalibus ramis
non pepercit. neque tibi parcet; Sed ne de ipsis fractis desperetur
paulo post dicit; Et ipsi si non permanserint in infidelitate inse
rentur; Potens est enim deus inserere illos; Nam si tu ex naturali in
cisus oleastro. et contra naturam insertus es in bonam oliuam. quan
to magis illi qui secundum naturam sunt. inserentur sue oliue; Ecce un
de etiam ipse gloriatur. a structura liberatus. et radici pinguedi
nis redditus; Iudei. olim uocati. ex egypto; Liberati in manu
potenti. per rubrum mare traiecti. per siccum euadentes. hostibus inse
quentibus. caelestes magna pasti. de seruitute eruti. ad regnum per
ducti. tot beneficiis empti. in oliua erunt; Superbiendo. fracti
sunt. Oleaster contemptibilis. per totum mundum erat; Illo totus mun
dus horrebat. siluestri oleastro; Sed tamen per humilitatem ibi me
ruit inseri. unde oliua superbiendo perdidit; Audi oliuam superbien
tem. et frangi dignam; Nos de seruitute non sumus nati. patrem
habemus abraham; Respondetur; Si filii abraham essetis. fac
ta habrahe faceretis; Contra id quod dictum est. de seruitute
non sumus nati. si uos filius liberauerit. uere liberi eritis; Li
beros uos esse iactatis. Omnis qui facit peccatum. seruus est. pecca
ti; Quanto ergo miserius homo. seruus esses hominis. quam per
uerse cupiditatis; Illi tamen superbiendo. humilem non rece
perunt; Unde oleastrum dignum inseri; Centurionem illum.
non de israhelitis. sed de gentibus; Dicentem non sum dignus. ut
sub tectum meum intres; Et dominus; Amen dico uobis non inue
ni. tantam fidem in israel; In oliua non inueni. quod inueni
in oleastro; Ergo oliua superbiens. precidatur. oleaster humilis
inseratur; Unde inserentem. unde percidentem; Propterea dico
uobis. quia multi ab oriente. et occidente uenient; Multi

Ex sermone de sacrificio uespertino.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ueniet oleast. inserendus in oliua. & recumbent cum abraham. isa
ac. & iacob. in regno celor; Audisti que admodum humilis insera
tur oleast. audi quem admodum oliua supba. pcidatur; Fili
i aut regni eicientur in tenebras exteriores. ibi erit fletus. &
stridor dentium; Hec siue gratant. siue indignant. audiant
iudei nos tam ubi possumus. cum eor dilectione pdicemus; Ne
supbe gloriemur. ad usus ramos fractos. sed potius cogitemus. cu
ius gra. & quanta misedia. & in qua radice inserti sumus; Ut
non alta sapiamus. sed humilib coséntientes. non eis cu psump
tione. insultando dicamus; Venite ambulemus in luce dni. qm mag
nu nom eius in gentib; Si aut audierint. & obaudierint. erunt
de quib dictum e; Accedite ad eum. & inluminamini. & uul
tus uri non erubescent; Si aut audiunt. & non obaudiunt. ui
dent. & inuident. int eos de quib dictum est; Peccator
uidebit. & irascetur. dentib suis fremet. & tabescet; Ego aut
dicit eccla xpo. uelut oliua fructifera in domo di speraui
in misedia di in eternum. & in sclm scli; Dices g; Fracti sunt
rami ut ego inserar; Bene; Propt incredulitate fracti sunt
tu aut fide stas; Noli altum sapere sed time; Si enim ds
naturalib ramis non pepcit. ne forte nec tibi parcat; No
eni accepistis inquit apls. spm seruitutis iterum in timore;
Sed idem ipse apls. oleastro inserto in oliua. timere pcepit;
Hoc e. gentib. additus radici abraham. isaac. & iacob. ut &
ipsi fierent israhel. id e. ptinerent ad sem abrahe; Amputatis
ppt infidelitatis supbiam naturalib ramis. qui ignorantes
di iustitiam. & suam uolentes constituere. iustitie di non
sunt subiecti; De his quippe uana elatione tumentib dictum
est. qd ibunt in tenebras exteriores; Quia iactantes se de se
mine abrahe. sem abrahe fieri noluerunt. ut essent filii
pmissionis; Quia fidem noui testamenti non receperunt. ubi di

(c) 2006 Ministerio de Cultura

iusticia cōmendatur. sua costituere uolentes. id est tanquam de suis
meritis. & operib. psidentes; Opuerunt esse p missionis. hoc ē. filii grē
filii misedię; Vt qui gloriatur. in dño glorietur; Credens in eum qui
iustificat impium. hoc est qui ex impio facit pium; Vt deputetur fidē
eius ad iustiam. & impleatur in eo. non quod postulabat eius meri
tum. sed quod a dño. p missum est beneficium; Cum his igitur agens
apls. qui oliuę p grām inserebantur. dicis inquit; Fracti sunt rami
ut ego inserar; Bene; Propt incredulitatem fracti sunt. tu aut fide
sta; Noli altum sapere. sed time; Di est enim beneficium. non meritū
tuum; Quod & alibi dicit; Grā salui facti estis p fidem. & hoc nō
ex uob. sed di donum; Non ex operib. ne forte quis extollatur; Ipsius
enī sumus figmentum. creati in xpō ihu. in operib. bonis. quę p para
uit ds ut in illis ambulemus; In hoc intellectu grę in est timor de
quo dr. noli altum sapere sed time; Timor aut iste alius est. nō
ē. ille seruilis. quē caritas foris mittit; Illo enī timetur. ne inci
dat in tormentum supplicii; Isto aut ne dimittatur grā beneficiū
Quappt. quāuis fidelib. ad noui testamentum ptinentib. dicat apls.
qđ paulo ante cōmemoraui. non enī accepistis spm̄ seruitutis ite
rum in timorem. sed accepistis spm̄ in quo clamamus abba pater.
id est ut fides in nob. sit. quę p dilectionē opatur. non tam timen
do poenam. quā amando iusticiam; Tamē quia nō sit anima ius
ta. nisi participatione melioris qui iustificat impium. quid enī
habet qđ nō accepit; Non debet sibi tribuendo qđ di est. ita glori
ari tamquam non acceperit; Ob hoc enī dictum est. noli altum sa
pere sed time; Et timor iste pcipit. etiam his qui ex fide uiuentes.
& heredes sunt noui testamenti. atq; in libtatem uocati; Altum enim
sapere dictum ē. supbire; Quod alio loco. e contrario satis ostendit
ubi ait; Non alta sapientes. sed humilib. cōsentientes; Ex hoc qđ ait
humilib. cōsentientes. utiq; aperuit. nichil aliud se dixisse alta
sapientes. quam supbientes; Timor g non est in caritate. qui pfec

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ta caritas foras mittit timorē; Sed illum seruilem; Illum quo cū
sequisq; ab opere malo abstinet poena terretur. non iusticia delectatur
Hunc foras caritas mittit. quia non delectat iniquitas. etiam si ppona
tur impunitas; Non illum quo timet anima ne amittat ipsam
grām. pquam in illa factum est ut eam nō peccare delectet; Quo — De timore
timet ne ds deserat eam etiam si nullis doloꝝ cruciatib. puniat;
Hic timor castus est; Non eum eicit caritas. sed adsciscit; De illo
quippe scriptū ē. Timor dnī castus pmanens in sclm scli; Nequaquā
istum diceret pmanentē nisi sciens alium qui non pmaneret; Timo
re itaq; casto. pmanenti in sclm scli. non alta sapiendo. sed humi
lib cōsentiendo. cū timore. et tremore suam ipsoꝝ salutē operetur
Ds est enī qui operatur in eis. et uelle. et operari pro bona uoluntate
Noli altum sapere sed time; Qui enī altum sapit. et ideo non timet.
utiq; pretiose non timet; Neq; enī mitis. et pius est. qui se ipsum in
se ipso amat. et laudat; Sed elatus. et ferox non nouit dicere. — Qr elati pretiose n timet
In dnō laudabitur anima mea. audiant mites. et letentur; Quid
enī boni amat. qui forte hoc ipsum amat. nichil timere; Potest
enī hoc sibi psuadere. non sanitate. sed inmanitate. Verbi grā est
aliquis audacissimus latro; Quanto puerse fortior. tanto pericu
lose crudelior; Qui ppt ipsum amorem suum. quo amat nichil
timere. ingentia facinora moliatur; Ut quod amat exerceat.
et exercendo corroboret. quanto eius fuerint maiora cōmissa.
tanto maior erit non timentis audacia; Non ergo hoc pro magno bono
amandum ē. qd et in homine pessimo. inueniri potest; Qua
ppt. timeat xpianus. antequam pfecta caritas foras mittit
timorē; Credat. et intellegat. se peregrinari a dnō. quam diu
uiuit. in corpore. qd corrumpitur. et agrauat animam; Tanti
minor sit timor. quanto patria quo tendimus ppior; Maior 12
enī timor debet peregrinantium. minor ppinquantium. nullus
peruenientium; Sic et timor pducit ad caritatem. et pfecta

(c) 2006 Ministerio de Cultura

caritas foras mittit timorem; Timeat autem christianus. non eos qui
corpus occidunt. et postea non habent quid faciant; Sed eum qui
habet potestatem. et corpus. et animam. in gehenna ignis occidere
Ille timor quem foras caritas mittit. propterea pungit animam.
ne amittatur aliquid. quod in ea tanta diligitur. uel ipsa salus.
et requies corporalis. aut aliquid tale post mortem; Propterea
enim timentur. et apud inferos penę. et dolores ac tormenta.
gehennarum; Cum uero cauet anima. ne deus illam desertus de
serat. timor est castus permanens in sęculum sęculi; Vide ergo bonitatem
et seueritatem dei; In eos quidem qui ceciderunt. seueritatem. In
te autem bonitatem. si permanseris in bonitate; Alioquin. et tu exci
deris; Sed et illi si non permanserint in incredulitate. inserentur
Potens est enim deus iterum inserere illos; Nam si tu ex naturali
excisus es oleastro. et contra naturam insertus es in bonam oliuam.
quanto magis hi secundum naturam inserentur suę oliuę; ci
Beatus apostolus. doctor gentium. in fide. et ueritate. exhortans
nos. ut in eadem fide cuius idoneus minister effectus est. stabi
les firmique maneamus. precepto admonet. et exemplo; Vides
inquit. bonitatem. et seueritatem dei; In eos quidem qui ce
ciderunt. seueritatem. In te autem bonitatem. si permanseris in
bonitate; Hoc dicit utique de iudeis. qui tamquam rami ex illa
olea quę est in sanctis patriarchis. tamquam in radice fructiferi
propter infidelitatem fracti sunt. ut gentium propter fidem insere
retur oleaster. et fieret particeps pinguedinis oleę natura
libus amputatis. sed noli inquit gloriari aduersus ramos; Nam
si gloriaris. non tu radicem portas. sed radix te; Et quoniam
saluatur aliqui ex illis. continuo subiungit; Alioquin. et
tu excideris; Et illi si non permanserint in infidelitate.
inserentur; Potens est enim deus iterum inserere eos; Illi ergo
qui permanent in infidelitate. ad illam sententiam domini per

(c) 2006 Ministerio de Cultura

tinent. ubi ait; Filii aut regni ibunt. in tenebras exteriores. ibi
fletus et stridor dentium; Gentes permanentes in bonitate. ad illud
quod superius ait; Multi ab oriente. et occidente uenient. et recum
bent. cum abraham. et isaac. et iacob. in regno celorum; Itaq; illis pa
triarchis. in radice uiuentib. et infidelis superbia naturalium ramo
rum iusta di seueritate. confringitur. et fidelis humilitas oleastri
gratia diuine bonitatis inseritur; Quia cuiq; culpe. qualis et quanta
pena debeatur. diuinum iudicium est. non humanum. sicut scriptum
est; O altitudo diuitiarum sapientie. et scientie di quam inscru
tabilia sunt iudicia eius. et inuestigabiles uie eius; Item quia bo
nitatem di donantur. peccata conuersis. hoc ipsum quod xps mis
sus est. satis ostendit; Qui non in sua natura. qua ds e. sed in illa
qua de femina assumpsit. pro nob. mortuus e; Quam di bonitate
circa nos. et dilectione. sic predicat apls; Commendat inquid kari
tate suam in nob; Quoniam cum adhuc peccatores essemus. xps pro nob
mortuus est; Multo magis iustificati nunc in sanguine ipsius.
salui erimus ab ira per ipsum. Si eni cum inimici essemus. reco
ciliati sumus do per mortem filii eius. multo magis reconciliati. sal
ui erimus in uita ipsius; Quia uero et iam cum peccatorib. pe
na debita redditur. non est iniquitas apud dnm sic dicit; Quid
dicemus; Numquid iniustus ds qui infert iram. Uno aut loco et
bonitate. et seueritatem. ab illo ee. breuit amonuit dicens; Vide
ergo bonitate. et seueritate di. In eos quidem qui ceciderunt. seue
ritatem; In te aut bonitatem. si permanseris in bonitate; Salubri
t. non solum bonitatem. uerum etiam seueritatem di. sca scrip
tura commendat; Quoniam et amatur ds iusti. et timetur. Unde apls
eodem loco utrumq; commemorat dicens; Vides ergo bonitatem. et
seueritate di; Etiam si tu ex naturali excisus es oleastro. et contra na
turam insertus es in bona oliuam. et cetera. Dici aut humano more.
contra naturam ee. quod e. contra nature usum. mortalib. notum.

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nec nos negamus; Dicitur illud est qd aplš dit; Si tu ex naturali incisus
es oleastro . et cōtra naturā insertus es in bonam oliuam; Id enī cōtra naturā
dix̄ . qd ē . cōtra cōsuetudinē naturę . quam noticia humana cōphen
dit; Ut oleast̄ insertus in olea . non oleastri bacas . sed oliue pinguedinem
ferret; Ds aut̄ cōditor . et creator omnium naturarum . nichil cōtra natu
ram fecit; Id enī erit cuique rei naturale . qd ille fecerit . a quo omnis modus .
numerus . ordo naturę; Sed cōtra naturam . non incongrue dicimus . ali
quid dnm facere . qd facit cōtra id qd nouimus in natura; Hanc enī et iā
appellamus . cognitū nob . cursum solitumque naturę; Contra quē ds . cū
aliquid facit . magnalia . uł mirabilia nominantur; Contra illam u°
sūmam naturę legem . a noticia remotam . siue impiorum . siue adhuc in
firmorum tam ds nullo modo facit . quā contra seipsum non facit; Nolo
enī uos ignorare frs misterium hoc . ut non sitis uobis ipsis . sapientē
Quia cecitas ex parte . cōtigit in isrł . In iudicium ueni ego in mundū
ille iudex uiuorum . et mortuorum . Quare uenit; Ut qui nō uident .
uideant; Qui se non uidē cōfitent . inluminentur . Et qui uident
ceci fiant; Id est qui cecitatē suam nō cōfitent . grauius obdurentur;
Denique impletū est . qui uideant ceci fiant; Legis defensores . legis
tractatores . legis doctores . legis intellectores . auctorē legis cruci
fixer; O cecitas; Ipsa ē . que ex parte isrł facta est . ut crucifigeret
xps . et plenitudo gentium intraret; Cecitas ex parte isrł . facta est; Quid
ē . ut qui non uident uideant; Ut plenitudo gentium intraret;
Et cecitas ex parte isrł facta ē . Tot orbis cecus iacebat; Sed uenit
ille ut qui nō uident uideant; et qui uident ceci fiant; Ignoratus
est a iudeis . crucifixus est a iudeis; De sanguine suo collirium fecit cecis
Duriores facti . ceciores facti . quia se iactabant uidere lum . cruci
fixerunt lum . Quanta cecitas; lum crucifixerunt . sed crucifixa lux
cecos inluminabat; Audi uidentē . qui cecus erat; Ecce inquam cru
cē male offender . qui cecitatē suam . medico cōfiteri noluerunt;
Remanserunt illis lex sine grā . O miseri . quid fecit lex sine grā .

(c) 2006 Ministerio de Cultura

nisi magis reos; Quare. quia legis auditores. & non factores; Ideo per hoc pec
catores preuaricatores. Donec plenitudo gentium intraret. & sic omnis isrl.
saluus fieret; Sicut scriptum est; Ueniet ex syon qui eripiat. & auertat.
impietatem ab iacob; Et hoc illis a me testamentum. cum abstulero peccata
eorum. Consilium inopis confudisti. quoniam dominus spes eius est; Id est contempsisti
humilem filii dei aduentum. quia in eo non uidistis pompam seculi; Ut hi
quos uocabat. in deo solo spem ponerent. non in rebus transeuntibus; Quis da
bit ex syon salutare isrl. Sub auditur. nisi ipse cuius humilitatem contempsisti
Ipse enim in claritate uenturus est. ad iudicium uiuorum. et mortuorum. reg
numque iustorum; Ut quoniam isto humili aduentu facta est cecitas ex parte
in isrl. ut plenitudo gentium intraret illo alio fiat quod sequitur. & sic
omnis isrl saluus fieret; Pro iudeis enim apostolus. etiam illud esaye testimo
nium accepit quo dictum est; Ueniet ex syon. qui auertat impietatem
ex iacob; Sicut hic positum est. quis dabit ex syon salutare isrl; O stul
ti. increpastis. insultastis. colafizastis. sputis inluistis. spinis coronastis
in crucem egistis; Quem. In auertendo dominus captiuitatem populi sui; Non enim
auerteret captiuitatem. nisi qui uoluit inter uestras manus esse captiuus; Sed
qui hoc intellegent. Exultabit iacob. & letabitur isrl; Minor ille cui seru
uit maior. ipse exultabit. quia ipse cognouit; Quod uero ait malachias
propheta. mementote legis moysi serui mei. quam mandaui ei in choreb. ad
omnem isrl precepta. & iudicia. oportune. commemorauit. post declaratum fu
turum tam magnum inter obseruatores legis. contemptoresque discrimen; Simul
etiam. ut discant legem spiritaliter intellegere. & inueniant in ea xpm; Per
quem iudicem facienda est inter bonos. et malos. ipsa discretio; Non enim frustra
idem dominus ait iudeis; Si crederetis moysi. crederetis et mihi; De me enim ille scrip
sit; Cum autem admonuisset ut meminissent legis moysi. quoniam preuidebat eos mul
to adhuc tempore non eam spiritaliter sicut oportuerat accepturos. continuo
subiecit; Ecce ego mittam uobis heliam thesbitem. ante quam ueniat
dies domini magnus. & illustris; Qui conuertet cor patris ad filium. et cor
hominis ad proximum suum; Ne forte ueniens percutiam terram penitus; Per hunc

(c) 2006 Ministerio de Cultura

heliam magnum mirabilemque prophetam exposita sibi lege ultimo tempore ante iudicium iudeos in christum uerum id est in christum nostrum esse credituros celeberrimum est in sermonibus cordibusque fidelium; Ipse quippe ante aduentum iudicis saluatoris non inmerito speratur esse uenturus qui etiam nunc uiuere non inmerito creditur; Curru namque igneo raptus est de rebus humanis quod euidentissime sancta scriptura testatur; Cum uenerit ergo exponendo legem spiritaliter quam nunc iudei carnaliter sapiunt conuertet cor patris ad filium id est cor patrum ad filios. Singulare quippe pro numero plurali interpretes lxx posuerunt; Et est sensus; Ut etiam filii sic intellegant legem id est iudei quemadmodum patres intellexerunt id est prophete in quibus erat ipse moyses; Sic enim cor patrum conuertetur ad filios cum intellegentia patrum perducetur ad intellegentiam filiorum; Et cor filiorum ad patres eorum dum id quod senserunt illi consentiunt et isti; Ubi lxx dixerunt et cor hominis ad proximum suum. Sunt enim ualde proximi inter se patres et filii; In illo itaque iudicio uel circa illud iudicium has res didicimus esse uenturas. Heliam thesbiten fidem iudeorum antichristum persecuturum christum iudicaturum mortuorum resurrectionem bonorum malorumque diremptionem mundi conflagrationem eiusdemque renouationem; Secundum euangelium quidem inimici propter uos; Secundum electionem autem karissimi propter patres; Sine penitentia enim sunt dona et uocatio dei; Cum dixisset nolo enim uos ignorare fratres sacramentum hoc ut non sitis uobis sapientes; Quia cecitas ex parte israhel facta est donec plenitudo gentium intraret et sic omnis israhel saluus fieret; Sicut scriptum est ueniet ex sion qui eripiat et auertat impietatem ab iacob; Et hoc illis a me testamentum cum abstulero peccata eorum; Mox addidit quod diligenter intellegendum est; Secundum euangelium quidem inimici propter uos; Secundum electionem autem dilecti propter patres; Quid est secundum euangelium quidem inimici propter uos; Nisi quod eorum inimicicia qua occiderunt christum euangelio sicut uidemus sine dubitatione profecit; Et hoc ostendit ex dei dispositione uenisse qui bene uti nouit etiam malis; Non ut eis prosint uasa ire sed ut [illegible] ipso illis bene utente prosint uasis misericordie; Quid enim aptius dici

quod deus malis bene utitur

(c) 2006 Ministerio de Cultura

potuit· quā id qđ dic tū est; Secdm euangliū qdē· inimici ppt uos,

et ĝ in malor potestate peccare; Ut aūt peccando· hoc ul' hoc illa — de di pmssio

malitia faciant· nō ē· in eor potestate s; di· diuidentis tenebras· &

ordinantī eas; Ut hinc &iam qđ faciunt contra uoluntatē di· nō

impleat nisi uoluntā di; Legim in actib; aplor· qđ cum dimis-

si a iudeis apli uenissent ad suos· indicassent quanta eis sacerdotē

& seniores· dixerunt· leuauert illi uocem unanimē oms ad dnm· &

dixert; Dne tu es qui fecisti celū· terram· mare & omia que in eis

sunt; Qui pos patris nri dauid sci pueri tui dixisti· quare fremue

runt gentes & populi meditati sunt inania· Adstitert reges· tre & pri

cipes conuenerunt inunū· aduersus dnm· & aduersus xpm eius; Conue

nert· tt· inueritate· in ciuitate ista· aduersus scm puerū tuum ihm

quē unxisti· herodes & pilatus· cū ppls isrl· facere quanta manu

tua· & consilium pdestinauit fieri; Ecce qđ dic tū ē· secdm euange

liū quidē· inimici ppt uos; Tanta quippe ab inimicis iudeis· manⁿ

di· & consiliū pdestinauit fieri· quanta euanglii necessaria

fuerunt ppt nos; Sed quid ē· qđ sequit; Secdm eleccionē aūt

dilec ti ppt patres; Numquid illi inimici qui in suis inimiciciis pe

rierunt· & aduersantes xpo adhuc degente ipsa pereunt· ipsi st

electi· atq; dilec ti· Absit; Quis hoc ul' stultissimus dixerit·

S ; utruq; licet int se contrariū· id ē· inimici & dilec ti· quamuis

nō in eosdē homines tamen in eamdē gentē conuenit iudeor·

et ad idē semen isrl· Aliis eor ad claudicationē· aliis ad bene

dictionē isrl ipsius ptinentib; Hunc enī sensū· aptius supe

rius explicauit ubi ait; Quod querebat isrl· hoc nō ē consecutus

E lec tio aūt consecuta ē· ceteri excecati sunt· Inutroq; tamen idē ipse isrl

V bi ĝ audimus· ~~elec tio aūt consecuta est~~ isrl non est consecutus· ul'

ceteri excecati sunt· ubi intellegendi sunt inimici ppt nos; Ubi

ū audimus· elec tio aūt consecuta est· ibi intellegendi sunt dilec

ti ppt patres; Quib; patrib; utiq; ista pmissa sunt; Abrahe quippe

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dicte sunt promissiones & semini eius; Unde & insita olea. oleastro inserte
gentium; Iam porro electionem quam dicat. quae secundum gratiam. non secundum debitum.
debet utique; occurrere. quoniam reliquiae per electionem gratiae salvae factae sunt
haec electio consecuta est. ceteris excecatis; Secundum hanc electionem. hi
israhelitae dilecti propter patrem; Non enim vocatione illa vocati sunt. de qua
dictum est multi vocati. sed illa qua vocantur electi; Unde & hic postea
quam dixit. secundum electionem autem dilecti propter patres. continuo subiecit unde
agitur; Sine penitencia enim sunt. dona & vocatio dei; Id est sine mutaci
one stabiliter fixa sunt; Ad hanc vocationem qui pertinent. omnes sic doci
biles dei; Nec potest eorum quisquam dicere. credidi ut sic vocarer;

Quos deus vocat perseverare facit.

Prevenit eum quippe misericordia dei. quia sic est vocatus ut crederet; Omnes enim
docibiles dei veniunt ad filium. quoniam didicerunt. & audierunt a patre
per filium; Qui evidentissime dicit. omnis qui audivit a patre & didicit.
venit ad me; Istorum autem nemo perit quia omne quod dedit ei pater non perdit
ex eo quicquam; Quisquis ergo inde est. omnino non perit. Nec erat inde qui perit
Propter quod dictum est. ex nobis exierunt. sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex
nobis. mansissent utique nobiscum; Non solum enim dicit. sine me nichil pote
tis facere. verum etiam dixit. non vos me elegistis. sed ego elegi vos. & posui
vos ut eatis. & fructum afferatis. & fructus vester maneat; Quibus verbis eis non
solum iusticiam. verum etiam in illa perseverantiam se dedisse monstravit.
Christo enim sic eos ponente. ut eant & fructum afferant. & fructus eorum mane
at. quis audebit dicere non manebit; Quis audeat dicere. forsitan non ma
nebit; Sine penitencia sunt enim dona & vocatio dei; Sed vocatio eorum qui secundum
propositum vocati sunt; Pro his igitur interpellante christo ne deficiat fides eorum. sine
dubio non deficiet usque in finem; Ac per hoc. perseverabit usque in finem; Nec eam nisi
manentem. vitae huius inveniet finis; Sicut enim vos aliquando non credidistis
deo. nunc autem misericordiam consecuti estis propter illorum incredulitatem. ita & isti nunc
non crediderunt in vestra misericordia. ut et ipsi misericordiam consequantur; Conclusit enim
deus omnia in incredulitate. ut omnium misereatur; Non hoc ideo dictum est. quod
sit neminem dampnaturus; Sed superius apparet unde sit dictum; Nam cum

(c) 2006 Ministerio de Cultura

de iudeis postea credituris. apls loqueret adgentes. adquas utiq; iā credentes
cō scribebat eplas. sic eni uos inquit aliquando nō credidistis dō. nunc aut
misericordiam cōsecuti estis illoꝝ in credulitate. sic & hi nunc nō crediderunt
in ura misericordia. ut & ipsi misericordia cōsequant; Deinde subiecit. unde
quidam sibi errando blandiunt. atq; ait; Conclusit eni ds omēs in infidelitate
ut omnium misereat; Quos omēs. n dequib; loquebat; Tanquā dicens. & uos &
illos; Ds g. & gentiles & iudeos. quos presciuit & p destinauit. cōformes fieri
imaginis filii sui. omēs in infidelitate cōclusit; Ut de amaritudine infidelitati
sue penitendo cōfusi. & addulcedinē misericordie di credendo cōuersi. clamarent
illud in psalmo; Quā multa multitudo dulcedinis tue dne. quā abscondisti
timentib; te; Perfecisti aut sperantib. nō in se s; inte; Omnium itaq; miseret uasoꝝ
misericordie; Quid ē. omium; Et eoꝝ scilicet quos ex gentib. & eoꝝ quos ex iudeis p
destinauit. uocauit. iustificauit. glorificauit; Nō hominū. omium. s;
istoꝝ omium neminē dāpnaturus; O altitudo diuitiarū sapientie & scientie
di. quā incōprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles uie ei; Quis
eni cognouit sensū dni. aut quis cōsiliarius eius fuit; Aut quis prior dedit illi
& retribuet ei; Qm ex ipso. & p ipsū. & in ipso sunt omia. ipsi gloria in
scla am; Nolunt ut sit ipsi gla in iustificandis impiis gratuita gra.
qui eius ignorantes iusticiam. suam uolunt constituere. ut sui pcedat
aliquid meriti; Quasi priores uolentes dare. ut retribuat eis. ab illo de
quo dictum est. quis prior dedit illi & retribuet ei; Et sua putantes
p ue merita. ad illum de quo audiunt. aut potius audire nolunt. qm
ex ipso. & p ipsum. & in ipso sunt omia; Quarum aut diuitiarum est alti
tudo sapientie & scientie eius. ex his sunt diuitie glorie eius in uasa misericordie.
que uocat in adoptionē; Quas diuitias. notas facere uult. & iam p uasa
ire. que pfecta sunt in pditione; Et que sunt uie inuestigabiles. nisi
de quib. in psalmo canitur; Uniuse uie dni. misericordia & ueritas; Misericordia
igit & ueritas eius. in uestigabiles st; Qm cui uult miseret. nō iusticia.
s; misericordie gra; Et quē uult obdurat. nō iniquitate. s; u[...]ritate
uindicte; Que tam misericordia & ueritas. ita sibi occurru[...]nt.

Uniuse uie dni mia & uitas

(c) 2006 Ministerio de Cultura

quia scriptum est · misericordia et veritas occurrerunt sibi · ut nec misericordia im
pediat veritatem qua plectitur dignus · nec misericordiam qua liberatur indig
nus ; Quae igitur sua merita iactaturus est liberatus · cui si digna suis
meritis redderentur non es[illegible]set nisi damnatus ; Nullane igitur sunt me
rita iustorum ? Sunt plane · quia iusti sunt ; Sed ut iusti fierent · merita non fuerunt ·
iusti enim facti sunt · cum iustificati sunt ; Sed sicut dicit apostolus · iustificati gratis
per gratiam ipsius ; O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae dei · quam in
scrutabilia sunt iudicia eius · et investigabiles viae eius ; Quantum itaque
nobis iudicia sua manifestare dignatur · gratias agamus ; Quantum vero abs
condere · non adversus eius consilium murmuremus · sed hoc quoque nobis salu
berrimum esse credamus · Neque enim frustra dictum est · iudicia tua sicut
multa abyssus · Cuius abyssi altitudinem veluti expavescens exclamat apostolus
O altitudo divitiarum sapientiae · et scientiae dei ; Praemiserat quippe senten
tiam mirae profunditatis dicens ; Conclusit enim deus omnes in incredulitate · ut
omnibus misereatur ; Cuius profunditatis veluti orrore percussus · o altitudinem inquit
divitiarum sapientiae et scientiae dei · quam inscrutabilia iudicia eius · et investi
gabiles viae eius ; Quis enim cognovit sensum domini · aut quis consiliarius illius fuit
Aut quis prior dedit illi · ut retribuetur ei ; Quoniam ex ipso · et per ipsum · et in ipso
sunt omnia ipsi gloria in secula seculorum amen ; Valde ergo parvum sensum habemus ·
ad discutiendam iustitiam iudiciorum dei ; Ad discutiendam gratiam gratuitam ·
nullis meritis praecedentibus ; Non inquam ; Quae non tam movet cum praestatur indignis · quam
quod aeque indignis aliis denegatur ; Scio · quod impossibilitas · ita et iniquitas non
est apud deum ; Et scio quod superbis resistit · humilibus autem dat gratiam ; Et scio · illi
cui ne extolleretur · datus erat stimulus carnis angelus satane · qui eum cola
phizaret · semel · iterum · et tertio deprecanti · dictum est ; Sufficit tibi gratia mea ·
nam virtus in infirmitate perficitur ; Aliquid ergo est in abdito et profundo iudiciorum
dei · ut etiam iustorum omne os obstruatur in laude sua · et non aperiatur nisi in
laude dei ; Hoc autem aliquid · quis possit scrutari · quis vestigare · quis nosse ·
Tam sunt [illegible] inscrutabilia iudicia eius · et investigabiles viae eius ; Quis enim
cogno[illegible]vit sensum domini · aut quis consiliarius eius fuit ; Aut quis prior

(c) 2006 Ministerio de Cultura

dedit illi . & retribuet ei ; Qm ex ipso . & p ipsu . & in ipso sunt omia . ipsi gla in secu
la selor amen ; Dic apls ; Unus ds pat ex quo omia . & nos in ipso ; Et unus dns
ihs xps . p que omia . & nos p ipsum ; Aliquid no & ex filio sunt omia ; quado
quide ipse dicit . quecuq; pat facit . hec & filius similit facit ; Si aut ita dis
tinguis . ut no sint p patre omia . s; ex patre . nec omia sint ex filio s; p filium .
quis eor tibi uidet ee ille . de quo ide apls dicit ; O altitudo diuitiarum sapi
entie & scientie di . qua inscrutabilia sunt iudicia eius . & inuestigabiles uie
eius ; Quis eni cognouit sensu dni . aut quis cosiliarius eius fuit ; Aut quis prior
dedit illi . & retribuetur ei ; Qm ex ipso . & p ipsum . & in ipso sunt omia . Ipsi
gla in secla selor ame ; Utru pat est intellegendus . an filius ; Dm naq; prius nomi
nauit dicens . O altitudo diuitiarum . sapientie . & scientie di ; Postea uero . eum
dnm appellauit ; Nã siue pat sit iste . siue filius . ex ipso & p ipsum . & in ipso sunt
omia ; Quo modo & ex patre omia no ex filio . & p filio omia no p patre ; Quando
quide . quelibet eor apls uoluerit hoc loco intellegi . ex ipso inquit . & p ipsum
& in ipsum sunt omia ; Sig siue de patre . siue de filio . uerissime tam dicit .
quod ex ipso . & p ipsu . & in ipsu sunt omia . sine dubio patris & filii demonstrat
equalitas ; Si aut . qm no nominauit patre & filium . & spm scm . s; dm
& dnm qd & ipsa trinitas dici potest . singula hor trium referri ad sin
gulos uoluit . ex ipso dicens ppt patre . p ipsu ppt filium . in ipso ppt
spm scm . cur hanc trinitate . unu dnm dni . no uult agnoscere ; Quado
quide . no ait ex ipsis . & p ipsos . & in ipsis ; Sed ait . ex ipso . & p ipsum . &
in ipso sunt omia ; Nec ait ipsis gla . sed ipsi gla in secla selor ; Quis eni
cognouit sensum dni . aut quis cosiliarius eius fuit ; Nec miru est . qd
scis angelis suis in prima lucis cditione formatis . prius ds ostendebat .
qd erat deinceps creaturus ; Neq; eni intellectum di nossent . nisi
quantu ipse monstrasset ; Quis eni cognouit intellectum dni . aut quis
cosiliarius eius fuit . Aut quis prior dedit illi . & retribuetur ei ; Qm ex
ipso . & p ipsum . & in ipso sunt omia ; Ex ipso g discebant angeli . cu in eis fi
eret cognitio creatura deinceps faciende . & deinde fieret in genere proprio
Quapropt . tam luce facta . in qua intellegimus a beitna luce formata rationale

(c) 2006 Ministerio de Cultura

creaturã · cũ in ceteris creandis reb; audimus · & dix̃ ds̃ fiat · lux · intellegamus ad æ̃ternitatẽ · u̾bum di recurrente scripturæ intentionẽ ; Cũ ũ audimus · & sic ẽ · factum · intellegamus in creatura intellectuali · factam cognitionẽ rationis · que in u̾bo di est cõdendæ creaturæ · Ut in ea natura prius quodãmodo facta sit · que anteriore quodã motu · in ipso uerbo di prior faciendam eẽ · cognouit

Ut postremo cũ audimus · repeti · & dici · q̃d fecit ds̃ · iã intellegamus · in suo genere fieri ipsã creaturã · Porro cũ audimus · & uidit ds̃ quia bonũ est · intellegamus benignitatẽ di placuisse · q̃d factum ẽ · ut pro modo sui generis maneret · q̃d placuit ut fieret · cũ sp̃s di su̾ferebat̃ sup aquã ; Aut quis prior dedit illi · & retribuetur ei ; Qm̃ ex ipso · & p ipsũ · & in ipso sunt omnia · Ipsi glã in sclã am̃ ; Ex ipsũ igit̃ initium fidei meæ · ex quo nisi ex ipso est ; Neq; enĩ hoc excepto · ex ipso sunt cetera · s; ex ipso · & p ipsum ; & in ipso sunt omia ; Alit̃ ẽ dicimus homini debes michi que dedi tibi · & alit̃ dicimus debes m̃ quia pmisisti michi ; Quando dicis · debes michi q̃d dedi tibi · a pte pcessit beneficium · s; mutuatum · nõ donatum · Quando aut̃ dicis · debes michi · q̃d pmisisti m̃ · tu nichil dedisti · & tamẽ exigis ; Bonitas enĩ eius qui pmisit dabit · ne in malitiam fides cõuertatur ; Qui aut̃ fallit · malus ẽ · Dõ aut̃ nuquid dicimus redde m̃ q̃d dedi tibi ; Quid dedimus dõ · quando totũ q̃d sumus · & q̃d habemus boni · ab illo habemus · Nichil g̃ ei dedimus · Nõ ẽ · quẽadmodũ ista uoce exigamus · debitorem dnm̃ · Maxime dicente nobi aplõ ; Quis enĩ cognouit sensũ dnĩ · aut quis cõsiliarius eius fuit ; Aut quis prior dedit illi · & tribuet̃ ei ; Illo g̃ m̃ possumus exigere dnm̃ dnĩ nrm̃ ut dicamus ; Redde quod pmisisti · quia fecimus q̃d iussisti ; & hoc tu fecisti · qui laborantes iuuisti ; Nemo g̃ dicat · ideo me uocauit ds̃ · q̃ colui dnm̃ ; Quomodo coluisses · si uocatus nõ fuisses · Si pp̃terea te uocauit ds̃ · quia coluisti dnm̃ · g̃ prior dedisti · & retribuetur tibi ; Nõne istã tibi apls̃ uocẽ tollit · cũ dicit · Aut quis prior dedit illi & retribuet̃ ei · Sed ecce quãdo uocatus es ul̃ iam eras ; Et p̃destinatus quando nõ eras · quid deo dedisti · quando qui aliquid dares nõ eras ; Quid g̃ fecit ds̃ · quando p̃destinauit · qui nõ erat ; Quod ait apls̃ ; Qui uocat ea que nõ sunt · tanquã ea que sunt ; Si iam esses · nõ p̃destinareris ; Nisi auersus eẽs · nõ uocareris ; Nisi impius eẽs · nõ iustificareris ; Quis g̃ p̃or dedit illi · & retribuet̃ ei ; Qm̃ ex

(c) 2006 Ministerio de Cultura

ipso · ⁊ ꝑ ipsum · & in ipso sunt omia ; Illud g̃ reddimus, Ipsi glła ; Quia nō eramus
quando sumus p̄destinati · quia auersi eramus · quando sumus uocati · quia pec
catores eramus · quando sumus iustificati · agamus dō gratias · ne remaneamus ingrati
Q m̄ ex ipso · ⁊ ꝑ ipsum · & in ipso sunt omia ipsi glła in scła sclo℞ amen ; Religet g̃ nos
religio uni omnipti dō ; Quia int̄ mentē nrām qua illum intellegimus patrem · &
ueritatē id ē · lucem interiorē ꝑ quam illum intellegimus · nulla int̄ posita creatura
est ; Quare · ipsam qq; ueritatē · nulla ex parte dissimilem · in ipso · ⁊ cum ipso ueneremur ;
Que forma est omnium · que ab uno facta sunt · & ad unū nitunt̄ ; Vn apparet
spiritalib; animis · ꝑ hanc formā facta ēē · omia · que sola implet qđ appetunt
omia ; Que tamē omia · neq; fierent a patre · ꝑ filium · neq; suis finib; salua ēēnt ·
nisi ds̄ summe bonus ēēt ; Qui nulli nature q̄ ab ipso bona ēē posset inuidit ·
⁊ in bono ipso alia quantum uellent · aliquantum possent · ut manerent dedit ; Qua
re · ipsum donū dī · cū patre · ⁊ filio · aeque incōmutabile · colere · & tenere · nōs conue
nit · Vnius substancie trinitatē ; Vnū dm̄ · a quo sumus · ꝑ quē sumus · in quo sumus ; A quo
discessimus · cui dissimiles facti sumus · A quo perire nō ꝑmissi sumus ; Principium ad
qđ recurrimus · ⁊ forma quā sequimur · & grā qua reconciliamur ; Vnū quoq; auctore
cōditi sumus · ⁊ similitudinē eius ꝑ quam ad unitatē reformamur · & pacē qua unita
ti adheremus ; Dm̄ qui dix̄ fiat ; Et uerbum ꝑ qđ factum ē · omē qđ substancialit̄ &
naturalit̄ factum ē ; Et donū benignitatis eius · qua placuit · & conciliatum est
auctori suo · ut nō interiret · quicquid ab eo ꝑ uerbum factum ē ; Vnū dm̄ · quo creatore
uiuimus · ꝑ quē reformati sapienter uiuimus · quē diligentes · ⁊ quo fruentes beate
uiuimus ; Vnū dm̄ ex quo omia · ꝑ quē omia · in quo omia · Ipsi glła in scła sclo℞ am̄ ;
R es igitur quib; fruendum est · pat̄ · ⁊ filius · & sps̄ scs̄ ; Eademq; trinitas una quedam
summa res cōmunisq; omib; fruentib; ea ; Si tamē res · & nō rerum omnium causa ;
S i tamē ⁊ causa ; Nō enī facile · nomen qđ tante excellentie cōueniat · inueniri po
test · nisi qđ melius ita dicit̄ ; Trinitas hec · unus ds̄ · ex quo omia · ꝑ quē omia · in quo
omia · Ita pat̄ · ⁊ filius · ⁊ sps̄ scs̄ · & singulus quisq; hor℞ ds̄ · ⁊ simul omēs unus ds̄ ; Et sin
gulus quisq; hor℞ plena substancia · & simul omēs una substancia ; Pat̄ · nec filius ē · nec
sps̄ scs̄ ; Filius · nec pat̄ · nec sps̄ scs̄ ; Sps̄ scs̄ · nec pat̄ · nec filius ; Sz pat̄ · tantum pat̄ · &
filius · tantum filius · ⁊ sps̄ scs̄ tantum sps̄ scs̄ ; Eadem trib; eternitas · eadem incōmutabilitas ·

De fide trinitatis

De fruitione trini

172

(c) 2006 Ministerio de Cultura

uis latria

eadēq; maiestas. eadē potestas. In patre unitas. In filio equalitas. in spū sco unitatis equalitatisq; cōcordia; Et tria hec. unū omia ppt patrē. equalia omia ppt filium. nexa omia ppt spm scm; Unū scilicet dm ee solum. cui seruitus illa debetur. que latria greco uocabulo nuncupatur; Ipsum enī uerbum est in lege. ubi scriptū est. dnm dm tuum adorabis. & illi soli seruies; Iaē si dnm patrē tantum modo dixerimus. respondetur nobis; Ergo latria dno filio nō debetur; Quod nefas est dici; Si aut̄ debetur. quo modo unitatum debetur dō. sic ī patri. debetur. ī filio. Nisi quia unus ds cui soli p latriam fuire iussi sumus. ita dicitur ds solus. ut & pat. intellegatur. ī filius. Immo uero & ūi spc scs. De illo quippe dicit aplš; Nescitis quia corpora uri. templum in uob. est spc sci. que habetis a dō. & nō estis uri. empti enī estis p̄cio magno glorificate ī portate dm in corpore uro; Quē nā dm nisi spm scm cuius corpora nra ee. diceret templum; Debet̄ ḡ glā spūi scō; Nā si templū ei faceremus. sicut salomon fecit de lignis. ī lapidib. iuberemur. utiq; faciendo templum latria exhiberemus; Quanto magis latriam debemus. cui templū nō facimus. sed sumus. Ac p hoc si ī patri. & filio. ī spūi scō latria debetur & exhibetur a nob. de quo dictum est dnm dm tuum adorabis. ī illi soli seruies. p̄cul dubio dns ds. cui soli p latriam fuire debemus. nō ē. pat solus. nec solus filius. nec solus spc scs; Sed ipsa trinitas unus ds. solus; Nō qd ipse sit pat qui ī filius; Vł spc scs. ipse sit uł pat. aut filius. Cū sit in illa trinitate pat filii solus. & filius patris solus. spc aut̄ scs. & patris. ī filii sit spc; Sed ppt unā eandēq; naturā atq; inseparabile uitam. ipsa trinitas. quantum ab homine potest fide p̄cedente. intellegatur. unus ds. dns nr̄. de quo scriptum est. dnm dm tuum adorabis. & illi soli seruies; Nō enī duos aut tres deos. fides catholica p̄dicat. sed ipsā trinitatē unum dm; Nō ut eadē trinitas simul. possit aliquando pat. aliquando filius. aliquando spc scs dici. sicut sabellius credit; Sed; ut pat nō nisi pat. ī filius nō nisi filius. & spc scs non nisi spc scs. Et hec trinitas nō nisi unus ds; Quia ī cū dixisset aplš. ex quo omia. p quē omia. in quo omia. trinitatē ipsam insinuasse creditur; Hec tamē subiecit. ipsi glā. nō; ipsi glā; Pat nō habet patrē de quo sit; Filius aut̄ de patre est ut sit

BIBLIOTECA TARRACON

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

(c) 2006 Ministerio de Cultura

148

PET. LOMBA
IN EPIST.
DIV. PAULI

TOM. 5.

230

(c) ... Ministerio de C...